

ახალი უმაღლესი სასწავლებელი
NEW HIGHER EDUCATION INSTITUTE

იმპაქტ ფაქტორის მქონე რეფერირებადი საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი

დიპლომატია და საგარეო

ISSN 2449-2655

№1-2(6)2019

International, Peer-Reviewed, Scientific Journal with Impact Factor

Diplomacy and Law

გამომცემლობა „უნივერსალი“

საქართველო, თბილისი 2019

Georgia, Tbilisi 2019

UDC (უაკ) 327+341.7

ჟურნალ „ლიკლომატია და სამართლის“ სარედაქციო საბჭო:

სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე, მთავარი რედაქტორი

თამარ გარდაფხაძე – სამართლის დოქტორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის აფილირებული პროფესორი, საქართველოს სოციალურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის რექტორი

სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე, რედაქტორი

დავით გეფერიძე – სამართლის დოქტორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის უფროსი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის აფილირებული პროფესორი

სარედაქციო საბჭოს წევრები:

ანა ანტჩაკ-ბარზანი – ფილოსოფიის დოქტორი, პროფესორი, ფინანსებისა და მენეჯმენტის ვარშავის უნივერსიტეტის საერთაშორისო ურთიერთობების კათედრის გამგე;

ანატოლი ფრანცუზი – სამართლის დოქტორი, პროფესორი, კიევის ეკონომიკისა და სამართლის უნივერსიტეტის სამართლის დისციპლინების კათედრის გამგე;

მამუკა მდინარაძე – სამართლის დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს პარლამენტის წევრი;

კახი ყურაშვილი – სამართლის დოქტორი, ნიუ ვიჟენ უნივერსიტეტის აფილირებული პროფესორი;

სერგი კაპანაძე – საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი;

ავთანდილ ხაზალია – სამართლის დოქტორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აფილირებული პროფესორი;

ანნა მარუაშვილი – ეკონომიკის დოქტორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის აფილირებული პროფესორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის ბიზნესის, სამართლისა და სოციალური მეცნიერებების ფაკულტეტის დეკანის მოადგილე;

ქეთევან ჯიჯეიშვილი – პოლიტიკის დოქტორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის ბიზნესის, სამართლისა და სოციალური მეცნიერებების ფაკულტეტის საერთაშორისო ურთიერთობების პროგრამის ხელმძღვანელი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის აფილირებული პროფესორი;

მანანა ნანიტაშვილი – ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის ბიზნესის, სამართლისა და სოციალური მეცნიერებების ფაკულტეტის ბიზნესის ადმინისტრირების პროგრამის ხელმძღვანელი;

ლალი გარდაფხაძე – განათლების დოქტორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის აფილირებული პროფესორი;

ნოდარ გრძელიშვილი – ეკონომიკის დოქტორი, ახალი უმაღლესი სასწავლებლის აფილირებული ასოცირებული პროფესორი;

ქართული ტექსტის კორექტორი – ზურაბ სანადირაძე;

ინგლისური ტექსტის კორექტორი – სოფიო მორალიშვილი, ფილოლოგიის დოქტორი.

ISSN 2449-2655

© ახალი უმაღლესი სასწავლებელი, 2019

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2019

თბილისი, 0186, ა. პოლიტკოვსკაიას 4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

UDC (უბკ) 327+341.7

Editorial Board of the journal *Diplomacy and Law*

Editor-in-Chief

Tamar Gardapkhadze – Doctor of Law, Affiliated Professor at New Higher Education Institute, Academician of the Georgian Academy of Social Sciences, Rector of New Higher Education Institute

Deputy Editor-in-Chief

David Geperidze – Editor, Doctor of Law, Head of Scientific Research Centre at New Higher Education Institute, Affiliated Professor at Gori State Teaching University, Academician of the Abkhazian National Academy of Sciences

Editorial Board Members

Anna Antczak-Barzan – Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of International Relations at University of Finance and Management in Warsaw

Anatoli Francuz – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Law at Kiev University of Economics and Law

Mamuka Mdinardze – Doctor of Law, Professor, Member of the Parliament of Georgia

Kakhi Qurashvili – Doctor of Law, Affiliated Professor at New Vision University

Sergi Kapanadze – Doctor of International Relations, Professor, Illia State University

Avtandil Khazalia – Doctor of Law, Academician of the Abkhazian National Academy of Sciences, Affiliated Professor at Sokhumi State University

Anna Maruashvili – Doctor of Economics, Affiliated Professor at New Higher Education Institute, Vice Dean of the Faculty of Business, Law and Social Sciences at New Higher Education Institute

Ketevan Jijeishvili – Doctor of Politics, Affiliated Professor at Georgian Technical University, Head of the program of International Relations of the Faculty of Business, Law and Social Sciences at New Higher Education Institute

Manana Nanitashvili – Doctor of Economics, Head of the program of Business Administration at New Higher Education Institute

Lali Gardapkhadze – Doctor of Education, Affiliated Professor at New Higher Education Institute

Nodar Grdelishvili – Doctor of Economics, Affiliated Associate Professor at New Higher Education Institute

Georgian language Editor – Zurab Sanadiradze

English language Translation – Sophio Moralishvili, Doctor of Philological Sciences

ISSN 2449-2655

© New Higher Education Institute, 2019

Publishing House “UNIVERSAL”, 2019

4, A. Politkovskaia., 0186, Tbilisi, Georgia ☎: 5(99) 33 52 02; 5(99) 17 22 30

E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

აკრძალულია საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალში „დიპლომატია და სამართალი“ გამოქვეყნებული მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება სარედაქციო საბჭოს წერილობითი ნებართვის და წყაროს მითითების გარეშე.

წინამდებარე გამოცემაში წარმოდგენილი მოსაზრებანი ეკუთვნის მხოლოდ და მხოლოდ მის ავტორებს და არ წარმოადგენს საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალის პოზიციას ან პოლიტიკას.

The opinions expressed in this publication are those of the author and do not necessarily reflect views or policies of the International Scientific Journal “Diplomacy and Law”.

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or dissemination without prior written permission of the editorial board or without citing the source.

დამფუძნებელი – ახალი უმაღლესი სასწავლებელი newuni.edu.ge

თანადამფუძნებლები:

ვარშავის ფინანსებისა და მართვის უნივერსიტეტი vizja.pl

საქართველოს უნივერსიტეტების ასოციაცია sua.ge

საერთაშორისო სამართლის ასოციაცია intlaw.ge

Founder – New Higher Education Insitute newuni.edu.ge

Co-founders:

University of Finance and Management of Warsaw vizja.pl

Asociation of Georgian Universitis sua.ge

Asociation of International Law intlaw.ge

სარჩევნი

სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულა

ა. ი. ფრანცუზი, ვ. ვ. პოლიშჩუკი..... 9
საართველოსა და უკრაინის გამოცდილების შედარებითი ანალიზი შუამავლობის (მედიაციის) განხორციელების პროცესში კომერციულ დავებში
Prof. A.I. Francuz, V.V. Polishchuk..... 10
Comparative analysis of experience of Georgia and Ukraine in implementation of mediation in commercial disputes

ვ. ვ. კოროლიოვა, ო. ვ. დვირსკა 18
საკამათო კითხვები უკრაინის სამედიცინო სამართლის იურიდიული ბუნების შესახებ
V.V. Koroliova, O.V. Dvirskia..... 18
Debatable questions about the legal nature of medical law of Ukraine Abstract

ავთანდილ ხაზალია, ანი ზენაიშვილი 25
საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობის აქტუალური საკითხები
Avtandil Khazalia, Ani Zenaishvili..... 34
Towards Incompatibility of Interests in the Public Service

ია ხარაზი 41
აქციზი სამართლებრივი რეგლამენტაციის ზოგიერთი სამართლებრივი საკითხის შესახებ (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა)
Ia Kharazi..... 49
Some Legal Issues of Excise Legal Regulation (comparative-legal research)

თამარ გარდაფხაძე, ია ხარაზი..... 55
სავინდიკაციო და კონდიქციური სარჩელების ურთიერთმიმართება
Tamar Gardapkhadze, Ia Kharazi..... 64
Relationship Between Vindication and Conduction (Possession Action) Suits

ნელი ღონღაძე..... 70
ქალი, როგორც საქორწინო-საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით
Neli Ghonghadze..... 86
The Woman as a Subject of Marriage and Family Legal Relations According to the Feudal Law of Georgia

ზვიად გოგრიჭიანი	92
<i>ქონების ჩამორთმევის საკითხი სსკ კანონმდებლობაში</i>	
Zviad Gogrichiani	100
<i>The Issue of Property Deprivation in the Criminal Code of Georgia</i>	
ვასილ ლიპარტელიანი, მურად ფახურიძე	105
<i>სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დანერგვის ეტაპები საქართველოში და სამართლებრივი ბაზის ანალიზი</i>	
Vasily Liparteliani, Murad Pakhuridze	111
<i>Stages of Implementation of the State Sports Policy in Georgia and Analysis of the Legal Framework</i>	
ნანა ციხისტავი	115
<i>საბჭოთა დროს ისტორიის პროგრამის ხელახლა გააზრება პოსტ-საბჭოთა ისტორიის სახელმძღვანელოებისათვის</i>	
Nana Tsikhistavi	115
<i>Rethinking the Soviet Period Teaching in Post Soviet History Textbooks</i>	

ეკონომიკისა და ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულება

ნოდარ გრძელიშვილი	124
<i>რეგიონული პოლიტიკის და მართვის სრულყოფის პრიორიტეტები საქართველოში</i>	
Nodar Grdzelishvili	132
<i>Regional Policy and Management Improvement Priorities in Georgia</i>	
ასმათ შამუგია	139
<i>ადამიანური რესურსების მართვის სისტემის ინოვაციური განვითარების ძირითადი ტენდენციების შეფასება</i>	
Asmat Shamugia	146
<i>An Assessment of the Basic Tendencies of Innovative Development of Human Resources Management System</i>	
მაია ალადაშვილი, ნანული ხიზანიშვილი	152
<i>პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში და მათი სტიმულირება</i>	
Maya Aladashvili, Nanuli Khizanishvili	157
<i>Foreign Direct Investments in Georgia and their Stimulation</i>	

**ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების
მიმართულება**

ვალერია ლობჯანიძე 161
პერსონალური დეიქსისი და მხატვრული ნარატიული ტექსტის კომუნიკაციური სტრუქტურა

Valeria Iobjanidze 166
Personal Deixis and Communicative Structure of the Literary Narrative Text

თეა ლორთქიფანიძე 171
ენობრივ და მრავალენოვან განათლებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი და ინსტიტუციური პრინციპები

Tea Lortkipanidze 173
Legal and Institutional Principles Regarding Language Education and Multilingual Education

თეა ჯღარკავა..... 174
პორტრეტირებისა და დახასიათების ურთიერთმიმართება, როგორც პერსონაჟის პოეტიკის ასპექტი (შ. ცვაიგის მოთხრობის „მწველი საიდუმლოს“ საფუძველზე)

Tea Jgarkava 177
Exposition as a Structural Element of the Plot and Poetics of Personage in the Prose of St. Zweig

თეა ლორთქიფანიძე, ანი ალიხანაშვილი..... 180
ლიტერატურა, როგორც ქართული კულტურის განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი მექანიზმი

Tea Lortkipanidze, Ani Alikhanashvili 184
Literature - as one of the Most Powerful Mechanisms for the Development of Georgian Culture

თინათინ ზალდასტანიშვილი..... 188
პოლიტიკური კულტურა და სოციალური მემკვიდრეობითობა

Tinatini Zaldastanishvili..... 193
Political Culture and Social Heritage

ივანე სეხნიანიშვილი 197
ბილნსიტყვაობა ტელეეთერით მიზნობრივი აუდიტორიისკენ და მდარე პიარი

Ivane Sekhniashvili 204
Swear Words on TV Targeted Audience and Poor PR

სოფიო მორალიშვილი	209
ინოვაციური ტექნოლოგიები ინგლისური ენის სწავლებაში	
Sophio Moralishvili	209
<i>Innovative Technologies in ESL Teaching</i>	
სოფიო ბუზიაშვილი, თამარ აბესაძე, მზია გიორგაძე.....	214
ინტერნეტ ენის განვითარება	
Sophia Buziashvili, Tamari Abesadze, Mzia Giorgadze	214
<i>Development of Net Language</i>	
ხატია შევარდნაძე.....	220
ვაჟა-ფშაველა - ქართველ მწერალთა დიდი წინამორბედი	
Khatia Shevardnadze	220
<i>Vazha-Pshavela - Great Predecessor of Georgian Writers</i>	

საქართველოსა და საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართული

საქართველოსა და უკრაინის გამოცდილების შედარებითი ანალიზი შუამავლობის (მედიაციის) განხორციელების პროცესში კომერციულ დავებში

ა.ი. ფრანცუზი

ვარშავის ეკონომიკურ-ჰუმანიტარული აკადემიის პროფესორი

ვ.ვ.პოლიშჩუკი

კროკის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ანოტაცია:

აღნიშნული სტატია ეძღვნება მედიაციის გამოყენების პრაქტიკული გამოცდილების ანალიზს კომერციული დავების სფეროში. საქართველოსა და უკრაინაში მედიაციის ისტორიული განვითარების შედარებითი ანალიზი უკვე გაკეთებულია.

წარსულში საქართველოში შუამავლები (მედიატორები) იყვნენ პიროვნებები, რომლებიც ავტორიტეტით და ნდობით სარგებლობდნენ საზოგადოების წევრებს შორის და რომელთაც კარგად იცოდნენ კანონები. უკრაინაში შუამავლობა განვითარდა, როგორც მოლაპარაკებების ნაწილი სადავო მხარეებს შორის. დადგენილია, რომ საქართველოსა და უკრაინაში მიმდინარე შუამავლობა (მედიაცია) ვითარდება სხვადასხვა გზით.

საქართველოში შუამავლობის (მედიაციის) განვითარების საწყისი წერტილი შეიძლება იყოს მედიაციის კლინიკის შექმნა უნივერსიტეტში. აქედან გამომდინარე, ინსტიტუტი, რომელზეც იყო ფოკუსირებული სოციალური დიალოგი საქართველოში, შეიქმნა 2008 წელს. საქართველოში მედიაციის შემდგომ განვითარებას თან ახლდა საპილოტე პროექტების დანერგვა და სასწავლო სისტემის აქტიური განვითარება, შეიქმნა ახალი პროფესია, კერძოდ, მედიატორი.

საპილოტე პროექტების შედეგი იყო საქართველოში კონკრეტული ცვლილებების მიღება-სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომელმაც დაადგინა შუამავლობის ორი ფორმა. შუამავლობა სავალდებულო გახდა ოჯახში დავების დროს და ასევე მეზობლებს შორის დავების გადაწყვეტისას მედიაცია იყო რეკომენდაცია. გამოიკვლიეს, რომ ფინანსური ნახალისება და ანგარიშვალდებულება ასევე გამოყენებულია საქართველოში შუამავლობის ნახალისების მიზნით. მხარეებისათვის, რომლებმაც ადრე გამოიყენეს შუამავლობა, მაგრამ ვერ მიაღწიეს შეთანხმებას და შემდგომ მიმართეს სასამართლოს, დაწესებულია სასამართლოს უფრო დაბალი გადასახადი. თუ მხარეებმა უარი თქვეს სავალდებულო შუამავლობაზე, ვალდებულმა მხარემ უნდა გადაიხადოს თანხა. საქართველოს კანონი ასევე ითვალისწინებს ამის შესაძლებლობას, თუ რომელიმე მხარე ვერ შეასრულებს მას – მედიაციის პროცესში მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას. ავტორმა გააანალიზა, რომ საქართველოში შუამავლობის შესახებ კანონის პროექტი ხელს შეუწყობს სახელმწიფოს და მის ყველა ორგანოს, ასევე ბიზნესის სტიმულირებას, რათა აქტიურად გამოიყენონ მედიაცია ნებისმიერ დავაში.

უკრაინაში მედიაციის განვითარება დაიწყო 1990-იანი წლებიდან. მეცნიერებმა დაასკვნეს, რომ სამართლებრივი თვალსაზრისით, შუამავლობის განხორციელებაში წარმატების მიღწევის კრი-

ტერიუმი არის მედიაციის დისციპლინების დანერგვის აუცილებლობა უმაღლეს სასწავლებლებსა და მოსახლეობაში საგანმანათლებლო სამუშაოების ჩატარება დავის გადაწყვეტის ამ მეთოდის ეფექტურობის შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, მედიატორი, კომერციული დავები, მედიაციის ხელშეკრულება, დავების ალტერნატიული გადაწყვეტა.

COMPARATIVE ANALYSIS OF EXPERIENCE OF GEORGIA AND UKRAINE IN IMPLEMENTATION OF MEDIATION IN COMMERCIAL DISPUTES

Prof. A.I. Francuz

Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

V.V. Polishchuk

“KROK“ University

PhD student

Abstract

This article is devoted to the analysis of the practical experience of mediation application in commercial disputes. A comparative analysis of the historical development of mediation in Georgia and Ukraine has been made. In the past in Georgia, mediators were found to be individuals, who enjoyed authority and trust among the members of society and who knew laws very well. In Ukraine, mediation has developed as a part of negotiations between the disputing parties. It is determined that current mediation in Georgia and Ukraine is developing in different ways. The starting point of the mediation development in Georgia can be considered a creation of a mediation clinic at the university. Thereafter, an institution that was focused on social dialogue was created in Georgia in 2008. Further development of mediation in Georgia was accompanied by the introduction of pilot projects and the active development of the training system for the new profession, namely *a mediator*. The result of pilot projects in Georgia was the adoption of amendments to the Civil Procedure Code, which established two forms of mediation. Mediation has become a must in family disputes and in settling disputes between neighbours. For other types of disputes, including commercial disputes, mediation was a recommendation. It was researched that financial incentives and accountability have been also applied to encourage mediation in Georgia. For parties, who have used mediation before applying to the court but have not reached an agreement, a lower court fee is set. If the parties have waived the obligatory mediation, the defaulting party shall pay a fine. Georgian law also stipulates the possibility of enforcement of a decision made in the mediation process if one of the parties fails to comply with it. The author analysed that the draft law on mediation in Georgia will stimulate the state and all its bodies and businesses to actively use mediation in any disputes. In Ukraine, the development of mediation began in the 1990s. It is researched that Ukraine and Georgia have a similar start in the introduction of mediation into the legal system. An authority that is engaged in social dialogue has also been set up in Ukraine. However, in the absence of effort consolidation of all stakeholders in the legal definition of the mediation process in Ukraine, paths of mediation development in Ukraine and Georgia had split. It is concluded that the criterion of the success in implementation of mediation in legal terms is the need to introduce mediation disciplines in higher education institutions and to carry out educational work among the population on the effectiveness of this method of dispute resolution.

Keywords: mediation, mediator, commercial disputes, mediation agreement, alternative dispute resolution

Problem setting. On August 07, 2019, mediation obtains the international legal status and recognition by the entire international community. The United Nations Convention on Mediation was adopted in Singapore on that day, which gave mediation an international status as a way of resolving any sort of disputes, both between states and within a particular state. In this context, a Singaporean researcher, Nadja Alexander, states that this UN document reflects real needs of modern societies that are interested in expediting their dispute resolution and implementing mediation agreements [4]. In this regard, Ukrainian researcher Tetiana Kyselova states quite objectively that mediation has become a traditional part of reforming the judicial branch and ways of resolving disputes in many countries [8]. However, the UN Convention on Mediation requires far more than just a willingness to implement mediation in the legal system and to recognize this alternative way of resolving disputes as a full-fledged mean of conflict resolution. The UN Convention implies that changes in the consciousness of citizens, government, businesses and state authorities shall take place. The implementation of the UN Convention is the responsibility of a society to learn how to make decisions independently. In all countries, this requires coordination of the efforts of all those involved in the active implementation and application of mediation. According to the researcher John Sturrock, in such relations mediators should be not just service providers but the driving force behind changes in dispute resolution [10].

Georgia and Ukraine are among 46 countries that acceded to the United Nations Convention on Mediation on August 07, 2019, thereby taking responsibility for updating domestic mediation legislation and promoting the effectiveness of this dispute resolution method. John Sturrock, an Irish researcher, believes that knowing our neighbours' experiences makes us wiser [11]. Thus, a study of the historical development and legislative consolidation of mediation in Georgia and Ukraine through comparative studies enables both countries to understand challenges in further mediation development in the light of the new UN Convention on Mediation. Also, the study of the experience of Georgia and Ukraine aims to determine the criteria for the successful functioning of mediation in commercial disputes in every country.

The degree of scientific research of the problem. Studies on mediation in Georgia and Ukraine are conducted by O. Azarov, T. Barabash, M.D. Blechman, E.S. Burger, K. Karia, A. Kinnunen, T. Kyselova, N. Krestovska, Yu. Mykytyn, M. Oliveira, M. Omelynska, L. Romanadze, D. Sturrock, S. Tkemaladze.

Formulating the goals of the article. The purpose of the article is to analyse the practical experience of Georgia and Ukraine in the implementation of mediation in commercial disputes, to determine the nature of mediation, the principles, by which mediation is carried out in both countries, and the features of existing legal regulation of mediation.

Presenting main material.

In today's world of information technologies, meaningful and open communication between people is shrinking. Deficit in communication is one of the most important factors in conflicts. According to Georgian researcher, Sophie Tkemaladze, there are three ways to resolve conflicts [17]. First, it can be called imperious way or, in other words, a coercive way, when the parties use physical force to achieve their desired result. The parties exercise an imperious or coercive method through wars or other armed conflicts. The second way is to apply rules of law to address disputes in order find who has what rights under law and to what. In practice, this method is implemented through courts or arbitration. The third way is an agreement between parties or a negotiation between the parties, which are aimed at dispute settlement by conflicting parties on their own. Moreover, such a decision, which is executed as an agreement or made on the basis of the negotiations, reflects the true interests of the parties. It can be exemplified by a negotiation of parties or mediation, where a third party is involved, which helps the parties to understand each other

and make a decision that would satisfy all parties of the dispute [17]. Ukrainian researchers, N. Krestovska, T. Barabash, L. Romanadze, argue that a mediation cannot be defined simply as a negotiation with the help of a mediator. Distinctive features of mediation are the structure of its procedure and the existence of clear principles [18]. Sophie Tkemalaladze is of the opinion that the main asset of mediation is that it helps individuals, as well as companies, if the parties of the dispute are legal entities, to restore their relationships [17]. According to the head of the UN Development Program in Georgia, Louise Winton, mediation is a way to widen an access to justice by making it more accessible to citizens [12]. Mediation is not a guarantee for decision making, but rather an out-of-court dispute resolution and an attempt to resolve the dispute taking into account the interests of each party.

The Georgian Association of Mediators defines mediation as a flexible way of dispute resolution, held privately and confidentially, where a mediator acts as a neutral facilitator to help the parties to resolve their disputes [15]. The parties have control over both the dispute resolution and the terms of its settlement.

The Ukrainian Mediation Centre provides a definition of mediation as a method of dispute resolution involving a mediator, which helps the parties of the conflict to establish a communication process and to analyse the conflict situation, so that they themselves can choose a solution that would satisfy the interests and needs of all the parties of the conflict. Unlike formal litigation or arbitration, during mediation process the parties reach an agreement by themselves, the mediator does not make a decision for them [23].

Both Georgian and Ukrainian Mediation Centres define the concept of mediation through the principles of flexibility and confidentiality of the process, neutrality of the mediator, commitment to the interests of the parties and control of parties over decision-making. The difference in the understanding of the mediation process between the two countries lies that the Georgia consider that it is important to control the implementation of the decision made during the mediation process, which is not the case for Ukrainian mediation practice. In addition, Georgian mediators shall have facilitation skills, while Ukrainian colleagues do not consider facilitation skills as a criterion for professionalism in mediation. According to the National Association of Facilitators of Ukraine, facilitation skills assist in group work on problem solving or in reaching an agreement among the participants of the discussion [24]. One should agree with this opinion, because the ability to work with a group of people, who are at odds with each other, is a sign that mediation can be successful in disputes resolution.

Historical prerequisites for the development of mediation in Georgia and Ukraine may be the reason for the different approaches in understanding mediation. Mediation in Georgia has been practiced for centuries, and for a long time the population prefers alternative methods of dispute resolution [15]. According to Sophie Tkemalaladze, the difference between historical mediation and the modern mediation in Georgia is that the mediator in the past had made decisions. To do this, the mediator studied the case in detail, listened to the parties and examined the evidence. His role was somewhat similar to that of a modern arbitrator [17]. However, in general, it may indicate that alternative methods of conflict resolution have always been used in all regions of Georgia. Sophia Tkemalaladze gives historical examples of the mediation development in Georgia. In Svaneti, for example, mediators settled civil and criminal cases. A number of mediators-judges were formed in the province of Khevsureti based on moral virtues, authority, intelligence and knowledge of the laws of the region. In Pshavi ethnographic group, the parties first had to agree on the reconciliation process itself and only then to choose a mediator. Sophie Tkemalaladze notes that it happened quite often that mediators, who had to settle a dispute with the family of wronged people, were the ones, who had previously been granted forgiveness for the same offense. In Abkhazia, the mediation court was based on customary law.

In the 18th century, Abkhazian community suffered severely from the institute of revenge and therefore mediation became an effective way of resolving criminal cases peacefully. All these historical backgrounds make it possible to conclude that the whole process of dispute resolution was around a mediator, who enjoyed some authority in the community at the time, and who was able to handle complex cases, and had the skills to work with a group of people, and knew the laws of his region.

In Ukraine, according to the Ukrainian researcher V. Demochko, there had been mediators in dispute resolution since ancient times [25]. Ukrainian researcher Yu. Mykytyn states that in the days of primitive community formation there was a principle of “blood revenge” in the territory of Ukraine. Over time, the Slavonic people began to think of other alternative and non-violent form of conflict resolution. The function of mediator was carried out by a senior, who ensured the peaceful coexistence of clan and family communities. The mediator was true to high religious and moral principles [27]. In the period of Kievan Rus, the main source of law was a so-called “Ruska Pravda” (Rus’ Justice), which was based on the customary law of the Slavonic people under the influence of Byzantine law [27]. As V. Demochko notes, in particular, during this period the higher clergy representatives often took a lead of diplomatic missions, performed the duty of ambassadors and mediators in the relations between the warring princely coalitions of Kievan Rus [25, p. 5]. According to the Ukrainian researcher V. Kryvosheia, in later times, namely, during the Hetman era, the military elite acted as mediators in conflict resolution. V. Kryvosheia exemplified it by a former secretary of Hetman Vyhovsky’s secretariat, Vasyl Kropyvnytsky, who was the mediator during the Treaty of Hadiach between Hetman of Ukraine and the governor of Poznan, Jan Leszczynski. Vasyl Kropyvnytsky had the rank of a colonel [26, p. 169]. Having analysed the historical development of mediation in Ukraine, the author thinks that mediation on the territory of Ukraine displayed more of a negotiation function between the conflicting parties than a facilitator function in the search for common interests. Herewith, various historical communities gave the mediator such features as authority, high moral and religious principles, knowledge of the negotiation principles. Despite the different historical development of Georgia and Ukraine, the mediation institute was present in both countries and the public was aware of the functions of so-called mediators in conflicts.

The current legislative development of mediation in Georgia and Ukraine is also being done in different ways. According to the Bulletin of the Federal Mediation Institute, there are two periods in the current stage of mediation development can be seen in Georgia. The first period is the creation of the tripartite Social Dialogue Development Committee in 2008. This period became the basis for the future legislative development of mediation. The second period falls on 2010, when a mediation clinic was opened at Tbilisi State University [22]. Just after the mediation clinic was created, in 2011, thanks to the USAID project in Georgia, the first attempt to introduce mediation into the justice system was made [3]. Later, the first pilot mediation project was implemented at the Tbilisi City Court and the curricula for mediation at Georgian universities were developed [3]. In 2012, according to Georgian judge, Lasha Kalandadze, Georgia decided to amend the Civil Procedure Code in order to introduce a mandatory mediation in family disputes and conflicts resolutions between neighbours. In other cases, the law encouraged the use of voluntary mediation before going to court or at any stage of the case hearing in the court. According to Lasha Kalandadze, the introduction of compulsory mediation is a prerequisite for the effective development of voluntary mediation [1]. In addition, Georgia has chosen the path of providing financial incentive to those, who use a mediation process. According to the rules of the Civil Procedure Code of Georgia, the court fee for filing a claim is 3% of the disputed subject cost, while the cost of a claim, where a mediation procedure had been applied but an agreement had not been reached, is only 1% [1]. Equally important is the existence of a financial penalty for a party’s refusal to participate in a mandatory mediation procedure or delaying the mediation process. A

party that does not wish to use compulsory mediation pays a fine of GEL 150 and a court fee regardless of the outcome of the court hearing [1]. It is also worth noting that in Georgia the parties can take advantage of the function to enforce the decision implementation made during the mediation process [1]. This factor provided a guarantee for implementation of the decision made during the mediation.

Increasing mediation development in Georgia was supported by the European Union and the United Nations Development Program. This support has been demonstrated in cooperation with the Georgian Government, the judiciary sector, the private sector and educational institutions. All of these actions were aimed at improving the business and investment environment of Georgia, which were identified as one of the priorities in the Association Agenda between the European Union and Georgia. In 2016-2018, support for mediation in Georgia was provided by the EU-UN Program "Equal Justice for All". The project will be underway in 2019-2020, furthering Georgia's progress in achieving the goals of sustainable mediation [13]. Sophie Tkemalaladze quite objectively states that due to external support and internal consolidation, the country has succeeded in launching new pilot mediation projects in two courts outside Tbilisi and in mediation of land disputes and disputes between neighbours, and in implementing of mediation in criminal cases [3]. Moreover, the Minister of Justice of Georgia has put forth the idea that courts should be an alternative in dispute resolution, and mediation should be the main way of conflicts resolution. The adoption of the Law on Mediation reinforced this position [2]. The law on mediation in Georgia consists of two parts, namely, the main regulation on mediation and the institutional changes in a state governed by the rule of law. The law defines the concept of mediation, establishes the principles of mediation, regulates limitation periods and determines the procedure for enforcing agreements that were reached within the mediation procedure and are not performed by one of the parties. All these rules apply both to agreements that were reached in pre-trial or extrajudicial order, and to agreements that were adopted during trials in courts [2]. Moreover, it is not a matter of amicable agreement in court, but of the use of mediation by the parties when their case is already being considered by a judge. One or more mediators may participate in the mediation process. The parties themselves choose a mediator. In the case of judicial mediation, the mediator may be chosen from the register of mediators [16].

To deal with the issue of training of mediation specialists under the new legislation, a legal entity of public law, the Georgian Association of Mediators, shall be established in Georgia, which shall set the standards for mediator accreditation and maintain a register of accredited mediators [2]. All these changes shall stimulate a high level of professionalism among mediators and reliability of services provided by mediators.

According to Sophia Tkemalaladze, in addition to adopting the Law on Mediation, Georgia is undergoing changes in the conflict management system within the Civil Service. The Civil Service Bureau of Georgia is developing a new way of managing and resolving labour disputes within government agencies [3].

What is the development of mediation in Ukraine and does Ukraine have a similar view on the development of mediation in the country?

Modern Ukraine has been familiar with the mediation process since the mid-1990s. The first voluntary associations of mediators appeared in Luhansk and Donetsk in 1995 [22]. The Donetsk Mediators Group was a pioneer in the implementation of the pilot project funded by USAID during 1997-1999. The purpose of this project was to establish local mediation centres throughout Ukraine, to prepare mediators, to register the Ukrainian Association of Mediators and to provide services to the public [20]. The creation of a National Mediation and Reconciliation Service is also currently underway. A corresponding decree was signed in 1998 by the President of Ukraine [22]. In this case, it can be stated that the very fact of establishing the National Mediation and Reconciliation Service, as well as the determination of the functions of this body,

are somewhat similar to Georgia's experience in establishing the Social Dialogue Development Committee. It can be said so because the National Mediation and Reconciliation Service is guided by the provisions of the Law of Ukraine "On Social Dialogue in Ukraine" [28].

Furthermore, during 2006-2011, the development of mediation in Ukraine advanced due to the grants provided by the European Commission and the Council of Europe. According to T. Kyselova, the purpose of these projects was to export a European model of judicial mediation, developed by Dutch and German experts, to Ukraine. In 2012, the Canadian Project on Judicial Mediation Development was implemented in Ukraine. In 2014-2015, with the support of USAID and the Renaissance Foundation, mediation was initiated in eight courts in Volyn region [20]. All of the above gives grounds for claiming that Ukraine, like Georgia, also enjoyed the financial support of international organizations. At the same time, T. Kyselova states that, unlike other countries, this financial support was allegedly not sufficient for the further active development of mediation in Ukraine [20]. In our opinion, the assessment of the adequacy or sufficiency of funding is a quite subjective concept, and one shall speak here of the general external support for the implementation of mediation in Ukrainian society.

Assessing the current state of development of mediation in Ukraine, as of 2019, N. Krestovska, L. Romanadze, and T. Barabash note that mediation in Ukraine is carried out without legal support, but mediators manage to use masterfully the limited possibilities of dispute resolution within the current legislation [18]. At the same time, according to researcher O. Azarov, Ukrainians are interested in alternative ways of dispute resolution. Ways of mediation, not supported by law, exist in the field of business, school and family relations [5]. Ukrainian researchers T. Kyselova and M. Omelynska note that Ukraine needs a Law on Mediation that shall improve Ukraine's position in the World Bank's ranking "Doing Business" [7], and generally shall promote an effective and legal way of disputes resolution without bringing the matter before the court.

T. Kyselova states that one of the reasons for the delay in adopting the law is corruption [9]. The American researcher Ethan S. Burger also shares T. Kyselova's opinion and states that the presence of the so-called "roof (backing)" in solving all conflicts does not stimulate the adoption of the Law on Mediation [19]. According to T. Kyselova, another issue of legal definition of mediation is the lack of desire of Ukrainian mediators to study the experience of other countries [9]. The legal regulation of mediation requires considerable efforts and needs to develop a legal infrastructure that would actively promote mediation. However, the analysis of the costs involved in learning such experience and the benefits of mediation remains unclear to the legal community [9]. Georgia's experience demonstrates to Ukraine the need for compulsory internal consolidation on the legal regulation of mediation. The phenomenon of corruption is present in many countries, but the coherence of actions within a single state, aimed at joint performance the same tasks, is an important factor in the successful implementation of mediation. This is confirmed by the opinion of the American researcher Michael D. Blechman, who argues that the key to successful implementation of mediation should be a partnership in the state [14].

Sophie Tkemaladze suggests that another factor of successful implementation of mediation in Georgia is that lawyers are not afraid of mediation. Lawyers offer their clients the ability to resolve disputes effectively not only by appealing to the court but through the use of a mediation procedure as well. This is a consequence of a change in the mindset of the lawyers themselves. Therefore, mediation should be made part of the compulsory curriculum in educational institutions [3]. German researcher Greg Bond also argues that teaching mediation at the university is becoming a common practice in all universities in the world. These can be both compulsory and optional disciplines [6]. However, it is important for students to form a mindset

that would not bind the dispute resolution solely to the judiciary system. According to Greg Bond, knowledge of the basic mediator skills provides everyone with the ability to make decisions in their own interests [6]. Knowledge and skills of mediation in lawyers should change the understanding and value of mediation, which further changes the development of society itself. Experts of Council of Europe, M. Oliveira, A. Kinnunen, K. Karia, argue that mediation should be a common phenomenon in 21st century society [21].

Conclusions

In various periods of social development in Georgia and Ukraine there were mediators who assumed the function of conflict resolution. Mediation in Georgia and Ukraine is carried out on the principles of process flexibility and confidentiality, neutrality of the mediator, focusing to the interests of the parties, control over decision making. The difference in the understanding of the mediation process between these two countries is that Georgia considers it important to monitor the implementation of the decisions made within the mediation process, which is not the case in Ukrainian mediation practice. The Civil Procedure Code was amended in Georgia ensure such monitoring. Also, mediation in Georgia differs from mediation in Ukraine by the professional skills of mediators. In Georgia, a mediator must be a facilitator, while in Ukraine such requirements are imposed on a third party.

As international experts point out the mediation must be done on the basis of law. This conclusion was reached by countries that have implemented mediation and acceded to the UN Convention on Mediation signed in Singapore as of August 07, 2019. The existence of a law on mediation is already the key to success in terms of a state support for the mediation institute development and in a change of the procedure of all disputes settlement of in the country. In June 2019, Georgia drafted and submitted its draft law on mediation that fully reflects the needs of Georgian society and the priority areas of business development in Georgia. In Ukraine, there is a problem of internal efforts consolidation to adopt a law on mediation. In addition, Ukraine, unlike Georgia, cannot demonstrate the broad experience of pilot mediation projects. Therefore, a careful and gradual legal regulation of mediation is required for Ukraine, which requires experimentation with pilot projects and further revision of all Ukrainian legislation.

References

1. Nugzar B. Ruhadze (2012). Mediation in Georgia: Georgian Juornal. Retrieved 19/8/27 from <https://www.georgianjournal.ge/component/content/article/23-law-a-you/8241-mediation-in-georgia-.html>
2. Sophie Tkemaladze (2019). Courts Should Be The Alternative! – Georgia Soon To Adopt The Law On Mediation: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/05/12/courts-should-be-the-alternative-georgia-soon-to-adopt-the-law-on-mediation/>
3. Sophie Tkemaladze (2019). Tbilisi Mediation Days – A Glance Into The History, The Present, The Future: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/12/19/tbilisi-mediation-days-a-glance-into-the-history-the-present-the-future/>
4. Nadja Alexander (2019). It's DONE: The Singapore Convention on Mediation: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2019/08/09/its-done-the-singapore-convention-on-mediation/>
5. Alex Azarov (2016). Mediating Dialogues in Ukraine? Part 2 of my Professional Journey: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2016/05/11/mediating-dialogues-in-ukraine-part-2-of-my-professional-journey/>
6. Greg Bond (2018). Why Train Mediation at Universities? From Communication and Life Skills to Mediation Use and Mediation Advocacy: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/05/24/train-mediation-universities-communication-life-skills-mediation-use-mediation-advocacy/>
7. Tatiana Kyselova and Maryna Omelynska (2017). Will Ukraine Have A Law on Mediation in 2017?: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2016/11/15/will-ukraine-have-a-law-on-mediation-in-2017/>
8. Tatiana Kyselova (2017). Strategic Approach To Mediation: Lessons From Ukraine: Wolters Kluwer. Re-

- rieved 19/8/27 from
<http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2017/11/15/strategic-approach-mediation-lessons-ukraine/>
9. Tatiana Kyselova (2018). Against Mediation Regulation: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/10/30/against-mediation-regulation/>
 10. John Sturrock (2018). Mediator Engagement in Politics – and other things we care about: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/10/28/mediator-engagement-politics-things-care/>
 11. John Sturrock (2017). Knowing our Neighbours – a Mediator’s Reflection: Wolters Kluwer. Retrieved 19/8/27 from <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2017/07/29/knowing-neighbours-mediators-reflection/>
 12. Tbilisi Mediation Days: Mediation is a step towards a better justice system (2018). Retrieved 19/8/27 from https://eeas.europa.eu/delegations/georgia/54178/tbilisi-mediation-days-mediation-step-towards-better-justice-system_en
 13. Mediation and Arbitration. Retrieved 19/8/27 from <http://www.ge.undp.org/content/georgia/en/home/projects/mediation-and-arbitration-.html>
 14. Michael D. Blechman (2011). Assessment of ADR in Georgia <http://ewmi-prolog.org/images/files/6743assessment-of-adr-in-georgia.pdf>
 15. Mediation rules. Georgian association of mediators. Retrieved 19/8/27 from <http://mediation.ge/en/home021>
 16. PwC Georgia Tax & Law Brief (2019). Retrieved 19/8/27 from http://www.amcham.ge/res/news/0000/pwc_2019-04-02.pdf
 17. Sophie Tkemaladze (2017). Mediation in Georgia: from tradition to modernity. Retrieved 19/8/27 from https://www.undp.org/content/dam/georgia/docs/publications/DG/UNDP_GE_DG_mediation_eng.pdf
 18. Н.Крестовская, Л.Романадзе, Т.Барабаш (2017). Медіація в Україні: нюанси законодавчого врегулювання. Retrieved 19/8/27 from https://www.academia.edu/31827016/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D1%8E%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F
 19. Ethan S. Burger (1998). Resolving commercial disputes in Russia and Ukraine: Will mediation be a viable option? Alternatives to the High Cost of Litigation. Retrieved 19/8/27 from https://www.academia.edu/25271793/Resolving_commercial_disputes_in_russia_and_ukraine_Will_mediation_be_a_viable_option
 20. Tatiana Kyselova (2016). Mediation Development in Ukraine: 1991-2016. Retrieved 19/8/27 from https://www.academia.edu/20286554/Mediation_Development_in_Ukraine_1991-2016
 21. М. Оливейра, А. Киннунен, К. Кариа (2016). Доклад експертів по результатам засідання робочої групи по вопросу: Механизмы внесудебного урегулирования споров. Retrieved 19/8/27 from <https://rm.coe.int/1680700fd3>
 22. Анализ опыта медиативной практики стран Ближнего зарубежья (Белоруссии, Молдовы, Казахстана, Грузии, Украины, Армении и др.) (2013). Бюллетень Федерального Института Медиации. Retrieved 19/8/27 from <http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/06/149-206-1.pdf>
 23. Про альтернативне вирішення спорів. Український центр медіації. Retrieved 19/8/27 from <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/pro-alternatyvne-vyrishennia-sporiv>
 24. О.Лукина (2017). Фасилітація як метод пришвидшення процесів модернізації вітчизняних промислових підприємств. – Retrieved 19/8/27 from: <http://nafu.com.ua/%D1%84%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%8F%D0%BA-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%88%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80/>
 25. В.Демочко (2009). Київська Русь і християнство // Волинські історичні записки. – 2009. – Том. 2. – с. 24-32. – Retrieved 19/8/27 from: http://eprints.zu.edu.ua/4788/1/Demo4ko_2.pdf
 26. В.Кривошея (2008). Козацька еліта Гетьманщини // Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2008. — 452 с. – Retrieved 19/8/27 from: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-4850/978-966-02-4850.pdf>
 27. Ю. Микитин (2014) Історія кримінально-процесуальної політики у сфері примирення та посередництва в Україні // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2014. – Вип. 35. – С. 231-244. – Retrieved 19/8/27 from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_35_24
 28. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» № 2862-VI від 23.12.2010 // Верховна Рада України. – Retrieved 19/8/27 from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>

საკამათო კითხვები უკრაინის სამედიცინო სამართლის იურიდიული ბუნების შესახებ

ვ. ვ. კოროლიოვა

ეკონომიკისა და სამართლის კროკის უნივერსიტეტის
სამართლის ფაკულტეტის სახელმწიფოსა და სამართლებრივი
დისციპლინების დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქტორი

ო. ვ. დვირსკა

ეკონომიკისა და სამართლის კროკის
უნივერსიტეტის დამამთავრებელი კურსის სტუდენტი

ანოტაცია:

სტატიაში, მეცნიერთა შეხედულების საფუძველზე, შესწავლილია თეორიული მიდგომები ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებით ცნებებისა «სამედიცინო სამართალი», «ჯანმრთელობის დაცვის კანონი», «ჯანმრთელობის დაცვის უფლება».

დადასტურებულია, რომ ტერმინ „სამედიცინო სამართლის“ გამოყენება კანონის ამ დარგის აღსანიშნავად ყველაზე შესაფერისია. სტატიაში მოცემულია ავტორთა მიერ განსაზღვრული ტერმინის გაგება.

საკვანძო სიტყვები: სამედიცინო სამართალი, ჯანმრთელობის დაცვის კანონი, სამედიცინო საქმიანობა.

DEBATABLE QUESTIONS ABOUT THE LEGAL NATURE OF MEDICAL LAW OF UKRAINE ABSTRACT

V.V. Koroliova

PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of State and Legal disciplines
Faculty of Law
«KROK» University of Economics and Law

O.V. Dvirskia

Graduate Student of
«KROK» University of Economics and Law

In the article, on the basis of views of scientists, it is studied the theoretical approaches regarding the interpretation of the concepts «medical law», «health care law», «right to health care». It has been proven that the use of the term “medical law” to denote this branch of law is the most appropriate. The article provides the author’s understanding of the specified term.

Keywords: medical law, health care law, medical activity.

В статье, на основе научных взглядов ученых, исследованы теоретические подходы относительно толкования понятий «медицинское право», «здравоохранительное право», «право на охрану здоровья». Доказано, что наиболее удачным есть применение термина «медицинское право» для обозначения данной отрасли права. Предоставлено авторское понимание указанного термина.

Ключевые слова: медицинское право, здравоохранительное право, медицинская деятельность.

Setting of the problem

Socio-economic reforms in Ukraine objectively cause the emergence of new branches of law and legislation. In both national and foreign legal science, it is generally accepted the thesis of the formation of new complex branches of law and legislation. Among these branches of law, scientists distinguish and medical law. At the same time, the short period of existence of medical law causes scientific interest and numerous discussions in researches about the definition of the legal nature of medical law, its subject, the method of legal regulation. This research is relevant due to the fact that the health care reform is among the essential reforms of the Sustainable Development Strategy «Ukraine – 2020»; it was developed to provide a fundamental reformation aimed at creating a patient-oriented system capable of providing medical care for all citizens of Ukraine at the level of developed European countries.

The current state of health is evidenced by such an indicator as life expectancy and mortality.

Analysis of recent researches and publications

The theoretical and methodological basis of this research is the achievements of Ukrainian and foreign scientists such as V. Akopov, N. Bolotina, Z. Hladun, E. Doitch, A. Koval, L. Kubyskyi, M. Maleina, M. Nesterovych, I. Seniuta, S. Stetsenko, Tykhomyrov, E. Shleneva, A. Shpikoff and others.

Previously unresolved parts of a general problem.

Despite the fact that the work of scientists from different times is devoted to the definition of the legal nature of medical law, a consolidated position has not yet been achieved in the scientific literature. In this regard, it is necessary to offer its solution to this problem by means of critical analysis of the principal approaches to the definition of the legal nature of medical law.

Formulation of article objectives

The purpose of the article is to study the legal nature of medical law with evidence of the need to solve this problem through the prism of the concept of separation of the right into private and public

Presentation of the main research material

Before you define the branch identity of the norms of medical law, you should refer to the definition of the concept of the branch of law.

As it is known in the contemporary theory of law, the central structural element of the system of law is a branch of law.

In the scientific literature, a branch of law is defined as a set of legal norms and institutions that regulate homogeneous social relationships within a specific subject and method of legal regulation, taking into account the principles, objectives and purposes of such regulation [1, p. 549].

Among the properties of the branch of law, scientists distinguish its conceptual apparatus.

In the framework of the study of the legal nature of medical law, this property is significant, because medical law has a developed conceptual apparatus that differs from other branches of law.

Thinking on the issue of the legal nature of medical law, it is necessary to take into account that medical law as a branch of law is considered in two ways: as an objective right and as a legal right.

In the objective sense, medical law is considered as a system of norms that regulates the entire social relations developing in the sphere of medical activity.

The right to health care as a complex legal right covers a much broader range of public relations since the system of guarantees ensuring the realization and protection of this right covers almost all branches of law, both private and public.

The difficulty in studying the legal nature of medical law is also related to the terminological uncertainty of the name of this branch of law. The most used to refer to this branch of law are terms such as «medical law», «health law», «right to health protection». Choosing one or another term, researchers associate such a choice with their understanding of the subject of legal regulation of the industry and its content.

So, V.I. Akopov in one of the first textbooks on medical law, published in Russia, introducing the concept of «medical law», understands it as «a set of regulations governing relations between a citizen and a medical institution, between a patient and a medical worker in the field of organization, as well as their rights, duties and responsibilities in connection with the conduct of diagnostic, therapeutic, sanitary and hygienic measures» [2, p. 21].

We cannot agree with this definition, since it does not take into account the specifics of many relations regulated by this industry, especially relating to the actual therapeutic activity. This definition actually concentrates only on the civil-law elements of the «doctor-patients» relationship, possibly covering a small part of the administrative relationship. Beyond the proposed concept of medical law, in our opinion, remain pharmaceutical activities, medical insurance and much more, which requires further research.

Modern Ukrainian scientist N.B. Bolotina considers medical law as a system of legal norms regulating qualitatively peculiar social relations, the content of which is the impact on the physical and mental health of a person with the help of medical devices, which is carried out by medical workers [3, p.116].

In turn, S. S. Hladun considers medical law to be an integrated specialized branch of law, which is a system of legal norms connected by internal unity regulating public relations in the field of health care and health care of both an individual and the population as a whole [4, p. . 188].

It is also worth noting that I.Ya. Seniut proposes to consider medical law as a complex branch of law, which is a set of legal norms regulating social relations arising in the process of providing medical care, is used with the diagnostic, prophylactic, therapeutic and rehabilitation purpose in order to to ensure the human right to health protection [5, p. ten].

The concept of «medical law» is also used by S. G. Stetsenko to designate a branch of law, on the basis that this law regulates social relations arising in the course of medical activity. On this basis, it designates medical law as a complex branch of law, including a set of legal norms regulating social relations in the field of medical activity [6, p.11].

Such a definition, in essence, limits medical law to the regulation of the sphere of medical activity, without explaining it covers such activities as pharmaceutical; activities related to biomedical research and others. However, in our opinion, S. G. Stetsenko correctly distinguishes medical activity as a key concept.

The term «medical law» is used in many countries of the world. For example, in Germany one of the most common textbooks by Erwin Deutsch and Andreas Spikhoff «Medical Law» [7, p. 23]. Also, textbooks on medicinal law have been published, for example, edited by Adolf Laufs and Wilhelm Ulenbruck [8, p. 45]. In the above literature, medical law is used either as a synonym, or as a subsector of medical law. From the above, it follows that German lawyers in the case of medical law do not have a fundamental significance for definitions and the status of branches of law.

E. Deutsch and A. Shpikhoff give the definition of medical law in a broad sense as a set of rules governing medical activities [7, p. 8] Along with the concept of «medical law», the term «right to health protection» is used, which is based on the definition of «health» of the World Health Organization, which defines health as a state of complete physical, mental and social well-being, and not only the absence of illness or physical defects [9]. Under the right to health care, in a broad sense, German scientists understand the totality of the rules governing the health care system, including such institutions as insurance, the fight against epidemics, as well as individual institutions of economic and environmental law.

Disagreeing with this position of German scientists, it is worth noting that the use of the concept of «health» as an industry criterion can excessively expand the boundaries of the subject of medical law, including relations in the field of environmental law, business law, and the like. To date, this issue remains debatable.

German scientists identify four sub-sectors of medical law, namely, medicinal, medical, medical products and transfusion law. E. Deutsch and A. Shpikhoff note that medical law developed in various branches of law and required the time to systematize; the other three specified subsectors are more legally regulated in German law [7, p. 3].

At the same time, they consider the medicinal law as a subsector of medical and define it as a set of rules governing legal relations arising between a doctor or a medical worker and a patient [7, 4].

Russian scientists A. Shlenev [10, p. 174] and A. Tykhomirov [11, p. 23] suggest using medical and medicinal law as synonyms.

In our opinion, the definition of medicinal law as a sub-sector of medical law is true, but as a synonym for medical law, medicinal law cannot be used.

Polish scientists M. Nesterovich [12, p. 15] and L. Kubyski [13, p. 20] also use the term «medical law», but alongside it is also understood in terms of «medical law». They believe that the term «medical law» should be understood as a system of norms governing the relationship between a patient and persons who make medical decisions.

The Russian scientist M. Malein considers the concept of medical, medicinal, and health law synonymous [14, p. thirty]. It considers the right to health and health care, in an objective sense, as a system of regulations and separate rules governing organizational, property, personal relationships arising in connection with the provision of therapeutic and preventive care, sanitary and epidemiological measures, drug provision [14, p. 32]. Thus, by «medical law» we understand the branch of legislation, with which we categorically disagree.

We believe that the positive thing in this case is only that M. Malein, for the first time in the framework of Russian science, overcomes the discussion about the name of the industry in order to move towards solving more significant problems.

In our opinion, it is also necessary to analyse the concept of «health law» and «the right to health protection».

The scientist R. Kvernadze designates the studied area as «the right to health protection», using the key

concept «health protection» [15, p.102]. To substantiate his position, the scientist refers to the work of A. N. Busein Martin [16, p.45], who believes that the term «medical law» is narrow and suggests using the term «health law».

It is also necessary to note the position of the Ukrainian research scientist A.M. Koval by definition «health law». In her opinion, health law is a set of legal regulations governing social relations while ensuring that a person lives in the environment (environment) comfortable for her body and social conditions that arise in the process of satisfying human needs in a normal environment, healthy and healthy food, water, etc., in the creation of appropriate conditions for the exercise by a person of work, study, upbringing, life, and the use of other relevant socio-economic their conditions, and the provision of medical employer and medical services in diagnostic, therapeutic and preventive measures, in the regulation and management in the field of health care and during the implementation of economic activities in this area [17, p. 59].

Some scientists use the concept of «health law» and «the right to health care» as synonyms. From the point of view of style, both of the above-mentioned terms are not suitable.

Medical law develops «de facto», while remaining unrecognized «de jure». Meanwhile, scientific theorists already, medical law are recognized as a branch of law, is in the formative stage.

It should be noted that by offering various definitions of the field of law, the views of scholars on the decisive role of the subject and method of legal regulation are quite close.

Scientists understand the subject of legal regulation of public relations related to the implementation of the rights and obligations of subjects requiring legal influence, and the method – a set of techniques and methods by which the impact on the behaviour of subjects of public relations is ensured law and order.

So, the subject of legal regulation shows what social relations the given branch of law regulates, and the method – by what means, means, methods they are regulated.

Regarding the subject of medical law, we can note that there are different points of view of scientists on this issue. The study of this issue involved such scientists as S. Stetsenko, N. Bolotina, L. Deshko and others. Analysing their views, agree with the opinion of B. Logvinenko that the subject of medical law is a set of social relations, the unifying element of which is precisely the medical field, in the dictionary definition is understood as a system of scientific knowledge and practical (medical) activity [18, p. 77].

It is worth noting that the sphere of relationships that develop in the course of medical activity is rich and diverse. All relations arising in the field of health and are amenable to legal regulation, in terms of the dualism of law can be divided into two groups. The first group of relations in this area consists of relations for the provision of treatment-and-prophylactic care, the so-called relations «patient-doctor», «patient-medical institution». Such relationships are private law.

According to the current legislation, health care is a system of activities carried out by state authorities and local governments, their officials, health care institutions, individuals-entrepreneurs who are registered in the manner prescribed by law and have license for the right to perform economic activity for medical practice, medical pharmaceutical workers, public associations and citizens with the goal of saving and restoring of physiological and psychological functions, in terms of working capacity and social activity of a person with the maximum biologically possible individual duration of life [19, p. 3]. The second group of relations in the field of health care consists of the organization of the treatment and diagnostic process, during medical, preventive and sanitary-epidemiological measures, relations on the organization of the health care system, licensing and accreditation of medical institutions for the implementation of control

and supervision in the field of health and medical insurance, and medical -economic control, medical examination, examination of the quality of medical care. Such relations are based on the principles of power and subordination; therefore, they are characterized by a public law nature.

So, the holistic nature of this branch of the law indicates the multidimensional nature of relations and about the combination and interaction within the branch limits of qualitatively different legal phenomena – private law and public law. It follows herefrom that we can conclude that all relations arising in connection with direct or indirect effects on human health should be regulated by medical law.

For identification of a law branch, the essential is also the method of legal regulation, with the help of which, sub-branches and institutions of law are identified in the particular branch; the limits of legal intervention are determined, and the rights and duties of the subjects of legal relations are divided according to the principle of coordination and subordination. It is generally acknowledged that the main methods of the legal regulation are as follows: 1) the imperative method, in which relations from top to bottom are governed by the authoritative and imperative way; 2) the dispositive method which is applied to legally equal subjects in relations, developing on the principle of the goodwill of the participants.

In medical law, the method of legal regulation of relations has holistic nature.

Thus, the imperative method is used in organizational relationships, to ensure the quality of medical services. The dispositive method is characterized by equality of participants, who independently and at their discretion exercise their rights and duties in legal relationships. Within the framework of medical law, these are legal relations arising between subjects regarding the provision of medical services. The combination in the medical law of the dispositive and imperative methods of legal regulation indicates its holistic nature, but it does not deny its independence.

Conclusion

Thus, medical law as an independent integrated legal branch is a system of legal norms, regulating social relationships in the sphere of medical activity by combining imperative and dispositive methods. of legal regulation. The independence and comprehensive nature of medical law is confirmed by the fact that, firstly, the constitutional right to health protection and medical assistance constitutes the basis of medical law as a branch of law (Article 49 of the Constitution of Ukraine); secondly, Secondly, this branch of law has own subject of regulation – social relationships in the field of health care and medical activity, which are regulated both by own standards and by the norms of other branches of law (administrative, civil, criminal); thirdly, a combination of dispositive and imperative means of influence on the relationship.

References

1. Шемшученко Ю. С. Галузь права // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. – К.: Укр. енциклопедія, 1998. Т. 1. С. 549.
2. Акопов В. И. Медицинское право в вопросах и ответах. Москва: Приор, 2000. 175с.
3. Бологіна Н. Б. Медичне право в системі права України. Право України. 1999. № 7. С.116 –121.
4. Гладун З. С. Перспективи кодифікації українського законодавства про охорону здоров'я. Право України. 2014. № 9. С. 185 – 191.
5. Сенюта І. Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеорет. дослідж.): автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2006. 16 с.
6. Стеценко С.Г. Медичне право України: підручник / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта; за заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців „Правова єдність“ , 2008. 507 с.
7. Deutsch E., Spickhoff A. Medizinrecht. Arztrecht. Arzneimittelrecht, Medizin–produktrecht und Transfusionsrecht. 5 Aufl. Berlin; Heidelberg; New York: Springer, 2003. 854 s.
8. Jhlenbruck W. Handbuch des Arztrecht. 2 Aufl Munchen: C.H. Beck, 1999. 450 s.
9. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я, прийнята від 22.07.1946. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599

10. Шленева Е. М. Медицинское право – предмет отрасли. *Право и жизнь*. Москва, 2000. № 26. С. 174.
11. Тихомиров А. В. Медицинское право: Практическое пособие. Москва, 1998. 326 с.
12. Nesterowich M. Prawo medyczne. Wyd. 5. Torun : Dom Organizatora , 2001. 583 s.
13. Prawo medyczne dla lekarzy . Pod. red. L. Kubickiego. Krakow : Zakamysze, № 5. S. 20–21.
14. Малейна М. Н. Законодательство о здравоохранении в России: Современное состояние и перспективы развития . Современное медицинское право в России и за рубежом: Сб. науч. тр. Москва, 2003. С. 30– 35.
15. Квернадзе Р. А. Некоторые аспекты становления и развития законодательства о здравоохранении. *Государство и право*. Москва, 2001. № 8. С. 102.
16. Буййсен Мартин А. М. Здравоохранительное право (концепция). Медицинское право. Москва, 2003. № 2. С. 45 – 48.
17. Коваль А. М. Законодавча обумовленість впровадження терміну «охороноздоровче право» в правове поле України. *Правничий вісник Університету економіки та права «КРОК»*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки і права «КРОК». Випуск 20. Київ, 2014. С.51 – 60.
18. Логвиненко Б.О. До питання про предмет медичного права України. Європейські перспективи. 2012. №4 (1). С.74-78.
19. Про Основи законодавства у сфері охорони здоров'я від 1992. № 2801-ХІІ : Закон України станом на 1 травня 2019 року/ Відомості Верховної Ради України 1993, № 4, Ст.19.

საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობის აქტუალური საკითხები

ავთანდილ ხაზალია

აფხაზეთის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის
აკადემიკოსი,
სამართლის დოქტორი

ანი ზენაიშვილი

იურისტი

ანოტაცია

წინამდებარე სტატიაში საუბარია საჯარო სამსახურში, ახალი მმართველობის, გარემო გავლენებისა და სოციო-პოლიტიკური განვითარების შესაბამისად, მუდმივად მიმდინარე ცვლილებების შესახებ. ეთიკური ღირებულებები, ისევე როგორც კანონის უზენაესობა, დემოკრატიული საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი ელემენტია¹. ეთიკის ნორმები განსაზღვრავს ადამიანის შინაგან დამოკიდებულებას სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულებისას, მორალი საჯარო სამსახურში უშუალოდ არის დაკავშირებული თანამდებობის პირის საქმიანობასთან, რამდენად კეთილსინდისიერად ახორციელებს დაკისრებულ მოვალეობას და რამდენად გამჭვირვალეა საზოგადოებისთვის მისი საქმიანობა თუ ფინანსური მდგომარეობა.

საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობის აქტუალური საკითხები

ანტიკორუფციული სისტემის ჩამოყალიბება ემსახურება საჯარო მოხელეების ეთიკური ღირებულებების ამაღლებას. სწორედ ამ ღირებულებებს განეკუთვნება თანამდებობის პირთა კეთილსინდისიერება, რომელიც „საჯარო დანესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონით არის გათვალისწინებული. აღნიშნული კანონის საფუძველზე თანამდებობის პირებს ეკისრებათ ვალდებულება წარადგინონ ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია, რომლის მიზანია კორუფციის რისკების შემცირება, საზოგადოების ნდობის ამაღლება ხელისუფლებისა და თანამდებობის პირების მიმართ. ინტერესთა შეუთავსებლობის ჭრილში კორუფციასთან ბრძოლის მნიშვნელოვან ბერკეტს წარმოადგენს დეკლარაციების მექანიზმი, რომელთა საშუალებით შესაძლებელია თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის შემოწმება და იგი ხელმისაწვდომია საზოგადოებისთვის.

ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების არსებობა კორუფციასთან ბრძოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და ღირებული მექანიზმია, როგორც საქართველოში, ასევე მრავალ სხვა ქვეყანაში. აღსანიშნავია, რომ იმ სახელმწიფოში, სადაც მთავრობა ვერ უზრუნველყოფს თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ დეკლარაციების მონიტორინგს, აუცილებელია შესაბამისი

¹ საჯარო სამსახურის ეთიკის საბჭო: ევროპის ქვეყნების გამოცდილების მიმოხილვა, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%91%E1%83%AD%E1%83%9D.pdf> 1

სამსახურის არსებობა, რომელიც გააკონტროლებს ინფორმაციის საქვეყნოობას, მსგავს სახელმწიფოებში უფრო მეტადაა შესაძლებელი მაღალი რანგის თანამდებობის პირებმა აიღონ ქრთამი, ან არაკეთილსინდისიერად გამოიყენონ საკუთარი თანამდებობრივი მდგომარეობა, შესაბამისად, ეს საზოგადოებაში ხელისუფლების, სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირებისა თუ საჯარო მოხელეებისადმი უნდობლობას იწვევს.

„ყველა რეჟიმი, მათ შორის დემოკრატიაც, საჭიროებს საჯარო მოხელეთა გაკონტროლებას. ჯერ კიდევ ფრანგი ფილოსოფოსი დელუზე განიხილავდა თავის თეზისში, რომ ჩვენ ყველანი ვცხოვრობთ „კონტროლირებად საზოგადოებაში“. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კონტროლი ყოველთვის მიმდინარეობს და საჭიროცაა სახელმწიფო მოხელეების საქმიანობაზე თვალყურის დევნება. სწორედ რომ მამხილებლის ინსტიტუტის არსებობა არის საჯარო სამსახურში კორუფციისა და სამართალდარღვევის აღმოფხვრის ეფექტური მექანიზმი. მხილების ინსტიტუტს იცნობს მრავალი ქვეყანა, რომლებიც განსხვავებულად აწესრიგებენ ამ ინსტიტუტთან დაკავშირებულ საკითხებს“.¹ საქართველოში „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონი პირველად მიღებული იქნა 1997 წელს. ეს კანონი ადგენს „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობის და კორუფციის თავიდან აცილების, გამოვლენისა და აღკვეთის და კორუფციული სამართალდარღვევის ჩამდენ პირთა პასუხისმგებლობის ძირითად პრინციპებს, სამართლებრივი რეგლამენტაციის საფუძვლებსა და მექანიზმს, აგრეთვე არეგულირებს თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების წარდგენის, წარდგენილი დეკლარაციების მონიტორინგის პირობებსა და მექანიზმს, აგრეთვე მამხილებელთა დაცვის, ეთიკისა და ქცევის ზოგადი წესების ძირითად საფუძვლებს“.² კანონში მიღების დღიდან არაერთი ცვლილება შევიდა. პირველად ცვლილება 2004 წელს განიცადა კანონმა და იგი შეეხო მე-3 მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტებს, კერძოდ, კანონს დაემატა დასაბუთებული ქონების მისგან მიღებული შემოსავლების და ქონებრივი წარმომავლობის დასაბუთების განმარტება, რომელიც 1997 წლის რედაქციაში არ გვხვდებოდა. ასევე ცვლილება შეეხო მე-13 მუხლის მე-7 და მე-10 პუნქტებს, რომლის თანახმად აიკრძალა თანამდებობის პირის ზედამხედველობის ქვეშ არსებულ თანამდებობაზე ახლო ნათესავის დანიშვნა, კონკურსის წესით დანიშვნის გარდა. თანამდებობის პირის გათავისუფლების საფუძველს თანამდებობრივი შეუთავსებლობის გარდა დაემატა დაუსაბუთებელი ქონების არსებობა. 2005 წლის ცვლილების მიხედვით დადგინდა, რომ ასლის მისაღებად საჭიროა კანონით დადგენილი საფასურის გადახდა. ეს სიახლე კანონში აისახა მე-19 მუხლის მე-3 პუნქტში. კანონი სამართალდარღვევად მიიჩნევს დეკლარაციის წარუდგენლობას ან მასში არასრული ინფორმაციის შეტანას, რომელსაც მოჰყვება შესაბამისი სანქცია, 2008 წლის ცვლილების თანახმად, მე-20 მუხლით განისაზღვრა, რომ დადგენილ ვადაში დეკლარაციის წარუდგენლობა გამოიწვევს პირის დაჯარიმებას 1000 ლარის ოდენობით, გამოიცემა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი – განკარგულება ჯარიმის დაკისრების შესახებ.³

2009 წლის ცვლილებით განისაზღვრა პირთა წრე თუ ვინ ჩაითვლება საჯარო მოსამსახურედ „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონ-

¹ნანა ხარაძე „საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის პრობლემები“ გამომც. „იურისტების სამყარო“ 2016წ. გვ.88

²<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550> უკანასკნელად გამოყენებულია 01.04.2018წ. საქართველოს კანონი საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ (7 მარტი 2018 წ) მუხლი 1.

³ საჯარო სამსახურის ბიურო „საჯარო სამსახურის შესახებ“ და „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონებში განხორციელებული ცვლილებები, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A8%E1%83%98%20%E1%83%AA%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98.pdf>

ნის მიზნებისთვის. (2¹ მუხლი). ასევე განისაზღვრა კანონის მიზნებისთვის სახელმწიფო დაწესებულებასთან გათანაბრებულ დაწესებულებათა ნუსხა (2² მუხლი), ამავე წლის ცვლილებით, კანონის გარკვეული ნორმები (კორუფცია, ინტერესთა შეუთავსებლობა, საჩუქარი), რომლებიც მხოლოდ თანამდებობის პირებს ეხებოდა საჯარო მოსამსახურეებზეც გავრცელდა. ამასთანავე, უფრო დეტალურად განისაზღვრა რა არის საჩუქარი და რა ჩაითვლება საჩუქრად.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სიახლედ შეგვიძლია განვიხილოთ, თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის ბიუროს გაუქმება – აღნიშნული სამსახურის ფუნქცია შეითავსა საჯარო სამსახურის ბიურომ. ამ რეფორმის შემდეგ, საჯარო სამსახურის ბიუროს მოეხსნა ვალდებულება თანამდებობაზე გამამწესებელ ორგანოს გადასცეს შევსებული ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის ასლი. ხოლო დეკლარაციის წარუდგენლობის შემთხვევაში ბიუროს უფროსს აღარ აქვს უფლება დამატებითი ათღლიანი ვადის მინიჭების უფლების. კანონთან დაკავშირებული ცვლილებების შედეგად, 2010 წლის დასაწყისიდან საქართველოში მოქმედებს ქონებრივი დეკლარირების ერთიანი ელექტრონული სისტემა, რომლის მეშვეობითაც თანამდებობის პირები ელექტრონულად ავსებენ და წარადგენენ დეკლარაციას. ისინი ქვეყნდება ვებ გვერდზე www.declaration.gov.ge, შესაბამისად ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს შეუძლია ბიუროში მისვლის, განცხადების დაწერისა და მოსაკრებლის გადახდის გარეშე, გაეცნოს სასურველი თანამდებობის პირის დეკლარაციას ონლაინ, ვებ გვერდის – www.declaration.gov.ge მეშვეობით, შესაძლებელია 1998 წლიდან ბიუროში დაცული 47 000 დეკლარაციის არქივის გაცნობა. ელექტრონული ტექნოლოგიების გამოყენება ამარტივებს სამუშაო პროცესს ბიუროს თანამშრომლებისთვის. მათი გამოყენების შედეგად, ხდება მომხმარებელთა დროისა და ფინანსური რესურსების დაზოგვა, ამასთან სისტემა არის უფრო გამჭვირვალე, რადგან ზედმეტი პროცედურების არარსებობა უფრო მეტ პირს აძლევს შესაძლებლობას, იხილოს თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია. საჯარო სამსახურის ბიუროს სტატისტიკის თანახმად, იკლო ბიუროში დეკლარაციებით დაინტერესებულ პირთა რაოდენობამ, ამასთან, მნიშვნელოვნად გაიზარდა ელექტრონული დეკლარაციების ჩამოტვირთვის რიცხვმა. აღსანიშნავი გარემოებაა, რომ ქონებრივი დეკლარაციების ერთიანი ელექტრონული სისტემის ეფექტურობის შედეგად, ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის (IDFI) პროექტის „საჯარო ინფორმაციის მონაცემთა ბაზა“ ფარგლებში, საჯარო სამსახურის ბიურო 2011 წელს საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის საუკეთესოდ უზრუნველყოფისთვის დაჯილდოვდა.¹

ზემოთ ხსენებული საჯარო სამსახურის ბიუროს წარმატების მიუხედავად, აღნიშნული სისტემა მნიშვნელოვან ხარვეზებსაც შეიცავს, როგორც უკვე ვახსენეთ, კანონით არის განსაზღვრული პირთა წრე, რომლებზეც ვრცელდება დეკლარაციის შევსების ვალდებულება, თუმცა ეს ჩამონათვალი არ არის საკმარისი და გარკვეული თანამდებობის პირები კონტროლის მიღმა რჩებიან, ეს, რა თქმა უნდა, კანონის ხარვეზზე მიუთითებს. დეკლარირების ვალდებულება არ ვრცელდება ადგილობრივი თვითმმართველობის წევრთა მნიშვნელოვან ნაწილსა და მინისტრების მრჩეველებზე, ასევე კანონი არ ითვალისწინებს დეკლარაციებში ინფორმაციის შეტანას თანამდებობის პირის ოჯახის ყველა წევრზე. კანონის მიზნებისთვის, „ოჯახის წევრში იგულისხმება პირის მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი და გერი, აგრეთვე, მასთან მუდმივად მცხოვრები პირი“,² აქედან გამომ-

¹ საჯარო სამსახურის ბიურო, ეფექტური და გამჭვირვალე საჯარო მმართველობა, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9-8%E1%83%A1%20%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90.pdf>

²საერთაშორისო გამჭვირვალობა, ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარირების სისტემები: საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველო

დინარე, შემონმების ფარგლებს გარეთ რჩება, თანამდებობის პირის მშობლები, და-ძმა, ცოლის მშობლები, და-ძმა, რომელთაც შესაძლებელია მნიშვნელოვანი დარღვევები ჰქონდეთ ამ კუთხით და ისინი კონტროლს მიღმა რჩებიან. ეს ფაქტი მიუთითებს, რომ თანამდებობის პირმა შესაძლებელია თავის საკუთრებაში არსებული ქონების ნაწილი ოჯახის იმ წევრებზე გადააფორმოს, რომელთა შემონმებასაც კანონი არ ითვალისწინებს, აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია, ვთქვათ, რომ კანონს აქვს, ხარვეზები, რომელთა გვერდის ავლითაც თანამდებობის პირმა შესაძლებელია ბოროტად ისარგებლოს თანამდებობრივი მდგომარეობით და თავისი ნამდვილი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ დამალოს ინფორმაცია.

ასევე შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ დეკლარაციაში შესატანი ინფორმაცია არ არის საკმარისად დეტალიზებული, თანამდებობის პირებს არ მოეთხოვებათ დეკლარაციებში მათთან დაკავშირებული უძრავი ქონების საკადასტრო მონაცემების მითითება. ამ პრობლემიდან გამომდინარე, სასურველია, რომ შემოღებული იქნას ქონებრივ დეკლარაციებში უძრავი ქონების საკადასტრო კოდების მითითების ვალდებულება, გაფართოვდეს ოჯახის წევრთა ჩამონათვალი, რომელთა შესახებ ინფორმაციის მითითება სავალდებულოა თანამდებობის პირის ქონებრივ დეკლარაციაში.¹

„საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, თანამდებობის პირის დეკლარაციის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის მონიტორინგის დაწყების ერთ-ერთ საფუძვლს წარმოადგენს დასაბუთებული წერილობითი განცხადება.² 2014 წლის ცვლილებით, ანონიმური საჩივრის განხილვაც ხდება, რადაგან სავსებით შესაძლებელია, რომ აღნიშნული საჩივრის საფუძველზე გამოიკვეთოს საკმაოდ მნიშვნელოვანი სამართალდარღვევები. კანონმდებლობით გათვალისწინებული არ არის პროცედურები მხილებისა და რეპრესიის შედეგად მიღებული ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით. თუმცა მამხილებელს ზარალის კომპენსაციის მიზნით უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს სამოქალაქო წესით. ქართული მენტალიტეტიდან გამომდინარე, ყველა ცდილობს, რეალური ინფორმაციის დაფარვას და, თუ კანონმდებლობა მისცემს გარანტიას, რომ მათი ვინაობა დაცული იქნება და ანონიმური სახით საჩივრის წარდგენა შეეძლებათ, ამით ბევრი რამ გამოაშკარავდება.³

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კანონმდებლობა, ისევე როგორც ცოცხალი ორგანიზმი, მუდმივად განიცდის ცვლილებებს, ხშირ შემთხვევაში სიახლის მიზანი არის მექანიზმის დახვეწა და არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა, რომელიც პრაქტიკაში იჩენს ხოლმე თავს, შესაბამისად, ხსენებულმა კანონმა, პირველი რედაქციის შემდეგ არაერთხელ განიცადა ცვლილება სხვადასხვა კუთხით. პირველ რიგში, კანონი ისახვს მიზნად კორუფციის რისკების შემცირებასა და საზოგადოების ნდობის ამაღლებას თანამდებობის პირების მიმართ. ცვლილების შედეგად საქართველოში დაიხვეწა დეკლარაციების შევსების ფორმა, რომელსაც უზრუნველყოფს და მონიტორინგს უწევს საჯარო სამსახურის ბიურო; ამასთანავე, საზოგადოებისთვის და დაინტერესებულ პითათთვის ზედმეტი ფორმალური პროცედურების გარეშე ხელმისაწვდომი არის ონლაინ ვებ გვერდზე. კანონი ითვალისწინებს, ასევე, დეკლარაციის წარუდგენლობის ან დაგვიანებული წარდგენის შემთხვევაში სანქციებს, როგორც ადმინისტრაციული, ასევე სისხლისსამართლებრივი წესით, ეს ამცირებს სამართალდარღვევის შემთხვევებს საბოლოო ჯამში. მიუხედავად განხორციელებული ბევრი ცვლილებისა, დღეს მოქმედი კანონი შეიცავს არაერთ ხარვეზს, შეგვიძლია ვთქ-

¹საერთაშორისო გამჭვირვალობა, ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარირების სისტემები: საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველო

²<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550> უკანასკნელად გამოყენებულია 01.04.2018წ. საქართველოს კანონი, საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ, (7 მარტი 2018 წ) მუხლი მუხლი

³ ნანა ხარაძე, „საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის პრობლემები“ გამომც. „იურისტების სამყარო“ 2016 წ. 92 გვ.

ვათ, რომ არსებული კანონი მოითხოვს უფრო მეტ გაანალიზებას და ცლილებების შეტანას, რათა მინიმუმამდე დავიდექს საჯარო სამსახურებში კორუფციის რისკი.

საქართველოში 2010 წლიდან დეკლარაციების წარდგენა ხდება საჯარო სამსახურის ბიუროში, ელექტრონული პორტალის საშუალებით, სადაც ჩაბარებიდან 48 საათში ავტომატურად ქვეყნდება დეკლარაცია. ზემოთ ხსენებული კანონი და პრეზიდენტის ბრძანებულება ხაზს უსვამს თანამდებობის პირების ქონებრივი მდგომარეობის საჯაროობასა და გამჭვირვალობას. ეს სისტემა უზრუნველყოფს, რომ ყველა დაინტერესებულ პირს შეუძლია გაეცნოს თანამდებობის პირთა შემოსავლებისა და ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციას. ყოველივე ზემოხსენებული, ხელს უწყობს, რათა მოქალაქემ ნებისმიერ დროს მიიღოს მისთვის სასურველი ინფორმაცია თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ.

ამასთანავე ეს არის კონტროლის ერთ-ერთი საშუალება, თანამდებობის პირების საქმიანობაზე, ასევე თანამდებობის პირთა მიერ დეკლარაციაში განცხადებულ ინფორმაციაზე, რაც თავის მხრივ ხელს უწყობს საზოგადოების მხრიდან ხელისუფლებისადმი ნდობის მნიშვნელოვან გაზრდას. მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაციის რეკომენდაციით მნიშვნელოვანია შეიქმნას ამ დეკლარაციების მონიტორინგის მექანიზმები, რითაც მოხდება დეკლარაციაში შეტანილი ინფორმაციის სისწორის დადგენა, შესაბამისი სამსახურის მიერ. მსგავსი მონიტორინგის სისტემა არსებობს ბევრ სახელმწიფოში მათ შორის საქართველოში და ამ ფუნქციას ახორციელებს საჯარო სამსახურის ბიურო, აღნიშნული სისტემა განსაკუთრებით გავრცელებულია აღმოსავლეთ ევროპის ბევრ ქვეყანაში, როგორებიცაა: ლიეტუვა, ესტონეთი, რუმინეთი, უკრაინა.¹

თანამდებობის პირთა ქონებრივი დეკლარაციები გულისხმობს მაღალი რანგის თანამდებობის პირების მიერ თავიანთი ფინანსური მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის წარდგენასა და გასაჯაროებას. ამ პროცესს არეგულირებს კონკრეტული ქვეყნის შიდა კანონმდებლობა. სხვადასხვა ქვეყნებში მეტ-ნაკლებად განსხვავებული წესით რეგულირდება ფინანსური ანგარიშების წარდგენის პროცესი. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოში ქონებრივი დეკლარაციების შევსებასა და შემოწმებას უზრუნველყოფს საჯარო სამსახურის ბიურო. ხოლო საზღვარგარეთის ქვეყნებში დეკლარაციის შემოწმების ფარგლებში სხვადასხვაგვარად რეგულირდება.²

ლიეტუვა – თანამდებობის პირები, კატეგორიის მიხედვით, დეკლარაციას წარუდგენენ ან იმ უწყებას, სადაც მუშაობენ, ან სამსახურეობრივი ეთიკის მთავარ კომისიას. დეკლარაციების კონტროლს ახორციელებს შემდეგი უწყებები: სამსახურეობრივი ეთიკის მთავარი კომისია, სახელმწიფო საგადასახადო ინსპექცია, იმ დანესებულების უფლებამოსილი პირი, რომელშიც მუშაობს თანამდებობის პირი, სამართალდამცავი ორგანოები. დეკლარაციის შემოწმების შედეგები გადაეცემა სამსახურეობრივი ეთიკის მთავარ კომისიას, რომელმაც შესაძლოა ჩაატაროს დამატებითი შემოწმების პროცედურა, ან მიიღოს ზომები, გამოვლენილი ფაქტების შესაბამისად. საქმეში სის-

¹საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

²საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

ხლისსამართლებრივი დარღვევის ნიშნების აღმოჩენის შემთხვევაში კომისია მასალებს უგზავნის პროკურატურასა და შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოებს.¹

უკრაინა – აღნიშნულ სახელმწიფოში სავალდებულო დეკლარაციების შემონმებას ახორციელებს: სამოქალაქო სამსახურის მთავარი სამმართველო, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, სახელმწიფო საგადასახადო ადმინისტრაცია და სამართლებრივი ორგანოები, სამოქალაქო სამსახურის მთავარ სამმართველოსთან ერთად.²

„საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დეკლარაციების წარუდგენლობის, დაგვიანებული წარდგენის ან არასწორი ინფორმაციის შეტანისთვის განისაზღვრება სანქციები, რომლებიც შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის: ადმინისტრაციული – საყვედური, ჯარიმა, ხელფასის დროებითი დაკავება, ჩამოქვეითება, გათავისუფლება, საჯარო სამსახურში საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა; სისხლისსამართლებრივი – პატიმრობა;³ ასევე სანქციაა თანამდებობის პირის რეპუტაციისადმი მიმართული – მაგალითად, იმ პირების ვინაობის ოფიციალურ გაზეთში ან სააგენტოს ვებ-გვერდზე გამოქვეყნება, ვინც არ მოახდენს დეკლარაციის შევსებას. საქართველოში ზემოთ ხსენებული კანონის თანახმად, დეკლარაციის წარუდგენლობა იწვევს პირის დაჯარიმებას 1000 ლარის ოდენობით, ამის შესახებ ბიუროს უფროსის მიერ გამოიცემა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი – განკარგულება ჯარიმის დაკისრების შესახებ. ჯარიმის გადახდა არ ათავისუფლებს პირს თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულებისგან. ჯარიმის დაკისრების შესახებ განკარგულების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 2 დღის ვადაში თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარუდგენლობა გამოიწვევს პირისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას, რაც ასევე არ ათავისუფლებს მას დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულებისგან. ასეთ შემთხვევაში პირი ვალდებულია, სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის ძალაში შესვლის დღიდან 2 კვირის ვადაში წარადგინოს დეკლარაცია. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობას იწვევს დეკლარაციაში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემების შეტანაც.

საქართველოს მსგავსი მიდგომა აქვს სხვადასხვა ქვეყანას დეკლარაციის შეუვსებლობისა და დაგვიანებული შევსების შემთხვევაში, ასეთ დროს ძირითადად გამოიყენება ადმინისტრაციული სანქციები და ჯარიმები, თუმცა, ცრუ ინფორმაციის შეტანისთვის გადახრა ხდება სისხლისსამართლებრივი სანქციებისკენ (ავსტრიაში, საფრანგეთში, ირლანდიაში, იტალიაში, კორეასა და სლოვაკეთში დეკლარაციის წარუდგენლობა სისხლის სამართლის დანაშაულად ითვლება). ქვეყნების უმრავლესობაში დეკლარაციის არასრულად შევსებისთვის პირებს ეძლევათ დამატებითი

¹საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

²საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

³<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550> უკანასკნელად გამოყენებულია 01.04.2018წ. საქართველოს კანონი საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ, (7 მარტი 2018 წ) მუხლი 20.

შესაძლებლობა, დროის გარკვეულ მონაკვეთში, სრულად შეაქვსონ დეკლარაცია. მნიშვნელოვანია, რომ ყველა ქვეყანას ჰქონდეს პროპორციული სანქციები დეკლარაციის შემომნების შედეგად აღმოჩენილი დარღვევებისთვის და რომ დარღვევის აღმოჩენის შემთხვევაში სანქცია დროულად დაეკისროს პირს.¹

ვფიქრობთ, ძალიან საინტერესოა, საქართველოსა და უცხოური ქვეყნების შედარებითი ანალიზი დეკლარაციის წარუდგენლობის ან დაგვიანებული წარდგენის შემთხვევაში სანქციების ნაწილში. მათ შორის არსებობს, როგორც განმასხვავებელი ასევე საერთო ნიშნებიც, მეტ-ნაკლებად ხსენებულ ქვეყნებში კანონმდებლობა შემოიფარგლება ადმინისტრაციული, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობით, აქვე აღვნიშნავთ, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში შესაძლებელია საოქალაქო კუთხითაც დადგეს პასუხისმგებლობის საკითხი; განვიხილავთ თითოეულ მათგანს.

უკრაინაში დეკლარირებასთან დაკავშირებულ დარღვევებზე გამოიყენება დისციპლინარული და ადმინისტრაციული სანქციები. დეკლარაციის წარუდგენლობის შემთხვევაში, დგება სამართალდარღვევის აქტი, რომელსაც თან ახლავს ახსნა-განმარტება დეკლარაციის წარუდგენლობაზე. დეკლარანტის ხელმძღვანელის მიერ ხდება გადანყევტილების მიღება პირის სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ. ასეთ შემთხვევაში გათავისუფლების მიზეზი აისახება შრომის წიგნაკში. დეკლარაციაში არასრული ან არასწორი ინფორმაციის შეტანა ითვალისწინებს ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას ჯარიმის სახით. ასევე შეიძლება იქცეს შემაფერხებლად დაწინაურების ან არჩევით ორგანოში არჩევისთვის. ალბანეთში დეკლარაციებთან დაკავშირებული დარღვევებისთვის გათვალისწინებულია, როგორც სისხლისსამართლებრივი, ასევე ადმინისტრაციული სახის პასუხისმგებლობა. იტალიაში თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება დადგეს, როგორც დეკლარაციის წარუდგენლობის, ასევე დეკლარაციაში არასწორი ინფორმაციის შეტანისთვის. გერმანიასა და გაერთიანებულ სამეფოში შედარებით ლოიალური მიდგომა აქვთ ამ საკითხის მიმართ. გერმანიაში ბუნდესტაგის წევრს დეკლარაციის წარდგენისთვის დადგენილი ვადის დარღვევის გამო გამოეცხადება საყვედური. ხოლო გაერთიანებული სამეფოს შემთხვევაში, საზოგადოებრივი პალატის წევრი დეკლარირებასთან დაკავშირებული ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, პლენარულ სხდომაზე ბოდიშს იხდის პალატის წინაშე. რაც შეეხება ამერიკას, პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს საოქალაქო, ადმინისტრაციული ან სისხლისსამართლებრივი კუთხით, დეკლარაციის წარუდგენლობის ან მასში არასრული ინფორმაციის შეტანისთვის.² იმ შემთხვევაში თუ დეკლარაცია არის არასრული, თანამდებობის პირს ეძლევა საშუალება, ჩაამატოს გამოტოვებული ინფორმაცია. ამერიკის შეერთებულ შტატებში კანონით „სამთავრობო დაწესებულებებში ეთიკის შესახებ“ დეკლარირებასთან დაკავშირებულ დარღვევებზე თანამდებობის პირებისთვის განსაზღვრულია ჯარიმა ან თავისუფლების აღკვეთა ერთი წლის ვადით. ჯარიმის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 50 000 ამერიკულ დოლარს. ხორვატიაში შემოსავლისა და ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების შესახებ კანონში ცვლილებები ახალი შესულია. ცვლი-

¹საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

² საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

ლებების შედეგად, დეკლარაციაში ცრუ ინფორმაციის მითითება ისჯება სამსახურიდან გათავისუფლებით და გათავისუფლებული პირისთვის 2-დან 5 წლამდე საჯარო სამსახურში საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით. ხორვატიაში პირს, რომლის წინააღმდეგაც წარდგენილია განცხადება დარღვევების შესახებ, უფლება აქვს, წარმოადგინოს განმარტება, მონმე ან სხვა მტკიცებულება, რათა დაეხმაროს ინტერესთა კონფლიქტის პრევენციის კომისიას განხილვაში. შვეიცარიაში პარლამენტის წევრი საერთოდ არ წარადგენს დეკლარაციას, ამის შესახებ კეთდება განცხადება პლენარულ სხდომაზე. საფრანგეთის შემთხვევაში დეკლარაციის წარუდგენლობისთვის არჩევით თანამდებობის პირებს ერთი წლით ეკრძალებათ არჩევნებში მონაწილეობა, ხოლო დანიშნული თანამდებობის პირები თავისუფლდებიან დაკავებული თანამდებობიდან.¹

ზემოთ განხილული ინფორმაციის საფუძველზე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დეკლარაციის წარუდგენლობა ან მასში არასრული ინფორმაციის შეტანა თანამდებობის პირის მხრიდან დარღვევად ითვლება და შესაძლებელია მასში დანაშაულის ნიშნებიც გამოიკვეთოს. ამიტომ პასუხისმგებლობის ზომად შეიძლება გამოყენებული იქნას, როგორც ადმინისტრაციული ასევე სისხლისსამართლებრივი სანქციები. მაგრამ არსებობს ქვეყნების კატეგორია, როგორც არის შვეიცარია, გერმანია და გაერთიანებული სამეფო, რომელიც მხოლოდ ბოდიშის მოხდით შემოიფარგლება და ამასთანავე დეკლარაციაში არასრული ინფორმაციის შეტანისთვის თანამდებობის პირებს ეძლევათ განსაზღვრული ვადა, რათა აღმოფხვრან ხარვეზი და მათ მიერ წარდგენილი დეკლარაცია იყოს სრულყოფილი. მსგავს მიდგომას ამ საკითხის მიმართ ქართული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს და თანამდებობის პირს აჯარიმებს 1000 ლარის ოდენობით დეკლარაციის წარუდგენლობის ან არასრული ინფორმაციის შეტანისთვის, ყოველგვარი გამოსასწორებელი ვადის გარეშე.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათლად ჩანს საკითხის აქტუალობა დღევანდელ რეალობაში. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობა შემდეგ შემთხვევებშია: საჯარო მოხელეების მხრიდან უკანონო გამდიდრება, სტატუსთან შეუფერებელი ქმედების განხორციელება, დაკისრებული ვალდებულების არაკეთილსინდისიერად შესრულება ან შეუსრულებლობა. თითოეული მათგანისთვის გათვალისწინებულია შესაბამისი სანქციები. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, 1997 წელს მიღებული იქნა „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც მიზნად ისახავს, ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის თავიდან აცილებას, გამოვლენის შემთხვევაში კი შესაბამისი სანქციების განხორციელებას.

ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების შევსება ამცირებს თავის მხრივ კორუფციული რისკების გაზრდას, რადგან იგი იმპერატიულად მოითხოვს თანამდებობის პირების შემოსავლების აღრიცხვას. მისი წარუდგენლობა ან არასწორი ინფორმაციის მითითება იწვევს პირის დაჯარიმებას, შესაძლებელია აღნიშნული სამართალდარღვევა სისხლის სამართლის დანაშაულშიც გადაიზარდოს. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილება გახლავთ დეკლარაციების შევსება ელექტრონული ფორმით, რომელიც 2010 წლიდან ამოქმედდა საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებით. დღეს მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების შევსებასა და მონიტორინგს უზრუნველყოფს საჯარო სამსახურის ბიურო. ამ მექანიზმის ეფექტურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს შეუძლია გაეცნოს ონლაინ რე-

¹ საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

ყიმში თანამდებობების პირების შემოსავლებს, ამასთანავე იგი უზრუნველყოფს დაარქივებას 1998 წლიდან მოყოლებული დღემდე შევსებული ქონებრივი დეკლარაციებისა.

დემოკრატიული სახელმწიფოს მნიშვნელოვან პრინციპს წარმოადგენს საჯაროობა, სწორედ ამ პრინციპს განამტკიცებს აღნიშნული სისტემის არსებობა. იგი ხელს უწყობს საზოგადოების ნდობის ამაღლებას თანამდებობის პირების საქმიანობის მიმართ. კორუფციული რისკების შემცირება, პირველ რიგში, დამოკიდებულია სახელმწიფოზე, რამდენად ძლიერი მექანიზმი გააჩნია მის აღმოსაფხვრელად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნ. ხარაძე „საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის პრობლემები“ „იურისტების სამყარო“ 2016
2. ა. ხაზალია, ს. შენგელია, ადმინისტრაციული აქტის აღსრულების საშუალებების გამოყენების სამართლებრივი პრობლემები. ჟ., „დიპლომტია და სამართალი“, თბ., 2016, N1
3. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ (7 მარტი 2018წ); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550>
4. საჯარო სამსახურის ბიურო, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ და „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონებში განხორციელებული ცვლილებები;
5. საჯარო სამსახურის ბიურო, თანამდებობის პირთა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემები;
6. საჯარო სამსახურის ეთიკის საბჭო: ევროპის ქვეყნების გამოცდილების მიმოხილვა
7. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება №22 თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარდგენის წესისა და იმ თანამდებობის პირთა თანამდებობრივი რეესტრის დამტკიცების შესახებ, რომელთათვისაც სავალდებულოა ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის შევსება (20 იანვარი 2010წ); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/106672>
8. საერთაშორისო გამჭვირვალობა, ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარირების სისტემები: საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველო.

TOWARDS INCOMPATIBILITY OF INTERESTS IN THE PUBLIC SERVICE

Avtandil Khazalia

Academician of National Academy of Sciences of Abkhazia,
Doctor of Law

Ani Zenaishvili

Lawyer

Abstract

This article focuses on ongoing changes in public service, in line with new governance, environmental impacts and socio-political development. Ethical values, as well as the rule of law, are important elements of a democratic society.¹ Ethical norms determine a person's internal attitude in the performance of his or her duties, morality in the public service is directly related to the performance of the official, how well he or she performs his or her duties and how transparent his or her business or financial situation is.

Keywords: anti-corruption system, declaration of a property, public officials.

Introduction

The establishment of an anti-corruption system serves to raise the ethical values of public officials. These values belong to the integrity of the officials provided by the Law of Georgia on Conflict of Interest and Corruption in Public Institutions. Under the law, officials are required to file a declaration of a property with the aim of reducing corruption risks, raising public confidence in government and officials. An important tool for combating corruption, in the context of conflict of interest, is the mechanism of declarations that can verify an official's property and make it available to the public.

The existence of asset declarations is one of the important and valuable mechanisms for combating corruption, both in Georgia and in many other countries. It should be noted that in a state where the government is unable to monitor officials' asset declarations, there is a need for an appropriate office to oversee the disclosure of information. In such states, it is more likely for high-ranking officials to take bribes or to use their office dishonestly. Consequently, it causes mistrust in the public authorities, state-political officials or public officials.

Legal Basis

"All regimes, including democracy, need to be controlled by public officials. Long before, French philosopher Deleuze was discussing in his thesis that we all live in a "controlled society". Therefore, we can conclude that control is always ongoing and that the activities of state officials need to be monitored. The very existence of a whistleblower institute is an effective mechanism to eliminate corruption and offenses in the public service. There are many countries that are familiar with the institute, which deal differently with the institution".²

¹Civil Service Ethics Council: Review of the Experiences of European Countries, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AD%E1%83%9D.pdf>

² Nana Kharadze "Problems of the Georgian Legislation on Public Service" World of Lawyers, 2016 p.88

The Law on Conflict of Interest and Corruption in Public Service was first adopted in 1997 in Georgia. This law establishes “prevention of conflict of interest and corruption in a public institution, detection and suppression of corruption offenses and the main principles of legal regulations of the responsibility of persons and the legal basis and mechanism. It also regulates the conditions and mechanism for submitting asset declarations, monitoring of submitted declarations, and the basic principles of whistleblower protection, ethics and general conduct.”¹

Many amendments have been made to the law since its adoption. The law was first amended in 2004 and it referred to paragraphs 4 and 5 of Article 3, in particular the law added to the explanation of the income and property, which was not found in the 1997 edition. The amendment also referred to paragraphs 7 and 10 of Article 13, which prohibited the appointment of a close relative to a post under the supervision of an official other than through competition. The existence of unreasonable property in addition to incompatibility with the official position was added to the dismissal of the official.

The 2005 amendment stipulated that according to the Law, payment was required to obtain a copy. This novelty was reflected in Article 19, paragraph 3. According to the Law, not submission of declaration or the incomplete information is an offense, followed by the appropriate sanction, the 2008 amendment, Article 20 determined, that in case of non-submission of the declaration within the period set by the present Law, the person will be fined by 1000, an administrative action will be issued regarding fine.²

The 2009 amendment defined the circle of persons who would be considered public servants for the purposes of the Law of Georgia on Conflict of Interest and Corruption in Public Service. (Article 21). The list of establishments equated with the state agency for the purposes of the law (Article 22) was also defined. By the same amendment of the same year, certain rules of the law (corruption, incompatibility of interests, gifting) that applied only to officials were also applied to public servants. In addition, a more detailed definition was formulated on what a gift is and what will be considered a gift.

One of the important innovations we can consider the abolition of the bureau of property and financial state of the officials and the function of this office has been added to the bureau of public service. Following this reform, the Civil Service Bureau was relieved of the obligation to hand over a copy of the completed asset declaration to the Positioning Body. In case of non-submission of the declaration, the head of the Bureau is no longer entitled to grant an additional ten-day term. As a result of the changes made to the law, since the beginning of 2010, a unified electronic system of property declaration has been operating in Georgia, through which the officials electronically complete and submit the declaration. They are posted on the website www.declaration.gov.ge, so anyone interested can read the declaration of the desired official online at www.csb.gov.ge without having to go to the bureau, write a statement and pay a fee. It is possible to read the archive of 47,000 declarations kept in the bureau since 1998.

The use of electronic technologies simplifies the workflow for bureau employees. Their use saves users time and financial resources, while making the system more transparent as the absence of unnecessary procedures allows more individuals to view the official’s asset declaration. According to the Civil Service Bureau statistics, the number of people interested in declaring declarations in the Bureau has decreased, while the number of downloading electronic declarations has increased significantly. It is noteworthy that as a result of the effectiveness of the unified electronic system of property declarations, in the framework

¹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550>

² Amendments to the Laws of Georgia on Public Service and Laws on Conflict of Interest and Corruption in Public Service, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A8%E1%83%98%20%E1%83%AA%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98.pdf>

of the Institute for Development of Freedom of Information (IDFI) project “Public Information Database“, the Civil Service Bureau was awarded for best access to public information in 2011.¹

Despite the success of the aforementioned Bureau, the above mentioned system still has significant shortcomings, as we have already mentioned, the law defines a circle of persons who have the obligation to fill in the declaration, though this list is insufficient and some officials remain out of control. This, of course, points to the flaw of the law. The obligation to declare does not apply to a significant proportion of local government members and advisers to ministers, and the law does not provide for declarations of information on all members of the official’s family. For the purposes of the law, “a family member includes a spouse, an underaged child, and a step-child, as well as a permanent resident”, so the official’s parents, siblings, spouse’s parents, and their siblings may be out of control. This fact indicates that the official may transfer part of his/her property to family members not subject to inspection by law, so we can say that the law has flaws which give the official’s ability to abuse official position and hide the factual information. We can also note that the information contained in the declaration is not sufficiently detailed, and officials are not required to provide cadastral data related to their real estate in the declarations. Due to this problem, it is desirable to introduce the obligation to include cadastral codes in the property declarations, to expand the list of family members whose information is mandatory in the official property declarations.²

According to the Law of Georgia on Conflict of Interest and Corruption in Public Institutions, one of the reasons for initiating monitoring of the declaration of property of an official is a substantiated written statement.³ The 2014 amendment also deals with anonymous complaints, and it is quite possible that some significant violations will be identified on the basis of the complaint. The law does not provide for procedures for reimbursement of damages resulting from oppression and repression. However, the whistleblower has the right to apply to the court for civil compensation. Judging from the Georgian mentality, everybody is trying to conceal real information and in case the law guarantees that their identities will be protected and that they will be able to file complaints anonymously, much more will be revealed.⁴

From the above mentioned, we can say that legislation, like the living organism, is constantly changing, in many cases the novelty is to refine the mechanism and to eliminate the existing gaps that occur in practice. First, the law aims to reduce corruption risks and increase public confidence in government officials. As a result of the change, Georgia has refined the form of filing declarations, which is provided and monitored by the Civil Service Bureau; In addition, it is available on the web site without formal procedures for the public and interested parties. The law also provides for sanctions in the event of failure to submit or late filing of declarations, both in administrative and legal terms, which reduces the number of infringement cases ultimately. Despite many changes made to the current law, there are a number of shortcomings, and we can say that the current law requires more scrutiny and amendment to minimize the risk of corruption in public services.

Since 2010, declarations in Georgia have been submitted to the Civil Service Bureau via an electronic portal, which automatically publishes the declaration within 48 hours of submission. The above law and the Presidential Decree emphasize the openness and transparency of the officials’ property. This system en-

¹ Public Service Bureau, Effective and Transparent Public Governance, <file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90.pdf>

² Transparency International, Asset Declaration Systems: International Experience and Georgia

³ <https://მაცხანე.გოვ.გე/კა/ლოკუმიენტი/ვიენ/33550>

⁴ Nana Kharadze “Problems of the Georgian Legislation on Public Service” World of Lawyers, 2016 p.92

sure that all interested parties can access information on the officials' income and assets. All of the above mention helps to ensure that the citizen can receive information about the property of officials at any time.

At the same time, this is one of the means of control over the activities of the officials, as well as over the information stated by the officials in the declaration, which in turn contributes to a significant increase in public confidence in the government. The recommendation of many international organizations is to set up monitoring mechanisms for these declarations, which will ensure, by the relevant service, the accuracy of the information contained in the declarations. A similar monitoring system exists in many countries, including Georgia, and is operated by the Civil Service Bureau, which is particularly prevalent in many Eastern European countries, such as Lithuania, Estonia, Romania, Ukraine. ¹

Foreign Practice

Asset declarations of officials include the presentation and disclosure of information by senior officials on their financial position. This process is governed by the domestic law of a particular country. The process of submitting financial statements is regulated in more or less different ways in different countries. As we have already mentioned, the Civil Service Bureau is responsible for the filling and inspection of property declarations in Georgia. While in the overseas countries the declaration is regulated differently. ²

Lithuania – Officials, by category, submit a declaration to either the agency where they work or the Chief Ethics Commission. Declarations are controlled by the following agencies: Chief Ethics Commission, State Tax Inspectorate, authorized person of the institution where the official works, law enforcement agencies. The results of the inspection of the declaration shall be transmitted to the Chief Ethics Commission, which may conduct an additional inspection procedure, or take action, in light of the facts revealed. In the event of any signs of a violation of law in the case, the Commission shall forward the materials to the Prosecutor's Office and the relevant law enforcement authorities. ³

Ukraine – in this state, mandatory declarations are checked by Chief Civil Service Division, Ministry of Internal Affairs, State Tax Administration and Legal Bodies, together with the Civil Service's main departments. ⁴

¹ Bureau of Public Service, Asset Declarations Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

² Bureau of Public Service, Asset Declarations Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

³ Bureau of Public Service, Asset Declarations Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

⁴ Bureau of Public Service, Asset Declarations Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%

According to the Law of **Georgia**, on Conflict of Interest and Corruption in Public Service, sanctions for failure to submit, late submission or misrepresentation of declarations can be varied, including administrative – reprimand, fine, temporary detention, demotion, dismissal, Deprivation of the right to work in public service; Criminal – imprisonment; ¹ There is also a sanction directed to the official’s reputation – for example, posting in the official newspaper or agency’s website those who do not file a declaration. According to the above mentioned law in Georgia, failure to file a declaration results in a fine of up to 1000 GEL, the head of the Bureau issues an individual administrative-legal act – a fine. Failure to pay a fine does not relieve a person of the obligation to file an asset declaration. Failure to submit an asset declaration within two days of the entry into force of the Penalty Ordinance will result in the imposition of criminal liability on the person, which also does not relieve him of the obligation to file a declaration. In such a case, the person is obliged to submit a declaration within 2 weeks from the date of conviction of the court. The declaration of intentional incomplete or inaccurate references also entails criminal liability.

Georgia has a similar approach in case of incomplete declaration and late filing. Administrative sanctions and penalties are generally used at this time, but the reporting of false information is subject to criminal sanctions (failure to file declarations in Austria, France, Ireland, Italy, Korea and Slovakia is considered a criminal offense). In most cases, individuals are given the additional opportunity to complete the declaration in a limited amount of time. It is important that all countries have equal sanctions for violations found in the declaration and that sanctions are imposed in a timely manner if the violation is found. ²

Comparative Analysis of Georgia and Foreign Countries

We think it is very interesting to make a comparative analysis of Georgia and foreign countries in case of failure to submit a declaration or delay in submitting. There are both, distinctive and common features; in these countries the legislation is more or less limited to administrative, criminal liability; Let us discuss each of them.

Disciplinary and administrative sanctions are applied to violations of the declaration in Ukraine. In case of non-submission of the declaration, an offense shall be drawn up, accompanied by an explanation for the non-submission. The superior of the declarant makes the decision to dismiss a person. In this case, the reason for dismissal is reflected in the portfolio. Incomplete or incorrect information in the declaration provides for administrative liability in the form of a fine. It can also be a hindrance to promotion or to an elected body. Violations of the declarations in Albania are both criminal and administrative. The responsibility of an official in Italy can be both for failure to submit a declaration and for incorrect information in the declaration. Germany and the United Kingdom have a relatively loyal approach to this issue. A member of the Bundestag in Germany will be reprimanded for failing to file a declaration. And in the case of the United Kingdom, if a member of the Common Chamber fails to comply with the declaration, at the plenary sitting he/she apologizes to the chamber. As for the United States, liability may be civil, administrative or criminal matters for failure to file a declaration or for incomplete information. If the declaration is incomplete, the

83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

¹<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33550>

²Civil Service Bureau, Asset Declaration Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

official shall be given the opportunity to add the missing information. In the United States, officials have been subject to a fine or imprisonment of up to one year for violations of the Declaration on Ethics in Governmental Institutions. The fine should not exceed 50,000 USD. In Croatia, new amendments to the Law on Income and Asset Declarations have been introduced. As a result of the changes, the false information in the declaration is punishable by dismissal and deprivation of the right to work in the public service for 2 to 5 years. In Croatia, a person against whom a statement of infringement has been filed has the right to submit an explanation, witness or other evidence to assist the Commission on Conflict of Interest. If a Member of Parliament in Switzerland does not submit a declaration at all, a statement is made at the plenary sitting. In the case of France, elected officials are not allowed to run for the elections for one year, and appointed officials are dismissed from their posts.¹

Conclusions

On the basis of the information discussed above, it can be inferred that the failure to submit a declaration or to submit incomplete information is considered a breach by an official and may also show signs of crime. Therefore, both administrative and criminal sanctions can be used as a liability measure. But there is a category of countries such as Switzerland, Germany and the United Kingdom which are limited only to apologies and officials are given a deadline to fill in the incomplete information in order to eliminate the gap and make their declaration complete. The Georgian legislation does not envisage such an approach and penalizes an official in the amount of 1000 GEL for failing to file a declaration or for incomplete information without any period for correction.

From the above mentioned, the importance of the issue is clear in today's Georgia's reality. According to the current Georgian legislation, the incompatibility of interests in the public service is in the following cases: unlawful enrichment by public servants, a performance which is inappropriate to status, improper fulfillment or non-fulfillment of obligations. Appropriate sanctions are provided for each of them. As we have already mentioned, the Law of Georgia on Conflict of Interest and Corruption in Public Institutions was adopted in 1997, which aims at preventing incompatibility of interests and corruption and using appropriate sanctions.

Filing in asset declarations reduces corruption risks, as it imperatively requires officials to record their earnings. Failure to do so or misrepresentation may result in a person being fined, and the offense may also be a criminal. One of the important legislative changes is to fill out the declarations electronically, which has been enacted since 2010 by the order of the President of Georgia. According to current legislation, the Civil Service Bureau provides the filling and monitoring of asset declarations. The effectiveness of this mechanism is that any interested person can find out about the income of senior officials online, as well as the Bureau provides archiving of asset declarations completed since 1998.

An important principle of a democratic state is publicity, and this principle is reinforced by the existence of this system. It promotes public confidence in the work of officials. Reducing corruption risks primarily depends on the state having a strong mechanism for its elimination.

¹Bureau of Public Service, Asset Declarations Monitoring Systems

file:///C:/Users/user/Desktop/%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%90.pdf

References

1. N. Kharadze “Problems of the Law of Georgia on Public Service” “World of Lawyers” 2016
2. A. Khazaly, S. Shengelia, Legal Problems of Using Means of Enforcement of Administrative Act. J., “Diplomacy and Law” , Tb, 2016, N1
3. Georgian Law on Conflict of Interest and Corruption in Public Service (7 March 2018); <https://მატსნე.გოვ.გე/ენ/დოკუმენტ/ვიენ/33550>
4. Civil Service Bureau, Amendments to the Laws of Georgia on Public Service and Conflict of Interest and Corruption in Public Service;
5. Civil Service Bureau, Asset Declaration Monitoring Systems for Officials;
6. Civil Service Ethics Council: A Review of the Experiences of European Countries.
7. Presidential Decree № 22 on the Procedure for Submitting an Asset Declaration of Officials and Approving the Official Register of Officials Required to Complete the Asset Declaration (20 January 2010); <https://მატსნე.გოვ.გე/ენ/დოკუმენტ/ვიენ/106672>
8. Transparency International, Asset Declaration Systems: International Experience and Georgia.

აქციზი სამართლებრივი რეგლამენტაციის ზოგიერთი სამართლებრივი საკითხის შესახებ (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა)

ია ხარაზი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
აფილირებული პროფესორი,
სამართლის დოქტორი

ანოტაცია

სტატიაში საუბარია აქციზით დაბეგვრის ძირითად პინციპებზე, არაპირდაპირი გადასახადების მნიშვნელობაზე, რომელიც განსაკუთრებით მე-17-18 საუკუნეებში გაიზარდა, რაც, ბუნებრივია, გამონვეული იყო კაპიტალისტური ურთიერთობების განვითარებით, სახელმწიფო მოთხოვნილებების მნიშვნელოვანი ზრდითა და, შესაბამისად, სახელმწიფო შემოსავლების ახალი წყაროების გამოძებნის აუცილებლობით. ასევე ყურადღებაა გამახვილებული ევროკავშირთან დადებული ასოცირების შეთანხმების ძირითადი პრინციპების აუცილებელ გამოყენებაზე საქართველოში აქციზური საქონლის, განსაკუთრებით სიგარეტის პროდუქციაზე აქციზის ტარიფების, შეძლებისდაგვარად ეტაპობრივ დაახლოებაზე, რეგიონულ კონტექსტში შესაძლებლობების გათვალისწინებით და „თამბაქოს კონტროლის შესახებ“ ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ჩარჩო კონვენციის შესაბამისად. სტატიაში მიმოხილულია ასევე საზღვარგარეთის ზოგიერთი ქვეყნის აქციზური საქონლის აქციზით დაბეგვრის თავისებურებანი და ა. შ.

საკვანძო სიტყვები: აქციზი, არაპირდაპირი გადასახადი, საქონლის ნომენკლატურა.

1. აქციზის ცნებისა და საქართველოს საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ

სახელმწიფოს არსებობის, მისი ფუნქციონირების ერთ-ერთი ძირითადი და განმსაზღვრელი ფაქტორი, ეკონომიკური საფუძველი გადასახადებია. დაბეგვრის ობიექტის პერსონიფიცირების მიხედვით კი მიღებულია გადასახადების ორ ჯგუფად დაყოფა: პირდაპირი და არაპირდაპირი გადასახადები. არაპირდაპირი საგადასახადო დაბეგვრისას დაბეგვრის ობიექტად, როგორც წესი, საქონლისა და მომსახურების ღირებულება გვევლინება. ფრანგი ეკონომისტი ფ. დემეზონი წერდა, რომ აქციზს „შეუძლია მხოლოდ ერთმა შემოიტანოს იმდენი და უფრო მეტიც, ვიდრე ყველა სხვა გადასახადმა“¹.

საქართველოში მეოცე საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისიდან ადმინისტრაციულ-მბრძანებული მოდელიდან საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლამ დღის წესრიგში დააყენა ავტონომიური საგადასახადო სისტემის ფორმირების აუცილებლობა. საგადასახადო შემოსავლებში დიდი ხვედრითი წილი არაპირდაპირ გადასახადებს ეკუთვნის, რომელიც ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. მაგალითად, 2013 წლიდან დაწყებული ფილტრიან და უფილტრო სიგარეტზე აქციზის გაზრდა... შევნიშნავთ, რომ თამბაქოს ნაწარმზე გადასახადის ზრდა დაკავშირებულია ევროკავშირთან დადებული ასოცირების შეთანხმებასთან. შეთანხმების 283-ე მუხლში ჩანერილია, რომ მხარეები გააძლიერებენ თავიანთ თანამშრომლობას და განახორციელებენ პოლიტიკის ჰარმონიზებას და აქციზურ საქონელთან დაკავშირებული თაღლითობისა და კონტრაბანდის წინააღმდეგ საპასუხო ქმედებების განსახორციელებლად და მის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ეს თანამშრომლობა მოიცავს ასე-

¹ სვანაძე ს; „აქციზით დაბეგვრის ზოგიერთი თავისებურებანი“, www.nplg.gov.ge

ვე თამბაქოს პროდუქციაზე აქციზის ტარიფების, შეძლებისდაგვარად ეტაპობრივ დაახლოებას, რეგიონულ კონტექსტში შესაძლებლობების გათვალისწინებით და „თამბაქოს კონტროლის შესახებ“, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ჩარჩო კონვენციის შესაბამისად. ამ მიზნით, მხარეები შეეცდებიან გააძლიერონ თავიანთი თანამშრომლობა რეგიონული კონტექსტის ფარგლებში. **შეთანხმების 22-ე დანართში** ასევე განმარტებულია რა ვადებში და რომელი დირექტივები უნდა შეასრულოს საქართველომ. კერძოდ, **2011 წლის 21 ივნისის საბჭოს 2011/64/EU დირექტივა** წარმოებული თამბაქოს აქციზის გადასახადის სტრუქტურისა და განაკვეთების შესახებ. ამ დირექტივის დებულებები უნდა შესრულდეს წინამდებარე შეთანხმების ძალაში შესვლიდან ხუთი წლის ვადაში, გარდა შემდეგი მუხლებისა: **7(2), 8,9, 10, 11, 12, 14(1), 14(2), 14(4), 18 და 19. 2011 წლის 21 ივნისის ევროკავშირის საბჭომ მიიღო დირექტივა წარმოებული თამბაქოს აქციზის სტრუქტურისა და ოდენობის შესახებ.** დირექტივით, თამბაქოს სახეობების დაბეგვრის ზოგადი პრინციპები შემუშავდა. დირექტივაში საუბარია იმის შესახებ, რომ სტრუქტურების ჰარმონიზაციის საბოლოო დონეზე, ყველა წევრ სახელმწიფოში შეფარდება, ერთი მხრივ სპეციალურ სააქციზო გადასახადს, მეორე მხრივ კი (**ad valorem**) სააქციზო გადასახადსა და მიმოქცევის გადასახადს შორის უნდა გათანაბრდეს იმგვარად, რომ საბაზრო ფასების დიაპაზონი სამართლიანად ასახავდეს მწარმოებლების მიწოდების ფასს. ასევე, **მე-4 ქვეთავის** მიხედვით, აუცილებლობის შემთხვევაში ევროკავშირი წევრ ქვეყანას უფლებას აძლევს მინიმალური სააქციზო გადასახადი დაანესოს. აქვე გამოვთქვამდით მოსაზრებას, რომ ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის თამბაქოს კონტროლის ჩარჩო-კონვენცია და ასევე საქართველოს მთავრობის თამბაქოს კონტროლის 5-წლიანი სტრატეგია ნამდვილად ითვალისწინებს თამბაქოს აქციზის გადასახადის გაზრდას, თუმცა არა აქციზის გადასახადის ყოველწლიურ ზრდაზე არც დოკუმენტში არაა მითითებული დირექტივის სახით. თუ გავაკეთებთ შედარებით ანალიზს მეზობელ ქვეყნებთან მიმართებაში, შემდეგ სურათს მივიღებთ: „სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში თამბაქოს აქციზზე არსებული დაბალი გადასახადი მნიშვნელოვნად ზრდის საქართველოში კონტრაბანდული სიგარეტის მოხვედრის საფრთხეს. შედარებისათვის: სომხეთში თამბაქოს აქციზის გადასახადი იმპორტირებულ ფილტრიან 1 000 ლერ სიგარეტზე 34 ლარია, ხოლო ადგილობრივი წარმოების იმავე რაოდენობის სიგარეტზე კი – 29 ლარი. რუსეთში 2015 წლიდან 1 000 ლერ ფილტრიან სიგარეტზე გადასახადი დაახლოებით 37 ლარია ნავარაუდევია, თურქეთში 1 000 ლეტ სიგარეტზე გადასახადი 109 ლარს შეადგენს, ხოლო აზერბაიჯანის საგადასახადო კოდექსის მიხედვით ყველა სახეობის თამბაქო მისი საშუალო ღირებულების 12,5 პროცენტით იბეგრება¹.

საქართველოში სიგარეტზე აქციზის გადასახადი 2013 წლიდან ეტაპობრივად იზრდება და ეს ზრდა დღესაც გრძელდება. ცვლილებები, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, საერთაშორისო ვალდებულებებითაა ახსნილი, რომელიც საქართველოს აქვს აღებული. ასოცირების ხელშეკრულებით საქართველომ ვალდებულება აიღო დანერგოს ევროკავშირის 2011 წლის 21 ივნისის 2011/64/EU დირექტივა, რომლის მე-10 მუხლის შესაბამისად, სიგარეტზე აქციზურმა გადასახადმა საქართველოში გარკვეული პერიოდის (სავარაუდოდ 7-10 წელი) შემდეგ უნდა შეადგინოს საშუალო შენონ-ლი საცალო ფასის არანაკლებ 60%, მაგრამ არანაკლებ 90 ვეროსი 1000 ლერ სიგარეტზე².

გამოვთქვამთ აზრს იმის შესახებ, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტისათვის დადებითი ეფექტის მომტანი იქნებოდა, თუ სახელმწიფო ბიზნესთან ერთად შეიმუშავებდა თამბაქოს აქციზის თუნდაც მინიმუმ 3-4 წლიანი განვითარების გეგმას, რაც ისევ და ისევ სახელმწიფოს მისცემდა საშუალებას, რომ გრძელვადიან პერსპექტივაში დაეგეგმა თამბაქოს წარმოება თუ იმპორტი. ხშირ შემთხვევაში, თამბაქოზე აქციზის ზრდა, რა თქმა უნდა, ბიზნესისთვის და იმ საინვესტიციო გარემოსთვის არ არის ხელსაყრელი, რომელსაც თამბაქოს საერთაშორისო კომპანიები საქართველოში ახორციელებენ.

¹ ხარაზი ი., დასახ. ნაშრ. 631-632.

² თამბაქოზე აქციზური გადასახადი გაიზარდა, 02.01. 2017. <http://www.bm.ge/ka/article/tambaqoze-aqcizuri-gadasaxadi-gaizarda/8481>

ორიოდ სიტყვით აქციზთან დაკავშირებით მოგების გადასახადის ესტონური მოდელის შემოტანაზე საქართველოში. 2017 წლის 1 იანვრიდან საგადასახადო კოდექსში, მოგების გადასახადის ნაწილში განხორციელებული ცვლილებებით, ბიზნესის მიერ საწარმოს რეინვესტირებული მოგების შემთხვევაში, ამ საწარმოს მოგება გადასახადისაგან გათავისუფლდებოდა (15%-იანი ზღვარი).¹ ცხადია, ამ საგადასახადო პოლიტიკის განხორციელების შემთხვევაში, გარკვეული თანხები მოაკლდებოდა ხაზინას (დაახლოებით 80 მლნ-ზე მეტი) და ამ თანხების შევსება მოხდებოდა სიგარეტზე აქციზის გაზრდით. მაგრამ, სამწუხაროდ, ვერ იქნა გათვალისწინებული ფაქტი იმის შესახებ, რომ მეზობელ ქვეყნებს არ გაუზრდიათ აქციზის განაკვეთი სიგარეტზე და მოხდებოდა უაქციზო სიგარეტის შემოდინება საქართველოში, რაც, რა თქმა უნდა, უარყოფითად აისახებოდა ქვეყნის ბიუჯეტზე და ვერც მოგების გადასახადისაგან გათავისუფლებული საწარმოების შემთხვევაში ვერანაირად ვერ მოხდება სიგარეტზე დაწესებული აქციზის განაკვეთის გაზრდით ბიუჯეტში იმ თანხების აკუმულირება, რომლითაც უნდა მომხდარიყო გადაფარვა მოგების გადასახადისაგან გათავისუფლების შემთხვევაში ბიუჯეტში შესატანი თანხებისა.

აქვე არ შეიძლება არ შევეხოთ, სავარაუდოდ, თუთუნზე აქციზის გაზრდას, რომელიც მწველ მოსახლეობას ახალი პრობლემების წინაშე დააყენებს. ერთი მხრივ, ცხადია კონტრაბანდა გაიზრდება, მეორე მხრივ კი ბიუჯეტს გარკვეული შემოსავლები დააკლდება.

სავარაუდოდ, საუბარია თუთუნზე აქციზის ზრდაზე და მის კონტროლზე, რაც დიდი ალბათობით გააძლიერებს არარეგალურ ვაჭრობას. ალბათ, სხვა მეზობელი ქვეყნებიდან წამოსული სიგარეტი მისი სიიარის გამო უფრო პოპულარული გახდება და შესაძლოა ე. წ. „შავი ბაზრის“ არსებობას შეუწყობს ხელს. „ამჟამად საბაჟოზე 20 კგ-იანი თუთუნი შემოდის, ჩვეულებრივ ტომრებშია განთავსებული და შემდეგ ადგილზე ხდება დაფასოება, საბაჟოზე აქციზს მათ არ ახდევინებენ. აქციზის გადასახადი 1 კგ-ზე 35 ლარია, ეს თანხა რომ გადაახდევინონ თუთუნს, დაბალ ფასში უკვე ვეღარ გაყიდვან, რადგან ფასი გაიზრდება. ამ შემთხვევაში 500 – გრამიანი შეფუთვები დაახლოებით 45-50 ლარამდე გაიზრდება. ახლა მისი ფასი შედარებით ნაკლებია – 8, 10, 15, 20 ლარი ღირს“².

საინტერესოა, ვინ ზარალდება ამ შემთხვევაში? სახელმწიფო, ბიზნესი თუ მომხმარებელი? როგორი იქნება რისკები ამ კუთხით? დათვლილია სავარაუდო უარყოფითი შედეგები ამ კუთხით? ეს კითხვები, ვფიქრობთ, გასაანალიზებელია, რამეთუ მწარმოებელი და იმპორტიორი ამ პოლიტიკით ფაქტობრივად არ დაზარალდება, რადგან ისინი პროდუქციას გააძვირებენ, გაზრდილ ფასს კი მომხმარებელი იხდის, აქციზის სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე (ის ხომ არაპირდაპირი, ირიბი გადასახადია, რომელსაც დღგ-თან და იმპორტის გადასახადთან ერთად მომხმარებლის გადასახადს ვუწოდებთ, აქვე, სახელმწიფოს ბიუჯეტშიც გარკვეული რისკების მატარებელი იქნება, ფასების ზრდა დიდი ალბათობითაა სავარაუდო, რომ კონტრაბანდული სიგარეტის შედინებას შეუწყობს ხელი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე და, რა თქმა უნდა, ქვეყნის ეკონომიკურ ტერიტორიაზე. იქნებ ვცდებით, მაგრამ ყველა მეცნიერულ აზრს აქვს არსებობის უფლება.

საქონლის კონკრეტულ ნომენკლატურაზე, მათ შორის თამბაქოსა და მის ნაწარმზე, გადასახადების გაუქმება იმპორტის ხელშეწყობის თვალსაზრისით მსოფლიოში გავრცელებული პრაქტიკაა. ამ მიზნით, **1)** ქვეყნები დებენ **ორმხრივ ხელშეკრულებებს თავისუფალი სავაჭრო ურთიერთობების შესახებ;** **2)** განვითარებადი ქვეყნებისთვის მოქმედებს **პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემა**, ე.წ. GSP (ან „GSP+“, რაც დამატებით შელავათებს მოიცავს); **3)** იქმნება **საბაჟო კავშირები** რეგიონული ან სხვა გეოგრაფიული ნიშნით და ა.შ. **ორმხრივი ხელშეკრულებები თავისუფალი სავაჭრო**

¹ აღნიშნული ცვლილება 2017 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედებულია, ე. წ. „მოგების გადასახადის ესტონური მოდელი“. დანვრ. იხ. ხარაზი ია, საგადასახადო სამართალი (საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები), გამომცემლობა „გეორგიკა“, თბილისი, 2017

² გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, № 52, პარასკევი, 15 მარტი, 2019წელი

რეჟიმის შესახებ ქვეყნებს შორის სავაჭრო ურთიერთობის საკმაოდ გავრცელებული ფორმაა. თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი გულისხმობს, რომ მხარეები არ იბეგრებიან საბაჟო მოსაკრებლებით ან სხვა მასთან გათანაბრებული გადასახადებით იმპორტის შემთხვევაში (მთავარი პირობაა, რომ პროდუქცია წარმოებული იყოს იმპორტიორი მხარის ტერიტორიაზე), თუმცა არსებობს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული გამონაკლისები¹ და რიგ შემთხვევებში თამბაქო და თამბაქოს სამრეწველო შემცველები მათ რიცხვში შედის. რაც შეეხება **საქართველოში** წარმოებულ თამბაქოსა და თამბაქოს ნაწარმს, გამონაკლისს წარმოადგენს მხოლოდ თამბაქოს ნედლეულისა და თამბაქოს ნარჩენების იმპორტი. შესაბამისად, საქართველოდან თურქეთში იმპორტირებული თამბაქოს ნაწარმი სავაჭრო კოდით 2402 გათავისუფლებულია გადასახადისაგან.

„GSP“ სისტემით **საქართველო** სარგებლობს **აშშ-სთან, კანადასთან, შვეიცარიასთან, ნორვეგიასთან და იაპონიასთან**, ხოლო **ევროკავშირთან – „GSP“** -ის ახალი სქემის (**EU GSP+**) ბენეფიციებით, რაც მნიშვნელოვანი ფაქტორია საქართველოდან ექსპორტის ხელშეწყობის თვალსაზრისით. **„GSP+“** -ის ბენეფიციარის სტატუსის მიღების შემდეგ **საქართველო სარგებლობს უფლებით ევროკავშირში საბაჟო გადასახადების გარეშე შეიტანოს 7200 სახეობის პროდუქცია, მათ შორის თამბაქო და თამბაქოს ნაწარმი** (სასაქონლო კოდებით: 2401, 2402, 2403). **GSP+** სისტემით სარგებლობს სულ 10 ქვეყანა. ესენია: **საქართველო, სომხეთი, ბოლივია, კაბო – ვერდე, კოსტა რიკა, ეკვატორი, მონღოლეთი, პარაგვაი, პაკისტანი და პერუ.**

„GSP“ სისტემით, თამბაქო და თამბაქოს ნაწარმის იმპორტი **კანადასა და ნორვეგიაში** გათავისუფლებულია იმპორტის გადასახადისაგან; **შვეიცარიაში** გადასახადისგან გათავისუფლებულია მხოლოდ 2402 და 2403 სასაქონლო კოდებით წარმოებული თამბაქოს პროდუქცია (2402-სიგარები, სიგარები ნაჭრილი ბოლოებით, სიგარილები და სიგარეტები; 2403 – თამბაქოს სხვა ნაწარმი და თამბაქოს სამრეწველო შემცველები; ჰომოგენიზებული თამბაქოს ექსტრაქტები და ესენციები) და ა.შ.

„აქციზის გაზრდა სიგარეტზე, სანვავზე და მსუბუქ ავტომობილებზე ბიუჯეტის ზრდის წინაპირობა უნდა გახდეს. აქციზის გადასახადის ზრდა ორმა გარემოებამ განაპირობა: 1. საქართველოს ორგანული კანონი „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“ მთავრობას საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადების (გარდა აქციზისა) ზრდას და ახალი გადასახადების შემოღებას უკრძალავს, თუ ამას რეფერენდუმის² გზით არ გააკეთებს... აქციზის გადასახადი ძირითადად დაწესებულია

¹ შეთანხმებები ითვალისწინებს ვალდებულებას, რომ ამ სავაჭრო რეჟიმიდან საქონლის კონკრეტულ ნომენკლატურაზე გაფორმდეს გამონაკლისი (თუ ხელშეკრულების მონაწილე მხარეები ჩათვლიან აუცილებლად). ამისთვის ფორმდება ყოველწლიური დოკუმენტები, რომლებიც წარმოადგენენ ამ შეთანხმების განუყოფელ ნაწილს.

² მიმაჩნია, რომ რეფერენდუმის გზით არ უნდა ხდებოდეს საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის შემოღება, ეს არაკონსტიტუციურია, და მეორეც, გადასახადების შემოღება ეს მხოლოდ მთავრობის პრეროგატივა უნდა იყოს საკანონმდებლო ინიციატივის წესით. ჯერ, ერთი, რომ რეფერენდუმის ჩატარება დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული და მეორეც, საეჭვოა ხალხმა გადასახადების გაზრდას დაუჭიროს მხარი. ასევე, საქართველოს კანონის „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ 1-ლ მუხლში ჩანერილია, რომ: ამ კანონის ამოქმედების თარიღიდან საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის ახალი სახის შემოღება, გარდა აქციზისა, საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის სახით მიხედვით არსებული განაკვეთის ზედა ზღვრის გაზრდა, გარდა აქციზისა, შესაძლებელია მხოლოდ რეფერენდუმის გზით, გარდა ამ მუხლის მე-6 პუნქტით (საუბარია: **საქართველოს მთავრობას უფლება აქვს მოითხოვოს გადასახადების დროებით გაზრდა – არა უმეტეს 3 წლის ვადით. ამ შემთხვევაში რეფერენდუმი არ ტარდება**) გათვალისწინებული შემთხვევისა. რეფერენდუმის დანიშვნის ინიცირების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მთავრობას. საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის შემოღება ან ცვლილება, რომელიც არსებული გადასახადის ალტერნატივაა ან ანაცვლებს მას და ამავე დროს არ ზრდის საგადასახადო ტვირთს. საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის ახალი სახის შემოღებად ან ზღვრული განაკვეთის გაზრდად არ ჩაითვლება აგრეთვე

ისეთ პროდუქტებზე, რომლებზეც მოთხოვნა არაელასტიკურია. ეს ნიშნავს, რომ აქციზური საქონელი მიმხმარებლისათვის აუცილებლობას წარმოადგენს და თუ მნიშვნელოვნად არ გაუძვირეს, მოხმარებას არ მოუკლებს ან ნაკლებად მოუკლებს. სწორედ ასეთი საქონელია სანჯავი, ავტომობილი და სიგარეტი. აქციზური საქონლის არაელასტიკურობა იმაზე მიუთითებს, რომ გადასახადის ზრდა აქციზური პროდუქციის იმპორტს საგრძნობლად არ შეამცირებს (თუ პარალელურად მოსახლეობის შემოსავლებიც არ შემცირდება) და ლარის კურსზე პოზიტიური ეფექტი მინიმალური იქნება. აქციზის გაზრდილი გადასახადი თანდათანობით სრულად ან თითქმის საქონლის ფასში აისახება. მთავრობის პროგნოზით, აქციზის გადასახადიდან შემოსავალი ისეთი პროდუქტებიდანაც გაიზრდება, რომლებზეც აქციზის განაკვეთი არ იზრდება (მაგალითად, ალკოჰოლური სასმელები და მობილური კავშირგაბმულობა). აქციზის გადასახადის ზრდა მთავრობის 10-პუნქტიანი გეგმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. აღნიშნული გეგმის მიზანი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება და ლარის კურსის სტაბილურობაა. აქციზის ზრდა ლარის კურსის სტაბილურობისკენ არის მიმართული, ეკონომიკურ ზრდაზე კი პირიქით, ნეგატიურ გავლენას მოახდენს. აქციზის გაზრდილი გადასახადი თანდათანობით სრულად ან თითქმის სრულად საქონლის ფასში აისახება¹.

რამდენად გააძვირებს აქციზი ავტომობილის ფასს, ეს ასაკთან ერთად ავტომობილის ძრავის მოცულობაზეა დამოკიდებული. მაგალითად, თუ მომხმარებელი შეიძენს 10 წლის ავტომობილს, რომლის ძრავის მოცულობა 2500 კუბ.სმ-ია, აქციზის გადასახადის სახით 2 750 ლარის გადახდა მოუწევს. გადასახადის ზრდამდე 1250 ლარის გადახდა მოუწევდა. თუ ავტომობილი 15 და მეტი წლის არის, აქციზში 6 000 ლარის გადახდა მოუწევს, ნაცვლად 2 000 ლარისა. თუ ავტომობილი მარჯვენასაჭიანია, მაშინ აქციზის განაკვეთი მისთვის სამმაგი ოდენობით განისაზღვრება. აქციზის გადასახადი მცირდება მობილურ საკომუნიკაციო მომსახურებაზე. 2017 წლის პირველი იანვრიდან 8%-ის ნაცვლად 3%-ით დაიბეგრება. მობილურით საუბარზე აქციზი 2010 წელს დანესდა, რაც სრულ წინააღმდეგობაში იყო აღნიშნული გადასახადის მოტივთან – ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს დამაზიანებელი საქმიანობის დაბეგვრასთან. მთავრობა აცხადებს, რომ სანჯავზე, ავტომობილებსა და სიგარეტზე აქციზის ზრდით ეკოლოგიურად სუფთა გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზრუნვას აძლიერებს².

როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება საქართველოს ხელისუფლებას ავალდებულებს, საკუთარი კანონმდებლობა დაუახლოოს ევროკავშირის ქვეყნებში მოქმედ კანონმდებლობას ალკოჰოლსა და ალკოჰოლურ სასმელებზე აქციზის გადასახადის ნაწილში. ამ სფეროში მოქმედი ევროპული დირექტივის შესასრულებლად საქართველოს 3 წლიანი ვადა აქვს. სფეროში ჩახედული ექსპერტების მტკიცებით, საქართველო ამ ეტაპზე უკვე ასრულებს დირექტივით ნაკისრ ვალდებულებას, რადგან დღეს გაყიდვაში არსებული ალკოჰოლური სასმელები უკვე იბეგრება ევროკავშირის დირექტივით განსაზღვრული სააქციზო გადასახადით; აქციზი გაიზარდა ლუდზე.

რადგან აქციზი არაპირდაპირი გადასახადია და მას საბოლოოდ მაინც მომხმარებელი იხსის ე. წ. „ფასნმატით“, ეს კიდევ უფრო გაუძვირებს მომხმარებელს ლუდზე საცალო ფასს და შეიძლება მას ბიზნესისთვისაც უარყოფითი ეფექტი მოჰყვეს (მაგ: წარმოების შემცირება, მომხმარებელთა კლება პირდაპირპროპორციულად, სამუშაო ადგილების შემცირება და სხვა).

2. აქციზის გადასახადის გადამხდელები

გადასახადის სახის მიხედვით არსებული ზღვრული განაკვეთის ფარგლებში გადასახადის განაკვეთის ცვლილება.

¹ნამჩავაზე ბესო, „გადასახადის ზრდის ნამდვილი მიზეზი, 06 იანვარი, 2017. <http://ფორბეს.გე/ნენს/1828/გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი>

² იქვე.

აქციზის სამართლებრივი რეგულირება მოცემულია საგადასახო კოდექსის VII კარში (თავი XX-VII „აქციზი“), ასევე, ფინანსთა მინისტრის ბრძანებაში (№996), „გადასახადების ადმინისტრირების შესახებ“, კარი IV-„აქციზი“. აქციზი საგადასახადო სისტემაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. საგადასახადო კოდექსის 182-ე მუხლის თანახმად (6.1.), აქციზის გადამხდელია პირი, რომელიც: აწარმოებს აქციზურ საქონელს საქართველოში; ახორციელებს აქციზური საქონლის იმპორტს საქართველოში; ახორციელებს აქციზური საქონლის ექსპორტს; ახორციელებს ბუნებრივი აიროვანი კონდენსატის ან/და ბუნებრივი აირის ავტოსატრანსპორტო საშუალებებისათვის მიწოდებას; ახორციელებს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის 2711 12, 2711 13, 2711 14 000 00, 2711 19 000 00 კოდებში მითითებული ნავთობპროდუქტების აირების ავტოსატრანსპორტო საშუალებებისათვის მიწოდებას; ახორციელებს მობილური საკომუნიკაციო მომსახურების განვებას; ახორციელებს მობილურ ან ფიქსირებულ ქსელში არარეზიდენტი ან რეზიდენტი პირისაგან მიღებული საერთაშორისო ზარის დასრულების მომსახურებას. დამკვეთის ნედლეულით საქართველოში წარმოებულ საქონელზე აქციზის გადამხდელად ითვლება საქონლის მწარმოებელი.

საგადასახადო დავალიანების გადახდევინების უზრუნველყოფის ღონისძიების ფარგლებში ან სხვა ფულადი ვალდებულების (გარდა სისხლის სამართლის და ადმინისტრაციული წესით დაკისრებული სანქციებისა) გადახდევინების მიზნით აქციზური საქონლის აუქციონის, პირდაპირი მიყიდვის ან სხვა წესით რეალიზაციისას, აგრეთვე სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის ღონისძიების ფარგლებში მოთხოვნის უზრუნველყოფის საგნის (აქციზური საქონლის) კრედიტორისათვის საკუთრებაში გადაცემისას ამ ოპერაციაზე აქციზის გადამხდელად ითვლება აქციზური საქონლის შემძენი ან/და მიმღები პირი, თუ აღნიშნული ოპერაცია ექვემდებარება აქციზით დაბეგვრას საგადასახადო კოდექსის 190¹ მუხლის შესაბამისად.

ამ ოპერაციაზე აქციზის გადამხდელად ითვლება აქციზური საქონლის შემძენი ან/და მიმღები პირი, თუ აღნიშნული ოპერაცია ექვემდებარება აქციზით დაბეგვრას. ამასთან, აქციზით დაბეგვრა ასეთ შემთხვევებში არ ვრცელდება: ა) რეალიზებულ/გადაცემულ აქციზურ საქონელზე, თუ იგი არ არის წარმოებული ამ საქონლის მესაკუთრის მიერ; ბ) აქციზური მარკებით ნიშანდებულ საქონელზე, თუ აქციზი გადახდილია აქციზური მარკების შექმნისას; გ) ფიზიკური პირის მიერ საკუთრებაში მიღებულ აქციზურ საქონელზე, თუ ამ პირის მიერ არ ხდება ამ საქონლის შემდგომი მიწოდება ან/და სხვა საქონლის წარმოებაში გამოყენება.

აქვე არ შეიძლება კრიტიკით არ შევეხოთ საგადასახადო კანონმდებლობის იმ ნორმებს, რომლებიც აქციზისაგან გათავისუფლებას რომ ეხებიან. აქციზისაგან გათავისუფლების მარეგულირებელი წესები მოცემულია საგადასახადო კოდექსის 194-ე მუხლი და საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №996 ბრძანების „გადასახადების ადმინისტრირების შესახებ“ თავი XXII – „აქციზისაგან გათავისუფლება“-ს არეგულირებს.

საგადასახადო კოდექსის 194-ე მუხლის თანახმად, აქციზისაგან გათავისუფლება არსებობს ჩათვლის უფლებით და ჩათვლის უფლების გარეშე. ოპერაციის გათავისუფლება ჩათვლის უფლებით ნიშნავს, რომ ოპერაცია არ ექვემდებარება აქციზის დარიცხვას (არ იბეგრება) და გამოიყენება ჩათვლის უფლება. ოპერაციის გათავისუფლება ჩათვლის უფლების გარეშე ნიშნავს, რომ ოპერაცია არ ექვემდებარება აქციზის დარიცხვას (არ იბეგრება) და არ გამოიყენება ჩათვლის უფლება. შენიშვნა ეხება საგადასახადო კოდექსის 194-ე მუხლის მე-5 ნაწილს, რომლის თანახმად, „ჩათვლის უფლების გარეშე აქციზისაგან გათავისუფლებულია: ფიზიკური პირის მიერ საკუთარი მოხმარებისათვის წარმოებული ალკოჰოლიანი სასმელები; ფიზიკური პირის

მიერ საჭაერო ტრანსპორტით შემოტანის შემთხვევაში 1 კალენდარული დღის, ხოლო სხვა შემთხვევაში – 30 კალენდარული დღის განმავლობაში 200 ლერი სიგარეტის ან 50 სიგარის ან 50 სიგარილას ან საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის 2403 99 900 02 კოდით გათვალისწინებული 200 ლერი თამბაქოს ნაწარმის ან საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის 2403 99 900 01 კოდით გათვალისწინებული 10 ცალი კაფსულის და მსგავსი სახის პროდუქტის ან 250 გრამი თამბაქოს სხვა ნაწარმის იმპორტი, ან ამ ქვეპუნქტში მითითებული თამბაქოს ნაწარმის სახეობათა ნაკრების იმპორტი, თუ მასში შემაჯალი თითოეული სახეობის თამბაქოს ნაწარმის წილის პროცენტულ მაჩვენებელთა (პროცენტული მაჩვენებელი შესაბამის ზღვრულ ოდენობასთან მიმართებით) ჯამი 100-ს არ აღემატება, ან საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის 3824 90 980 01 კოდით გათვალისწინებული 50 მლ საქონლის იმპორტი, აგრეთვე 4 ლიტრი ალკოჰოლიანი სასმელის იმპორტი და ა. შ. **მიმართა, რომ მოცემული ქვეპუნქტი ხარვეზიანია, რამეთუ, აქციზური საქონლის შემომტანი ფიზიკური პირისათვის საქონლის საჭაერო ტრანსპორტით შემოტანისას ერთი კალენდარული დღის, ხოლო სხვა შემთხვევაში 30 დღის განმავლობაში ყოვლად დაუშვებელია ერთი და იმავე რაოდენობის საქონლის რაოდენობა დადგინდეს აქციზით გათავისუფლებისას, თუ დღეებს შორის განსხვავებაა, მაშინ 30 დღის განმავლობაზე აქციზური საქონლის რაოდენობა, რომელიც დაუბეგრავად შემოდის საქართველოში, სავსებით ლოგიკურია, რომ უნდა გაიზარდოს. ეს ხარვეზი დღეს მოქმედ საგადასახადო კოდექსში ძველი რეგულირებით გადმოვიდა და ა.შ.**

გამოყენებული ნორმატიული მასალა და ბიბლიოგრაფია

ნორმატიული აქტები:

- საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება, [http://www.parliament.gov.ge/ge/ge/factsheets-association-agreement](http://www.parliament.gov.ge/ge/ge/factsheets/ge-factsheets-association-agreement)
- ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება, <http://www.parliament.gov.ge/ge/ge/factsheets/agreement/annexes/ge-factsheets-agreement-annexes-atom>
- საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, <https://matkne.gov.ge/ka/დოკუმენტი/სეარცა>
- საქართველოს საქართველოს ფინანსთა მინისტრის ბრძანება №996 2010 წლის 31 დეკემბერი გადასახადების ადმინისტრირების შესახებ <https://matkne.gov.ge/ka/დოკუმენტი/ვიენ/1167887>
- საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, <https://matkne.gov.ge/დოკუმენტი/ვიენ/1043717>
- საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2010 წლის 31 დეკემბრის № 996 ბრძანება „გადასახადების ადმინისტრირების შესახებ“, <https://matkne.gov.ge/დოკუმენტი/ვიენ/1167887?პუბლიკატიონ=0>
- კანონპროექტისათვის „საქართველოს კანონის პროექტში „საქართველოს საგადასახადო კოდექსში“ ცვლილებების შეტანის შესახებ“ (07-2/3, 30.11.16. <https://www.google.com/search?client=opera&q=აქციზი+საზღვარგარეთის+ქვეყნები&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
- საქართველოს კანონი „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“, <https://matkne.gov.ge/ka/დოკუმენტი/ვიენ/1405264?პუბლიკატიონ=2>

ბიბლიოგრაფია:

ხარაზი ი. საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2015.

ნამჩავაძე ბ. „გადასახადის ზრდის ნამდვილი მიზეზი, 06 იანვარი, 2017. <http://ფორბეს.გე/ნენს/1828/გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი> .

სვანაძე ს. „აქციზით დაბეგვრის ზოგიერთი თავისებურებანი“, www.nplg.gov.ge .

სვანაძე ს. „არაპირდაპირი გადასახადები. მისი სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები“. დისერტაცია, ქუთაისი, 2009.

Попова, Людмила Владимировна Налоговые системы зарубежных стран: учебно-методическое пособие/ Л.В. Попова, И.А. Дрожжина, Б.Г. Маслов.– М.: Дело и Сервис, 2008.

პერიოდული გამოცემა:

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, № 52, პარასკევი, 15 მარტი, 2019 წელი.

ვებრესურსი:

<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/announcements-all/announcements-main/evrokavshirs-da-evropis-atomuri-energiis-gaertianebas-da-mat-wevr-saxelmwifoebisa-da-saqartvelos-shoris-asocirebis-she-saxeb-shetanxmeba.page>

<https://matsne.gov.ge>

www.nplg.gov.ge

<http://forbes.ge/news/1828/გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი>

SOME LEGAL ISSUES OF EXCISE LEGAL REGULATION (comparative-legal research)

Ia Kharazi

Affiliate Professor of Sokhumi State University

Abstract

The article deals with the basic principle of taxation of excise taxes, the importance of indirect taxes that especially have increased in the 17th-18th centuries, which was naturally caused by the development of capitalist relations, with significant growth of state needs and, therefore, necessity to find new sources of state revenue. Also, attention is focused on the essential use of the principles of Association Agreement concluded with the EU in Georgia on excisable goods; particularly on excise tariffs on cigarette products, as far as possible the gradual approximation, taking into consideration opportunities in the regional context and the “Tobacco Control” in accordance with the World Health Organization Framework Convention. For this purpose, the parties are willing to enhance their cooperation within the regional context. The article reviews also the peculiarities of excise taxation of some goods by foreign countries and etc.

Keywords: excise tax, indirect tax, goods nomenclature.

1. On the Concept of Excise Tax and Legislative Changes in Georgia

Taxation is one of the main determinants of the existence of the state and its functioning. According to the object of taxation, taxation is divided into two groups: direct and indirect taxes. In indirect taxation, the value of goods and services is usually the object of taxation. French economist F. Demeson wrote that Excise Tax «can bring as much and more than all other taxes».¹

The transition from an administrative-dominated model to a market-based model in Georgia since the early 1990s has put the need for an autonomous tax system on the agenda. The largest share of tax revenues is from indirect taxes, which is characterized by an upward trend. For example, increasing the excise tax on filtered and unfiltered cigarettes since 2013 and etc. We should note that the increase in tobacco tax is linked to the association agreement with the EU. Article 283 of the Agreement stipulates that the Parties shall strengthen their cooperation and harmonize policies and take measures to counter and combat fraud and smuggling of excise goods. This co-operation also includes excise tariff rates on tobacco products, as far as possible, taking into account opportunities in the regional context, and on tobacco control, in line with the World Health Organization Framework Convention. To this purpose, the Parties shall endeavor to strengthen their cooperation within the regional context. Annex 22 of the Agreement also explains the timeframe and the directives Georgia should implement. In particular, Council Directive 2011/64 / EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise tax on tobacco. The provisions of this Directive shall be implemented within five years of the entry into force of this Agreement, with the exception of the following Articles: 7 (2), 8,9, 10, 11, 12, 14 (1), 14 (2), 14 (4), 18 and 19 on 21 June 2011, the Council of the European Union adopted a Directive on the structure and amount of tobacco excise tax. Under the directive, general principles of taxation on tobacco types have been developed. The directive states that in the final level of harmonization of structures, all Member States will be subject to special excise tax, on the one hand, and (ad valorem) excise duty and turnover tax, on the other hand, so that the market price range reflects the supply price of the producers fairly. Also, under section 4, the EU authorizes a member state, if necessary, to

¹ www.nplg.gov.ge

impose a minimum excise tax. We also argued, that the WHO Tobacco Convention Framework Convention and the Government of Georgia's 5-year Tobacco Control Strategy do indeed envisage an increase in the excise tax on tobacco, but not on an annual excise tax increase. Neither the document mentioned it as the directive. A comparative analysis of neighboring countries reveals the following picture: "The low tobacco excise tax in the South Caucasus countries significantly increases the risk of smuggled cigarettes in Georgia. For comparison: the excise tax on tobacco in Armenia is 34 GEL per 1 000 imported filter cigarettes and 29 GEL for the same amount of domestic production. In Russia, the tax on per 1 000 filtered cigarettes in Russia is about 37 GEL from 2015, the tax on per 1 000 in Turkey is 109 GEL, and according to the Tax Code of Azerbaijan all types of tobacco are taxed at 12.5% of its average value."¹

The excise tax on cigarettes in Georgia has been increasing gradually since 2013 and this increase continues today. The changes, as mentioned above, are explained by the international commitments Georgia has made. Under the Association Agreement, Georgia undertook to implement EU Directive 21/2011/21/2011 of 21 June 2011, which states that excise duty on cigarettes in Georgia should make up at least 60% of the weighted average retail price after a certain period (approx. 7-10 years). Not less than 90 Euros per 1000 cigarettes.²

We think, it would have a positive effect on the state budget if a state-owned business would even develop a minimum of a 3-4 year excise tax plan. It would allow the state to plan and produce tobacco in the long run. In many cases, the increase in excise tax on tobacco is certainly not favourable to the business and investment environment which are implemented by international tobacco companies in Georgia.

Let's briefly discuss the Estonian model of excise tax in Georgia. In the Tax Code, with changes made to the Income Tax Statement, from January 1, 2017, in the case of a business reinvestment of an enterprise, the enterprise's profits would be tax exempt (a 15% margin).³ Obviously, with the implementation of this tax policy, some funds would be reduced in the Treasury (over 80 million) and these funds would be refunded by increasing the excise tax on cigarettes. Unfortunately, however, the fact that neighboring countries did not increase the excise tax rate on cigarettes and imported non-excite cigarettes into Georgia, which, of course, had a negative impact on the country's budget, was not taken into account. In the case of tax-exempt enterprises, the increase in the rate of excise tax on cigarettes cannot be accrued to the budget to cover the amounts to be deducted from the tax exemption.

It is also expected, that increasing the excise tax on tobacco will put the smoker population in new trouble. On the one hand, smuggling will increase, on the other hand, the budget will lose revenues.

They consider, that an increase in the excise tax on tobacco and its control, is likely to intensify irregular trade. Probably, cigarettes coming from other neighboring countries will become more popular due to its cheaper price and maybe even more, it will support the existence of the so-called „black market“. "Currently, 20kg of tobacco is provided at customs, usually in sacks and then packaged at the site, they are not charged excise duty. The excise tax on 35kg per 1kg, if this amount is paid for the tobacco, it could no longer be sold at a low price as the price will go up. In this case, 500-gram packages will increase to about 45-50 GEL. Now its price is comparatively less and is worth of– 8, 10, 15, 20 GEL."⁴

It is interesting who is affected in this case? State, Business or Consumer? What will be the risks in this

¹ Kharazi, p.631-632.

² http://www.bm.ge/ka/article/tambaqoze-aqcizuri-gadasaxadi-gaizarda/8481__02.01.2017.

³ This amendment is effective January 1, 2017, the so-called Estonian model of income tax. See Kharazi Ia, Tax Law (Common State and Local Taxes), Publishing House "Georgika", Tbilisi, 2017

⁴ Newspaper Republic of Georgia, № 52, Friday, March 15, 2019, 4

regard? Are the expected negative results in this regard counted? These questions, we think, need to be analyzed because the manufacturer and the importer are not actually affected by this policy as they increase the price of the product and the consumer pays an increased price due to the legal excise duty (is it an indirect tax paid by the consumer with VAT and import tax as we call it), Here, the state and the budget will carry some risks too. The increase in prices is likely to facilitate smuggling of cigarettes across Georgia's customs border and, of course, the country's economic territory. Maybe we are wrong, but all scientific considerations have the right to exist.

The abolition of taxes on specific nomenclature of goods, including tobacco and its products, is a widespread practice of promoting imports. To this end, 1) countries enter into bilateral free trade agreements; 2) for developing countries, there is a generalized system of preferences; GSP (or “GSP +”, which includes additional benefits); 3) Customs unions are established by regional or other geographical indications, etc. Bilateral agreements on free trade are a fairly common form of trade between countries. The free trade regime implies that the parties are not taxed on import duties or other taxes equal to it (the main requirement is that the products are to be manufactured on the territory of the importing Party), although there are exceptions to the contract and in some cases tobacco and tobacco industrial substitutes are included. As for tobacco and tobacco products produced in Georgia, the only exceptions are the import of tobacco raw materials and tobacco waste. Accordingly, tobacco products imported from Georgia to Turkey under trade code 2402 are exempt from tax.

Georgia has GSP system benefits with the US, Canada, Switzerland, Norway and Japan, and the EU – with the new GSP scheme (benefits EU GSP+), which is an important factor in promoting exports from Georgia. After receiving GSP + beneficiary status, **Georgia enjoys the right to import 7200 varieties of products, including tobacco and tobacco products, into the European Union without customs duty** (with codes: 2401, 2402, 2403). The GSP + system has a total of 10 countries. These include **Georgia, Armenia, Bolivia, Cape Verde, Costa Rica, Ecuador, Mongolia, Paraguay, Pakistan and Peru.**

Under the GSP system, imports of tobacco and tobacco products into Canada and Norway are exempt from import tax; In Switzerland only tobacco products manufactured under commodity codes 2402 and 2403.

“Increasing the excise tax on cigarettes, fuel and light cars should be a precondition for a budget increase. The excise tax increase is conditioned by two circumstances: 1. The Georgian Organic Law on Economic Freedom prohibits the government from raising general state taxes (excluding excise tax) and introducing new taxes unless through a referendum.¹

The excise tax is mainly established on products the demand on which is inelastic. This means that excise goods are a necessity for the consumer and if not significantly increased, they will not reduce its consumption. Such goods are fuel, cars, and cigarettes. The inelasticity of excise goods indicates that a tax increase will not significantly reduce the import of excise goods (unless the incomes of the population are also re-

¹ I believe that the referendum should not introduce state tax, it is unconstitutional, and secondly, taxation should only be a prerogative of the Government as a matter of legislative initiative. At first, referendum is expensive, and second, people are unlikely to support increased taxes. Also, Article 1 of the Law of Georgia on Economic Freedom states that: From the date of entry into force of this Law, the introduction of a new type of general state tax, excluding excise tax, an increase in the rate of the general state tax rate, excluding excise tax, can only be achieved through a referendum, except paragraph 6 of this article (**It states: the Government of Georgia has the right to request a temporary tax increase – not more than 3 years. In this case, the referendum is not held**). Only the Government of Georgia has the right to initiate a referendum. The introduction or amendment of a common-state tax, which is an alternative to or replaces the existing tax, while not increasing the tax burden. The introduction of a new type of general state tax or an increase in the marginal rate shall not be considered as a change in the tax rate within the existing marginal tax rate.

duced) and a positive effect on the exchange rate of the GEL will be minimal. The increased excise tax is gradually merged fully or mostly in commodity prices. The government predicts that excise tax revenue will also increase on products that do not raise the excise tax rate (for example, alcoholic beverages and mobile communications). The excise tax increase is one of the key parts of the government's 10-issue plan. The purpose of the plan is to accelerate the country's economic growth and stabilize the GEL. The increase in excise tax is aimed at the stability of the GEL exchange rate, but it will have a negative effect on economic growth. The increased excise tax is gradually reflected in the full or almost complete price of the goods.¹

How much the excise tax will increase the price of a car depends on the age of the cars and the volume of the engine. For example, if a customer buys a 10-year-old car with an engine capacity of 2500 cubic centimeters, he/she have to pay 2 750 GEL as an excise tax. It was 1250 GEL before the tax increase. If the car is 15 years old and over, it will be 6,000 GEL instead of 2,000 GEL. If the car is right-handed, then the excise tax rate will be triple. Excise tax is reduced on mobile communication services. from January 1, 2017, 3% will be taxed instead of 8%. The mobile excise tax was introduced in 2010, which was not in full compliance with the tax motive – taxation on human health or environmentally harmful activities. The government says, that by increasing excise taxes on fuel, cars and cigarettes, it enhances its efforts to the ecological environment and human health.²

As mentioned above, the Association Agreement with the European Union obliges the Georgian authorities to approximate their legislation with the EU with respect to the excise tax on alcohol and alcoholic beverages. Georgia has three years to comply with the European directive in this field. Experts in the field say Georgia is already fulfilling its obligations under the directive at this stage, as the alcoholic beverages currently on sale are already subject to excise tax under the EU directive; Excise has been increased on beer as well.

As the excise tax is indirect and the consumer is ultimately pays it by a so-called “overheads”, this further exacerbates the retail price of beer and can have a negative effect on the business (eg reduction of production, direct reduction of customers, reduction of jobs, etc.).

2. Excise Taxpayers

The legal regulation of excise tax is set out in Section VII of the Tax Code (Chapter XXVII “Excise”), as well as in the Order of the Minister of Finance (№ 996), “On Tax Administration”, Section IV – “Excise”. Excise plays an important role in the tax system. According to Article 182 of the Tax Code (no. 1) the excise taxpayer is a person who: Produces excise goods in Georgia; Imports of excise goods to Georgia; Exports of excise goods; Supply natural gas condensate and/or natural gas vehicles; Carries out the supply of petroleum gases for motor vehicles specified in codes 2711 12, 2711 13, 2711 14 000 00, 2711 19 000 00 of the National Commodity Nomenclature for Foreign Economic Activities; Provides mobile communication services; Provides international call termination services from a non-resident or resident to a mobile or fixed network.

The purchaser and/or recipient of the excise goods shall be considered to be the excise payer if the given operation is subject to excise taxation. However, excise taxation shall not apply in the following cases: a) excise goods realized/transferred unless it is manufactured by the owner of such goods; B) goods marked with excise stamps, if the excise is paid on the purchase of excise stamps; C) excise goods owned by a natu-

¹ Namchevadze B., “Real reasons of the Tax Increase“ , January 6, 2017. <http://ფორუმს.გე/ნენს/1828/>

გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი

² ibid.

ral person, unless such person further supplies and/or uses them in the production of other goods.

We cannot stand from criticizing those tax laws that apply to excise tax exemption. The rules governing the exemption from the excise tax are set out in Article 194 of the Tax Code and Chapter XXII of the Order of the Minister of Finance № 996 on Tax Administration – Exemption from Excise.

According to Article 194 of the Tax Code, excise tax exemption exists with the right of deduction and without the right of deduction. The release of the transaction with the right of deduction means that the transaction is not subject to excise tax (not taxable) and the right of deduction is used. Release of operation without the right of deduction means that the transaction is not subject to excise tax (not taxable) and the right of deduction is not used. The note refers to Article 194 (5) of the Tax Code according to which “excise duty is excluded: alcoholic beverages produced by a person for its own consumption; In case of physical transportation by air for one calendar day, and in other cases – 200 cigarettes or 50 cigars or 50 cigarillos or tobacco products or foreign economic activity under the National Commodity Nomenclature Code 2403 99 900 02 within 30 calendar days National Commodity Nomenclature Refuse to import 10 pieces of capsules and similar products or 250 grams of other tobacco products provided under code 2403 99 900 01, or import of the tobacco products specified in this subparagraph, if the percentages of each of the tobacco products included therein (percentage over the relevant limit) does not exceed 100, or Import of 50 ml of goods under the National Commodity Nomenclature of External Economic Activity 3824 90 980 01, import of 4 liters of alcoholic beverages, etc. **I consider this article to be inaccurate, as for excise goods imported by air is one calendar day, and in other cases within 30 days. It is absolutely unacceptable to determine the same quantity of goods, at the time of excise tax exemption, if there is a difference between days. Then the amount of excise tax that is imported into Georgia free of charge for 30 days is quite logical to increase. This gap in the current tax code appeared from the old regulation.**

References

Legal Documents

1. Association Agreement between Georgia and the European Union, <http://www.parliament.ge/en/gavigot-meti-evrokavshirtan-asocirebis-shetanxmebis-shesaxeb/associationagreement1>
2. Agreement on Association between the European Union and the European Atomic Energy Agency and their Member States and Georgia
<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/announcements-all/announcements-main/evrokavshirs-da-evropis-atomuri-energiis-gaertianebas-da-mat-wevr-saxelmwifoeba-da-saqartvelos-shoris-asocirebis-shesaxeb-shetanxmeba.page>
3. Georgian Tax Code, <https://matsne.gov.ge/en/document/search>
4. Order of the Minister of Finance of Georgia №996 December 31, 2010 Tax Administration <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1167887>
5. Georgia Tax Code, <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717>
6. Order of the Minister of Finance of Georgia № 996 of December 31, 2010 on Tax Administration, <https://matsne.gov.ge/document/view/1167887?publication=0>
7. Draft Law on Amendments to the Draft Law of Georgia on the Tax Code of Georgia (07-2 / 3, 30.11.16. [https://www.google.com/search?client=opera&q=Excise + Overseas + Countries & sourceid = opera & ie = UTF -8 & oe = UTF-8](https://www.google.com/search?client=opera&q=Excise+Overseas+Countries&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8)
8. Law of Georgia on Economic Freedom, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1405264?publication=2>

Bibliography:

I. Kharazi I. Georgian Tax Law, Tbilisi, 2015

Namchavadze B. "The Real Reason for Tax Increase", January 06, 2017. <http://forbes.ge/news/1828/გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი>

Svanadze S. "Some Features of Excise Taxation", www.nplg.gov.ge

Swanadze S. "Indirect taxes. The main directions of its perfection. " Dissertation, Kutaisi, 2009

Popova, Lydmila Vladimirovski, „Tax Systems of Foreign Countries, A Study of Methodology, Moscow 2008

Newspaper

Republic of Georgia, № 52, Friday, March 15, 2019

Web Resources:

<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/announcements-all/announcements-main/evrokavshirs-da-evropis-atomuri-energiis-gaertianebas-da-mat-wevr-saxelmwifoeba-da-saqartvelos-shoris-asocirebis-shesaxeb-shetanxmeba.page>

<https://matsne.gov.ge>

www.nplg.gov.ge

<http://forbes.ge/news/1828/გადასახადის-ზრდის-ნამდვილი-მიზეზი>

სავინდიკაციო და კონდიქციური სარჩელების ურთიერთმიმართება

თამარ გარდაფხაძე

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული პროფესორი,
სამართლის დოქტორი

ია ხარაზი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
აფილირებული პროფესორი,
სამართლის დოქტორი

ანოტაცია

სტატიაში საუბარია სავინდიკაციო და კონდიქციური სარჩელების არსზე, მათ ურთიერთმიმართებაზე. პარალელებია გავლენული სავინდიკაციო და კონდიქციურ სარჩელებს შორის და ვასკვნით, რომ ორივე არასახელმწიფო ხასიათისაა, შესაძლოა წარედგინოს ნივთის გამოთხოვის შესახებ კეთილსინდისიერ და არაკეთილსინდისიერ მფლობელებს, რამეთუ მათ ხელში ქონება უსაფუძვლოდ აღმოჩნდა. კეთილსინდისიერება – არაკეთილსინდისიერების ფაქტი, კონდიქციურ ვალდებულებაში, განსხვავებით ვინდიკაციისაგან, არავითარ მნიშვნელობას არ იძენს. კეთილსინდისიერი შემძენის ფიგურა ვლინდება მხოლოდ ვინდიკაციის დროს და ა. შ. სტატიაში სავინდიკაციო და კონდიქციური სარჩელების ურთიერთმიმართების პრობლემა გამოკვლეულია გერმანულ სამოქალაქო კანონმდებლობასთან კავშირში; ამ კუთხით მოტანილია სასამართლო პრაქტიკის ანალიზიც.

საკვანძო სიტყვები: სავინდიკაციო სარჩელი, კონდიქციური სარჩელი, უსაფუძვლო გამდიდრება, კეთილსინდისიერების პრინციპი.

სავინდიკაციო და კონდიქციური სარჩელების ურთიერთმიმართება

*„ბუნებითი სამართლის თანახმად, სამართლიანია,
რომ არავინ გამდიდრდეს სხვის ხარჯზე.“*

პომპონიუსი

„სხვისი ნუ გინდა, შენი იკმარე, აი, დედაბოძი სამართლისა.“

ილია

პომპონიუსის ზემოთქმულმა ხატოვანმა გამოთქმამ ჩაუყარა საფუძველი რომის სახელმწიფოში სწორედ უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების შემოტანას. „უსაფუძვლო გამდიდრების სამართალი მის ცალკეულ გამოვლინებებში ევროპული და ანგლო-ამერიკული სამართლის საერთო შემადგენელი ნაწილია“¹. „რომის სამართალში ქონებრივი გადაადგილების უკუქცევას, უსაფუძვლოდ მიღებულის ამოღების მიზნით, **condictio** ეწოდებოდა, ხოლო იმ სარჩელებს, რომლებიც მიმართული იყო უსაფუძვლოდ მიღებული ქონების დაბრუნებისაკენ ისე, რომ არ იყო მითითებული მოთ-

¹ უსაფუძვლო გამდიდრება, შესავალი, ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>, 1

ხოვნის საფუძველი, კონდიქციური სარჩელები ეწოდებოდა¹. „ძველი რომის ფორმულარულ პროცესში, როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, **condictio** გაგებულია „აბსტრაქტულად, ანუ არ არის მითითებული მოპასუხის ვალდებულების საფუძველი, ცივილისტური სარჩელი პირისადმი (**action in personam**) სარჩელი იმ ვალდებულების შეუსრულებლობის გამო. ვალდებულება შეიძლება იყოს მოვალის მიერ მოსარჩელისათვის გარკვეული თანხის ან ნივთის გადაცემა. თავდაპირველად, ეს სარჩელი შეიტანებოდა მხოლოდ გარკვეული ტიპის კონტრაქტებისათვის სტიპულაციის², სესხის (**mitum**), ე.წ. წიგნის ვალის (**expensilatio**) შემთხვევაში). მაგრამ რომაელი იურისტები მალე დარწმუნდნენ, რომ „**condictio**“ თავისი „აბსტრაქტულობის ნყალობით შეიძლება გამოყენებულ იქნას იმ ურთიერთობათა მიმართ, რომლებშიც მოპასუხე ვალდებულია დაუბრუნოს მოსარჩელეს გარკვეული ნივთი, უკანონოდ ჩამორთმეული ამ უკანასკნელისათვის. „**condictio**“-სათვის ტიპური იყო შემთხვევები, როდესაც მოსარჩელე მოპასუხეს გადასცემდა გარკვეულ თანხას, ხოლო მიზნის მიუღწევლობის შესახებ ან წინასწარვეა ცნობილი, ან შემდგომ გახდება ცხადი. თუ ფული გადასცეს ვალის დასაფარად მზითვის ან მემკვიდრეობის სახით, ხოლო ვალი, ფაქტობრივად, არ არსებობს, ქორწინება არ შედგა ან ანდერძი ყალბი აღმოჩნდა, მიმღები ვერ დაიტოვებს შეძენილ სათანადო საფუძვლის არარსებობის („**sine cause**“) გამო. ყველა ჩამოთვლილ შემთხვევაში მსგავსი გარიგების შედეგების გაბათილების შესახებ სარჩელები რომაულ სამართალში წარმოადგენს „**condictio**“-ს“³. „**condictio**-ს სხვადასხვა ტიპი პირველად განვითარდა იუსტინიანეს დროს (**იხ. იუსტინიანეს დიგესტის მეთორმეტე წიგნის 4-7 ტიტულები**). ისინი დღემდე შემორჩა კონტინენტური ევროპის ქვეყნების კოდექსებს და მეტ-ნაკლებად ცხად ფორმულირებებად ჩამოყალიბებული, წარმოადგენენ უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ სარჩელთა არსს. მხოლოდ ერთი მიმართულებით მოხდა შემდგომი განვითარების ნასვლა რომაული სამართლისაგან დაშორებულად: ბუნებითი სამართლის წარმომადგენლები რომაული სამართლის წყაროებში სათანადო „ხელმოსაჭიდს“ ეძებდნენ და შეიქმნა ზოგადი სარჩელი სასარგებლო ხარჯების ანაზღაურების შესახებ. მოცემული სარჩელის თანახმად, „ის, ვისი ქონებიდანაც რაღაც დაიხარჯა სხვის სასარგებლოდ“, უფლებას იძენს მოითხოვოს დახარჯულის დაბრუნება ნატურით (**in natura**) ან ღირებულებით გამოხატულებაში“⁴.

თანამედროვე ცივილისტური დოქტრინის, თუ კანონმდებლობის თანახმად, ამ სარჩელით⁵ ხდება სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, სხვისი ქონებრივი სიკეთის ხარჯზე, პირის არამართლზომიერი თუ მართლზომიერი მოქმედების ან დაუძლეველი ძალის შედეგად მიღებულის⁶ (შეძენილი ან დაზოგილი) უკან დაბრუნება, რითაც მიიღწევა ქონებრივი მიმოქცევის წონასწორობის აღდგენა დაზარალებულის ქონებრივი სფეროს აღდგენით⁷.

უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტის შინაარსი ისეთი ქონების მოძრაობის უკუქცევაა, რომე-

¹ ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კეძო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001, 228

² *Stipulatio* – სტუპულაცია (სიტყვიერი, კითხვა-პასუხის მეშვეობით დადებული ხელშეკრულება)

³ იქვე

⁴ იქვე

⁵ საუბარია კონდიქციურ სარჩელზე

⁶ ჩიტოშვილი თამარ, ქონების უსასყიდლოდ განკარგვა, როგორც უსაფუძვლოდ გამდიდრების საფუძველი, ყურნალი „მართლმსაჯულება“, №2, 2008, 93. წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012. 285

⁷ შატერაშვილი ლევან, უსაფუძვლო გამდიდრება: სამართლიანი სამართალი? ყურნალი „სამართალი“, № 6-7, 2000, 35. წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012. 285

ლიც საფუძველს მოკლებულია ან რისი საფუძველიც არასოდეს არსებობდა. აქედან გამომდინარე, აქ განსაკუთრებული ფორმით გამოიყენება **კეთილსინდისიერების პრინციპი**. „კეთილსინდისიერების შესახებ ნორმა წარმოადგენს ე. წ. „ღია“ ნორმას, ანუ განუსაზღვრელ სამართლებრივ კატეგორიას (ზოგად დებულებას). კანონმდებელი ზოგჯერ აბსტრაქტული ნორმების მეშვეობით აწესრიგებს სამართლებრივ ურთიერთობებს, რაც „შესაძლებლობას იძლევა მიესადაგოს სხვადასხვაგვარ ცხოვრებისეულ ურთიერთობას, რომლებიც ხშირად გარემოებათა შესაბამისად იცვლება“¹. „ამით სამართლებრივი ბრუნვა სწრაფი და სტაბილური, უსაფრთხო ხდება. სამართლებრივი ბრუნვის უსაფრთხოება და სისწრაფე კი საბაზრო ურთიერთობების განვითარების საფუძველია“². გერმანიის უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ კეთილსინდისიერების სამართლებრივი პრინციპი დამახასიათებელია ყველა სამართლებრივი წესრიგისათვის“³. კეთილსინდისიერების პრინციპს ხშირად უნივერსალურ სამართლებრივ პრინციპსაც უწოდებენ⁴ კონტინენტური ევროპის სამართალში კეთილსინდისიერების პრინციპი „მხარეებს მოუწოდებს, რომ ურთიერთვალდებულებები შეასრულონ კეთილსინდისიერად – ურთიერთნდობისა და რწმენის საფუძველზე“.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ (დავის საგანი: უსაფუძვლო გამდიდრებით ნივთზე განეული ხარჯების დაკისრება) ამასთან დაკავშირებით განმარტა, რომ: **მფლობელობის მართლზომიერება ობიექტური, ნორმატიული შეფასების საგანია, ხოლო მფლობელის კეთილსინდისიერება კი, სუბიექტური. ამ უკანასკნელში ვლინდება პირის დამოკიდებულება ნივთის ფლობის სამართლებრივი საფუძვლის, მართლზომიერების მიმართ. განსახილველ შემთხვევაში, მოსარჩელე, ერთი მხრივ, უშვებდა არასაპატიო სამართლებრივ შეცდომას და მიაჩნდა, რომ ის მართლზომიერი მფლობელია, მაგრამ მისი მართლზომიერ, კეთილსინდისიერ მფლობელად განხილვა შეუძლებელია, რადგან მას, კანონის ცოდნის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, უნდა სცოდნოდა მფლობელობითი უფლებამოსილების ნაკლის შესახებ. არაკეთილსინდისიერი მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის სამართლებრივ შედეგებს სამოქალაქო კოდექსის 164-ე მუხლი არეგულირებს, შესაბამისად, მოსარჩელეთა მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად აღნიშნულიც შეგვიძლია განვიხილოთ. ამავდროულად, მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელის მოთხოვნა სხვის ნივთზე განეული ხარჯის ანაზღაურებაზე, მოტივირებულია მოპასუხის უსაფუძვლო გამდიდრებით. ამდენად, მივიღეთ უსაფუძვლოდ განეული ხარჯებზე მოსარჩელეთა მოთხოვნის შესაძლო დაკმაყოფილების ორი სამართლებრივი საფუძველი (მოთხოვნათა კონკურენცია): სანივთო-სამართლებრივი (სამოქალაქო კოდექსის 164-ე მუხლი) და კონდიქციურ-ვალდებულებითი (სამოქალაქო კოდექსის 987-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). უსაფუძვლო გამდიდრება სუბსიდიარული ხასიათისაა, რაც ნიშნავს იმას, რომ მხარეთა შორის არ უნდა არსებობდეს სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი. გარდა ამისა, მითითებული საფუძველით პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის სახეზე უნდა იყოს გარკვეული კუმულატიური წინაპირობები, კერძოდ: 1. მოპასუხე უნდა გამდიდრდეს; 2. მოპასუხის გამდიდრება უნდა გამოიწვიოს მოსარჩელის ქმედებამ,**

¹ ჭანტურია ლ; სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2011, 55
² ხუნაშვილი ნინო; კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, 2014, 7, http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf
³ წყარო: ხუნაშვილი ნ; დასახ. ნაშრ. 8
⁴ შედარებისათვის: 1992 წლის 14 ოქტომბრის გერმანიის ფედერაციული სასამართლოს (Der Bundesgerichtshof) გადაწყვეტილებაში, რომელიც ეხებოდა გერმანიის გაერთიანების შემდგომ წარმოშობილ დავას, ნათქვამია, რომ კეთილსინდისიერების პრინციპი, როგორც „დაუწერელი კანონი“ დამახასიათებელია ყველა სამართლებრივი წესრიგისათვის“. წყარო: ხუნაშვილი ნინო; კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, 2014, 7, http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf, 8

– ქმედებასა და შედეგს შორის უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი; 3. მოპასუხის გამდიდრება, როგორც შედეგი, უნდა იყოს უკანონო, ანუ მას არ უნდა ჰქონდეს კანონისმიერი შესაძლებლობა, კომპენსაციის გარეშე მიითვისოს აღნიშნული ქონება. რომელიმე ამ პირობის არარსებობა გამოორიცხავს უსაფუძვლო გამდიდრების საფუძველზე პირის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას, ამიტომ, მას შემდეგ რაც მივიჩნევთ, რომ სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების სახელშეკრულებო ან სხვა კანონისმიერი საფუძველი არ არსებობს, თითოეული მათგანის არსებობა ერთობლივად უნდა დადგინდეს¹.

ამდენად, ქონების მიმოქცევა, რომელიც ამ პრინციპზე ორიენტირების შესაბამისად არ მოხდება უკან უნდა დაბრუნდეს². საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატამ 2007 წლის 20 ივნისის განჩინებით³ განმარტა, რომ უსაფუძვლოდ გამდიდრების ინსტიტუტის მიზანს – უსაფუძვლოდ, უსამართლოდ შეძენილი ქონების ამოღება, ანუ სამართლებრივი ნონასწორობის აღდგენა წარმოადგენს. გაუმართლებლად შეძენილ ქონებაში იგულისხმება შეღავათის, უპირატესობის, უფლების ამოღება, ე. ი. ქონებრივი ნამატის ამოღება იმ პირის სასარგებლოდ, რომლის ხარჯზეც მოხდა სხვა პირის ქონების გაზრდა და არაქონებრივი დანაკლისის შევსება.

გერმანიაში მოსარჩელის უშუალო მოქმედებებით უმართებულოდ შესრულებულის დაბრუნებულის შესახებ სარჩელები („Leistungskondiktion“) უშუალოდ იმის წინააღმდეგ არის მიმართული, ვის სასარგებლოდაც შეასრულა თავისი ვალდებულებები მოსარჩელემ სათანადო საფუძვლის გარეშე (sine causa) და არა იმ პირთა წინააღმდეგ, ვინც გამუქალბულად იღებენ მოგებას არამართებულად შესრულებულისაგან⁴. კონდიქციის კრედიტორს შეუძლია, თავად მოითხოვოს უსაფუძვლოდ მიღებული საგნის უკან დაბრუნება. რამდენადაც ამ უკანასკნელის გამოთხოვა არ არის გამორიცხული მისი თვისებებისა თუ სხვა საფუძვლის გამო⁵. ეს ხორციელდება უკვე უშუალოდ \$ 812-ის პირველი ნაწილის ან \$ 816-ის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე. უკან დაბრუნების ფორმა განისაზღვრება უსაფუძვლოდ მიღებული საგნის მიხედვით (იხ. \$ 812-ის მე-4 და შემდეგი ველები): ამდენად, უნდა მოხდეს საკუთრების უფლების გადმოცემა, ან მიღებული სარეგისტრაციო ჩანაწერი თანხმობის შედეგად უნდა ამოიშალოს საჯარო რეესტრიდან⁶. გარდა ამისა, უნდა დაბრუნდეს საგნის გამოყენების შედეგად მიღებული სარგებელი (\$ 100). განსხვავებით გამკაცრებული პასუხისმგებლობისაგან (შდრ. \$ 987-ის მე-2 ნაწილს), უსაფუძვლოდ გამდიდრებული ვალდებულია მხოლოდ ფაქტობრივად მიღებულ სარგებელზე⁷. და ბოლოს, უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლება ვრცელდება ასევე განსაზღვრულ სუროგატებზე. „მიღებული უფლების საფუძველზე“ შეძენილია ფულადი თანხა, რომელსაც კონდიქციის მოვალე მიღებული მოთხოვნის რეალიზაციის შედეგად იღებს. გაბატონებული შეხედულების თანახმად, გარიგების საფუძველზე მიღებული

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება, საქმე №ას-1245-1265-2011 31 იანვარი, 2012, <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

² ბილინიგი ჰ., ლუტრინგჰაუსი პ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნის საფუძვლების სისტემური ანალიზი, ბრემენი-თბილისი, 2004-2009, 75

³ ას-24-379-07

⁴ ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001, 233

⁵ შესაბამისად მოქმედებს \$ 818-ის მე-2 ნაწილი, კერძოდ, „თუ უკან დაბრუნება შეუძლებელია მიღებული ქონების თვისებების გამო, ან თუ მიღები სხვა საფუძველიდან გამომდინარე უუნაროა, დააბრუნოს იგი, მაშინ მან უნდა აანაზღაუროს ქონების ღირებულება“

⁶ კროპჰოლერი იან, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადაამუშავებული გამოცემა, თბილისი, 2014, 615

⁷ იქვე

სუროგატი („*commodum ex negotiatione*“); მაგ; შემდგომში განხორციელებული გასხვისებიდან ამონაგები) უნდა დაბრუნდეს... არა პირველი ნაწილის თანახმად¹, არამედ მხოლოდ ღირებულების ანაზღაურების პროცესში მე-2 ნაწილის² თანახმად. სხვაობა: მე-2 ნაწილის თანახმად, მოვალეს შეუძლია მიღებული მოგების დატოვება.

ამასთან, გადამწყვეტია მესამე ელემენტი, კერძოდ, კითხვა, თუ რა წინაპირობების გათვალისწინებით ჩაითვალება, რომ ერთი პირიდან მეორეზე ქონების გადაცემა გამართლებული არ არის. გერმანულ სამართალში დამკვიდრებულია შეხედულება, რომ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა შესაძლებელია ფორმულის მეშვეობით, რომელიც გამოსადეგია ყველა შემთხვევისთვის: ქონების ერთი პირიდან მეორეზე გადასვლა უნდა მომხდარიყო „სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე“³ (ლათინურად: sine causa).

ცხადია, „არ წარმოადგენს პრობლემას იმის დადგენა, თუ ვის შეუძლია ვის წინააღმდეგ განახორციელოს მოთხოვნის უფლება, კერძოდ, „განმდიდრებულს“ „გამდიდრებული“ პირის წინააღმდეგ. თუმცა, პრაქტიკაში არსებობს შემთხვევები, როდესაც საქმეში რამდენიმე პირის არსებობისას, საექვოა, თუ ვის წინააღმდეგ არის მიმართული მოთხოვნის უფლება. პრაქტიკაში მსგავსი შემთხვევები ითვლება ყველაზე რთულ შემთხვევებად. გერმანიაში, ამასთან დაკავშირებით, დამკვიდრებულია ნაწილობრივ ძალზედ განსხვავებული მოსაზრებები“⁴. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსმა ზოგიერთ საკვანძო შემთხვევასთან დაკავშირებით, რომელიც ეხება მესამე პირებთან ურთიერთობებს, პირდაპირი რეგულაციები შემოიღო. ეს ეხება შემთხვევებს, როდესაც, მაგალითად, ვითომ-კრედიტორი ავალეს მოვალეს მესამე პირისთვის გადახდას (988-ე მუხ. პირველი ნაწილი), ან როდესაც ვითომ-კრედიტორმა დათმო მოთხოვნა და მოვალე უხდის ახალ ვითომ-კრედიტორს (988-ე მუხ. მე-2 ნაწ.)⁵.

პირი, რომელიც იყენებს სხვის უფლებას, ვალდებულია აღნიშნული უფლების მფლობელს გამოყენებულის ღირებულება იმ შემთხვევაშიც კი გადაუხადოს, თუ შეძლებს დაამტკიცოს, რომ თავად უფლების მფლობელი არ გამოიყენებდა ან ვერ შეძლებდა უფლების გამოყენებას. უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ სარჩელის მიზანი ის კი არ არის, რომ ანაზღაუროს მოსარჩელის ქონების შემცირება – ეს იქნებოდა გადახდა ზიანის ანაზღაურების ანგარიშში, – არამედ უსაფუძვლოდ გამდიდრებულის ქონების „მატება“ იმ მონაწილეს მიანიჭოს, ვისაც ამგვარ „მატებაზე“ უპირატესი უფლება გააჩნია. ეს პირი, რა თქმა უნდა, მესაკუთრეა: მართლწესრიგი მხოლოდ მას ანიჭებს უფლებას გამოიყენოს თავისი ქონება შეხედულებისამებრ, ან თუ ისურვებს, სხვებს დართოს ნება (ანაზღაურების საფასურად)⁶. გერმანიის და შვეიცარიის სამოქალაქო სამართალში არის ზოგადი ნორმები უსაფუძვლო გამდიდრების რესტიტუციის თაობაზე, რასაც ვერ ვხვდებით ფრანგულ სამართალში. „აღნიშნულის ერთ-ერთი მიზანი ის არის, რომ პოტიე (**Pothier**), რომლის ნაშრო-

¹ „უკან დაბრუნების ვალდებულება ვრცელდება მიღებულ სარგებელზე, ისევე როგორც იმაზე, რასაც მიმღები იძენს მიღებული უფლების საფუძველზე ან საზღაურის სახით შეძენილი საგნის განადგურების, დაზიანებისა თუ ჩამორთმევისათვის.“

² „თუ უკან დაბრუნება შეუძლებელია მიღებული ქონების თვისების გამო, ან, თუ მიმღები სხვა საფუძვლიდან გამომდინარე უუნაროა, დააბრუნოს იგი, მაშინ მან უნდა აანაზღაუროს ქონების ღირებულება“

³ უსაფუძვლო გამდიდრება, შესავალი, ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>, 2

⁴ ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, დასხ. ნაშრ; 9-10

⁵ Rusiashvili, Georgian Law on Unjust Enrichment and Koenig’s Draft Law, in: South Caucasus Law Journal, 7/2016, 220 / 61 (ინგლისურ და რუსულ ენებზე), ნყარო: უსაფუძვლო გამდიდრება, შესავალი, ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>, 12

⁶ ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კეძო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001, 234

მებმა დიდი გავლენა იქონია საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსზე ვალდებულებითი სამართლის ნაწილში, დიდ ყურადღებას უთმობდა „**condictio indebeti**“-ს (სარჩელი შეცდომით უსამართლოდ გადახდილის დაბრუნების თაობაზე) უსაფუძვლო გამდიდრებასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის სხვა ფორმების საზიანოდ. ამას გარდა, მან მნიშვნელოვნად გააფართოვა „ნებართვის გარეშე სხვისი საქმეების წარმართვის“ („**negotiorum gestio**“) კვაზისახელშეკრულებო კონსტრუქციის სამოქმედო სფერო. ამრიგად, აუცილებლობის შემთხვევაში უმართებულოდ შესრულებულის (ხელშეკრულების გარეშე) ანაზღაურების მრავალრიცხოვანი შემთხვევები მოცემული სარჩელის მეშვეობით წყდება. საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსში უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ გაბნეული უამრავი ნორმიდან უმთავრესი ეხება შეცდომით უმართებულოდ გადახდილის დაბრუნებას და ნებართვის გარეშე სხვისი საქმეების წარმართვას¹. საფრანგეთის სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, „მოსარჩელის საკუთარი ქმედების შედეგად უსაფუძვლო გამდიდრების შესახებ სარჩელების“ გამოყენების უმეტესი შემთხვევა ექცევა „უმართებულოდ გადახდილის დაბრუნების შესახებ“ (**repetition de l'indu**) საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის ნორმების მოქმედების სფეროში... ასევე უნდა მოვიხსენიოთ სარჩელები სხვისი უფლებების ხელყოფის შესახებ (**Eingriffserwerl**): მაგალითად, გენეალოგიის სპეციალისტი არმცოდნე პირს აცნობებს მის ნათესაურ კავშირს გარდაცვლილთან და შესაძლებლობას, სავინდიკაციო სარჩელით განახორციელოს საკუთარი სამემკვიდრეო უფლება. თუ მოცემულმა პირმა სასამართლოს ძალით მართლაც მიიღო მემკვიდრეობის კუთვნილი ნაწილი, მაგრამ არ უხდის გასამრჯელოს სპეციალისტს, ინფორმაციის მიწოდებისათვის, უკანასკნელს შეუძლია მემკვიდრის წინააღმდეგ აღძრას სარჩელი „ინფორმაციის ღირებულების კომპენსირებისათვის“².

რაც შეეხება ინგლისურ სამართალს, თანამედროვე ინგლისური დოქტრინა და სასამართლო პრაქტიკა სულ უფრო იხრება იმის აღიარებისაკენ, რომ ინგლისური პრეცედენტული სამართლის ნებისმიერი სარესტიტუციო სარჩელები ემყარება პრინციპს, რომლის თანახმად, მოსარჩელის სანაცვლოდ მოპასუხის მიერ მიღებული მოგება „უსაფუძვლო გამდიდრებას“ წარმოადგენს. „უსაფუძვლო გამდიდრების პრინციპი“ მოიცავს სამ რამეს: ჯერ ერთი, მოპასუხე უნდა გამდიდრდეს „მოგების“ ნახვის მეშვეობით. მეორეც, „მოგება მიღებული უნდა იყოს მოსარჩელის წყალობით, მესამე, როგორც შედეგი, არაკანონიერია ნება დაერთოთ მოპასუხეს მიითვისოს აღნიშნული მოგება³.

თუ გავავლებთ პარალელს სავინდიკაციო და კონდიქციურ სარჩელებს შორის, დავინახავთ, რომ ორივე არასახელშეკრულებო ხასიათისაა, შესაძლოა წარედგინოს ნივთის გამოთხოვის შესახებ კეთილსინდისიერ და არაკეთილსინდისიერ მფლობელებს, რამეთუ მათ ხელში ქონება უსაფუძვლოდ აღმოჩნდა, „საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ნორმალურად განვითარების შემთხვევაში იგი სხვის ხელში უნდა გადასულიყო“⁴. ვითომ-კრედიტორი ვალდებულია (რომელმაც კრედიტორის ხარჯზე სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შეიძინა ან დაზოგა, გაზარდა თავისი ქონება სხვისი ქონების ხარჯზე, ან დაზოგა ის (პირს უნდა დაეხარჯა საკუთარი სახსრები სამართლებრივი სიკეთის მისაღებად, მან კი სხვისი სახსრები გამოიყენა), არ გადაუხადა სხვას განსაზღვრული

¹ ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კედო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001, 236.

² ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, დასხ. ნაშრ. 239.

³ ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კედო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001, 239.

⁴ შენგელია რომან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი IV, მეოთხე, ტომი II, რედ. ჭანტურია ლადო, ზოიძე ბესარიონ, ნინიძე თედო, შენგელია რომან, ხეცურიანი ჯონი, გამომცემლობა თბილისი, 2001, 353.

თანხა (რომელიც უნდა გადაეხადა), ან კიდევ სხვისი სიკეთე ხელყო და სხვ.) დააბრუნოს უკანონოდ მიღებული ან ზიანის კომპენსაცია მოახდინოს.

სავინდიკაციო სარჩელების საგანი საერთოდ ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული ნივთია, ხოლო კონდიქციური სარჩელით ხდება გვაროვნული ნივთების, მათ შორის ფულის, ასევე ქონებრივი უფლებების გამოთხოვა. თუ კონდიქციის დროს ქონება ისევ არსებობს იმ სახით, რა სახითაც არსებობდა მიმღებისათვის გადაცემის მომენტში, მაშინ უფლებამოსილი პირისთვის მოხდება იმავე ქონების დაბრუნება, ხოლო თუ ქონება იმ სახით აღარ არსებობს, მისი დაბრუნება მოხდება იმავე სახის ქონებით ან შეთანხმების საფუძველზე იმავე ღირებულების სხვა სახის ქონებით ან ანაზღაურდება მისი ღირებულება¹. იმ შემთხვევაში, როცა ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული ნივთის დაბრუნება შეუძლებელია (ვთქვათ, დაკარგვის, განადგურების და ა. შ. შედეგად), მაშინ ვინდიკაციური სარჩელი შეიძლება ჩაანაცვლოს კონდიქციურმა სარჩელმა ან მსგავსი ნივთის ჩანაცვლებით, ან კიდევ შესაბამისი (ნივთის საფასური) კომპენსაციით. ნივთის ნაცვლად ანაზღაურება ვინდიკაციისას არ ხდება, რადგან ეს წინააღმდეგობაში მოდის სავინდიკაციო სარჩელის არსთან. ქართულ ცივილისტურ დოქტრინაში არსებობს მოსაზრება, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ ავლენს მკვეთრ მიჯნას კონდიქციურ და სავინდიკაციო სარჩელებს შორის, ანუ არ კრძალავს კონდიქციური სარჩელით ინდივიდუალური ნივთის გამოთხოვის შესაძლებლობას². ინდივიდუალური ნივთების მესაკუთრის მფლობელობიდან გამოსვლისას მესაკუთრე ინარჩუნებს მასზე ტიტულს, ხოლო მფლობელი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე ფლობს. კონდიქციური ვალდებულება ეფუძნება დაზარალებულის მხრიდან საკუთრების უფლების დაკარგვას და შემძენის მიერ მის შეძენას. ვინდიკაციისას ნივთს ითხოვს მესაკუთრე პირისგან, ვისაც არ წარმოშობია ნივთზე საკუთრება, ხოლო კონდიქციის შემთხვევაში ნივთი ვითომ კრედიტორის (მოპასუხე) საკუთრებაშია და ის აბრუნებს უსაფუძვლოდ მიღებულს³. „არაუფლებამოსილი პირი ვალდებულია, ყველაფერი რაც უსაფუძვლოდ მიიღო, დაუბრუნოს უფლებამოსილ პირს. ამ შემთხვევაში კონდიქციური ვალდებულება ჰგავს სავინდიკაციო მოთხოვნისას წარმოშობილ ვალდებულებებს. ორივე შემთხვევაში ქონების სხვისი უსაფუძვლო მფლობელობიდან გამოთხოვის საკითხი დგება. პირველ შემთხვევაში ფული ან სხვა გვაროვნული ნივთი შეიძლება არაუფლებამოსილი პირის საკუთრებაში მოხვდეს და ეს უკანასკნელი ვალდებულ იქნება უდავო წესით დააბრუნოს უსაფუძვლოდ მიღებული. ეს ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობაა. მეორე შემთხვევაში, ვინდიკაცია ეხება იმ ქონებას, რომელზეც არაუფლებამოსილ პირს საკუთრების უფლება არ წარმოშობია და ამის საფუძველზე ითხოვს ნამდვილი მესაკუთრე ქონების დაბრუნებას სხვისი უკანონო მფლობელობიდან. ასეთ შემთხვევაში მოთხოვნა შეიძლება სადავო იყოს და მას სანივთო-სამართლებრივი ურთიერთობის სახე ჰქონდეს⁴.

სავინდიკაციო და კონდიქციურ სარჩელთა შორის განმასხვავებელ ნიშნად მიიჩნევა ასევე, მოპასუხის მხარეზე ქონებრივი სარგებლის შეძენის ხასიათი (სასყიდლიანი თუ უსასყიდლო). კონდიქციური სარჩელით ხდება ამოღება ქონებრივი სარგებლის, რომელიც მოპოვებულია შეძენის მიერ

¹ ჩიტოშვილი თამარ, უსაფუძვლო გამდიდრების დავალებისა და მოთხოვნის უფლების დათმობის საფუძველზე შესრულებულის შედეგები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, 2011, 82; Соломина Н., Возврат неосновательного обогащения в натуре, ж. „Хозяйство и право“, №10, 2008, 118 წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012, 286.

² ჯანაშია ლევან, კონდიქციური ვალდებულებანი, ჟურნალი „სამართალი“, №10-12, 2004, 35

³ შენგელია რომან, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბილისი, 1991, 51

⁴ შენგელია რომან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი IV, მეოთხე, ტომი II, რედ. ჭანტურია ლადო, ზოიძე ბესარიონ, ნინიძე თედო, შენგელია რომან, ხეცურიანი ჯონი, გამომცემლობა თბილისი, 2001, 367-368.

უსასყიდლოდ – მან შეიძინა ისე, რომ არაფერი დახარჯა ან დაზოგა, რაც უნდა დაეხარჯა, ხოლო ვინდიკაციისას ბრუნდება ქონება, რომელიც მოპასუხემ მოიპოვა როგორც სასყიდლით, ისე უსასყიდლოდ¹.

რაც შეეხება კეთილსინდისიერება – არაკეთილსინდისიერების ფაქტს, კონდიქციურ ვალდებულებაში, განსხვავებით ვინდიკაციისაგან, იგი არავითარ მნიშვნელობას არ იძენს. ამ შემთხვევაში მოპასუხის უკანონო ქმედების კვალიფიკაცია არ ხდება, „რადგან კანონი არ უკავშირებს უსაფუძვლო გამდიდრების შედეგებს მხარეთა სუბიექტურ დამოკიდებულებას ნივთის შექმნის სამართლებრივი საფუძვლისადმი². კეთილსინდისიერი შემძენის ფიგურა ვლინდება მხოლოდ ვინდიკაციის დროს³. ზემოაღნიშნული ფაქტორები უსაფუძვლო გამდიდრების დროს არ ცვლის ქონების მდგომარეობას, მის სამართლებრივ სტატუსს, ის არის იმ პირის ქონებრივ სფეროში, სადაც არსებობის სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია და ექვემდებარება დაბრუნებას⁴.

გამოყენებული ლიტერატურა:

უსაფუძვლო გამდიდრება, შესავალი, ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>

შოთაძე თამარ, კონდიქციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბილისი, 2016

ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012

ჯანაშია ლევან, კონდიქციური ვალდებულებანი, ჟურნალი „სამართალი“, №10-12, 2004

შენგელია რომან, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბილისი, 1991

შენგელია რომან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი IV, მეოთხე, ტომი II, რედ. ჭანტურია ლადო, ზოიძე ბესარიონ, ნინიძე თედო, შენგელია რომან, ხეცურიანი ჯონი, გამომცემლობა თბილისი, 2001

ჭანტურია ლ.; სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2011

ჩიტოშვილი თამარ, უსაფუძვლო გამდიდრების დავალებისა და მოთხოვნის უფლების დათმობის საფუძველზე შესრულებულის შედეგები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, 2011

შატბერაშვილი ლევან, უსაფუძვლო გამდიდრება: სამართლიანი სამართალი? ჟურნალი „სამართალი“, № 6-7, 2000

ხუნაშვილი ნინო; კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელმწიფო სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, 2014, <http://პრესს.ტსუ.გე/დატა/იმაგე-დბ-ინნოვა/დისერტაციები-სამართალი/ნინო-ხუნაშვილი.პდფ>

ცვაიგერტი კონრად, კოტცი ჰაინ, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კეძო სამართლის სფეროში, ტომი II, გამომცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თ. ნინიძის, თარგმ. ე. სუმბათაშვილის, თბილისი, 2001

კროპპოლერი იან, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადამუშავებული გამოცემა, თბილისი, 2014

ბილინიგი ჰ., ლუტრინგჰაუსი პ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნის საფუძველების სისტემური ანალიზი, ბრემენი-თბილისი, 2004-2009

¹Комивич А. В. Новый аспект реализации кондикционных обязательств, <http://legalib.ru.civillaw/novycalizations-kondiktsionnyh-obyazatelst.html>, {21.07.2011}. წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012, 287.

²Брагинский М. М. Витрянский В. В. Договорное право, кн. 1, Общие положения, М., 2002, 654. წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012, 288.

³ Брагинский М. М. Витрянский В. В. Договорное право, кн. 1, Общие положения, М., 2002, 808. წყარო: ქოჩაშვილი ქეთევან, მოთხოვნის საფუძველთა კონკურენცია უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვისას, წიგნიდან: შენგელია რომან, სამართლის პრობლემები, საიუბილეო კრებული, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2012, 288.

⁴ ჯანაშია ლევან, კონდიქციური ვალდებულებანი, ჟურნალი „სამართალი“, №10-12, 2004, 35.

Rusiashvili, Georgian Law on Unjust Enrichment and Koenig's Draft Law, in: South Caucasus Law Journal, 7/2016, 220 / 61 (ინგლისურ და რუსულ ენებზე), წყარო: უსაფუძვლო გამდიდრება, შესავალი, ჰაინრიხ შნიტგერი/ლია შატბერაშვილი, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>

Комивич А. В. Новый аспект реализации кондикционных обязательств, <http://legalib.ru/civillaw/novyi-rcalizatsii-kondiktсионnyh-obyazatelst.html>, {21.07.2011

Соломина Н., Возврат неосновательного обогащения в натуре, ж. „Хозяйство и право“, №10, 2008
სასამართლო პრაქტიკა:

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება, საქმე №ას-1245-1265-2011 31 იანვარი, 2012, <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატამ 2007 წლის 20 ივნისის განჩინება, საქმე №ას-1245-1265-2011 31 იანვარი, 2012, <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

RELATIONSHIP BETWEEN VINDICATION AND CONDICTION (POSSESSION ACTION) SUITS

Tamar Gardapkhadze

Affiliated Professor of New Higher Education Institute

Ia Kharazi

Affiliated Professor of Sokhumi State University

Abstract

Article deals with the concept of Vindication and Conduction Suits. Paper provides information about the relationship between these two types of suits, both of them have the contractual nature and can be used in relation to both justified or unjustified possessor as they obtained property unfairly. The Fact of Good Faith has no meaning in conduction Suits. The same cannot be said with respect to Vindication Suits. The Person of bonafide possessor reveals only in Vindication. The problem is shown also on the comparative example of German Civil Law. The article presents legal practice analysis as well.

Keywords: Vindication suit, conditioning suit, unjustified enrichment, the Principle of Consciousness.

*According to the natural law,
it is fair that nobody gets rich at the expense of others.
Pomponius*

Introduction

With the above mentioned quote, Pomponius laid the foundations for the introduction of the norms of unjustified enrichment in the Roman state. “Unlawful enrichment law, in its separate manifestations, is an integral part of European and Anglo-American law.”¹ “In Roman law, a personal action in order to return unjustified property back was called **condictio**, and those lawsuits for returning of unjustly acquired property, without a basis for a claim, were called conditional claims.² In the formal process of ancient Rome, as noted above, the **condictio** is understood “in the abstract sense, that is, the defendant’s liability is not specified, a civil action lawsuit (**action in personam**) A lawsuit for failure to fulfill that obligation.

The obligation may be the transfer of a certain amount or thing by the debtor to the plaintiff. Originally this suit would only apply for certain types of contracts stipulations, incentives, loans (**mitum**), so-called book debt (**expensilatio**). But Roman lawyers soon became convinced that “condictio” could, thanks to its “abstraction, be applied to relationships in which the defendant was obliged to return to the plaintiff certain things unlawfully confiscated by the latter. Typical for a “**condictio**” were cases where the plaintiff had to give the defendant a certain amount of money, and the failure to achieve the purpose was either known in advance or subsequently made clear. If the money to pay off the debt was transferred in the form of dowry or inheritance, and the debt actually does not exist, the marriage failed or the will appeared to be false, the recipient would not be able to leave the acquired due to a lack of “**sine cause**”.

In all of the above cases, the lawsuits for the annulment of the results of such a deal in Roman law constitute

¹Unjust enrichment, introduction, Heinrich shnitgeri / Lia Shatberashvili, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>

² Tsweigert Conrad, Kotz Hein, Introduction to Comparative Law in the Private Law, Volume II, Scientific Edition of Ninidze, translation. E. Sumbatashvili, Tbilisi, 2001, 228

“**condictio**.”¹ “Different types of condictio first evolved during Justinian (see Titles 4-7 of the Twelfth Book of Justinian). They are still preserved in the codes of the countries of continental Europe formulated more or less clearly and represent lawsuits for unjustified enrichment. Only in one direction did further development go beyond Roman law. Representatives of natural law were looking for a proper “clues” in Roman law sources, and a general lawsuit was filed for reimbursement of useful costs. According to the suit, “one whose property was spent for the benefit of others” was entitled to claim the expense (**in natura**) or value”.

According to the modern legal doctrine or legislation, **Condictio certi**, is an action for the recovery of a certain thing, as our action of replevin, **condictio incerti**, is an action given for the recovery of an uncertain thing.²

Therefore, the **principle of good faith** is used here in a special way. “The norm of good faith is the so-called ‘open’ norm, or indefinite legal category (general provision) The legislator sometimes regulates legal relationships through abstract norms, which “allow for the adaptation of different life relationships that often change according to circumstances.”³ “This makes legal circulation fast and stable, secure. The safety and speed of the legal circulation are the basis for the development of market relations.⁴ “ One of the judgments of the German Federal High Court states that the legal principle of good faith is characteristic of all legal orders.⁵ “ The principle of good faith is also often referred to as the universal legal principle in the Continental European law.⁶

Georgian Law

The Supreme Court of Georgia (subject to dispute: imposition of costs incurred on unjustified enrichment) has stated in this regard that: **the lawfulness of possession is subject to objective, statutory assessment, and the owner’s good faith is subjective. The latter shows the attitude of the person towards the legal basis of possession of the thing, legality. In the present case, the plaintiff, on the one hand, made a dishonest legal error and considering that was a justified owner but could not be regarded as justified owner, since he/she had to be aware (on the basis of knowledge of the law) of a breach of proprietary law. Article 164 of the Civil Code regulates the legal consequences of requesting a thing from unjustified possession, and we can therefore consider the legal basis of the plaintiffs’ claim. At the same time, in the present case, the plaintiff’s claim for reimbursement for the costs of another’s property is motivated by the defendant’s unjustified enrichment. Thus, we have obtained two legal grounds (possible competition) for plaintiffs’ claim for unjustified costs: competition law (Article 164 of the Civil Code) and a statutory obligation (Article 987 1 1 of the Civil Code). Unjustified enrichment is a subsidy, which means that there should be no contractual or other lawful basis for satisfying a claim. In addition, there are certain cumulative prerequisites for satisfying a person’s request on specified grounds, namely: 1. The respondent must be enriched; 2. The defendant’s enrichment must be caused by the action of the plaintiff – there must be a reasonable link between the action and the outcome; 3. The enrichment of the defendant, as a result, must be unlawful, i.e. it should not have the legal**

¹ *ibid.*

² Condictio suit

³ Chanturia, 2011, 55

⁴ http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf

⁵ *ibid.*

⁶ http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf

capacity to seize the said property without compensation. The absence of any of these conditions precludes the claim of a person on the ground of unjustified enrichment, so since we consider that there is no contractual or other lawful basis for satisfying the claim, the existence of each must be jointly established.¹

Thus, the circulation of property that does not conform to this principle must be returned². **The Chamber of Civil, Entrepreneurship and Bankruptcy of the Supreme Court of Georgia, in its June 20, 2007 ruling, stated that the purpose of the Institute for Unjustified Enrichment is to recover unjustly acquired property, that is, to restore legal equity. Unjustifiably acquired property implies deprivation of privilege, advantage, right, e.i. expropriation of property in favor of the person at the expense of whom the property of another person was increased and the non-property loss was filled.**

German law

Claims of a wrongful return by a plaintiff in Germany (“**Leistungskondmål**”) are directly against the person who fulfilled obligations without due cause (**sine causa**), and not against those who indirectly derive profits from the wrongful act.³ **The creditor of the conditioning may demand the return of the unjustifiably received item.** Requesting the latter is not excluded because of its properties or other grounds.⁴ This is done either directly from the first part of № 812 or the first part of № 816. The form of refund is determined by an unreasonably received item (see section 4 of № 812 and the following fields): Ownership must thus be transferred, or the registered registration must be removed from the public register as a result of the consent.⁵ In addition, the benefits of using the item (\$ 100) must be returned. Unlike the severity of the liability (compare Part II of № 987), the unjustifiably enriched is liable only for the benefits actually received. Finally, the right to request a refund also applies to designated surrogates. “Acquired on the basis of the right” is the amount of money acquired by the conditioner as a result of the realization of the received claim. According to the prevailing view, a surrogate (“**commodum ex negotiatione**”) is a transaction; e.g. the proceeds hereafter shall be returned ... not in accordance with Part I, but only with Part II in the process of reimbursement. Difference: According to Section 2, the debtor may leave the earned profit.

At the same time, the third element is crucial, namely, the question of what preconditions have been considered to transfer property from one person to another is not justified. German law holds that this question can be answered by a formula that is appropriate for all situations: the transfer of property from one person to another should be “without legal basis”⁶ (Latin: **sine causa**).

Obviously, “it is not a problem to determine who can claim against whom, in particular, the” enriched “one against the” enriched “person. In practice, however, there are cases where, in the case of several individuals, it is doubtful against whom the right of appeal is sought. In practice, such cases are considered to be

¹ Judgment of the Chamber of Civil Affairs of the Supreme Court of Georgia, Case JAS-1245-1265-2011 January 31, 2012 <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

² Bolling H., Luttringhouse P., A Systematic Analysis of the Basis of Separate Requirements of the Civil Code of Georgia, Bremen-Tbilisi, 2004-2009, 75

³ Tsweigert Conrad, Kotz Hein, Introduction to Comparative Law in the Private Law, Volume II, Scientific Edition Ninidze, translation. E. Sumbatashvili, Tbilisi, 2001, 233

⁴ Accordingly, Part 2 of Section 818 applies, namely, “If the return cannot be made because of the properties of the property received, or if the lessee is unable to recover it for any other reason, it shall reimburse the value of the property.

⁵ Kropholer Jan, German Civil Code, Handbook, 13th Revised Edition, Tbilisi, 2014, 615

⁶ <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>

the most difficult cases. Germany has some very different views on this.¹ The Civil Code of Georgia has introduced direct regulations on some of the key cases involving third party relationships. This is the case where, for example, the alleged creditor instructs the debtor to pay the third party (Article 988 part 1), or when the alleged creditor gives up the claim and the debtor pays the new creditor (Article 988 part 2).²

A person exercising the right of another shall pay to the right holder the value of the right used even if he/she can prove that the right holder himself/herself did not exercise or could not exercise the right. The purpose of a claim for unjust enrichment is not to compensate for the plaintiff's reduction of property – that would be a claim for damages – but rather to “unreasonably enrich” the property of a participant who has a preference for such “increase”. This person is of course the proprietor: the law only grants him/her the right to use property at his/her own discretion or, if he/she so wishes, to permit others (for a fee).³ In German and Swiss civil law there are general rules for restitution of unjust enrichment, which we do not find in French law. “One of the aims of the above is that **Pothier**, whose writings had a major impact on the French Civil Code under compulsory law, paid much attention to other forms of liability related to the unjust enrichment of ‘**condictio indebiti**’ (**claim the return of wrongly paid repayment**). In addition, it has significantly expanded the scope of the quasi-contractual construction of the “managing other’s affairs without permission” (“**negotiorum gestio**”).

French Law

Thus, where necessary, numerous cases of improperly executed (without a contract) remedies are settled through the claim. Of the many rules laid down in the French Civil Code for unjust enrichment, the most basic concerns the return of wrongfully paid and unauthorized conduct of business. According to French civil law, most cases of “suing for unjust enrichment as a result of the plaintiff’s own actions” fall within the scope of the “**repetition de l’indu**” of the French Civil Code norms ... We should also mention lawsuits for infringement of another’s rights. (**Eingriffserwerl**): For example, **A genealogy specialist notifies an unknowing person of his or her kinship with the deceased and the possibility of exercising his or her inheritance rights through a suit. If the person concerned has in fact obtained part of the inheritance by virtue of court but has not paid the remuneration specialist for information, the latter may bring an action against the successor for “compensation for the value of the information” .**⁴

English Law

As for the English law, modern English doctrine and case law is increasingly inclined to recognize that any litigation in English case-law is based on the principle that the defendant’s profits in return for the plaintiff constitute “unjust enrichment.” **The “unjust enrichment principle” involves three things: First, the defendant must be enriched by having “profit” . Secondly, “the profits must be obtained through the plaintiff, and thirdly, as a result, it is unlawful for the defendant to confiscate the said profits.**⁵

If we draw a parallel, between the vindication and the conduction lawsuits, we find that both are non-contractual in nature and may be presented to justified or unjustified owners for the purpose of claiming

¹ Heinrich Schnitzer / Lia Shatberashvili, p. 9-10

² Rusiashvili, Georgian Law on Unjust Enrichment and Koenig’s Draft Law, in: South Caucasus Law Journal, 7/2016, 220 /

³ Tsweigert Conrad, 2001, p. 234

⁴ *ibid.* 236

⁵ *ibid.* 239

the unjustified property in their hands.¹ The alleged creditor is obliged (who has acquired or saved at the expense of the creditor without legal grounds, increased property at the expense of another's property, or saved it (the person had to spend own money to obtain legal benefits, but used the funds of another), without paying the specified amount (which had to pay), to return the illegally obtained or to compensate damage.

Conclusions

The subject of the vindication lawsuit is generally an item designated by an individual, and the vindication suit claims the property, including money, as well as property rights. If at the time of the condition the property still exists as it was at the time of transfer to the recipient, then the same property shall be returned to the Authorized Person, and if the property no longer exists, the property shall be returned by the same kind of property, or by other agreement of the same value, or shall be reimbursed.² Where it is not possible to recover an item designated by individual mark (for example, as a result of loss, destruction, etc.), then a vindication claim can be replaced by a condition claim or by substituting a similar item, or even appropriate (item fee) compensation. In case of vindication an item is not reimbursed as it is inconsistent with the substance of the claim. There is an opinion in the Georgian modern doctrine that the Civil Code of Georgia does not preclude a clear distinction between conditioning and vindication lawsuits, that is, it does not prohibit the possibility of requesting an individual item in a conditional suit.³

Upon losing the ownership of the individual things by the owner, the owner retains title to it and the owner holds it without any legal basis. The contractual obligation is based on the loss of ownership by the victim and the acquisition by the acquirer. In case of contraction, the thing is claimed by the owner of the person who did not originate the property, and in case of contraction the property is allegedly owned by the creditor (the defendant) and it is returned without good reason. "An unauthorized person is obliged to return everything he/she has received without cause to the authorized person. In this case, the condition liability is similar to the vindication liability arising from the claim. In both cases, there is a question of depriving the property of another's unjustified possession. In the first case, the money or other noble property may be in the possession of an unauthorized person and the latter shall undoubtedly be obliged to return unjustified property. This is an obligation-legal relationship. In the second case, the vindication relates to property on which an unauthorized person has no right of ownership and, on this basis, requests that the real owner return the property from the unjust possession of another. In such a case, the claim may be disputed and may have the form of a property-legal relationship.⁴

The distinguishing feature between vindication and condition can be the nature of the purchase of the defendant's property (whether payable or free). The condition suit removes the property that was acquired free of charge by the acquirer – he/she purchased it so that did not spend or save what he/she had to spend, and in case of vindication, the property acquired by the defendant both purchased or free is returned.⁵

As for honesty – the fact of dishonesty, in a condition obligation, unlike vindication, has no meaning whatsoever. In this case, the defendant does not qualify for unlawful conduct "because the law does not relate the effects of unjust enrichment to the parties' subjective attitude to the legal basis for acquiring the

¹ Shengelia R., 2001, p.353

² Janashia Levan, Conditioning Obligations, Law Journal, No. 10-12, 2004, 35

³ Shengelia Roman, Property Damage and its Obligation, Tbilisi, 1991, 51

⁴ Shengelia Roman, Commentary on the Civil Code of Georgia, Book IV „Volume II, Editors: Chanturia Lado, Zoidze Besarion, Ninidze Tedo, Shengelia Roman, Khetsuriani John, Publishing Tbilisi, 2001, 367-368

⁵ Комивич А. В. Новый аспект реализации кондикционных обязательств, <http://legalib.ru.civillaw/novyicalizatsii-kondiktсионnyh-obyazatelst.html>, {21.07.2011}.

thing.¹ The justified acquirer only appears during the vindication. ² The above factors during unjustified enrichment do not change the state of the property, its legal status; it is the property of a person who has no legal basis and is subject to return.³

References:

1. Unjustifiable Enrichment, Introduction, Heinrich Schnitzer/Lia Shatberashvili, <http://www.gccc.ge/wp-content/uploads/2018/06/article-976.pdf>
2. Shotadze T., Conditioning Law, World of Lawyers Publishing, Tbilisi, 2016
3. Kochashvili K., The Competition of Demands for Requesting an Item from Illegal Ownership, from the book: Shengelia Roman, Problems of Law, Anniversary Collection, Law Publishing, Tbilisi, 2012
4. Janashia L., Conditioning Obligations, Law Journal, No. 10-12, 2004
5. Shengelia R., Property Damage and its Obligation, Tbilisi, 1991
6. Shengelia R., Commentary on the Civil Code of Georgia, Book IV, Volume II, Volume II, Editor Chanturia Lado, Zoidze Besarion, Ninidze Tedo, Shengelia Roman, Khetsuriani John, Publishing House Tbilisi, 2001
7. Chanturia L., General Part of Civil Law, Law Publishing House, Tbilisi, 2011
8. Chitoshvili T., Results of Performance Based on Unlawful Enrichment Assignment and Demand Right, Journal. "Justice and the Law," № 2, 2011
9. Shatberashvili L., Unjustified Enrichment: A Fair Law? Journal of Law, № 6-7, 2000
10. Khunashvili Nino; The Principle of Conscientiousness in Contract Law, Dissertation Thesis for a Doctor of Law Degree, TSU, 2014, http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/nino_xunashvili.pdf
11. Tsweigert Conrad, Kotz Hein, Introduction to Comparative Law in the field of Hedgehog Law, Volume II, Scientific Edition Ninidze, translation. E. Sumbatashvili, Tbilisi, 2001
12. Kropholer Jan, German Civil Code, Study Commentary, 13th Revised Edition, Tbilisi, 2014
13. Bolling H., Luttringhouse P., A Systematic Analysis of the Basis of Separate Requirements of the Civil Code of Georgia, Bremen-Tbilisi, 2004-2009
14. Komivich A. C. New Aspect of Realizations Conditioning <http://legalib.ru.civillaw/novyi-rcalizatsii-kondiktсионnyh-obyazatelst.html>, [21.07.2011]
15. Solomina N., Return of Unjustified Enrichment", "Economics and Law" , No. 10, 2008

Judicial Practice

<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kr201211.pdf>

¹ Брагинский М. М. Витрянский В. В. Договорное право, кн. 1, Общие положения, М., 2002, 654.

² Брагинский М. М. Витрянский В. В. Договорное право, кн. 1, Общие положения, М., 2002, 808.

³ Janashia Levan, Conditioning Obligations, Law Journal, № 10-12,2004, 35.

ქალი, როგორც საქორწინო-საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით

ნელი ღონლაძე
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი

ანოტაცია

ქალთა უფლებები განსხვავებული იყო სხვადასხვა ეპოქაში უძველესი დროიდან, მე-19 საუკუნის ჩათვლით, რაც განპირობებული იყო ეპოქის თავისებურებებით.

ჩვენი ნაშრომის მიზანია გავარკვიოთ, თუ როგორ აღწერდნენ ქალთა უფლებებს სხვადასხვა ქვეყნის კანონის თანახმად, ძველი კანონის მასალებიდან მე-19 საუკუნემდე, რა უფლებები და პასუხისმგებლობები ჰქონდათ მათ, როგორც ქორწინების და ოჯახური სამართლებრივი ურთიერთობების საგანი.

სტატიაში ასევე განხილულია ქალთა სტატუსი ხამურების, რომის სამართლის, სალიანის სამართლის, ქართული ფეოდალური სამართლის, სომხური სამართლისა და კანონის მიხედვით.

ქალს, როგორც ქორწინების იურიდიულ ურთიერთობებს, ყველა ქვეყანაში ჰქონდა უფლება დაცული ყოფილიყო ყოველგვარი დანაშაულისგან. მას უფლება ჰქონდა მეორედ დაქორწინებულიყო. ქვრივის ინტერესებს იცავდა სახელმწიფო. განქორწინების შემთხვევაში იყო სანქციები და ჯარიმები. მაღალი იერარქიის მქონე ქალებს დიდი ყურადღება დაუთმეს, შესაბამისად განისაზღვრა მათი უფლებები. საერთოდ, ქალების ინტერესებს მეტნაკლებად იცავდა კანონი ყველა ქვეყანაში.

ქალი, როგორც საქორწინო-საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით

საქართველოში იურიდიული მეცნიერების განვითარებას ხანგრძლივი ისტორია აქვს. უკვე XI საუკუნეში ექვთიმე მთაწმინდელს ბერძნულიდან განვრცობით უთარგმნია „მცირე სჯულის კანონი“ და თავის განმარტებებში ჩამოაყალიბა ამ დროისათვის პროგრესული მოძღვრება ბრალის შესახებ.

აღსანიშნავია, არსენ იყალთოელის მიერ XI-XII სს. საქმის ღრმა ცოდნით და ხელოვნებით თარგმნილი დიდი სჯულის კანონი.

ქართული იურიდიული აზრის განვითარების მაჩვენებელია XI-XIV სს. ქართული სამართლის ძეგლები (ბაგრატ კურაპალატის, ბექა მანდატურთუხუცესის, ალბულა ამირსპასალარის, გიორგი ბრწყინვალის სამართლის წიგნები, რომლებშიც ჩამოყალიბებულია მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ინსტიტუტები. ამ მხრივ განსაკუთრებით დახვეწილია ვახტანგ VI-ის კოდიფიკაცია და ვახტანგის სამართალი (XVIII ს.). რუსული და დასავლეთ ევროპის სამართლებრივი და პოლიტიკური იდეები აისახა XVIII-XIX სს. მიჯნაზე დავით ბატონიშვილის „სამართალში“. აღნიშნულ სამართლებრივ ძეგლებში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი მუხლებს ქალის შესახებ.

ქართული აზრით, რაც კი დიდია ქალს უკავშირდება: საქართველო ქალის წილხვედრია – მარიამ ღვთისმშობლისაა, ქართველთა განმანათლებელი და ქრისტიანობად მომქცევიც ქალია – ნინო, დიდი საქართველოს შემქმნელი დავით აღმაშენებელია, მაგრამ მისი სიმბოლო და ხატი ქალია – თამარ მეფეა, ერისა და ქვეყნისათვის თავგანწირვისა და წამების უდიდესი მაგალითი ქალმა გვიჩვენა – ქეთევან დედოფალმა.

წმინდა ილია მართალიც ხომ ამასვე ადასტურებდა, ქართველისათვის დედა მარტო მშობელი არ არის, ქართველი ღვიძლ ენასაც დედა-ენას ეძახის, უფროს ქალაქს – დედა ქალაქს, მკვიდრსა და დიდ ბოდს სახლისას დედა-ბოდს, უდიდეს და უმაგრეს ბურჯს დედა-ბურჯს, სამთავრო აზრს დედა-აზრს, გუთნის გამგებელ მამაკაცსაც კი გუთნის დედას. ყოველივე ეს საყურადღებოა, ამიტომაც, რომ ფეოდალურ საქართველოში ქალის მდგომარეობა სოციალურ წყობაში შეესაბამებოდა ერის კულტურულ დონეს.

საქართველოს სოციალ-პოლიტიკურმა ვითარებამ განაპირობა ქალისადმი დიდი უფლებების მინიჭება და მამაკაცთან გათანაბრება, უფრო მეტად, ვიდრე საქართველოს მეზობლად მდებარე ზოგიერთ განვითარებულ ფეოდალურ ქვეყნაში. ქალი შედარებით თავისუფალი იყო, მას სოციალური გარემო ისე მკაცრად არ ზღუდავდა, როგორც სხვა ქვეყნებში. ფაქტობრივად, ქალი ხშირად გადამწყვეტ როლს ასრულებდა ერის ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში; თუმცა უფლებათა აბსოლუტური განვითარება არც მაშინდელ საქართველოში მომხდარა.

დღეისათვის კიდევ უფრო ძლიერდება ინტერესი გავიგოთ თუ რა სამართლებრივი მდგომარეობა ეკავა ქალს საქორწინო საოჯახო ურთიერთობებში.

ქორწინებამ მონოგამიურ ფორმით ჩამოყალიბებამდე განვლო რთული და გრძელი გზა.

გვაროვნული წყობილების ორი დიდი ეპოქის მატრიარქატისა და პატრიარქატის განვითარების სხვადასხვა პერიოდში ქორწინების განსხვავებული ფორმები არსებობდა: მატრიარქატის გარიჟრაჟზე არსებობდა ჯგუფობრივი და წყვილადი ცოლ-ქმრობა. წყვილადი ქორწინების განვითარებასთან ერთად ქმარი საცხოვრებლად გადადიოდა ცოლის ოჯახში, ესაა ე.წ. მატრიარქატული წესი, ცოლ-ქმრული ცხოვრებისა. მატრიარქატის დროს ქორწინების ერთ-ერთ დამახასიათებელ თვისებას ის წარმოადგენდა, რომ ამ დროს დაქორწინება ხდებოდა უპირატესად ქალის ინიციატივით, ამასთან საყურადღებოა ჰეროდოტეს ცნობაც იმის შესახებ, რომ ლიდიელი ქალები თვითონვე ირჩევდნენ თავიანთ საქმროებს.

საქართველოს მატრიარქატი მოიცავდა გვიანდელ პალეოლითს და ადრინდელ ნეოლითს. ენეოლითის ეპოქაში თანდათანობით გადადიოდა მატრიარქატიდან პატრიარქატისაკენ. ამ დროს იზრდება მამაკაცის როლი წარმოებაში, მეურნეობაში, ჩნდება გვარი, რომელიც მამის ხაზით ნათესაობაზეა დაფუძნებული, გვარის შიგნით გამოიყოფიან პატრიარქალური ოჯახები.

ოჯახი შეიცავს ყველა იმ ანტაგონიზმს, ყველა იმ ძირეულ თვისებას, რაც დამახასიათებელია მოცემული საზოგადოებისათვის.

საოჯახო საქორწინო ურთიერთობათა შესწავლა დიდად სასარგებლოა ამ თვალსაზრისით, ვინაიდან ამ უკანასკნელში ასე თუ ისე ასახულია ის კლასობრივი ანტაგონიზმიც, რომელიც დამახასიათებელია მოცემული საზოგადოებისათვის.

საქართველოში წინაფეოდალური (თვით ფეოდალიზმის) ეპოქაში ოჯახისა და ქორწინების წესების შესახებ ჩვენამდე მოღწეული ცნობები შედარებით მცირეა.

IV საუკუნიდან ქართლში დიდი ისტორიული მნიშვნელობის მოვლენა – ქრისტიანული რელიგიის გამარჯვება დაფიქსირდა. ახალი რელიგია ლეზულობს სახელმწიფო ხელისუფლები-საგან უპირატეს მფარველობას და ცხადდება სახელმწიფო რელიგიად. ისტორიულად მოკ-ლე დროში ქრისტიანული რელიგია მოიცავს მთელ საქართველოს. ამჟამად, ახალი სარწმუ-ნოებრივი მოძღვრება ახდენს უზარმაზარ გავლენას საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში, იგი იქცევა მორალისა და სამართლის თეორიულ საფუძვლად.

ქართული ორიგინალური ლიტერატურის უძველეს თხზულებაში იაკობ ცურტაველის „შუ-შანიკის წამება“ დაცულია მნიშვნელოვანი ცნობები იმ პერიოდის ქართული ოჯახის შე-სახებ. იმ პერიოდისათვის ქორწინება მონოგამიურია, სახეზეა ერთქორწინების პრინცი-პი, რომელიც ოფიციალურადაა აღიარებული, რომელსაც ქრისტიანული ეკლესია მედგრად უჭერს მხარს. „შუშანიკის წამების“ ავტორი ამტკიცებს, რომ უკვე V საუკუნეში საქართვე-ლოში „სახლი“ მარტო საგვარეულოსა და გვარს კი არ ნიშნავდა, არამედ ერთ ცოლ-ქმრო-ბაზე დამყარებულ ოჯახსაც.

ქორწინების პირობად ითვლებოდა: მექორწინეთა ნება და საქორწინო ასაკი.

ქორწინება ორი სხვადასხვა ოჯახის გარიგება იყო და ამიტომაც დასაქორწინებელთა ნებას მხოლოდ გამონაკლისის სახით თუ ექცეოდა ყურადღება. XI საუკუნეში ქართველი მწერა-ლი გიორგი ხუცეს მონაზონი „გიორგი ათონელის ცხოვრებაში“ მოგვითხრობს, თუ როგორ შეერთო ცოლი გიორგი ათონელის მამამ იაკობმა. სპარსეთისაკენ მიმავალი იაკობი დასას-ვენებლად გაჩერებულა მისი მომავალი საცოლის სახლში. იაკობს მოენონა მარიამი, ხოლო იაკობმა იხილა რა „შუენიერებისა ხატის მისისა და ნარნარი იგი და დანყნარებული ქცევა მისი და განკრძალული სახე, ჰრქუა მშობელთა მისთა: დამიმარხეთ შვილი ეგრე კეთილად, რომელ მე თუ ვიქცე მშვიდობით, მე ვიქორწინო ეგე და სრულიად თქუენ და თანა დავემ-კვიდრო“.¹

ცხადია, საქართველოში ქალის სიყვარული ტურფა და მაღალსათნობად ყოფილა აღია-რებული, ყმანვილ ვაჟს უფლება ჰქონდა, რომ თავისი გულის სატრფო საცოლედ თვითონ აერჩია. სადაც ეს ჯერ არ არსებობდა იქ შეუძლებელი იქნებოდა თავისუფალ მიჯნურობას გზა გაეკვლია. ასე მაგალითად, მთავარი გიორგი ჩორჩანელი რომელმაც თავისი საყვა-რელი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ „სხვისა მეუღლისა შეერთებაი არლა ოდე თავს იდგა“ და სიკვდილამდე მისი ერთგული დარჩა. ამგვარ ნიადაგზე შეიძლება აღმოცენებუ-ლიყო შოთა რუსთაველის ქადაგებაც ქალის თავყვანისცემისა და მიჯნურობაზე. ქალ-ვაჟის სწორუფლებიანობის ის აზრი, რომელიც შოთა რუსთაველის უკვდავ თხზულებაში არის გამოთქმული, მეტად დამახასიათებელია XII საუკუნის ქართული აზროვნების მაღალი გან-ვითარებისათვის, მაგრამ ის არის საყურადღებო, რომ ქალთა სწორუფლებიანობის აზრი ქართულ მწერლობაში წინათაც ტრიალებდა. უკვე წმინდა ნინოს ცხოვრებაში ნათქვამია: „არცა მამაკაცებმა, არცა დედაკაცებმა, არამედ თქვენ ყოველნი ერთ ხართო“ ხოლო ქარ-თულის არქიპიერატიკონში წერია: „წმინდა და ერთ სწორ ჰყავთ მამაკაცი და დედაკაცი, ვითარცა სათნო გინდა შენ არა ხოლო თუ მამათა, არამედ დედაცათა მოეც მაღლი სულისა შენისა წმიდისა“ო.

დიონისე არეოპაგელის სახელით ცნობილი, ქრისტიანული მოძღვრების ერთ-ერთი ქარ-თველი, პეტრე იბერი, საღმრთოთა სახელთათვის ლაპარაკობს ჭეშმარიტი ტრფიალების და ტრფიალი სიძვისა“-ს შესახებ, სიყვარული შენი, ვითარცა სიყვარული დედათაი ვინაიცა

¹ ქართული მწერლობა ტ. I, გამომც. მეცნიერება, 1987 წ, გიორგი მცირე, გიორგი მთაწმინდელის ცხოვრება, გვ. 67.

მთლიანად მსმენელთა შორის საღმრთოთა სიტყვათასა მისვე ძალისად განწესებული არს დიდთა ღმრთისმეტყველთაგან სახელები სიყვარულისა და ტრფიალებისაი საღმრთოთა მათებრ გამოცხადებათა. ამისათვის საღმრთოდ განასაკუთრეს ჭეშმარიტი ტრფიალები უფროის სიყვარულისა, რაითა სრულიად ზეშთაამაღლოს იგი ესევეითართა მათ კაცთა შერაცხვისაგან¹, აქ გადმოცემულია ის ზეშთაგონებული ამალელებული გრძნობა სიყვარულისა, რომელსაც შემდგომ უძღერა რუსთაველმა „სიყვარული აგვამალლებსო“.

ქართველი კაცის შემოქმედებითი ენერჯის, მისი აზროვნების ძალის მასშტაბურობის ბრწყინვალე გამოვლინებაა პეტრე იბერის მოღვაწეობა, რომელმაც უკვე V საუკუნიდან იერუსალიმში დააარსა ქართული ახალშენი, რომელსაც ერქვა „ქართველისა მონასტერი“.

პეტრე იბერი დაკლებულ სიკეთედ მიიჩნევს ტრფიალს სიძვისას „ვითარ იგი ტრფიალი სიძვისაი დაღაცუ დაკლებული არს კეთილისაგან პირუტყულითა მათ გულისთქუმითა, რამეთუ მათ კერძოთა არა არს, არცა არხისათვის გული ითქვამს. გარნა ეგრეცა მიიღებსვე სახიერებისაგან მითვე შეერთებისა და სიყვარულითა წერილითა ნასმევითა, მას ბოროტების სახიერებას უწოდებს“². არ შეიძლება ეს ფრაგმენტი ანარეკლი არ ყოფილიყო შ. რუსთაველის პოემისა, როდესაც ის სიყვარულსა და სიძვას შორის დიდ ზღვარს დებდა.

„იგი სხვაა, სიძვა სხვაა, შუა უზის დიდი ზღვარი“. ქალში ისინი, განსხვავებით სხვა სახელმნიფობისაგან, პირველ ყოვლისა, ხედავენ ადამიანს, რომელიც მამაკაცთან ერთად წინ და მალლა მიიწევს და ეს, რა თქმა უნდა, აზრების შთამაგონებელი ქართული ცხოვრების სინამდვილე უნდა ყოფილიყო.

ქორწინების პირობის ერთ-ერთი ნიშანი, როგორც ვთქვით, დასაქორწინებელთა ნებაა, მაგრამ ქორწინების ყველა პირობას შორის ეს უკანასკნელი ხშირად ირღვეოდა, ამიტომაც დასაქორწინებელთა ნებას მხოლოდ გამონაკლისის სახით თუ ექცეოდა ყურადღება, რადგან ხშირად ქორწინება პოლიტიკური თვალსაზრისითაც ხდებოდა. წინათ საქართველოს მეფეს თავისი მეფური ღირსების თანასწორი უცხოქვეყნელი თუ მეზობელი სახელმწიფო სამეფო ოჯახის წევრი უნდა მოეყვანა თანამეცხედრედ. ეს წესი მეფის ნათესაობას საშუალებას არ აძლევდა საქართველოს მეფის პოლიტიკისა და მოქმედებაზე რაიმე გავლენა მოეხდინა, თვით ქართველ მეფეთა ქალიშვილებსაც მხოლოდ თავისსავე სწორს მიათხოვებდნენ ხოლმე. მაგ., ბაგრატ IV-ის დედა „ნაშობი იყო ბრწყინვალეთა მათ, ძლიერთა და დიდთა მეფეთა არშაკუნიანთა მისმა შვილმა კი ბერძენთა მეფის რომანოზის ასული ელენე მოიყვანა ცოლად, ხოლო როცა დაქვრივდა, მეორე ცოლად ოვსთა მეფის ასული ბორენა, დურღულელის და შეირთო. დავით აღმაშენებელმა თავისი ერთი ქალიშვილი თამარი შირვანშაჰს მიათხოვა, ხოლო მეორე კატაი საბერძენთში მისცა რძლად. რასაკვირველია, აღნიშნული ქორწინებები მექორწინეთა ნება-სურვილზე არ იქნებოდა დამოკიდებული, მათ ხომ სახელმნიფობრივი და პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდათ.

სამცხე-ჯავახეთის ისტორიულ მუზეუმში ხელნაწერის ფონდში დაცული მღებრიშვილის ქრონიკიდან ვკითხულობთ: „1897 წლის თებერვლის 17-ს დღეს ივანე საანოვმა თავი მოიკლა, საგანი ის იყო, რომ დასახლება არ მინდაო, რომელსაც 18 თებერვალს ჯვარი უნდა დაეწერა“³.

აქ, რა თქმა უნდა, ხუცესს ნამდვილი მიზეზი არ აქვს დასახლებული თუ რატომ უნდა

¹ ქართული მწერლობა ტ. I, გამომც. მეცნიერება, თბილისი 1987. პეტრე იბერი, საღმრთოთა სახელთათვის, გვ. 207.

² ქართული მწერლობა, ტ. I, პეტრე იბერი, საღმრთოთა სახელთათვის, გვ. 208.

³ შ. ლომსაძე, ახალციხური ქრონიკები, გამომც. მეცნიერება, 1979 წ. გვ. 250.

მოეკლა თავი ჯვრისწერის წინა დღეს, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ეს ძალდატანებითი ქორწინება იყო.

ქორწინების მეორე პირობაა საქორწინო ასაკი. საგვარეულო და ოჯახური ინტერესები დიდ როლს თამაშობდა ქორწინების სფეროში. ცხადია, საქორწინო ასაკიც ამ გარემოებასთან იყო შეფარდებული. ძეგლისწერამ ქალის საქორწინო ასაკად აღიარა 12 წელი, ქალის საქორწინო ასაკად 12 წლის აღიარება მომდინარეობს ძველი რომაული და შემდეგ კანონიერი სამართლის დებულებებიდან.

რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებამ უკანონოდ სცნო და აკრძალა: „ამიერიდან არღარა ეკურთხოს გვირგვინი ჩჩვილთა ქალ-ყმათა, ქალი თორმეტისა წლისა უმცროით ნუმც ყოფილა“.¹

აკად. ივ. ჯავახიშვილს ძეგლისწერიდან და სხვა მასალებიდან შენიშნული აქვს, რომ ადამიანის სიცოცხლე ორ მთავარ ნაწილად იყო გაყოფილი, სანამ ასაკად არ მოვიდოდა „ჩჩვილი“ ეწოდებოდა, მეორე ხანას „ჰასაკი“ ერქვა და ადამიანის სიკვდილამდე გასტანდა ხოლმე. ამ დროს ადამიანი სამოქალაქო ქმედუნარიანად იგულისხმება, ასაკის დასაწყისში ქმედუნარიანობა შესაძლოა შეზღუდული ყოფილიყო. ძეგლის წერაში ვაჟის ასაკად მოსვლაზე არაფერია ნათქვამი, მაგრამ რადგანაც ქალის შემთხვევაში კრიტერიუმად სქესობრივ სიმწიფეს იღებს, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ვაჟის ასაკი ცოტა უფრო გვიან დადგებოდა.

ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით, არ ჩანს, ითვლებოდა თუ არა ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად ასაკს შორის სხვაობა.

ახალციხური ქრონიკებიდან მღებრიშვილის ჩანაწერებში ვკითხულობთ: „1794 წლის მარტის 15-ს ერთი სამაიმუნო საქმე მოიმოქმედა პეტრე ვარლამოვმა, დაქვრივდა 78 წლის ისე, რომ მოძრაობა არ შეეძლო, დასახლდა ივანე ერეკლოვის ქვრივ ქალზე – როზაზე 32 წლის არის“.²

აღნიშნული ქორწინება ავტორს, თვით ხუცესსაც არ მიაჩნია ოჯახის შექმნის მიზნით, იგი მას სამაიმუნო საქმეს უწოდებს, რადგან 78 წლის კაცი, რომელიც ვერცკი მოძრაობს დასახლდა 32 წლის ქალზე. ასეთი ქორწინება ძირითადად შეიძლება ანგარების მიზნით ყოფილიყო.

ძეგლისწერიდან ჩანს, რომ რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების მოწვევამდე ქორწინების სფეროში არსებობდა ე. წ. წარმომადგენლობითი ქორწინება.

რაში მდგომარეობდა იგი – ხშირად იქმნებოდა ისეთი ვითარება, რომ გვირგვინის კურთხევის დროს, დასაქორწინებელი სუბიექტებიდან ერთ-ერთი სახეზე არ იყო, სხვა მხრივ ქორწინების აუცილებელი პირობები არსებობდა. „კიდით-კიდე გუირგვინთა კურთხევა“ საშუალებას იძლეოდა, რომ ნეფე-დედოფალს ქორწინება მოეხდინათ ცალკ-ცალკე, ანუ კანონმდებელი ამბობს „კიდის-კიდე“ ხოლო მათ ნაცვლად წარმომადგენლები ლებულობდნენ მონაწილეობას გვირგვინის კურთხევის ცერემონიაში. რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებამ სასტიკად აკრძალა ასეთი ქორწინება და ბრძანა: „სჯულიერად ცოლ-ქმრად ნუმცა შერაცხულ არიანო“.³

თვით მეფეც კი უძლური აღმოჩნდა კანონის წინაშე და დაემორჩილა მას.

¹ ქართული მწერლობა ტ. I. გამომცემლობა მეცნიერება 1987 წ. არსენ იყალთოელი, ძეგლის წერა, გვ. 226.

² შ. ლომსაძე, ახალციხური ქრონიკები, გვ. 251.

³ ქართული მწერლობა ტ. II. 1987 წ. არსენ იყალთოელი, ძეგლის წერა, გვ. 229

ე.ი. ქორწინების ერთ-ერთი დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლებოდა, თუ ერთ-ერთი და-ქორწინებული იქნებოდა სხვასთან. ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლებოდა მექორწინეთა ნათესაური კავშირიც.

„მოქცევაი ქართლისაის“ -ში აღმწერელს ერთი საინტერესო ცნობა მოეპოვება, რომელიც საერთო და უძველესი მოვლენის ანარეკლს უნდა წარმოადგენდეს. ეს გახლდათ მამამძუძეობის წესი. ჯუანშერს ნათქვამი აქვს, რომ ვახტანგ გორგასალის მამამ „მისცა ძე მისი ვახტანგ საურმაგს სპასპეტსა, რამეთუ წესი იყო, რომელნი შვილნი მთავარწარჩინებულთა სახლსა აღზრდიანო“.¹

ცხოვრება მეფის ვახტანგისი (გვ. 191) – „მამა მძუძე ვახტანგისი“. მამა— მძუძეობის არსებობას ადასტურებს იაკობ ხუცესიც. მისი სიტყვით შუშანიკმა სიკვდილის წინ „მოუწოდა ეპისკოპოსს მისსა სახლისასა აფუცუს ვითარცა მამას და მამა მძუძესა“.

მამამძუძეობის წესი იმ მთავარ დებულებაზეა დამყარებული, რომ მამის ღვიძლი შვილი თავის მამის ოჯახში და საგვარეულო სახლში არ შეიძლება, რომ გაზრდილიყო და თვით ძუძუც კი ეწოვა. ის უეჭველად სხვა საგვარეულო სახლში სწოვს ძუძუს, ის იზრდებოდა და როდესაც წამოიზრდებოდა მხოლოდ მაშინ შედიოდა თავის ღვიძლი მამის საგვარეულო სახლში, თუმცა მას დედა აწოვებდა ძუძუს, მაინც ის აღმზრდელი სახლის დედა მძუძე სახლი კი არა, მამა მძუძე სახლი ეწოდებოდა. ამ ტერმინის მთავარი აზრი ბავშვის მამისადმი და არა დედისადმი დამოკიდებულებას გამოხატავდა. აღნიშნული წესი გვაგულისხმებინებს იმას, რომ მარტო ბავშვი კი არ იზრდებოდა თავისი მამის საგვარეულოსა და სახლის გარეშე, არამედ თვით თავისი დედაც, ქმრის ცოლი ჯერ კიდევ ქმრის საგვარეულოსა და სახლში შესული არ იყო და ცოლად ქცევის შემდეგაც ისევ თავის საგვარეულო სახლში რჩებოდა. ამგვარი ცოლ-ქმრობის წესი კი იმ ძირითად მოძღვრებაზეა დამყარებული, რომ მამაკაცს თავისი საცოლე და ცოლი უეჭველად სხვა საგვარეულოში უნდა მოეძებნა. ასეთ ცოლ-ქმრობის წესს, როგორც ცნობილია, ექსოგამიის წესი ეწოდებოდა.

ასხვაგვებნ სისხლით, ნათლისღებით, შვილად აყვანით და მოყვრობით წარმოშობილ ნათესაობას. სისხლის ნათესაობისას თუ ვინმე სისხლით ნათესაობის მეშვიდე ხარისხში დაქორწინდებოდა ნათესავზე ასეთი შეუღლების ანულირება არ ხდებოდა, მხოლოდ ე.წ. საკანონოს გადაახდევინებდნენ ასეთ მეუღლეებს.

სამეფო საგვარეულოში და დიდებულ აზნაურთა წრეში ამ წესს ყოველთვის განუხრელად არ იცავდნენ. მათ შორის პოლიტიკური მოტივებით გამოწვეული ქორწინების დროს ეკლესია უმაღლეს დასტურს აძლევდა სისხლის ნათესაობის მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე ხარისხში მომხდარ ქორწინებას.

ქორწინების ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლებოდა სულიერი ავადმყოფობა. ვახტანგის სამართლის 225-ე მუხლიდან გიჟისა და ბნედიანი ცოლისათვის, წერია: „თუ ესენი ქორწილის წინათ და ქმარს შეატყუეს, თუ გაუშვებს სამკვიდრო უნდა მისცეს და საკანონო მამამ უნდა გადაუხადოს და თუ რაც და სენი დაემართა დედაკაცს ქმრის ხელში დაემართოს, უნდა მოუაროს, მისი გაშვება არ იქნება და ერთმანეთის შენდობით იქნების მოსამართლე არად გაერევის“.²

აღნიშნული ტექსტიდან ჩანს, რომ ავადმყოფი ცოლის გვირგვინით კურთხევა არ შეიძლებოდა. აქ ნათქვამი „ქმარს შეატყუეს“ ასეთი ქორწინება ბათილად ითვლებოდა და ვინც

¹ ქართლის ცხოვრება, ტ. II, თბილისი, 1969 წ. გვ. 156.

² ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ვახტანგის სამართალი, გვ. 539.

მოატყუა მას საკანონო უნდა გადაეხადა.

გარდა ამისა ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლებოდა სარწმუნეობრივი სხვადასხვაობა. კანონმდებელი კრძალავდა სხვა სარწმუნეობის წარმომადგენელთან ქორწინებას, ეს იმ მომენტიდან უნდა ყოფილიყო გამონვეული, რომ იმ პერიოდში სარწმუნეობრივი კუთვნილება ეროვნული კუთვნილების სინონიმად იქცა.

მსოფლიო საეკლესიო კრებიდანაც – ტრულის კრების კანონი \$72, მეექვსე მსოფლიო კანონი \$72 გვ. 11 და რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების მიერაც განწესებული იყო, რომ არცა მართლმადიდებელი მამაკაცი მწვალებელისა, გინა წარმართსა დედაკაცსა, ანუ დედაკაცი მამაკაცსა შეუღლდნენ¹.

ე.ი თუ ცოლ-ქმარი ერთი სჯულის არ იყვნენ მათ კანონიერად შეუღლება არ შეეძლოთ. ეს ქორწინება კიდევ ერთი დამაბრკოლებელი გარემოებათგანი ყოფილა. რაკი რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებას აღნიშნულ საკითხზე განსაკუთრებული მსჯელობანი ჰქონდა და იძულებული ყოფილა ქორწინება ქრისტიანთა და მწვალებელთა შორის სამუდამოდ აკრძალა. ეს გარემოება ამტკიცებს, რომ საქართველოში წინა ტრულის მსოფლიო კრების დადგენილების მიუხედავად, სამღვდელოებას მართლმადიდებელთა და ეგ. წ. „მწვალებელთა“ შეუღლება გვირგვინთა კურთხევით დაულოცია. რუის-ურბნისის საეკლესიო კრებას საჭიროდ მიუჩნევია ამგვარი ქორწინების ხელმეორედ აკრძალვა, მაგრამ არაერთი საბუთი არსებობს, რომ ასეთი ქორწინება არ შეწყვეტილა.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კანონმდებელი კრძალავს მართლმადიდებელთა და წარმართთა შორის ქორწინებას, ცხადია, აკრძალული იქნებოდა ქრისტიანთა და მაჰმადიანთა შორისაც.

ახლა განვიხილოთ, როგორ დგას დასაქორწინებელთა ერთნოდებრობის პრინციპი. ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით. ბექა-მანდატურთუხუცესი აღიარებს დასაქორწინებელთა პირის წოდებაში შესაბამისობის პრინციპს, მაგრამ იგი უშუალოდ არ კრძალავს სხვადასხვა წოდების წარმომადგენელთა შორის ქორწინებას. კანონმდებელი ამბობს: თუ ვინმემ თავისზე უსაბატოესი ე. ი. თავისზე უფრო მაღალი წრის ქალი შეირთოს ცოლად, მაშინ ცოლის „დაგდების“ შემთხვევაში ქალი თავის „გვარსა ზედა“ ვერ მოითხოვს სისხლის დაურვებას, მას მხოლოდ ქმრის გვარის მიხედვით დააკმაყოფილებენ. „თუ კაცმან უბრალოდ ცოლი დააგდოს, სისხლის ნახევარი მისცეს და მზითევი სრულად, თუ ბოზობისათვის დააგდოს მზითევი მაშინ მისცეს, თუ დიაცი ბოზი არ არის მზითევიცა ბოზი იქნების“². სამართლის წიგნის ერთი გვიანდელი ხელნაწერის მიხედვით \$3683, ზემოხსენებული მუხლი უფრო ვრცლად არის გადმოცემული „თუ კაცმან მისმან უსაბატოესი ცოლი დააგდოს, რაც გვარისა იგი კაცი იყოს ეგეთსა მისი სისხლი არ მართებს, ამაღ, რომე მაცხოვარმა დაწყევლისა სინამან ესრეთ რქვა: ქმარისამამ შენისა მიმართ არს მოქცევაი შენი“³. 30-ე მუხლის ორივე ვარიანტი ერთი მიმართულებით მოქმედებს. ცოლი თუნდაც იგი ქმარზე „გუარად უკეთესი“ იყოს მაინც ქმარზე უფრო „უსაბატოესად“ ვერ ჩაითვლება. ცოლს არ შეიძლება ქმარზე მეტი სისხლი სდიოდეს. მაღალი წოდების ქალი, თუ იგი დაბალი ფენის წარმომადგენელს გაჰყვება ცოლად ამით იგი თავის „გუარად უკეთოსაბასაც“ ჰკარგავს. ცხადია, თუკი შერთვამდე „გუარად უარესს“ ცოლს, ამ უკანასკნელს მაინც თავისი გვარსა ზედა დიოდე „სისხლი“. კანონამდე ქალი მამაკაცის ინტერესებს იცავს და მის უფლებებსაც უფრო პრივილეგიურად უფრთხილდება. დასაქორწინებელთა ერთნოდებრობის პრინციპიც სწო-

¹ ქართული მწერლობა ტ. II, არსენ იყალთოელი, ძეგლის წერა, გვ. 228.

² ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, თბილისი, 1963 წ. სამართალი ბექასი, გვ. 435.

³ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, თბილისი, 1963 წ. სამართალი ბექასი, გვ. 435.

რედ მამაკაცის ბატონობას ემსახურება ოჯახში. ბატონყმობა, ნოდებრივი განსხვავება და გვარიშვილობა იმდენად განმტკიცებული იყო საქართველოში, რომ რაიმე განსაკუთრებული კანონმდებლობით აკრძალვა საჭირო აღარც კი იყო. უამისოდაც იმდროინდელი საზოგადოებრივი და ნოდებრივი პირობები დაუძლეველ დაბრკოლებას წარმოადგენდა და ქორწინება დაბალ და მაღალ ნოდებათა გვარიშვილებს შორის ალბათ შეუძლებელი, ან ძალიან იშვიათი იქნებოდა. აქვე გავიხსენოთ მეფე ლაშა-გიორგის ოჯახური გარემოება. ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ ლაშა-გიორგიმ ვერ შეირთო ველისციხელი ქალი იმაში მდგომარეობდა, რომ ეს უკანასკნელი საქართველოს ქვეშევრდომი იყო. კათოლიკოსმა და ეპისკოპოსმა მეფეს მოახსენეს: არა ჯერ არს, რათა მხევალი გესოას და არა ცოლი.

მეფეს არ უნდოდა სხვა ცოლი და არც შეურთავს. ველისციხელი ქალი, რომელიც ღონღაძის ქალი ყოფილა წარმოშობით იმერთაგან, იგი მონაზვნად აღკვეცეს ხარჭების მონასტერში და დაკრძალულია იქვე. იგი მეფის მხევალი იყო. მხევალს კი აქ ქვეშევრდომობის უფლება უნდა ჰქონდეს და მეფე ქვეშევრდომებს ან მხევალს ცოლად ვერ შეირთავდა.

„სჯულიერი“ ცოლის გარდა ზოგიერთ მეფეებს უკანონო ცოლებიც ჰყოლიათ. ქრისტიანობა სდევნიდა უკანონო ცოლებსა და ქმრებს. სამღვდელეობა ამგვარ კავშირს „მრუშობას“ ეძახდა, ხოლო უკანონო ცოლებს მეძავებს. ქალის პიროვნებაზე, მის სინდისის დაცვასა და პატიოსნებაზე მოთხოვნილია X საუკუნის ქართველი მწერლის გიორგი მერჩულეს თხზულებაში „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“. აქ მოთხოვნილია რომანტიკული ისტორია აშოტ კურაპალატისა და „დედაკაცი სიძვისაის“ შორის, როდესაც დედაკაცი სიძვისაი გრიგოლთან მივიდა აცრემლებულმა უთხრა „გარდარეული სიყვარული აქუს ჩემთა მომართ კურაპალატს“-¹ო.

როდესაც აშოტ კურაპალატი მივიდა მონასტერში დედა ფებრონიასთან, ამ უკანასკნელმა ამხილა აშოტი და სიამაყით უთხრა: „ხორციელად ძლიერსა ხელმწიფესა სულითა ძლიერთა კაცთა სძლიეს“ (გვ. 106). ხოლო დამარცხებული აშოტი ამბობს: „ნეტარ მას კაცთა ვინ არღარა არსო“.² აშოტის მსგავსად გადმოგვცემს თხზულების ავტორი ადარნასე ხელმწიფეზე „უფროისი ვნებაი შეამთხვია მურმან, რამეთუ შესმენითა მეძავისა ქალისაითა, რომლისა თანა იმრუშებდა იგი, უსამართლოდ განიშორა სიცრუითა სიძვისაითა სარწმუნოი ცოლი თავისი და წარგზავნა ქვეყნად თავისად აფხაზეთად, ვინაიცა მოეყვანა იგი“³ (გვ. 107).

ადარნასეს წინააღმდეგ აღდგა დედა ბევრეული ანასტასია. ფებრონია და ბევრეული მკაცრად იცავდნენ საზოგადოებრივ ზნეობასა და პატიოსნებას. ისინი წინააღმდეგნი არიან აშოტისა და ადარნასეს მოქმედებისა, რომ მათ საზოგადოებრივი ზნეობის საწინააღმდეგო საქმეები ჩაიდინეს და კანონიერ მეუღლეთა გვერდით „დედაკაცი სიძვისაი“ ჰყავდათ. აღნიშნული თხზულების ავტორი ყოველგვარ სიყვარულს ქალისას უარყოფითად უყურებს, მაგრამ ძეგლში ძვირფასი მასალებია ქალთა პატივისცემის შესახებ.

ეს ის პერიოდია, როდესაც თვით მეფენი უძღურნი იყვნენ საეკლესიო პირების წინაშე.

მეფე გიორგი მესამეს ხასებიც ჰყოლია, რომელთაც „ხარჭებს“ ეძახდნენ. სწორედ ერთი ამ ხარჭთაგანის ნაშობი თამარის ნახევარ და მიათხოვეს სელდუხის ძეს – მუტაფრადინს.

დაუკანონებელ დებულებათა დამრღვევთა ყოველგვარ შეუღლებას „უნესო ქორწინებად“, „უნესონის ქორწინებანი“ ან „უნესონის ქორწილ შეყოფანი“ ჰრქმევიათ. (ყამთა აღმწერელი, გვ. 731). თუ სახეზე იქნებოდა ქორწინების ყველა წესი და პირობა ამის შემდეგ შეიძლებო-

¹ ქართული მწერლობა, ტ. I, გიორგი მერჩულე, გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება, გვ. 601.
² ქართული მწერლობა, ტ. I, გიორგი მერჩულე, გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება, გვ. 603.
³ ქართული მწერლობა, ტ. I, გიორგი მერჩულე, გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება, გვ. 605.

და ქორწინება.

საქორწინო საოჯახო ურთიერთობებიდან გამომდინარე, მოკლედ შევეხებით ქორწინების რიტუალებს.

საქართველოში, ისევე როგორც სხვა ქრისტიანულ ქვეყანაში, ქორწინებას წინ უძღოდა საცოლის დანიშვნა. ადრინდელ ქრისტიანულ ეპოქაში, როდესაც ქორწინება სამოქალაქო წესით ხდებოდა, ნიშნობას მხოლოდ სამოქალაქო ხელშეკრულების ხასიათი ჰქონდა. ხოლო შემდგომ პერიოდში ეკლესიამ ნიშნობა წმინდანად დაურღვევლად გამოაცხადა. ბეჟა მანდატურთუხუცესი და გიორგი ბრწყინვალე თავიანთ საკანონმდებლო ძეგლებში, ნიშნობაში, ამ წინა საქორწინო აქტში ჩვეულებრივ ხელშეკრულებას ხედავდნენ, ხოლო მის დარღვევაში ხელშეკრულების შეუსრულებლობას. მიტომაც ამ უკანასკნელის ე.ი. დაწინდვის დარღვევისას კანონმდებელი პირგასამტეხლოს სახით მოითხოვს ქონებრივი ხასიათის ჯარიმას.

ვახტანგის სამართალშიც ქორწინებას წინ უძღოდა ნიშნობა, მას იურიდიული შედეგი მოსდევდა, იგი განიხილებოდა, როგორც შეთანხმება მომავალი ქორწინების შესახებ. ვახტანგის სამართლის 77-ე მუხლში ჩანერილია: „მონმით ნათხოვი ქალი, ან ნიშანმიტანილი ქალი, მამამ რომ გაუთხოოს ან სხვა კაცმან წაართვას, მესამედი სისხლი მისცეს თუ მაგაზე შესცილდნენ, რომ არ მითხოვებიაო, ისევ მონმითა და ჯერით გაარიგონ“.¹

ვახტანგის სამართლის მიხედვით, ნიშნობის დარღვევისთვის სასჯელად მხოლოდ მესამედი სისხლია გათვალისწინებული.

იმავე სამართლის წიგნის 223-ე მუხლში წერია: „ან ვაჟი მოკვდეს ან ქალი, თუ რამ გასაცვითი მისვლია და სიცოცხლეში გაუცვეთია ვერა შევა, რომე სიძესაც ბევრს მიეცემა მან გარდასულ უნდა მისცეს ნიშნის პატრონსა“.² თუ მას შევადარებთ ბერძნულ სამართალს ბევრი მსგავსებაა. „თუ ერთმა კაცმა ცოლი დანიშნა და დედაკაცი მოკუდეს, რაც მისთვის ნიშანი მიეტანოს ისევ უნდა გამოართვას“.

აღნიშნულ მუხლებში გატარებულია ის აზრი, რომ ნიშნობა არ უთანაბრდება ქორწინებას, თუ აღარ მოხერხდეს შეუღლება, ნიშანი უბრუნდება პატრონს.

ნიშნობის ჩვეულების ტრადიცია სამხრეთ – დასავლეთ საქართველოში XIX საუკუნის ბოლომდე არსებულია. აი, რას წერს გაზეთი „ივერია“ 1986 წელს წერილში „ნიშნობა და ქორწინების წესები ჯავახეთში“.

„როდესაც ნიშნობის დროს მოვიდნენ საპატარძლოს სახლში, საპატარძლოს თავდახურულს შემოიყვანენ, პირზე ჩაღყათი, ეს არის აბრეშუმის დიდი წითელი ბალდადი, ჩაღყა ჩამოფარებული სარძლო ვერსა დაინახავს და ვერც სხვას დაანახებს სახეს. თუკი პირახდელი მიიყვანეს სამამამთილოსთან და სტუმრებთან ქალს სახელი გაუტყდება“.³

ცხადია, მესხეთშიც, ისევე როგორც საქართველოს სხვა კუთხეებშიც, ქორწილი საკმაოდ დიდი ხარჯის მომტანი იყო, ამიტომ ბეჟა მანდატურთუხუცესის სამართლის წიგნი გვერდს არ უვლის მის მოწესრიგებას. კანონმდებელი ადგენს, რომ ქორწილის დროს, ლაშქრობის დროს, მიცვალებულის დამარხვის დროს მეზობლები და ნათესავები ერთმანეთს უნდა დაეხმარონ ეკონომიკურად. „სანიჭარი“ — ს ჩვეულება, რომელიც ბეჟა მანდატურთუხუცესმა კანონის ხარისხში აიყვანა ტრადიციათა მეშვეობით დღესაც არსებობს სამხრეთ საქართველოში.

¹ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I. ვახტანგის სამართალი, 1963 წ. გვ. 501.

² ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I. ვახტანგის სამართალი, 1963 წ. გვ. 539.

³ ს/ჯ. ისტორიული მუხუმი ფონდი 196. გაზეთი ივერია 1886 წ.

სამცხე-ჯავახეთის ისტორიული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში 100 – გვ. 22 დაცულია მასალები „ძველი ქორწინების წესები სოფელ ერკოტაში“, სადაც წერია: „ქორწილის დროს ნათლია დასტოვებდა ფულს სინზე და იტყოდა: ხარჯი მოვიდა გადასახდელი.“ მერმე სხვე-ბიც მიჰყვებოდნენ /სანიჭარი ქორწილის დაბოლოების ნიშანი იყო/.

დიდი სირცხვილი იყო ვაჟი მისულიყო ქალთან და ბე გაეცვალა, უნდა მისულიყვნენ უფრო-სები და ხდებოდა ნიშნობა... თუ გლეხის ქალი იყო ატანდნენ მზითევად: ჭილოფი, ნაბადი, ფარდაგი, ლოგინი, ბალიშები, საბნები, კიდობანი, ტანთ-ფერხთ და სხვა.

ასეთი შტრიხებით იყო ზემოთ ხსენებული ჩვეულება შემონახული სამხრეთ საქართველოში. სიმამრის სახლში ქორწილის დამთავრებისთანავე, პატარძლის მოძრავი ხასიათის მზითევი და „სანიჭარი“ სასიძოს ოჯახში გადაჰქონდათ. სიძის სახლში გამართული ქორწილის დროს დაქორწინებულებს ქმრის მშობლები, ნათესავები მიართმევდნენ „სანიჭარს“.

ქართული ქორწინების წესს დაცული ჰქონდა და ნაწილობრივ ახლაც შენარჩუნებული აქვს ზოგიერთი ფრიად საგულისხმო ჩვეულება, რომელიც უძველესი დროის პირობების ანარეკ-ლად უნდა მივიჩნიოთ.

ახლა განვიხილოთ, როგორ არის ქალი წარმოჩენილი, როგორც საქორწინო-საოჯახო სა-მართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი ქართული სამართლის ძეგლების მიხედვით.

ქართული ფეოდალური სამართლის მიხედვით, უძველესი სამართლის ძეგლი, რომლის ფრაგმენტებმა ჩვენამდე მოაღწია ბაგრატ III-ის სამართალია, ამას მოჰყვა გიორგი ბრწყინ-ვალის „ძეგლის დადება“, ბექასა და ალბულას სამართალი, ვახტანგის სამართალი. ეს უკა-ნასკნელი შედგენილია XVIII საუკუნის დასაწყისში, რომელიც უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანი კორპუსია, არა მარტო ქართული სამართლის ისტორიის, არამედ სამარ-თლის ზოგადი ისტორიის მეცნიერების თვალსაზრისითაც. სამწუხაროა, რომ ჩვენამდე მოღწეული არ არის არც დავით აღმაშენებლის, არც თამარის პერიოდის სამართალი, მაგ-რამ იგულისხმება, რომ საქართველოს ძლიერებისა და აყვავების პერიოდში სამართალიც ძლიერი უნდა ყოფილიყო, მარტო ისიც საკმარისია, რომ თამარ მეფემ სიკვდილით დასჯა და დამასახიჩრებელი სასჯელები აკრძალა. აქედანაც მტკიცდება, რომ არსებობდა სამარ-თალი. რომ არ ყოფილიყო XII საუკუნეში შედგენილი სამართალი, მაშინ თამარი როგორ აკრძალავდა სიკვდილით დასჯას ან დამასახიჩრებელ სასჯელებს?!

საეკლესიო სამართალმა თავისი სიტყვა თქვა. ძეგლისწერა ხომ უმნიშვნელოვანესი დოკუ-მენტია, იგი თავისი მნიშვნელობით მსოფლიო საეკლესიო კრებების დადგენილებებს უს-ნორდება.

როგორც ცნობილია, შუასაუკუნეების განმავლობაში საქართველოს მჭიდრო სახელმწიფო-ებრივი და კულტურული ურთიერთობა ჰქონდა ბიზანტიასთან. ქართულმა სამართალმა თავისებურად გადაამუშავა და გამოიყენა ბიზანტიური სამართლის არაერთი ნორმა და მოხდენილად შეუფარდა ისინი ქართულ სინამდვილეს.

ქართული ფეოდალური სამართალი საერთოდ ფეოდალური სამართლის პრინციპებს ემ-ყარებოდა. არაა გამორიცხული, რომ საქართველოში საუკუნეების მანძილზე არსებული ქალისადმი ჰუმანური დამოკიდებულების ტრადიციებს ერთგვარი დადებითი გავლენა მო-უხდენია კანონმდებლობაზე.

მართალია, ქორწინება მტკიცე და მყარი იყო, მაგრამ ადგილი ჰქონდა ზოგიერთ შემთხვე-ვაში გაყრას. ბაგრატ კურაპალატის სამართლის წიგნში 140-ე მუხლში ვკითხულობთ: „თუ

ცოლი დასწეულდეს, ქმარი ცოლის გუარსა არას ემართლებს, მისთვის რომე მისსა ხელსა შიგან დამართნია.

თუ გაეყაროს შეფიცოს ნაბნითა, რომე სიძულვით არა გაყროდეს და ნახევარი სისხლი დაუურვოს, და დედაკაცი მზითევს ნუ ითხოვს, თუ შვილი დარჩეს”.¹

ამ მუხლის მიხედვით გაეყრებიან იმ შემთხვევაში თუ ცოლი დასწეულდება ქმრის ოჯახში. კანონმდებელი უშვებს გაყრას, ქმარმა ნახევარი სისხლი უნდა დაუურვოს, მაგრამ მათ თუ საერთო შვილი ჰყავთ, მაშინ დასწეულებული ცოლი თავის მზითევს უკან ვედარ მოითხოვს, იგი შვილს დარჩება.

აქ არ ჩანს ქალი დაბრუნდება თუ არა თავის დედ-მამასთან, ან მამაკაცი დაქორწინდება თუ არა ან ვინ უნდა არჩინოს დასწეულებული ქალი.

ასევე არ არის მითითებული მუხლი რა შედეგი დადგებოდა, თუ ქმარი დასწეულდებოდა, მაშინ ცოლ-ქმარი გაიყრებოდა თუ არა.

ბაგრატ კურაპალატის სამართალი ფრაგმენტების სახითაა წარმოდგენილი, ამიტომ ძნელია იმის თქმა, კიდევ ხომ არ იყო მუხლები გაყრის შესახებ.

ქართული სამართლის ძეგლებიდან გაყრას ანუ ცოლის დაგდებას გარკვეული მუხლი აქვს მიძღვნილი. ჩვენ განვიხილეთ ის შემთხვევა, როდესაც დასწეულებულია ცოლი და მოხდება გაყრა.

აღბულა თავის სამართალში გაყრას უწესობას უწოდებს. 72-ე მუხლში ვკითხულობთ: „ცოლ-ქმართა გაყრა უწესოა და თანა გაყვეს, დიაცისა პატრონსა ფასი დაუურვოს.”²

აღბულა მომხრეა მტკიცე ოჯახების და თუ ასეთი შემთხვევა იქნება იგი მას უწესოს უწოდებს.

ცოლ-ქმრის გაყრის საკითხს ეხება ვახტანგის სამართლის რამდენიმე მუხლი. გაყრისათვის სხვადასხვა მიზეზებია.

66-ე მუხლი: ცოლი და ქმარი რაგინდ სძულდნენ ერთმანეთსა უბრალოდ გაყრა არ იქნების, კათალიკოსმა წვრთნაში შეარიგოს.”³

აქ არანაირი მიზეზი არ აქვთ დასახელებული ცოლ-ქმრის სიძულვილი თუ იქმნეს ასეთ შემთხვევაში კათალიკოსმა უნდა შეარიგოს ისინი.

72-ე მუხლი მსგავსია 66-ე მუხლის „თუ კაცმან უბრალოდ ცოლი დააგდოს მთელი სისხლი მისცეს და თავისი ზითვი მთლიანად.”⁴

აქ შერიგებაზე აღარ არის ლაპარაკი, აქ უკვე ჯარიმის სახით სისხლის დაურვებასთან გვაქვს საქმე.

73-ე მუხლი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც კაცმა უდიდებულესის კაცის ქალი დააგდოს, დატოვოს, სამივე შემთხვევაში მიზეზი ცოლის დაგდებისა არ არის ნაჩვენები. 66-ე და 73-ე მუხლებში არანაირი მიზეზი არ არის მითითებული, თუ რატომ უნდა გაეყაროს ცოლს ქმარი. კანონმდებელი სანქციის სახით კაცს აკისრებს ჯარიმას, ხოლო მზითვი

¹ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ბაგრატ კურაპალატის სამართალი, გვ. 468, გამომც. მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი, 1963 წ.

² ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ. გვ. 499.

³ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ. გვ. 500.

⁴ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ. გვ. 503.

ცოლმა უნდა წაილოს.

88-ე მუხლი სრულიად განსხვავებულია. გაყრისათვის განსაკუთრებული პირობებია წარმოჩენილი. „თუ კაცმა კაცის ცოლთან ბოზობა შეემთხვიოს და გამოჩნდეს და მისმა ქმარმა ცოლი დააგდოს ქმნელმან მის პატრონს მთელი სისხლი მისცეს და თუ არ დააგდოს და ისევე იცოლოს ნახევარი სისხლი მისცეს.“¹

აქ გამოკვეთილია ცოლის უზნეობა, ლალატი ქმრისადმი, თუმცა ჯარიმას იხდის დედაკაცის საყვარელი. კანონმდებელი არ ჩაერევა, თუ ქმარმა ისევე იცოლოს ეს ქალი. გიორგი ბრწყინვალის ძეგლის დადებაში 21 მუხლში ჩანერილია: „კაცმა თუ ცოლი დააგდოს უბრალოდ და მისი შეუცოდარი იყოს და გაეყაროს ესეთსა, ნახევარი სისხლი დაუურვოს მის დიაცის გვარსა ზედა“.²

აქაც არ არის გარკვეული მიზეზი, თუ რატომ მოხდა ცოლის დაგდება. კანონმდებელი მხოლოდ სასჯელზე ლაპარაკობს. სისხლის დაურვებასთან გვაქვს საქმე. კაცმა უნდა მისცეს ცოლის ნათესავეებს სისხლის ფასი (დაუურვოს)“.

რაც შეეხება 25-ე მუხლს, აქაც ცოლის უბრალოდ დაგდებაზეა ლაპარაკი: „ვინც ცოლი უბრალოდ დააგდოს და გამოჩნდეს, რომ არა შეეცოდოს რა, ესეთს უბრალოს გაყროდეს, სისხლის ნახევარი დაიურვოს მისი სისხლის წესსა ზედა.“³

აქაც სისხლის დაურვებაზეა ლაპარაკი, ნახევარი სისხლით უნდა დაიურვოს. მაგრამ არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც დედაკაცმა დააგდოს ქმარი. ვახტანგ ბატონიშვილი 74-ე მუხლში წერს: „დედაკაცი ქმრის დაგდებას არა ღირსა და ნურც ჰკადრებს, და თუ ღმერთი შერისხდეს და მისი უსისცხვილობით ქნას, რასაც გვარისა იგი კაცი არის, მთელი სისხლი დედაკაცმა ქმარს მისცეს.“

- თუ ქალისთვის ან სამშობლოს უქნევიანებია, სისხლი სამშობლომ მისცეს, თუ უბრალო იყოს სამშობლო და აღარც ქალი შეინახონ და სამშობლოს სახლს არ ეთხოვბის“⁴

შესაძლებელი ყოფილა გაყრის ინიციატორი გამოსულიყო, როგორც ქმარი ასევე ცოლი და ცოლსაც იგივე სისხლი შეეფარდება როგორც ქმარს.

ქართული სამართალი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს, ქვრივ დედაკაცს. იგი იცავს მას.

ლევან ბატონიშვილის „განჩინება“ იხსენიებს ქვრივის დაძახებით შერთვას. ეს საინტერესო მოვლენაა.

ქვრივი ქალის მდგომარეობა XVIII საუკუნის მთიულეთში საკმაოდ მძიმე იყო. მათი ხელმეორედ გათხოვება ნებითი აქტი არ უნდა იყოს, რამდენადაც საქმროს მხრივ ძალადობად ითვლებოდა, განსხვავებით ბარის მოსახლეობისაგან.

საქართველოს, სადაც მზითევის განვითარების ინსტიტუტი არსებობდა, წყაროებში XI საუკუნიდან არის დადასტურებული. მთიულეთსა და ხევში კი მეცხრამეტე საუკუნეშიც ურვადით ქორწინდებოდნენ, რაც თავის მხრივ ქალის უფლება-უნარიანობის მკაცრი შეზღუდვის დამადასტურებელია.

XVIII საუკუნიდან კანონმდებელი ქვრივის დაძახებით შერთვას კრძლავს. ქვრივს ამიერიდან

¹ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ., გვ. 411.

² ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, გიორგი ბრწყინვალეს ძეგლის დადება, 1963 წ. გვ. 411.

³ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ. გვ. 412.

⁴ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, 1963 წ. გვ. 500.

ნება ეძლევა გათხოვდეს ნებისმიერ პირზე.

რაში მდგომარეობდა ქვრივის დაძახება: ს. მაკალათია თავის წიგნში „ხევსურეთი“ წერდა: „ქვრივი ქალის გათხოვება წინათ მიღებული არ ყოფილა, მაგრამ თუ ახალგაზრდა ქალი დაქვრივდებოდა და ის ვისმე მოეწონებოდა, მაშინ მთხოვნელი სახლის ბანზე ავიდოდა, თოფს გაისროდა და დაიძახებდა, რომ ეს ქვრივი მე მომწონსო და არავინ შეირთოსო. ამის შემდეგ ქვრივის შერთვა სხვას არ შეეძლო. ეს გამოინვევდა მტრობასა და შულღს.

ქვრივის შერთვისათვის საჭირო იყო საქვრივოდ მისვლა პირველი ქმრის ოჯახში და შემორიგება. ქვრივის ურვადი პირველად დაქორწინებულთათვის განკუთვნილი თანხის ნახევარს უდრიდა.

ეს ძალიან ნააგავს სალიკურ სამართალში ქვრივის მეორედ გათხოვების საკითხს, „რეიპუსის“ გადახდის წესს.

XVIII საუკუნის მთიულეთში ქვრივის დაძახებით შერთვის აკრძალვა უთუოდ პროგრესული მნიშვნელობის აქტი იყო. იგი გულისხმობდა მთიელი ქვრივი ქალის უფლებების გაფართოებას და მისი მდგომარეობით ბარის საქართველოს ქალების მდგომარეობასთან მიახლოებას.

საქართველოს ჩვეულებითი სჯულის მიხედვით, ოდეს გათხოვდეს ქალი პირველად საქმრომ უნდა გადაიხადოს „საჩექმე“ გადასახადი, მაგრამ თუ ქალი დაქვრივდებოდა, მაშინ საქმრომ უნდა გადაიხადოს „საქვრივო“ და ისე წაიყვანოს.

საქვრივო ჩვეულებითი სჯულის მიხედვით, მეზატონის ან მეფის მოხელის სასარგებლოდ უნდა გადაეხადა იმას, ვინც ქვრივის შერთვას მოინდომებდა საქვრივოს გამოართმევდნენ ქვრივის ღირსების მიხედვით. ღირსება გულისხმობდა ქვრივის არა მარტო პირად თვისებებს, უნარს, პატიოსნებას, არამედ მის ქონებრივ მდგომარეობასაც. ესე იგი ქვრივის ღირსება შეფასებულია ქვრივის უნართა და ქონებრივი მდგომარეობით.

პროფ. ივ. სურგულაძის აზრით, საქვრივო ეწოდებოდა იმ გადასახადს, რომელიც დაწესებული იყო ბატონის სასარგებლოდ. ქვრივი გლეხის ქალის გათხოვების შემთხვევაში, რომელსაც იხდიდა საქმრო, ხოლო გ. ნადარეიშვილის აზრით კი, საქვრივოს იღებდნენ არა მარტო ბატონი, არამედ ის ოჯახიც საიდანაც ქვრივი წავიდოდა. ამის დამადასტურებლად მოჰყავს შუა საუკუნეების ევროპული სამართალი. საქართველოს სოც. ისტორიის დოკუმენტებიდან დაცულ წყაროებში ვკითხულობთ: „ეს წიგნი მომეც მე გიორგი თურქისტანიშვილმა შენ ჩინჩალაძეს გიორგის და შვილსა შენსა ნიკოლოზსს, ასე რომ ჩემი ბიძაშვილის გიუას ნაცოლარი ქვრივი მოინდომე შესართავად და მეც მოვინდომე ჩემის სახითა მოვათხოვო და საქვრივოც გამოგართვა, რაც ჩემი გული შეჯერდებოდა და შენთან არას კაცს ხელი არ ჰქონდეს ღვთის მეტს“.¹

აქ ჩანს, რომ საქვრივოს იღებს ყმა ჩინჩალაძის ბატონი თურქისტანიშვილი და არა ქვრივის პირველი ქმრის ნათესავები. საქვრივოს რომ მეზატონე ღებულობს, ეს ჩანს არა მარტო დასტურლამალიდან და ვახტანგის კანონებიდან, არამედ სხვა საბუთებიდანაც.

ვახტანგ ბატონიშვილიც რამდენიმე მუხლს უძღვნის ქვრივ ქალს.

134 მუხლში ვკითხულობთ: „თუ ქვრივი იყოს და ობლები წვრილი ყუანდეს და მოვალემ ვალის თხოვნა დაუნყოს, სანამდის ობლები არ დაიზრდებიან, ვალი არ ეთხოვების, და თუ ობლებსა და ქვრივს აქუს რამე და იმ მოვალეს სხვა მოვალე ჰყავს აღონებს რა გინდა რა,

¹ დოკუმენტები საქართველოს სოციალური ისტორიიდან, ტ. I, ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, თბილისი, 1940 წ. გვ. 773.

მიაცემინოს რომე სარგებლით საქმე არ გაუჭიროს.”¹

ხელისუფლება ეხმარება ქვრივს, თუ მას ობლები ჰყავს მოვალემ უნდა დაიცადოს და სანამ შვილებს არ გაზრდის ვერ გადაუხდის. აქ მოვალე მას აღარ შეაწუხებს.

203-ე მუხლით კანონმდებელი კიდევ უფრო მეტად იცავს ქვრივი ქალის ინტერესებს: „გლეხის კაცის ცოლი რომ დაქვრივდეს, მისი მეზობონე ქვრივს ძალად ნუ გაათხოვებს, ვინც ქვრივს უნდოდეს ის შეერთოს, და თუ არ უნდოდეს თავის ობლებთან იყოს.”²

ქვრივის მეორედ გათხოვება არ იყო შეზღუდული, პირიქით მეზობონის სურვილით კი არ უნდა გათხოვილიყო არამედ თავისი სურვილით. და თუ ვინმეს გაჰყვებოდა ქვრივი, იმ კაცმა მეზობონეს უნდა მისცეს ხარი და მარჩილი. თუ შვილები ჰყავს მაშინ ვაჟი თავის ბატონს მოგვაროს, ხოლო ქალი თვითონ უნდა გაზარდოს და დაასახლოს. მეზობონე მას მოახლედ ნუ მოინდომებს.

ამ მუხლიდან ჯერ ერთი იკვეთება ის, რომ კანონი იცავს ქვრივი ქალის ინტერესებს და მეორეც ასევე ამ ქვრივი ქალის შვილების ინტერესებს, თუ ქალია, მეზობონემ ის მოახლედ არ უნდა მოინდომოს.

აქ ქვრივი ქალის გათხოვების შემთხვევაში მეორე ქმარმა უნდა გადაიხადოს ქვრივის წაყვანისათვის საქვრივო.

როგორ გადანყდება კანონის მიხედვით უშვილო ქვრივის საკითხი.

231-ე მუხლის თანახმად: „ვისი შვილი დარჩეს მას უკან მოკუდეს, დედაკაცი დარჩეს უშვილოდ თუ სახლში დადგება, რადგან ქმარი და შვილი იქ მოკუდომია, ისევ თავისი პატივით იყოს.

თუ გამოვა, ან სამშობლოს მივა, ან მოლოზნად შედგება, სახლიდამ საკაცის საქონელს ვერ წაიღებს. და თუ რამ თავისი ქმრის კერძო საქონელის და სულადი არის, მისი მესამედი სამკურნალოდ გაყუეს ამ დედაკაცს, მამულის გარდა.

თუ სახლში გაუყარი კაცი არა ჰყავს, საქონელს თავისი ბატონის მეტი ვერავინ შეეცილება”.³

აქ ლაპარაკია ქვრივ ქალზე, რომელსაც გარდაეცვალა ქმარიც და შვილიც.

დატოვებული ქმრის ქონებიდან სამკვიდროდ გაიყოს ყოველივე მამულის გარდა. მას ვერავინ ვერ შეეცილება მეზობონის გარდა.

ქვრივი ქალის მეორედ გათხოვების საკითხი ასევე განხილულია, როგორც ფეოდალური გვიანი პერიოდის ასევე XIX საუკუნის ქრონიკებშიც.

ხუცესს მღებრიშვილის მიერ დაწერილ ახალციხურ ქრონიკებში ვკითხულობთ:

1902 წელს აგვისტოს 20-ში ქუთაისში ჯვარი დაინერა პავლე ფალაშოვმა ქვრივ ქალზე.

/შ. ლომსაძე ახალციხური ქრონიკები გვ. 253./

1888 წელს გიორგობის თვეს 29-ს საღამოზე და შაბათ დღეს იოსებ ფალაშოვი დაქორწინდა მეორედ არზუმელ ქვრივ ქალზე.

¹ ი. დოლიძე, ვახტანგ ბატონიშვილის სამართალი, გვ. 515.

² ი. დოლიძე, ვახტანგის სამართალი, გვ. 531.

³ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ვახტანგის სამართალი, გვ. 540-541.

/მ. ლომსაძე ახალციხური ქრონიკები გვ 246./

1897 წელს ლვინობისთვის 6-8 ჯვარი დაიწერა სედეკ დურგალოვის შვილმა მიხეილმა ვარლამოვის ქვრივზე“.

/მ. ლომსაძე, ახალციხის ქრონიკები, გვ. 251./

ამ ქრონიკებიდან კარგად ჩანს, რომ ქვრივი ქალის გათხოვება შეზღუდული არ ყოფილა, რომელიც ჯვრისწერით მთავრდებოდა.

ვახტანგ ბატონიშვილი უშვილო დედაკაცის გაყრის საკითხს ასე გადაწყვეტს:

168-ე მუხლი: უშვილობისთვის კაცი ძალად და მის უნებურად ცოლს ვერ დააგდებს და თუ დააგდებს, სრული სისხლი უნდა მისცეს.

„იქნებ კაცი ისე ჭანი იყოს, რომ ცოლთან წოლა კი შეეძლოს და შვილის შექმნა კი არ შეეძლოს, ამისათვის არ გაიყრებიან და თუ სულ ისე მცვედანი არის, რომ ქალთან წოლა არ შეუძლია, უნდა კაცმა ცოლს დასტური მისცეს, სხვისი ქმრის შერთვისა.

თუ ვინ იცის, ქორწილზეც კაცი ყოფილა ან ქორწილს უნინაც და მემრე ქორწილზედ დამცვედნებულა, არ გაიყრებიან“.¹

კანონმდებელი კატეგორიული წინააღმდეგია ცოლ-ქმარს შორის გაყრისა, მაგრამ ქმარმა თუ დააგდოს მაინც, მაშინ სრული სისხლი უნდა მისცეს, მაგრამ თუ კაცს ცოლთან არ შეუძლია წოლა მაშინ ცოლს თანხმობა უნდა მისცეს, რომ სხვა ქმარი შეერთოს.

ასეთი შემთხვევაცაა განხილული: თუ კაცი ქორწილზე კაცი ყოფილა და ქორწილის წინაც და ქორწილის დროს დამცვედნებულა მაშინაც არ გაიყრებიან.

ამჟამად, ქართული სამართლის ძეგლებში ქალს, როგორც საქორწინო საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, დაწყებული ბაგრატის სამართლის ფრაგმენტებიდან დამთავრებული ვახტანგ ბატონიშვილის სამართლით. ყველა სამართალი იცავს ქალის უფლებებს, მის ინტერესებს.

მოცემული ტექსტები ასევე გვიჩვენებს, რომ სხვადასხვა მეფის მიერ გამოცემული სამართალი ანალოგიურ პარალელებს ავლენს ერთმანეთთან შეჯერებისას.

ისევე როგორც სხვა ქვეყნებშიც, საქართველოში ქორწინებას ჰქონდა თავისი წესი და პირობები, აგრეთვე დამაბრკოლებელი გარემოებები, რომლის დაცვა სავალდებულო იყო თითოეული მენწყილისათვის.

ქართული ფეოდალური სამართალი ქორწინების წესსა და პირობებს განსაზღვრავდა ასაკისა და თანხმობის მიხედვით.

ქორწინების პირობად ითვლებოდა საქორწინო ასაკი და დასაქორწინებელთა თანხმობა, ხოლო დამაბრკოლებელ გარემოებად კი აუცილებელი იყო დაცვა იმისა რომ:

1. აკრძალული იყო ნათესავეებს შორის ქორწინება;
2. სულიერი ავადმყოფობა;
3. სარწმუნოებრივი სხვადასხვაობა;
4. თუ ერთ-ერთი დაქორწინებული იყო სხვასთან;

¹ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები ტ. I, ვახტანგის სამართალი, მეცნიერება, 1963 წ. გვ. 523.

ასევე მნიშვნელოვანი იყო ნოდებრიობის პრინციპი, თუმცა ეს ნორმის სახით არ ყოფილა ჩამოყალიბებული.

სამართალი, გარდა ქორწინებისა, ასევე იცავდა განქორწინების (ანუ გაყრის) პირობებსაც, ოჯახის სიმტკიცის მიზნით.

ასევე იცავდა ქვრივ ქალებს, მეორედ გათხოვების შემთხვევებს, რაც ასევე სამართლით იყო მოწესრიგებული.

გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, გამომც. მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი, 1963 წ.
2. გ. ნათაძე, სალიკური სამართალი, გამომც. მეცნიერების აკადემია, თბილისი, 1958 წ.
3. ი. დილიძე, ადრეული ფეოდალური სამართლის ძეგლები სალიკური სამართალი, გამომც. მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი, 1950 წ.
4. ქართლის ცხოვრება ტ. II, თბილისი, 1969 წ.
5. ს/ჯ-ის ისტორიული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდის მასალები.
6. ივ. ჯავახიშვილი თხზულებები 12 ტ. ტ. VI, გამომცემლობა მეცნიერებათა აკადემია, 1982 წ.
7. ივ. ჯავახიშვილი თხზულებები 12 ტ. ტ. III, გამომცემლობა მეცნიერებათა აკადემია, 1982 წ.
8. შუა საუკუნეების სამართალი, ტ. II, გამომცემლობა მეცნიერებათა აკადემია, 1962 წ.
9. საქართველოს ჩვეულებითი სჯული, თბილისი, 1984 წ.
10. ქართული მწერლობა, ტ. I, გამომცემლობა თბილისი, 1987 წ.
11. ქართული მწერლობა, ტ. II, გამომცემლობა თბილისი, 1987 წ.
12. ქართული მწერლობა, ტ. III, თბილისი, 1988 წ.
13. ქართული მწერლობა, ტ. V, გამომცემლობა თბილისი, 1988 წ.
14. შ. ლომსაძე, გვიანი შუა საუკუნეების საქართველოს ისტორიიდან (ახალციხური ქრონიკები), თბილისი, 1979 წ.
15. ხამურაბის კანონები, გამომცემლობა მეცნიერება, თბილისი, 1988 წ.
16. ვ. მეტრეველი, რომის სამართალი, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 1995 წ.
17. ფ. ენგელსი, ოჯახი, კერძო საკუთრება და სახელმწიფოს წარმოშობა, თბილისი, 1953 წ.
18. გ. ნადარეიშვილი, ქართული საოჯახო სამართლის ისტორიიდან, თბილისი, 1965 წ.
19. გ. ნადარეიშვილი, ქართული სამართლის ისტორიის ნარკვევები, თბილისი, 1971 წ.
20. А. Бебель, Женщина и Социализм, М. 1959 г.
21. А. Бебель, Женщина настоящего, прошедшего и будущего времени, М. 1966 г.
22. Н. П. Грацианский, Западная Европа в середине века, М. акад. изд. 1925 г.
23. იაკობ ხუცესი, წამებაი წმიდისა შუშანიკისი, ქართული მწერლობა, ტ. I, თბილისი, 1987.
24. გ. მერჩულე, გრ. ხანძთელის ცხოვრება, ქართული მწერლობა, ტ. I.
25. ს. მაკალათია „ხევსურეთი“, თბილისი, მეცნიერება, 1984 წ.
26. არქანჯელო ლამბერტი „სამეგრელოს აღწერა“ თბილისი, 1038 წ.

THE WOMAN AS A SUBJECT OF MARRIAGE AND FAMILY LEGAL RELATIONS ACCORDING TO THE FEUDAL LAW OF GEROGIA

Neli Ghonghadze

Invited Lecturer at Samtskhe-Javakheti State University

Abstract

Women's rights were different in different eras from ancient times to the 19th century, due to the peculiarities of the epoch. The purpose of the presented paper is to find out, from the ancient law sources to the 19th century, how the rights of women in various countries were described, what rights and responsibilities they had as subject of marriage and family legal relations.

The article also discusses the status of women under Khamurabi, Roman law, Salian law, Georgian feudal law, Armenian law, and legislation.

The woman, as the subject of marriage legal relations in every country, had the right to be protected from any offense. She had the right to be married for the second time. The widow's interests were protected by the state. Besides every country discussed marriage rules and conditions. Divorce issues were also discussed. They had separate discussions about infertility. The law of all countries gave different assessments to divorce. In the case of divorce, there were sanctions and fines. If the divorce was caused without any reason then marriage obstacles were foreseen.

Women with different hierarchies were paid great attention, accordingly, their rights were also defined.

Generally, women's interests were more or less defended by the law in all countries.

Keywords: women's rights, legal relations, the status of women.

Introduction

The development of legal science in Georgia has a long history. Even in the 11th century, Ekvtime Mtatsmindeli extensively translated from Greek the "The Little Law" and, in his explanations, formulated a progressive doctrine of guilt at this time.

"The Great Law" is equally noteworthy translated by Arsen Ikaltoeli in the XI-XII centuries with profound knowledge and art.

Indicators of the development of Georgian legal thought are the monuments of XI-XIV centuries of Georgian law (Bagrat Kurapalati, Beka Mandaturtukhutsesi, Agbugha Amirspasalari, George Brtsk-invale's law books), in which important legal institutions are established. Russian and European legal and political ideas are reflected in the XVIII-XIX centuries David Batonishvili's work "In Law." These great law monuments pay outstanding attention to the issues related to women.

According to Georgian concept, everything great is related to a woman: Georgia is a St. Mary's or woman's share, Georgia's educator and a convertor into Christianity is also the woman – St. Nino, though the creator of the greatest Georgia is the King David the Builder, the symbol and icon is a woman – King Tamar, the greatest example of sacrifice and torture for the nation and country was shown by the woman as well – Queen Ketevan.

Saint Ilia the Righteous also affirmed that, for Georgians, mother is not only a parent, Georgians also say mother tongue for the language, mother city for the main city, main pillar – mother pillar, mother-pole, strongest and the main idea -mother-idea, even the plowman's plow is called plow– mother. It is noteworthy, therefore, that in feudal Georgia the status of women in the social order was in line with the cultural level of the nation.

Georgia's socio-political situation has led to greater rights for women and equalization with men, more than in some of the more developed feudal countries in Georgia's neighborhood. The woman was relatively free, her social environment was not as strict as in other countries. In fact, women often played a crucial role in various periods of a nation's history; however, there was no absolute development of rights in Georgia at that time.

Today, there is even growing interesting to understand the legal status of a woman in family-marriage relationships. Marriage was a difficult and long way to go before it became monogamous.

There were different forms of marriage between the two great epochs of the patriarchate and the matriarchate: at the beginning of the matriarchate, there were group and couple weddings. As the couple got married, the husband moved to live with his wife, this was the so-called matriarchal rule of married life. One of the hallmarks of matriarchate marriage was that it was predominantly initiated by women.

The Georgian matriarchate included Late Paleolithic and Early Neolithic. In the Eneolithic era, it gradually shifted from matriarchate to patriarchate. At this time, the role of men in production, farming was increasing. The notion of the surname appears being based on the paternal lineage, the patriarchal families being separated within the surname.

The family contains all the antagonisms, all the basic traits that are characteristic of a given society. Studying family-marriage relationships is very useful in this respect, since it reflects the class antagonism inherent in a given society.

In the pre-feudal (Feudalism) era, there is relatively little information about the rules of family and marriage.

Since IV century Kartli has witnessed a great historical event – the victory of the Christian religion. The new religion receives greater protection from state authority and is declared as state religion. For a brief period of time the Christian religion covers the whole of Georgia. At that time, the new religious doctrine has a profound effect on almost all spheres of public life, becoming the theoretical basis of morality and law.

In the ancient work of Georgian literature by Jacob Tsurtaveli's "The Martyrdom of the Holy Queen Shushanik" – important information about the Georgian family of that period is preserved. By the time marriage is monogamous, the principle of marriage that has been officially acknowledged by the Christian Church as a monogamous one appears. The author of the "The Martyrdom of the Holy Queen Shushanik" argues that in the 5th century in Georgia, "blood did not mean only ancestry and surname, but also a family based on one wife and one husband.

The conditions of marriage were: the will of the couple and the marriageable age.

Marriage was an agreement of two different families, and so the future brides' will was paid attention only in some exceptional cases. In the 11th century, Georgian writer George Khutses Monk in "The

Life of George Atoneli” tells how Jacob’s father, George Atoneli, married his wife. Jacob was heading to Persia for vacation and stopped at his future bride’s home. Jacob liked Mary, her appearance and asked her parent’s permission to marry her.

Of course, in Georgia, the love of a woman was recognized as beautiful and high virtues, and the young boy had the right to choose for himself the love of his life. “Where it did not yet exist, it would not have been possible to find a way of free love“ . On such grounds, Shota Rustaveli’s preaching of female worship and adoration could have arisen. The notion of equality between women and men, expressed in Shota Rustaveli’s immortal narrative, is very characteristic of the high development of 12th-century Georgian thinking, but it is noteworthy that the notion of women’s equality in Georgian literature had been widespread before. Already in St. Nino’s life it is said: “There are no men, no women, but you are all equal”, while in the Georgian hieratikon it is written: “Holy and right are men and women.

The great manifestation of the creative energy of the Georgian man and the magnitude of his thought is the work of Peter Iber, who founded the Georgian “New Settlement“ in Jerusalem since the V century, which was called “Georgian Monastery”.

Peter Iber considers that fornication is not love. His idea could not have been a reflection of Sh. Rustaveli’s poem, when he drew a great distinction between love and fornication.

“love is different, fornication is different, there is a huge border between them.” In the face of a woman, unlike other countries, they see first and foremost a person who moves forward and upwards with a man.

One of the hallmarks of the marriage vow, as we have said, is the will of the future brides, but the latter was often violated and the will was only paid attention in the exceptional cases. The marriage was often politically motivated. In the past, king of Georgia should marry a member of the royal family of a foreign or neighboring state equal to his kingly dignity. This rule did not allow the king’s kinship to have any influence on the policy and action of the king of Georgia; the daughters of the Georgian kings themselves were only married to their equals.

The second condition of marriage was the marriage age. Ancestral and family interests played a major role in the marriage. Of course, the marriage age was also related to this circumstance. The written statues recognized the woman as marriageable at the age of 12. The recognition of age 12 as the marriageable for the woman originates from ancient Roman and then from provisions of canon law.

According to Georgian feudal law, it is not clear whether the difference between ages was an obstacle for marriage.

From the “Akhaltsikhe Chronicles“ Mgebrishvili writes that: “On March 15, 1794, one of the monkey cases was done by Peter Varlamov, who was widowed at 78 and couldnot move but married Ivan Erekllov’s widow – aged 32.” As we read it is a “monkey case“ and marriage could have been only for profit.

According to the written monument, before Ruys-Urbnisi ecclesiastical congregation there was so-called Representative marriage. Its essence was the following – in many cases one of the future brides was not present, the necessary conditions for marriage existed. Thus, it was a wedding where representatives took part in the blessing ceremony. Ruys-Urbnisi ecclesiastical council severely banned such a marriage and ordered: “persons married this way could not be called – wife and husband.”

Even the king himself was powerless not to obey the law.

This was considered to be one of the hindrances to marriage if one was married to another. Relative marriage was also considered to be a hindrance to marriage.

There was the rule of “Mamamdzudzeoba” in Georgia. This rule was based on the basic provision that the father’s foster child cannot be raised and even breastfed in his father’s family and ancestral home. He would no doubt breed in another ancestral home, he would grow up, and when he was raised he would only enter his father’s ancestral home, though his mother would breast-feed. The main point of this term was to express the attitude of the child to the father and not to the mother. This rule implies that not only did the child grow up without his father’s ancestral home but also his own mother, the husband’s wife had not yet entered her husband’s ancestral home and remained in her ancestral home even after her marriage. The rule of this kind of marriage is based on the basic doctrine that a man should find his fiancé and his wife in another ancestry. The rule of such a marriage was known as the rule of exogamy.

They distinguished kinship by blood, epiphany, adoption, and marriage. In the case of blood relatives, if someone were to get married in the seventh degree of blood relation, such a marriage would not be canceled, they only would have to pay the bill.

In the ancestral royal court and in the circle of nobles, this rule was not always strictly observed. Among the politically motivated marriages, the Church gave the highest permission of the fifth, sixth, and seventh degrees of kinship.

One of the hindrances to marriage was mental illness. For example, The ailing wife could not be blessed with a crown. The marriage was said to have been “invalidated” by the husband, and anyone who cheated on it had to pay for it.

In addition, religious differences were considered to be a hindrance to marriage. The legislator forbade marrying a representative of another denomination, which should have been caused by the fact that denomination at that time became a synonym for national belonging.

As already mentioned, the legislature forbids marriage between Orthodox and Gentiles, obviously it would be forbidden for Christians and Muslims as well.

Let us now consider how the principle of equal-title applies to marriages. According to Georgian feudal law, Beka-Mandaturtukhutsi acknowledges the principle of equality in the title of future brides but does not directly prohibit marriage between representatives of different ranks. Lordship, rank difference and family name were so strong in Georgia that no special legislation was even needed to ban it. At the time, however, the social and rank conditions were an insurmountable obstacle, and marriage between low- and high-ranking families would probably be impossible or very rare.

We will briefly touch upon marriage rituals as a result of marital family relationships.

In Georgia, as in any other Christian countries, marriage was preceded by the engagement of a bride. In the early Christian era, when marriage was civil, it meant only a civil contract. In the aftermath, the Church declared engagement as a saint ritual. In case of breach of the engagement law, the legislator shall require a fine in the form of a property.

In Vakhtang’s law, marriage was preceded by an engagement, it had a legal effect and was regarded as an agreement on future marriage. Article 77 of the Vakhtang’s Law states: “If an engaged woman’s

father marries her to another man, he shall give a third of his house.” The idea is that, an engagement is not equal to marriage and in case of its cancellation marriage ring (or other property) goes back to the owner.

According to Georgian feudal law, the oldest monument of which the fragments have reached us is the law of Bagrat III. This was followed by Giorgi The Brilliant’s Law, the Law of Beka and Aghbuga, the Law of Vakhtang. The latter was compiled at the beginning of the eighteenth century, which is an extremely interesting and important corpus, not only in terms of the history of Georgian law but also of the science of general law. It is unfortunate that neither David The Builder’s nor King Tamar’s period had not reached us, but it is implied that during Georgia’s prosperity, justice must have been even stronger. From this it is also proved that there was justice. If not 12th century law, then Tamar would not have banned the death penalty or cruel punishments.

It is known that during the medieval period Georgia had close state and cultural relations with Byzantium. Georgian law in its own way has elaborated and applied many norms of Byzantine law and made it into Georgian reality.

Georgian feudal law was generally based on the principles of feudal law. It is possible that traditions of humane attitude towards women in Georgia for centuries have had a positive impact on legislation.

Although the marriage was firm and solid, there were some cases of divorce. In the Book of Law of Bagrat Kurapalati we read in Article 140; “they will be divorced if the wife gets sick into the husband’s family. The lawmaker allows for divorce, the husband should give her half property, but if they have a common child, then the sick wife can no longer claim her dowry, It will be left to a child.

Article 88 is completely different. It deals with the wife’s immorality, betrayal of her husband. However, a woman’s lover pays a fine. The legislator would not intervene if the husband remains in marriage with the woman.

It was possible that the initiator of the divorce was a husband or a wife, and the wife would be given the same punishment as her husband.

Georgian law payed special attention to a widowed mother. It protected her. Since the XVIII century the legislature had forbidden a widow to be married upon “calling” . The widow was now allowed to marry anyone. Makalatia in his book “Khevsureti” describes the tradition of “calling” : According to the rule a widow should not remarry, but if a young man liked the widowed woman, he would go up to the roof of the house, shoot a rifle, meaning that he liked the widow and others did not have a right to marry her, otherwise there would be a hostility.

The widow’s second marriage was not limited, she could be married not according to her master’s desire, but by her own wish. And the person who a widow married, had to give a master a bull and a goat. If he had children then the son will settle with his master, and the woman had to raise and settle her daughter. A master could not have her as a maid.

This article, firstly, states that the law protects the interests of a widow and, secondly, the interests of the widow’s children.

Conclusions

Thus, in Georgian law monuments, a woman as a subject of marriage in a legal family relationship has a special importance, starting from the fragments of “Bagrati Law“ ending with “Vakhtang Batonish-

vilis Law“ . All laws protect woman’s rights, her interests.

The texts also show that the law issued by different kings reveals similar parallels in reconciling one another.

As in other countries, marriage in Georgia had its own rules and conditions, as well as obstructive circumstances, which were mandatory for each couple to observe.

Georgian feudal law defined the terms and conditions of marriage according to age and consent.

Conditions of marriage were the consent of the couple and the age. The hindrance could be:

1. Marriage between relatives;
2. Mental illness;
3. Religious differences;
4. If one was married to another.

The principle of rank was also important, although it was not formulated as a norm. Law, apart from marriage, also protected the conditions of divorce in order to strengthen the family. It protected widows and regulated their second marriage.

References

1. I. Dolidze, Monuments of Georgian Law, Academy of Sciences Publishing, Tbilisi, 1963
2. C. Natadze, Salic Law, ed. Academy of Sciences Publishing Tbilisi, 1958
3. I. Dilidze, Early Feudal Law Monuments Salic Law, Academy of Sciences Publishing, Tbilisi, 1950
4. Life of Kartli II, Tbilisi, 1969
5. Materials of the Manuscript Fund of the GS Historical Museum.
6. Iv. Javakhishvili Works 12 vol. T. VI, Academy of Sciences Publishing 1982.
7. Iv. Javakhishvili Works 12 vol. T. III, Academy of Sciences Publishing, 1982.
8. Medieval Law, vol. II, Academy of Sciences Publishing, 1962.
9. Georgian Customary law, Tbilisi, 1984.
10. Georgian Literature, vol. I, Publishing House Tbilisi, 1987
11. Georgian Literature, vol. II, Publishing House Tbilisi, 1987
12. Georgian Literature, vol. III, Tbilisi, 1988
13. Georgian Literature, vol. V, Publishing House Tbilisi, 1988
14. Sh. Lomsadze, From the History of Late Medieval Georgia (Akhaltshikhe Chronicles), Tbilisi, 1979.
15. Khamurabi Laws, Publishing Science, Tbilisi, 1988.
16. F. Metreveli, Roman Law, Meridian Publishing House, Tbilisi, 1995.
17. F. Engels, Family, Private Property, and the Origin of State, Tbilisi, 1953
18. G. Nadareishvili, From the History of Georgian Family Law, Tbilisi, 1965
19. G. Nadareishvili, Essay on the History of Georgian Law, Tbilisi, 1971
20. A. Bebel, Woman and Socialism, M.Sc. 1959
21. A. Bebel, Woman of present, past and future, M.Sc. 1966
22. N. P. Graziansky, Western Europe in the Middle Ages, M. 1925
23. Jacob Khutses, The Martyrdom of the Holy Queen Shushanik, Georgian Literature, vol. I, Tbilisi, 1987.
24. G. Merchule, Gr. Khandzteli’s Life, Georgian Literature, vol. I.
25. S. Makalatia Khevsureti, Tbilisi, Science, 1984
26. Archangel Lambert, Description of Samegrelo, Tbilisi, 1038

ქონების ჩამორთმევის საკითხი სსკ კანონმდებლობაში

ზვიად გოგრიჭიანი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია ქონების ჩამორთმევის საკითხი, რომელიც არ არის გამართლებული არც სისხლისსამართლებრივი და არც სამოქალაქო სამართლებრივი პოზიციებიდან. საკვლევ თემაში ხაზგასმულია უდანაშაულო მესაკუთრისთვის დანაშაულის საგნის და საშუალების ჩამორთმევის პრობლემა. ყურადღება გამახვილებულია სისხლის სამართლის მიზანზე. სასჯელის ძირითადი მიზანია დანაშაულის თავიდან აცილება. მაშასადამე, დამნაშავის მიმართ უნდა გამოვიყენოთ ისეთი სასჯელი, ისეთი ღონისძიება, რომელიც მომავალში თავიდან აგვაცილებს ახალი დანაშაულის ჩადენას, როგორც ამ პიროვნების, ისე სხვა ადამიანისგანაც. ასევე, გაკრიტიკებულია ქონების ჩამორთმევა, როგორც დამატებითი სასჯელი, რომელიც გათვალისწინებულია სს კოდექსის მე-40 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ი“ პუნქტით, რადგან სასჯელის ეს სახე საკონსტიტუციო სასამართლომ ჯერ კიდევ 1997 წელს გააუქმა; ხაზგასმულია მოსაზრება, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან დაუყოვნებლივ უნდა იქნას ამოღებული მე-40 მუხლის „ი“ პუნქტი, ქონების ჩამორთმევა, რაც შემდგომ განაპირობებს ტექსტის წარდგენას 2000 წლის 5 მაისის რედაქციით. ყურადღების მიღმა არ არის დატოვებული, თუ როგორ აისახა საკანონმდებლო ცვლილებები სასამართლო პრაქტიკაში.

ქონების ჩამორთმევის საკითხი სსკ კანონმდებლობაში

ქონების ჩამორთმევა გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლით. ამ მუხლით ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ან/და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას.

კონფისკაცია არის მთლიანი და სპეციალური. მთლიანი ქონების კონფისკაცია ნიშნავს სახელმწიფოს სასარგებლოდ დამნაშავის მთლიანი ქონების გადაცემას. კონფისკაციის ეს ფორმა ადრე ხშირად გამოიყენებოდა. დღეს მას მიმართავენ გამონაკლისის სახით. იშვიათია კანონმდებელთა რიცხვი, რომელიც მას ითვალისწინებს. საფრანგეთში მთლიანი კონფისკაცია მოსალოდნელია ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობით სერიოზულ შემთხვევებში. თითქმის ყველგან კონფისკაციას ექვემდებარება დანაშაულის ჩასადენად განკუთვნილი ნივთი ანდა დანაშაულის პროდუქტი, ან დანაშაულის ობიექტი. ასეთ განმარტებას გვაძლევს ჟან პრადელი თავის ნაშრომში „შედარებითი სისხლის სამართალი“ (სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი თბ. 2016 წ. თსუ გვ. 490-ე).

1992 წლის 21 ოქტომბრამდე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით ქონების კონფისკაცია მდგომარეობდა სახელმწიფო საკუთრებად მსჯავრდებულის პირადი საკუთრების, მთელი ქონების, ან მისი ნაწილის იძულებით უსასყიდლოდ ჩამორთმევაში. ქონების ნაწილის კონფისკაციის დროს სასამართლოს უნდა აღენიშნა, თუ ქონების რომელი ნაწილის კონფისკაცია ხდებოდა ან ჩამოეთვალა საკონფისკაციო საგნები. ქონების კონფისკაციის დროს სახელმწიფო პასუხს არ აგებდა მსჯავრდებულის ვალებსა და ვალდებულებებზე და არ შეიძლებოდა იმ საგნების კონფისკაცია, რაც აუცილებელი იყო მსჯავრდებულისა და მის კმაყოფაზე მყოფი პირებისათვის, თანახმად განსაკუთრებული სპეციალური ორგანოს მიერ დამტკიცებული ნუსხისა.

შემდგომ ამისა, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 1997 წლის 21 ივლისის N51–ე (გადანყვეტილებით), როგორც ამას პროფესორი ოთარ გამყრელიძე აღნიშნავს, ქ. თბილისის ჩუღურეთის რაიონის სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება დააკმაყოფილა (როგორც ნეგატიურმა კანონმდებელმა). რაიონული სასამართლო, საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 23 – ე და 96 –ე მუხლებით

დამატებითი სასჯელის სახით დაწესებული ქონების კონფისკაციის კონსტიტუციის 21–ე მუხლთან შეუსაბამობას ასაჩივრებდა. საკონსტიტუციო სასამართლო თავის გადანყვეტილებაში ასაბუთებდა – ქონების კონფისკაციის ინსტიტუტი საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობაში საბჭოთა წყობილებიდან მომდინარეობს. იგი ბოლომდე იქნა შენარჩუნებული საბჭოთა სახელმწიფოში და იქიდან სისხლის სამართლის თანამედროვე კოდექსში გადმოვიდა. პროფესორი ო. გამყრელიძე სამართლიანად აღნიშნავს – საბჭოთა იმპერიის ჩამოყალიბება მართლაც აქედან დაიწყო, ეს იმპერია თავიდანვე, უპირველეს ყოვლისა, ადამიანის გონებას და კერძო საკუთრებას ებრძოდა, ამიტომ იყო, რომ საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდეგ „თავისუფალი მენარმეობის განვითარების პირობებში შესაძლებელი გახდა საკუთრების უფლების კონსტიტუციურად განმტკიცება“, რაც მოცემულია საქართველოს კონსტიტუციის 21–ე მუხლით. საკონსტიტუციო სასამართლო დასახელებულ გადანყვეტილებაში კიდევ ერთ მნიშვნელოვან გარემოება – ქონების კონფისკაცია, თავისი შედეგებით არ შეესაბამება სასჯელის ინდივიდუალურობის ძირითად პრინციპს, რადგან იგი ჩვეულებრივ მიმართულია არა მხოლოდ დამაშავის, არამედ მისი უდანაშაულო ოჯახის წინააღმდეგ.

ასე გაუქმდა მაშინდელი კანონმდებლობით ქონების კონფისკაცია, როგორც სისხლის სამართლის სასჯელი. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილება სავალდებულოა პარლამენტისთვის; საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის სისხლის სამართლის კოდექსში ეს სასჯელი აღარ შეუტანიათ. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ 2000 წლის 5 მაისის კანონით კოდექსის 52–ე მუხლი ახლებურად ჩამოყალიბდა. ამ მუხლით დაწესდა დანაშაულის საგნის ან საშუალების ჩამორთმევა „რაც, რასაკვირველია, სასჯელს არ წარმოადგენს“, ეს არის საპროცესო ღონისძიება, რომელიც სასჯელისგან განსხვავებულ მიზნებს ისახავს.

ამ მოკლე ანალიზიდან აშკარად გამოიკვეთა ერთი საყურადღებო დებულება. საბაჟო წესების დარღვევისთვის სასჯელთან ერთად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სისხლის სამართლებრივი იძულებითი ღონისძიება დანაშაულის საგნის ან საშუალების ჩამორთმევის სახით. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1997 წლის 21 ივლისის გადანყვეტილების შემდეგ მოქმედმა სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ სავსებით დასაბუთებულად უარი თქვა ქონების კონფისკაციაზე,

როგორც სისხლის სამართლის სასჯელზე. კოდექსში დარჩა მხოლოდ საპროცესო კონფისკაციად წოდებული დანაშაულის იარაღის და საშუალების ჩამორთმევა, რომელიც სისხლის სამართლის სასჯელს არ წარმოადგენს.

შეიძლება კიდევ ერთ საკითხს მივაქციოთ ყურადღება – საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კოდექსის 52 – ე მუხლით დანაშაულის ნივთის ჩამორთმევა ყოველთვის სავალდებულო არ იყო, 52–ე მუხლის მე–2 ნაწილში ნათქვამი იყო: ნივთის ჩამორთმევის საკითხს წყვეტს სასამართლო. ასეთი ღონისძიების გამოყენება შეიძლება იმ შემთხვევაში, როცა იგი საჭიროა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აუცილებლობიდან ან ცალკეულ პირთა უფლებებისა და თავისუფლების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე, ანდა ახალი დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით. ასეთი ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობა ჰქონდა ასევე ცალკეულ პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე. ყოველივე ეს კი სასჯელის მთავარ მიზანს, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას, იმსახურებდა. საქართველოს სისხლის სამართლის კო-

დექსში ასეთ მდგომარეობას ვხედავთ მთელი 8 წლის მანძილზე, მაგრამ ეს მდგომარეობა მალე შეიცვალა საქართველოს პრეზიდენტის 2004 წლის 19 ოქტომბრის N14 განკარგულებით შეიქმნა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმის განვითარების სტრატეგიის შემუშავებელი სამუშაო ჯგუფი. სამწუხაროდ, ამ ჯგუფში სისხლის სამართლის არც ერთი ცნობილი სპეციალისტი არ შეუყვანიათ. ძირითადად ეს ჯგუფი არასპეციალისტებით იყო წარმოდგენილი. სწორედ იმ „სამუშაო ჯგუფის“ შემუშავებული უნდა იყოს ის კანონპროექტი, რომელიც საქართველოს პრეზიდენტმა დაამტკიცა 2005 წლის 22 დეკემბერს. ამ კანონით, როგორც პროფესორი ოთარ გამყრელიძე აღნიშნავს, პარლამენტმა აღადგინა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1997 წლის 27 ივლისის გადაწყვეტილებით გაუქმებული სასჯელი - ქონების კონფისკაცია. 52-ე მუხლი უკვე შემდეგი სახელწოდებით გვხვდება – ქონების ჩამორთმევა, იგი დღემდე ამგვარი სახელწოდებით არის მოცემული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში და ნიშნავს: დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ან/და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. როგორც ვხედავთ, აღნიშნული ფორმულირებით ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საჭიროა დადგინდეს სახეზე დანაშაულის ჩადენის საგანი, იარაღი, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთი თუ დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონება (დანაშაულის იარაღი არის ის საგანი, ნივთი, რისი საშუალებითაც მოხდა დანაშაული ან გაადვილდა მისი ჩადენა. დანაშაულის საგანი, დანაშაულის იარაღთან შედარებით, ფართო შინაარსისაა და გულისხმობს არა მხოლოდ იმ ნივთს, რომელიც დანაშაულის ჩასადენად იქნა გამოყენებული, არამედ ისეთსაც, რომელიც დანაშაულის განხორციელების მიზნს წარმოადგენდა (მაგ., ფული და სხვა ფასეულობა).

სსკ ერთმანეთისაგან მიჯნავს დანაშაულის საგანს, იარაღის და დანაშაულის ჩასადენად გამიზნულ ნივთს და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ ქონებას. თუ დანაშაულის საგანი, იარაღი და დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთი ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის კანონიერ მფლობელობაში შეიძლება იყოს, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონება, ბუნებრივია, მისი წარმომავლობის გათვალისწინებით ვერ იქნება კანონიერ მფლობელობასა და საკუთრებაში არსებული. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე ხდება. ამასთან ერთად, სასამართლოს მიერ აუცილებლად უნდა იყოს დადგენილი, რომ ქონება დანაშაულებრივი გზითაა მოპოვებული.

როდესაც პირი საკუთრებაში მყოფ იარაღს დანაშაულის ჩასადენად იყენებს, ამით მესაკუთრე თავისი ქმედებით იარაღზე საკუთრების უფლებას კონსტიტუციურ უფლებას აცლის და გაჰყავს იგი კონსტიტუციის 21-ე მუხლით დაცული სფეროდან, ამიტომ ამ შემთხვევის შეფასება კონსტიტუციის 21-ე მუხლთან მიმართებით არ უნდა მოხდეს, თუმცა მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, კანონიერად შეძენილი ნივთი დანაშაულის საგანი ვისი ქმედებით ხდება: მესაკუთრის, თუ სხვისი ქმედებით. თუ მესაკუთრემ თავის მიერ კანონიერად შეძენილი ნივთი დანაშაულის

ჩასადენად გამოიყენა, შეიძლება იგი საკუთრების უფლებით დაცული სფეროდან გავიდეს, მაგრამ განსხვავებულად უნდა გადამწყდეს საკითხი მაშინ, როცა კანონიერად შეძენილ ნივთს არა მესაკუთრე, არამედ სხვა მესამე პირი აქცევს დანაშაულის საგნად.

პრაქტიკაში არის მაგალითები სასამართლო პრაქტიკიდან 2015 წლის 5 თებერვლიდან 8 თებერვლამდე პერიოდში ვინმე თემურმა და თენგიზმა შპს „რიკო კრედიტის“ თბილისის ფილიალში ჩააბარეს ყალბი ოქროს ნაკეთობები და მოტყუებით დაეუფლნენ ლომბარდის კუთვნილ თანხას – 4505 აშშ დოლარს. საქმეზე შეკრებილი ერთმანეთთან და უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით დადასტურდა თემურისა და თენგიზის მიერ დანაშაულის ჩადენა. ე.ი. მათ მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ჩაიდინეს სხვისი ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით. კერძოდ,

დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილით „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით. სასჯელის დანიშვნის დროს სასამართლომ გაითვალისწინა მათი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები, მათი პიროვნება, ოჯახური მდგომარეობა.

გარდა იმისა, რომ სასჯელის ძირითად სახედ შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა, დამატებითი სასჯელის სახედ სსკ 52 –ე მუხლის თანახმად ორივე მათგანს სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამოერთვათ 17 ცალი ოქროს სამაჯური .

კიდევ ერთი მაგალითი სასამართლო პრაქტიკიდან: კ. მონიავას ბრალი დაედო მასში, რომ მან ჩაიდინა ქრთამის მიცემა, ე.ი. უკანონო ქმედების ჩასადენად მოხელისთვის პირდაპირ ფულის შეთავაზება, რათა ამ მოხელემ თანამდებობრივი უფლება – მოვალეობის შესრულებისას სხვა პირის სასარგებლოდ განახორციელოს რაიმე ქმედება. იგი შეხვდა გარემოს დაცვის ზედამხედველობის დეპარტამენტის უფროსს, რომელსაც უკანონო ქმედების ჩასადენად, კერძოდ, მამამისის, ზაურ მონიავას სასარგებლოდ, გარემოზე მიყენებული ზიანის 150 000 ლარამდე შემცირების სანაცვლოდ ქრთამის სახით შესთავაზა 30 000 ლარი, რაც მას პირადად გადასცა. მოცემულ კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე სასჯელის შეფარდებისას იხელმძღვანელა სსკ 339-ე მუხლის მე-2 ნაწილით და კახაბერ მონიავას განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 4 (ოთხი) წლის 5 (ხუთი) თვის და (ორი) დღის ვადით და მასვე სსკ 52 –ე მუხლის საფუძველზე დამატებით სასჯელის სახედ სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამოერთვა ქონება – 30 000 ლარი. აქ პირველ მაგალითში ერთი შეუსაბამობაა სამართალთან, რომელიც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლში გვხვდება. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს მსჯავრდებულისთვის დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. მაშასადამე, შეძენილი ქონება, ამ მუხლის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, არც ერთ შემთხვევაში დაუბრუნდება, თუ საქმეს ვერ გახსნიან, თალითობის გზით მოპოვებული ქონება დარჩება თალითის, ხოლო თუ თალითის დაიჭერენ, ნივთი გადაეცემა სახელმწიფოს საკუთრებაში. პროფესორი ო. გამყრელიძე ამ საკითხთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მოპარული ნივთი სასამართლომ მესაკუთრეს დაუბრუნა, მაგრამ რომელ კანონს დაეყრდნო სასამართლო, როცა ასეთ გადაწყვეტილებას იღებს, არ ჩანს, ანუ პროფესორი ო. გამყრელიძე 52-ე მუხლის დღევანდელ რედაქციას უსამართლო კანონს უწოდებს და ამიტომ სასამართლო მოვალეა არ დაეყრდნოს უსამართლო კანონს, მაგრამ რა ვუყოთ კანონს? როდემდე უნდა ვითმინოთ სსს კოდექსის 52-ე მუხლის დღევანდელი რედაქცია, რომ კანონში სხვა ენეროს და პრაქტიკა სხვა გზით მიდიოდეს. გამოსავალს ისევ ო. გამყრელიძე 52 – ე მუხლის ტექსტის 2000 წლის 5 მაისის რედაქციით აღდგენაში ხედავს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-20 მუხლს, სადაც სასჯელთა

სახეობა ჩამოთვლილი, დაემატა ახალი პუნქტი – ქონების ჩამორთმევა. ამას ლოგიკურად მოჰყვა კოდექსის 52-ე მუხლის შინაარსის არსებითი შეცვლა. რაც მთავარია, 52 –ე მუხლით ქონება მესაკუთრეს ყველა შემთხვევაში „უსასყიდლოდ“ ჩამოერთმევა. უფრო მეტიც, უსასყიდლოდ გადაეცემა ნივთი სახელმწიფოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ნივთს დამნაშავე მხოლოდ კანონიერად ფლობს და ის დანაშაულის ჩასადენად გამოიყენა. მართალია კანონიერი მფლობელისთვის ნივთის ჩამორთმევა 52-ე მუხლის ადრინდელი რედაქციითაც იყო გათვალისწინებული, მაგრამ მაშინ ასეთი ქონება ყველა შემთხვევაში არ ჩამოერთმეოდა დამნაშავეს და ამავე დროს ეს ჩამორთმევა არ ხდებოდა უსასყიდლოდ. საერთოდ დავას ინვესს სასამართლო პრაქტიკაში, თუ რამდენად სწორია დანაშაულის საგნის მესაკუთრისთვის ყველა შემთხვევაში ჩამორთმევა და სახელმწიფოს საკუთრებაში გადაცემა. კოდექსის 52 –ე მუხლში გამოჩნაკლისი არ არის დასახელებული და ისე გამოდის, რომ დანაშაულების საგანი ყოველ შემთხვევაში უნდა ჩამოერთვას მესაკუთრეს და გადაეცეს სახელმწიფოს საკუთრებაში, მაგრამ გასარკვევია, აღნიშნავს პროფესორი ო. გამყრელიძე (კორუფ-

ცია საქართველოში თბ. 2011 გვ.150) რომელ ნივთზეა აქ საუბარი? არ არის გამორიცხული, რომ დამნაშავემ უდანაშაულო კაცის ნივთი მესაკუთრესთან შეუთანხმებლად გამოიყენა დანაშაულის ჩასადენად. მაგ. 1. დამნაშავემ ჯერ მოიპარა ნივთი და შემდგომ ამ მოპარული ნივთით ახალი დანაშაული ჩაიდინა. დაუშვავთ მოპარული ნივთი ისე გადმოიტანა სახელმწიფო საზღვარზე, რომ ამ ნივთს საბაჟო კონტროლი არ გაუვლია. რამდენად სამართლიანი იქნება ამ ნივთის მესაკუთრისათვის ჩამორთმევა და სახელმწიფო საკუთრებაში გადაცემა. ნივთი რომ სამართალდამრღვევს უნდა ჩამოერთვას მხოლოდ და არა უდანაშაულო მესაკუთრეს საბჭოთა კანონმდებლობით იყო დაკანონებული. 1960 წლის საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის საპროცესო კოდექსის 77-ე მუხლში შემდეგნაირად იყო ასახული, დანაშაულის იარაღს, რომელიც ბრალდებულს ეკუთვნის, კონფისკაცია უნდა ეყოს ან მოისპოს. 2. ნივთი რომლის ბრუნვაში მოქცევა აკრძალულია უნდა გადაეცეს სათანადო დანესებულებას ან მოისპოს. 3. ნივთი, რომელიც არავითარ ღირებულებას არ შეიცავს უვარგისია, უნდა მოისპოს, ხოლო თუ დაინტერესებული პირი ან დანესებულება იშუამდგომლებს – მათ მიეცემა. 4. დანაშაულებრივი გზით შეძენილი ფული და სხვა ფასეულობა სასამართლოს განაჩენით ჩაირიცხება სახელმწიფო შემოსავალში. დანაჩენი ნივთები მიეცემა კანონიერ მფლობელს, ხოლო თუ ამ უკანასკნელს ვერ დაადგენენ გადავა სახელმწიფო საკუთრებაში. ამ ნივთის კუთვნილების შესახებ დავის აღძვრის შემთხვევაში ეს დავა უნდა გადაწყდეს სამოქალაქო სასამართლო წარმოების წესით. ანუ იმის დაწერა სასამართლო განჩინებებში საბაჟო წესების დარღვევის დროს, კანონიერი მფლობელისათვის ნივთის, როგორც განზრახი დანაშაულის საგნის ან საშუალების უსასყიდლოდ ჩამორთმევა ნივთის მესაკუთრის ინტერესებს არც ერთ შემთხვევაში უსამართლოდ არ ლახავს, ვინაიდან მესაკუთრეს აქვს უფლება დანაშაულის ჩამდენი პირისაგან, ვინც ეს ნივთი გამოიყენა კონტრაბანდისტული დანაშაულის საგნად ან საშუალებად, სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით მოითხოვოს მისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

ასეთი მსჯელობა გასაოცარია, აღნიშნავს პროფესორი ო. გამყრელიძე – „კანონიერი მფლობელისთვის“ სხვისი ნივთის ჩამორთმევა არც ერთ შემთხვევაში არ ლახავს მესაკუთრის ინტერესს, რადგან მას თურმე შეუძლია სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით აუნაზღაუროს ზიანი. როგორ შეიძლება მესაკუთრე დააზარალო მატერიალურად ისე, რომ არ შეილახოს მისი მესაკუთრის უფლება. რამდენ მესაკუთრესაც შეიძლება დაუსვა შეკითხვა, შეილახა თუ არა თქვენი საკუთრების უფლება, ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში ყველა მესაკუთრის პასუხი იქნება ცალსახა – „შეილახა“. პროფესორი ო. გამყრელიძის მოსაზრებით „ჯერ ერთი რატომ მიგყავარ სასამართლოში“, როცა სასამართლო უკვე იხილავს ამ საქმეს და გადაწყვიტოს ჩემი ნივთის საკითხი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, გამოყენებული სასჯელი უნდა აკმაყოფილებდეს პროპორციულობის პრინციპის მოთხოვნებს. ხელვაჩაურის რაიონულმა სასამართლომ 2006 წლის 20 აპრილის განაჩენით საქართველოს სსკ-ის 52-ე მუხლის მე-2 ნაწილით მძლოლს სახელმწიფოს სასარგებლოდ ჩამოართვა მის კანონიერ მფლობელობაში არსებული დანაშაულის საგანი – 537 947 ლარის საბაჟო ღირებულების სხვადასხვა დასახელების საქონელი. მძლოლს მსჯავრი დაედო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 214-ე მუხლით საბაჟო წესის დარღვევისთვის. საქონელი, რომელიც მძლოლს გადმოჰქონდა საბაჟო წესის დარღვევით, მინდობილი ჰქონდა ხელშეკრულების საფუძველზე დასავლეთ საქართველოში მცხოვრები 169 მოქალაქისგან.

ქონების მესაკუთრეებმა საბოლოო სარჩელით მიმართეს საკონსტიტუციო სასამართლოს და მოითხოვეს საქართველოს სს კოდექსის მე-40 მუხლის „ი-ნი“ პუნქტის 41-ე მე-2 ნაწილის და 52-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ანტიკონსტიტუციურად გამოცხადება. საკონსტიტუციო სასამართლომ 2007 წლის 2 ივლისის გადაწყვეტილებით ეს სარჩელი არ დააკმაყოფილა. დამნაშავეს ხელვაჩაურის სასამართლომ „სხვისი“ ქონება ჩამოართვა. ამით ისჯება ადამიანი, ვისაც დანაშაული არ ჩაუდენია, რასაც, როგორც ჩანს, ეთანხმება საკონსტიტუციო სასამართლო.

საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 2 ივლისის გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება 1997 წლის 21 ივლისის გადაწყვეტილებას, რომლის მიხედვით ქონების კონფისკაცია თავისი შედეგებით არ შეესაბამება სასჯელის ინდივიდუალობის ძირითად პრინციპს, რადგან იგი, ჩვეულებრივ, არა მხოლოდ დამნაშავეს, არამედ დამნაშავეს და თავისი უდანაშაულო ოჯახის წევრის წინააღმდეგაც არის მიმართული. თავისი შინაარსით გვახსენებს საქართველოს სსრ 1928 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 58-ე მუხლის პირველ ნაწილს, რომლის მიხედვით – უკუეთუ სამხედრო მსახური გაიქცევა ან გაფრინდება საზღვარგარეთ, მისი ოჯახის სრულწლოვანი წევრი, რომელმაც ხელი შეუწყო, გაამზადა, ან თუნდაც იცოდა ეს ღალატი, თუმცა არ აცნობა ხელისუფლებას, დაისჯება თავისუფლების აღკვეთით 5 წლიდან 10 წლამდე, მთელი ქონების კონფისკაციით. ამავე კოდექსის, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილით, კი მოღალატის ოჯახის დანარჩენ სრულწლოვან წევრთ, რომლებიც მასთან ერთად ცხოვრობდნენ ან მის რჩენაზე იყვნენ დანაშაულის ჩადენის მომენტში, გადასახლებულ უნდა იქნენ ციმბირის შორეულ რაიონებში. ამ შემთხვევაში ერთი კაცის პასუხისმგებლობის საფუძველი ხდება მეორე პიროვნების დანაშაული. ქონებრივი კონფისკაციით, რა თქმა უნდა, სხვა ოჯახის წევრებზეც აისახებოდა.

ახლა წარმოვიდგინოთ, თუნდაც ერთი წუთით, 537 947 ლარის საბაჟო ღირებულების ქონება სახელმწიფო საკუთრებაში უსასყიდლოდ გადავიდა და 203 უდანაშაულო კაცი იმით შეიძლება დაამშვიდონ, რომ ზარალი დამნაშავემ სამოქალაქო წესით უნდა აანაზღაუროსო. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 124-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის მიხედვით, „დაზარალებულის, გამართლებულის ან სხვა პირის კუთვნილი ყველა ნივთი და დოკუმენტი, განსაჯელისა და იმ პირის გარდა, რომელთაც მათზე ქონებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ, უბრუნდება მესაკუთრეს ან მფლობელს“. სასამართლომ არ იმსჯელა რა განსხვავებაა 52-ე და საპროცესო კოდექსის 124-ე მუხლებს შორის. როდის არის ქონება დანაშაულის იარაღი ან ნივთი და როდის ექვემდებარება კონფისკაციას?! კოლეგიამ მაინც განიხილა მოსარჩელეთა საკუთრების ჩამორთმევის შემთხვევა 21-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ფარგლებში, რაც საკუთრების უფლების შეზღუდვის ფარგლებში მოიაზრება. საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებით, სადავო ნორმამ ერთმანეთისგან გამიჯნა მესაკუთრე და საკუთრების ობიექტი. მესაკუთრე, რომელსაც არ ჩაუდენია დანაშაული, რჩება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლის მე-2 ნაწილით განსაზღვრული სასჯელის ფარგლებს მიღმა, მაგრამ დამატებითი სასჯელის ქონებრივი შედეგი არაბრალეულ მესაკუთრეზეც აისახება.

განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლო 2007 წლის 2 ივლისის სადავო გადაწყვეტილებაში ეყრდნობა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. საქმეზე – „აგოსი – გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, სადაც თითქმის ანალოგიური გარემოება იკვეთებოდა, ევროპულმა სასამართლომ მიუთითა, რომ უდავოდ კონფისკაცია არის საკუთრებით მშვიდობიან სარგებლობაში, კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის პირველი წინადადების მიხედვით, თუმცა იგი გამოიხატა არა ქონების ექსპროპრიაციაში, არამედ სარგებლობის კონტროლში, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ყველა მონაწილე სახელმწიფოში აღიარებულია სამართლის ზოგადი პრინციპების შესაბამისად, კონტრაბანდით შემოტანილი საქონელი შეიძლება კონფისკაციას დაექვემდებაროს. მის საპირისპიროს, აგოსმა აღნიშნა, რომ ეს წესი არ გამოიყენებოდა უდანაშაულო მესაკუთრის მიმართ. ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მონაწილე სახელმწიფოში არ არსებობდა ერთიანი პრაქტიკა, აუცილებელი იყო თუ არა ბრალის არსებობა კონფისკაციის განსახორციელებლად. უდანაშაულო მესაკუთრის ქონების ჩამორთმევის ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არ ჰქონია ერთიანი მიდგომა, რაც ყურდ უნდა მიეღო საკონსტიტუციო სასამართლოს. ქონების ჩამორთმევა პროპორციულ საშუალებად რომ ჩაითვალოს, უნდა დადასტურდეს აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებების არსებობა. პროპორცი-

ულ საშუალებად რომ ჩაითვალოს, უნდა დადასტურდეს აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროების არსებობა, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად არის შეფასებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საექვო გახდება საკუთრების უფლებაში ჩარევის მართლზომიერება. პროფესორი თ. ცქიტიშვილი სამართლიანად აღნიშნავს: „არაბრალებულ მესაკუთრეს აქვს სამართლებრივი საშუალება პასუხი მოსთხოვოს არაკეთილსინდისიერ კონტრაპენტს და ედავოს მას სამოქალაქო სამართლებრივი წესით, მაგრამ რამდენად წარმოადგენს იგი საკუთრების უფლების დაცვის საკმარის გარანტიას და ადგილი ხომ არ აქვს საკუთრების უფლებაში არაპროპორციულ შეჭრას“. ასევე, იქვე საინტერესოდ აგრძელებს: „რამდენად გამართლებულია უსასყიდლოდ, სახელმწიფოს მიერ თუნდაც დანაშაულის საგნად მიჩნეული ქონების ჩამორთმევის შეფასება საზოგადოების საჭიროებად, როცა ქონების მესაკუთრე არაერთი პირი, არამედ პირთა ჯგუფია; და ამასთან, ერთად მათ ბრალი არ მიუძღვით სამართალდარღვევაში, რომლის საგანიც მათი ქონება გახდა“.

გ. ამირანაშვილი მორალური კონფისკაციის თეორიით ამართლებს უდანაშაულო მესაკუთრისთვის იმ ქონების ჩამორთმევის მართლზომიერებას, რომელიც სხვისი მართლსაწინააღმდეგო და ბრალებული ქმედებით გახდა დანაშაულის საგანი. მორალური კონფისკაციის თეორიით, მორალური ქმედების შედეგად, შეიძლება ზოგიერთი ინტერესი კონფისკაციას დაექვემდებაროს, ვინაიდან არ მიიჩნევა დაცვის ღირსად. უნდა ითქვას, რომ ნებისმიერი თეორიის შექმნას თავისი საფუძველი აქვს. თეორია იქმნება კონკრეტული პრობლემური საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით. ეს თეორია, აღნიშნავს პროფესორი თემურ ცქიტიშვილი – ვერ ხსნის ისეთ პრობლემას, რომელიცაა ქონების ჩამორთმევის დამატებითი სასჯელის გამოყენების ფარგლების განსაზღვრასთან (სს კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში. გვ. 578). შეიძლება ითქვას, რომ ქონების ჩამორთმევის პროპორციულობის შესაფასებლად, მნიშვნელოვანია ჩამორთმეული ნივთის წარმომავლობის გათვალისწინება. კერძოდ იმის დადგენა, რამდენად კანონიერია მისი წარმოშობა, მაშინ, როცა ნივთი კანონიერი წარმოშობისაა, ხოლო მესაკუთრე არაბრალებული, ქონების ჩამორთმევა არაპროპორციულად უნდა შეფასდეს იმისდა მიუხედავად, გახდა თუ არა ეს ნივთი სხვა პირთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის საგანი. სამართლებრივ სახელმწიფოში არასამართლდამრღვევი პირის მიმართ კონფისკაციის გამოყენება და ქონების ჩამორთმევა არ უნდა ხდებოდეს.

ქონების ჩამორთმევის, როგორც დამატებითი სასჯელის კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებით, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში არაერთგვაროვანი მოსაზრება სუფევს. თუ მეცნიერთა ერთი ნაწილი ამ სასჯელის არსებობაში არაპრობლემურს და არაკონსტიტუციურს არაფერს ხედავს, მეცნიერთა მეორე ჯგუფი საწინააღმდეგო აზრს გამოხატავს. პროფესორ თ. გამყრელიძის თვალსაზრისით, 2005 წლის სასჯელთა სისტემაში სასჯელის ახალი სახეობის ქონების ჩამორთმევის შემოტანით, „კანონმდებელმა კვლავ გააცოცხლა კოლექტიური პასუხისმგებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის მოტივით 1997 წელს ძალადაკარგულად ცნობილი კოდექსის ის ნორმა, რომელიც სასჯელის დამატებით ღონისძიებად ქონების კონფისკაციას აწესებდა“.

როდესაც საუბარია დანაშაულის პრევენციის მიზნით ქონების ჩამორთმევაზე, ჩნდება კითხვა – შესაძლებელია თუ არა დანაშაულის პრევენცია დამნაშავისთვის იმ ნივთის ჩამორთმევით, რომელიც უდანაშაულო პირს ეკუთვნის. უდანაშაულო მესაკუთრისთვის საკუთრების ჩამორთმევამ არ შეიძლება პროვოცირებაზე იმოქმედოს პრევენციულად, ანუ გადაათქმევინოს მას დანაშაულის ჩადენა. პირს ყოველთვის ურჩევნია დანაშაული ჩადინოს სხვისი კუთვნილი ნივთით, ვიდრე თავისით, რადგან ნივთის ჩამორთმევის შემთხვევაში ის არ დაკარგავს საკუთრებას. უდანაშაულო მესაკუთრისთვის ნივთის ჩამორთმევას არაფერი საერთო აქვს სასჯელი პრევენციულ ფუნქციასთან, აღნიშნული მიზნის მისაღწევად იგი უფარგისია.

კონფისკაცია, როგორც სახდელის სახე, გამოიყენება ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევის

შემთხვევაშიც, მაგრამ ადმინისტრაციულ სამართალში კონფისკაცია განიმარტება სახელმწიფო საკუთრებაში იმ საგნების უსასყიდლოდ იძულებით გადაცემად, რომელიც იყო ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის იარაღი, საშუალება. რაც მთავარი და საგულისხმოა, კონფისკაციას ექვემდებარება დამრღვევის მხოლოდ პირადი საკუთრების საგანი. ახლა საჭიროა გავარკვიოთ, თუ როგორ უნდა განიმარტოს კანონიერი მფლობელობა ქონების ჩამორთმევის დროს. მფლობელობის დეფინიცია მოცემულია საქ. სამოქალაქო კოდექსის 155-ე მუხლის მე-2 ნაწილში, სადაც აღნიშნულია, რომ მფლობელად არ ითვლება ის პირი, რომელიც ახორციელებს ფაქტობრივ ბატონობას ნივთზე, მაგრამ სხვა პირის სასარგებლოდ და რომელსაც ნივთის ფლობის უფლებამოსილება მიღებული აქვს ამ პირისგან, მფლობელად მიიჩნევა მხოლოდ უფლებამოსილების მიმნიჭებელი. აქედან გამომდინარე დავით სულაქველიძე წერს, რომ მესაკუთრის მიერ მისთვის სასარგებლო მიზნით სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირისთვის დროებით ნივთის ან სხვა ქონების გადაცემა ან მინდობა არ წარმოშობს იმ პირის კანონიერ მფლობელობას აღნიშნულ ნივთზე ან ქონებაზე, ვისაც ის გადაეცა. ტვირთის გადამზიდავი კომპანიის მძღოლი, რომელსაც მესაკუთრის ნებით გადაეცა ქონება ერთი დასახლებული პუნქტიდან მეორე დასახლებულ პუნქტში დანიშნულ მისამართზე გადასაზიდად, ამ ქონების ფაქტობრივი ფლობის პყრობის პერიოდში ის არ წარმოადგენს კანონიერ მფლობელს.

ამ მსჯელობის საფუძველზე ავტორი საბოლოოდ დაასკვნის: „სწორედ ამგვარად უნდა იქნეს გაგებული საქართველოს სსკ 52-ე მუხლში მოხსენიებული ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის კანონიერ მფლობელობაში ნივთის ქონების არსებობის შინაარსი, რომელიც მთლიანად უნდა შეესაბამებოდეს სამოქალაქო კანონმდებლობას. საბოლოოდ შეიძლება დავასკვნათ, რომ ზემოთ დასახელებული მოსარჩელებისთვის კუთვნილი ნივთების მძღოლისთვის ჩამორთმევა არ იყო გამართლებული არც სისხლისსამართლებრივი და არც სამოქალაქო სამართლებრივი პოზიციებიდან. მძღოლი, ერთი სიტყვით, არ არის ამ ნივთების კანონიერი მფლობელი, რასაც აუცილებლად მოითხოვს საქართველოს სსკ 52-ე მუხლი. ო. გამყრელიძე სს კოდექსის 52-ე მუხლთან დაკავშირებით სხვა პრობლემასაც ხედავს. კერძოდ, დასახელებული მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა იმას ნიშნავს, რომ იგი მსჯავრდებულს „სახელმწიფო სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამოერთმევა“. მაშასადამე, ქონება დაზარალებულს არ უბრუნდება. თუ საქმე გაიხსნა ნაპარავი სახელმწიფოს უსასყიდლოდ გადაეცემა, ხოლო საქმის გაუხსნელობის შემთხვევაში, მოპარული ნივთი დამნაშავეს დარჩება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სს ზოგადი ნაწილი თბ. 2016
2. კორუფცია საქართველოში, კრიმინოლოგიური ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი. თბ. 2011 წ.
3. სს კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში. თბ. 2015წ.
4. სამეცნიერო პრაქტიკული ჟურნალი ცხოვრება და კანონი N1, იანვარ-მარტი, 2014 წ.

THE ISSUE OF PROPERTY DEPRIVATION IN THE CRIMINAL CODE OF GEORGIA

Zviad Gogrichiani

Ph.D Student of Iv. Javakhshvili State University

Abstract

The article deals with the issue of property deprivation, which is not justified either by criminal or civil law. The research highlights the problem of confiscating the innocent owner's object and means of crime. The focus is on criminal justice. The main purpose of punishment is to prevent crime. Therefore, the punishment to the offender must be a measure that will prevent him/her committing from a new crime in the future, and prevent a new offence.

The paper also criticizes the confiscation of property as an additional sentence provided in Article 40 part 1, paragraph "e" of the Criminal Code of Georgia, since the Constitutional Court abolished this sentence in 1997. The research emphasizes the fact, that Article 40, paragraph „e“ , Property Confiscation should be removed immediately from the Criminal Code of Georgia, thereby postponing the text as amended on 5 May 2000. The due attention is paid to how the legislative changes have been reflected in judicial practice.

Keywords: property deprivation, Criminal Code of Georgia, confiscation.

Introduction

Confiscation of property is provided by Article 52 of the Criminal Code of Georgia. Deprivation of property under this article shall mean the free deprivation of property of a crime and/or weapon, an object intended for the commission of a crime and/or property obtained through the crime by the state.

The confiscation is total and special. Confiscation of the entire property means the transfer of the offender's entire property for the benefit of the State. This form of confiscation was often used before. Today it is addressed as an exception. The number of legislations which envisage it is rare. Total confiscation in France is expected in serious cases to illicit drug trafficking. Almost everywhere the confiscated item or the product of the crime or the object of the crime is subject to confiscation. Jean Pradel gives this explanation in his work "Comparative Criminal Law" (General Part of Criminal Code of Georgia, Tbilisi, p. 490).

History Overview

Prior to October 21, 1992, confiscation of property consisted of the confiscation of convicted person's assets, all or part of the property by a state. When confiscating a part of property, the court had to determine which part of the property was confiscated or list the confiscated items. At the time, while confiscation of property the state was not liable for the convict's debts and liabilities. But, the confiscation of the items, necessary for the convict and his/her dependents, was prohibited according to a list approved by a special body.

Thereafter, the Constitutional Court of Georgia dated July 21, 1997 (N51 decision) as stated by Prof. Otar Gamkrelidze, Tbilisi's Chugureti district court upheld the constitutional submission. The district court ruled that Article 23 and 96 of the Criminal Code of Georgia, 1960, were incompatible with Article 21 of the

Constitution.

It complained of non-compliance with Article 21 of the Constitution on the confiscation of property imposed as an additional punishment. The district court appealed against the inconsistency with Article 21 of the Constitution of the Confiscation of Property under Articles 23 and 96 of the 1960 Criminal Code of Georgia.

The Constitutional Court stated in its decision that the Institute of Confiscation of Property originated in Georgian law under Soviet legislation. It was completely preserved in the Soviet State and from there transposed into the modern Criminal Code. Professor O. Gamkrelidze correctly pointed out that the establishment of the Soviet Empire really started from here, as it fought against human minds and private property. It was the reason, that after the collapse of the Soviet Empire, “in the conditions of the development of free entrepreneurship it was possible to constitutionally strengthen the right to property” as set forth in Article 21 of the Constitution of Georgia. Another important circumstance in the Constitutional Court’s judgment is that the confiscation of property, in its results, is incompatible with the basic principle of the individuality of the sentence, because it is usually directed not only against the offender but also against his/her innocent family.

Thus, the confiscation of property by criminal law was abolished in this way. The decision of the Constitutional Court is binding for the Parliament. This sentence was not included in The Criminal Code of Georgia of 22 July 1999. It should also be noted that by the law of May 5, 2000, Article 52 the Code was newly amended. This article seeks to confiscate the object or means of the crime, “which, of course, is not punishment”, a procedural measure that aims at purposes other than punishment.

Present State

From this brief analysis, one important point can be drawn. In addition to the punishment for violating customs rules, criminal coercive measures may be used in the form of confiscation of the object or means of crime. Following the ruling of the Constitutional Court of Georgia of July 21, 1997, the criminal law in force completely rejected the confiscation of property as a criminal sentence. The Code only lists confiscation of weapons and means of crime, which is not a criminal conviction.

We can discuss another important issue – the deprivation of a crime object, under Article 52 of the Criminal Code of Georgia of 22 July 1999, which was not always compulsory; the court decided if there was a necessity to confiscate the object. Such a measure could be used when it was necessary for the interests of the state, public, or in the interests of the protection of the rights and freedoms of individuals, or in the light of new crime avoidance. All of this served the main purpose of punishment, to avoid a new crime. We have seen such a situation in the Criminal Code of Georgia for eight years, but this situation soon changed with the Decree № 14 of the President of Georgia dated October 19, 2004. The Working Group for the Development of Criminal Law Reform of Georgia was established. Unfortunately, prominent criminal specialists were not included in this group. This group was mainly represented by non-specialists.

The draft law approved by the President of Georgia on December 22, 2005, was developed by this “Working Group”. According to this law, as Professor Otar Gamkrelidze notes, the Parliament restored the sentence to confiscate property abolished by the Constitutional Court of Georgia on July 27, 1997. Article 52 already has the following title – “confiscation of property”, which is still referred to in the Criminal Code of Georgia.

The Criminal Code separates the object of a crime, weapons, and unlawfully obtained property. Naturally, taking into account their origin, they cannot be legally owned or considered as legal property. The confiscation of property obtained through crime is based on a court decision. In addition, it must be established by the court that the property was obtained by criminal means.

When a person uses a weapon to commit a crime, the owner, by doing so, violates the constitutional right of weapon possession and Article 21 of the Constitution. However, it is also important to bear in mind who committed the crime by the lawfully acquired object: the owner or somebody else. If the owner uses his/her legally acquired object to commit a crime, it may fall outside the protection of proprietary rights, but the matter must be resolved differently when the lawfully acquired does not belong to the owner but to the third party.

There are several examples from Judicial Practice from February 5 to February 8, 2015, when someone, Temur and Tengiz, handed over counterfeit gold items to the Tbilisi branch of “Rico Credit“ Ltd and deceived the owner by 4505\$. The evidence gathered around the case proved that Temur and Tengiz committed the crime, or they fraudulently deprived the property of somebody. In particular, the offense provided for in Article 180 (2) (a) and (b) of the Criminal Code of Georgia. At the sentencing, the court considered the mitigating and aggravating circumstances of their liability, their personality, their marital status.

In addition to being sentenced to prison as a basic punishment, they were both deprived of 17 gold bracelets in favor of the state under Article 52 of the Criminal Code of Georgia.

The Constitutional Court’s decision of 2 July 2007 contradicts the judgment of 21 July 1997 in which the confiscation of property does not comply with the basic principle of the individuality of the sentence as it usually applies not only to the offender but also to the offender and his/hers innocent family member. In its content it reminds us of Article 58 (1) of the Criminal Code of the Georgian SSR 1928, according to which, if a soldier escapes or flies abroad, a full-time member of his/her family who contributed, facilitated, or even knew of the infidelity, however, did not report to the authorities, will be punished with imprisonment of 5 to 10 years, confiscation of all property. By the same code, part 2 of the same article, and other adult members of the traitor family who were living with him/her or were staying with him/her at the time of the crime, they were to be deported to remote areas of Siberia. In this case, one person’s responsibility becomes the crime of the other person. Confiscation also affected other family members, of course.

Now suppose, for a moment, the goods of the customs value 537 947 of GEL have been transferred free of charge to the state and 203 innocent people can be reassured that the perpetrator will have to pay damages in a civil manner. According to Article 124 part 1 (e) of the Code of Criminal Procedure, “all property and documents belonging to the victim, the acquittal or any other person, except the defendant and the person liable for their property, shall be returned to the owner or proprietor.” The Court did not discuss the difference between Articles 52 and 124 of the Code of Procedure. When is property a crime weapon or thing and when is it subject to confiscation?! The Panel nonetheless considered the deprivation of the plaintiffs’ property under Article 21 part 2, which is construed as limiting their right to property. According to the Constitutional Court, the disputed norm separated the owner and the property. An owner who has not committed a crime remains beyond the scope of criminal responsibility and the punishment set forth in Article 52 (2) of the Criminal Code of Georgia, but the material consequences of the additional punishment will also affect the non-owner.

Regarding the contested decision of 2 July 2007, the Constitutional Court relied on the case-law of the European Court Case – “Agos vs the United Kingdom”, which is almost similar situation, the Court pointed out that undoubtedly forfeiture of a property in the peaceful use, under the first amendment of the

first sentence, but it is not in expropriation, but also in the use of control, European Court noted that all the participants recognized the general principles of law, smuggled goods may be subject to confiscation. In contrast, Agos noted that the rule was not applied to the innocent owner. The European Court noted that there was no common practice in the States of involved parties as to whether there was a need to impose confiscation. The European Court of Human Rights for the confiscation of innocent property did not have a unified approach to the Constitutional Court. In order to consider the deprivation of property as a proportionate remedy, the relevant public necessities must be proved.

Conclusions

To be considered a proportionate remedy, the necessary public need must be proved, which is individually assessed in a particular case. Otherwise, the legitimacy of interference with property rights will become questionable. Professor T. Tskitishvili rightly points out: “An unrealized owner has the legal means to take an unjustified contractor and prosecute him/her in civil law, but to what extent is it a sufficient guarantee of protection of property rights and is there a disproportionate intrusion into property rights.” He also states interestingly that: “How justified is to confiscate property even by the state, even considered a crime in the name of a public need, when there are not many persons but a group of persons who own the property. And besides, they have not been charged with any offenses the subject of which has become their property.”

G. Amiranashvili justifies the lawfulness of confiscation of the property of an innocent owner which has become the subject of crime by someone else’s unlawful act. According to the theory of moral confiscation, some acts of moral confinement may be subject to confiscation because they are not considered worthy of protection. It must be said that the creation of any theory has its basis. A theory is created to solve a specific problem. This theory, Professor Temur Tskitishvili points out – fails to address the problem of defining the scope of the use of additional property deprivation sentences (Trends in Liberalization of Criminal Code Legislation in Georgia, p. 578). It can be said that in order to assess the proportion of confiscated property, it is important to consider its origin. In particular, to determine whether its origin is lawful, when the thing is of legal origin and the owner is innocent, the seizure of property should be disproportionately assessed regardless of whether the thing became the subject of a crime by other persons. In a legal state, the confiscation of the property towards non-offender shall not exist.

There is a controversial opinion in the Georgian legal literature regarding the constitutionality of property confiscation as an additional punishment. If one part of the scholars find nothing unproblematic and unconstitutional in the existence of this sentence, the other group of scholars opposes it. According to Professor O. Gamkrelidze, by introducing a new form of property deprivation into the penal system in 2005, the legislator again revived the norm of the Code void in 1997 for the purpose of combating collective responsibility, which confiscated property as an additional measure of punishment. When it comes to confiscating property for the purpose of crime prevention, the question arises – is it possible to prevent crime by confiscating the property of an innocent person. Confiscation of property for an innocent owner may not prevent a person from doing so or cause him or her to commit a crime. A person always prefers to commit a crime with something other than his/her own property, because in case of confiscation he/she will not lose it. To confiscate an innocent property has nothing to do with a preventive function; it does not fit the purpose.

Confiscation, as a form of punishment, is also used in cases of administrative offenses, but in administrative law, confiscation is interpreted as the forced transfer to the state those items that were a means of committing an administrative offense. Most importantly, the offender’s personal property only is subject to confiscation. We now need to find out how to define the legally owned property when confiscating it. The

definition of ownership is given in Section 155 part 2 of the Civil Code, which states that the holder is not the person who exercises actual possession of the thing but another person and who has the authority to possess the thing from the proprietor. Accordingly, David Sulakvelidze writes that the transfer or assignment of a temporary thing or other property by a proprietor for the benefit of another person for his/her own benefit does not give rise to the lawful ownership of the property. The driver of a shipping company who, at the owner's will, transfers the property from one place to another designated address, during the actual possession of such property, is not the legal owner.

On the basis of this judgment, the author concludes: "That is how the notion of the existence of the property of the accused and the convicted person referred to in Article 52 of the Criminal Code of Georgia should be understood, which must be fully consistent with civil law. Finally, it can be concluded that the confiscation of the belongings from the above-mentioned driver was neither justified by criminal or civil law positions. The driver, in a word, is not the legal owner of these items, as required by Article 52 of the Criminal Code of Georgia. O. Gamkrelidze observes another problem with Article 52. In particular, the confiscation of property obtained by criminal, under part 3 of the article, means that it shall be "confiscated in favor of the State." Therefore, the property is not returned to the victim. If the case is closed, the stolen item will be confiscated by the state, but if the case is not resolved it will remain with the offender.

References:

1. General Part of Criminal Code of Georgia, Tbilisi, 2016
2. Corruption in Georgia, Criminological Analysis and Commentary on Judicial Practice. Tbilisi, 2011
3. Trends in Liberalization of Criminal Code Legislation in Georgia. Tbilisi, 2015
4. Scientific Practical Journal „Life and Law“ N1, January-March 2014.

სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დანერგვის ეტაპები საქართველოში და სამართლებრივი ბაზის ანალიზი

ვასილ ლიპარტელიანი

საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის
სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

მურად ფახურიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის
სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის
მონვეული სპეციალისტი

ანოტაცია

საქართველოში სპორტის ისტორია და სახელმწიფო პოლიტიკის დანერგვის ეტაპები მრავალ წელს ითვლის, თუმცა მისთვის სრულყოფილი საკანონმდებლო სახის მიცემა XX-ის 90-იანი წლებიდან ჩნდება, როდესაც დამოუკიდებელ საქართველოში იქმნება „კანონი სპორტის შესახებ“, რომელიც ნათლად გაიწერა ყველა ის საკითხი, რის მიხედვითაც უნდა განხორციელებულიყო სპორტის მართვა ქვეყანაში, თუმცა წლების განმავლობაში ვერ მოხერხდა ამ ვერტიკლზე გადასვლა რიგი პრობლემების გამო, სპორტულ ორგანიზაციებს არ ჰქონდათ გეგმა, თუ როგორ უნდა მომხდარიყო სპორტის განვითარების ხელშეწყობა და კანონშემოქმედებითი ზრდა, რის გამოც დღის წესრიგში დადგა დამატებითი სამართლებრივი დოკუმენტის შექმნის აუცილებლობა, რაშიც კონრეტულად უნდა განერილიყო პრიორიტეტები, რის საფუძველზეც მოხდებოდა ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა სპორტის განვითარების და კანონმდებლობის დახვეწის მიზნით.

საკვანძო სიტყვები: კანონმდებლობა, პოლიტიკა, ისტორია, მენეჯმენტი.

სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დანერგვის ეტაპები საქართველოში და სამართლებრივი ბაზის ანალიზი

ისტორია

საქართველოს სპორტის ისტორია შორეული წარსულიდან იღებს სათავეს, არქეოლოგიური და ეთნოგრაფიული მასალები, ისტორიულ თუ ლიტერატურულ წყაროებში მოცემული ინფორმაცია, გვაძლევს საშუალებას ვივარაუდოთ, რომ ფიზიკური ვარჯიში გამოიყენებოდა ჩვენი წინაპრების შრომით და სამხედრო აღზრდისას, საქართველოს მრავალ კუთხეში დღესაც შემორჩენილია სხვადასხვა სახის ფიზიკური ვარჯიშები და თამაშები, რომლის ისტორიას შორეულ წარსულში მივყავართ. ძნელი წარმოსადგენია ანტიკურ პერიოდში სპორტის პოლიტიკის განვითარებასა და მის საკანონმდებლო ჩარჩოებში მოქცევაზე საუბარი, მაგრამ უფრო ახლო მომავალში თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სპორტმა, როგორც სამეცნიერო დარგმა XIX საუკუნიდან დაიწყო ჩამოყალიბება, ხოლო მის ინტენსიურ განვითარებას და რეფორმირებას XX საუკუნიდან ვხედავთ, როდესაც საქართველოში პირველად ყალიბდება და იხსნება ფიზკულტურის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი (1930 წ.) და ფიზკულტურის ინსტიტუტი (1938 წ.) ამ დროიდან მოყოლებული მიმდი-

ნარეობს სპორტის მეცნიერების განვითარების პროცესი, რომელიც ჩამოყალიბდა, როგორც ჩვენი ქვეყნის, ასევე სხვადასხვა განვითარებული ქვეყნის მაგალითზე. საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენიდან (1991 წ.) სანყის პერიოდში, ქვეყანაში შექმნილმა დაძაბულმა პოლიტიკურმა სიტუაციამ, რა თქმა უნდა, სპორტის განვითარებაზეც იმოქმედა და იკლო, როგორც მეცნიერების განვითარებამ, ასევე სპორტულმა შედეგებმაც, არ არსებობდა კანონმდებლობა, რომელიც დაარეგულირებდა და კანონის ჩარჩოში მოაქცევდა სპორტს, მაგრამ 1996 წლის 20 სექტემბერს, შეიქმნა კანონი სპორტის შესახებ, რომელმაც დაარეგულირა სპორტის საკანონმდებლო ბაზა.

ამ ეტაპისთვის საქართველოში არსებობს 75-მდე სახელმწიფოს მიერ აღიარებული სპორტული ფედერაცია, რომელიც კანონით დადგენილი და მათზე მინიჭებული ფუნქციით, ახორციელებენ თავიანთი სპორტის სახეობების განვითარების ღონისძიებებს, როგორც პროფესიული, ასევე მასობრივი სპორტის მიმართულებით.

სახელმწიფო სახელმძღვანელო შტოები

საქართველოში სახელმწიფო სპორტის მართვის სტრუქტურაში არსებობს რამდენიმე მნიშვნელოვანი რგოლი, რომელთა ქმედითუნარიანობა პირდაპირ აისახება ქვეყანაში სპორტის განვითარების ძირითად ასპექტებზე, ესენია:

- საქართველოს პარლამენტის სპორტის და ახალგაზრდობის საქმეთა კომიტეტი;
- საქართველოს მთავრობა;
- დარგობრივი სამინისტრო;
- საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოები (სპორტის და ახალგაზრდობის სამსახურები).

საქართველოს პარლამენტის სპორტის და ახალგაზრდობის საქმეთა კომიტეტი

ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს სპორტის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილ ფარგლებში კონტროლს უწევს საქართველოს მთავრობის საქმიანობას, ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციითა და სხვა საკანონმდებლო აქტებით, მათ შორის, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტით, მისთვის მინიჭებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

კომიტეტის კანონით მინიჭებული ძირითადი ფუნქციებია:

- საკანონმდებლო საკითხების წინასწარ მომზადების, პარლამენტის გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელშეწყობის, პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოებისა და საქართველოს მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტი თავისი უფლებამოსილების ვადით ქმნის კომიტეტებს;
- პარლამენტისა და მისი კომიტეტის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულების კონტროლის, საკანონმდებლო საკითხების წინასწარ მომზადების მიზნით და სხვა მიმდინარე საკითხებთან დაკავშირებით კომიტეტი ქმნის სამუშაო ჯგუფებს. სამუშაო ჯგუფების საქმიანობას უზრუნველყოფს კომიტეტის აპარატი.

საქართველოს მთავრობა – საქართველოს მთავრობა წარმოადგენს აღმასრულებელ ხელისუფ-

ლებას და ახორციელებს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული პოლიტიკის ძირითად დებულებებს. მთავრობა დაკომპლექტებულია სამინისტროებისგან და მთავრობის ხელმძღვანელია პრემიერ-მინისტრი.

დარგობრივი სამინისტრო – არის „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილები-სა და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილი დაწესებულება, რომელიც მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე შეიმუშავებს ქვეყნის პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს სპორტის სფეროში და კოორდინაციას უწევს მის განხორციელებას. სამინისტრო თავის საქმიანობას წარმართავს საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებისა და დებულების შესაბამისად. სამინისტრო ანგარიშვალდებულია საქართველოს მთავრობის წინაშე და ასრულებს კანონით გათვალისწინებულ ან საქართველოს მთავრობისა და საქართველოს პრემიერ-მინისტრის მიერ კანონის საფუძველზე დაკისრებულ ამოცანებს.

სამინისტროს კანონით მინიჭებული ძირითადი ფუნქციები და ამოცანებია:

- სპორტის სფეროებში ქვეყნის ერთიანი პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შემუშავება, დაგეგმვა და მისი რეალიზების კოორდინაცია;
- ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის განვითარების სფეროებში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შემუშავება და მისი გატარებისათვის საჭირო ღონისძიებათა განხორციელება;
- სათანადო პირობების შექმნა ზოგადად სპორტის და სპორტის სახეობათა ტრადიციების შენარჩუნების, დაცვისა და განვითარებისათვის;
- ფიზიკური აღზრდის, ზოგადად სპორტისა და სპორტის სახეობათა ტრადიციების შენარჩუნების, დაცვისა და განვითარებისათვის სათანადო პირობების შექმნა, სპორტის განვითარების ძირითად მიმართულებათა განსაზღვრა, სპორტულ-გამაჯანსაღებელი მუშაობისა და სპორტსმენთა მომზადების ორგანიზაციული და მეთოდური ხელშეწყობა, სპორტის ეროვნულ სახეობათა განვითარების ყოველმხრივი ხელშეწყობა;
- მასობრივ-გამაჯანსაღებელ და სპორტულ ღონისძიებათა ერთიანი კალენდარული გეგმის შემუშავება;
- სპორტის სფეროში კვალიფიკაციის ამაღლების კოორდინაცია, ერთიანი სპორტული კლასიფიკაციის შემუშავება და დამტკიცება;
- სპორტულ ასოციაციებთან, კავშირებთან, სპორტულ საზოგადოებებთან, ფედერაციებსა და სხვადასხვა სპორტულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა, მათი საქმიანობის ხელშეწყობა.

სსიპ საქართველოს ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი

წარმოადგენს „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილ საუნივერსიტეტო განათლების სამეცნიერო-კვლევით და სასწავლო ცენტრს – უმაღლესი აკადემიური საგანმანათლებლო დაწესებულების სახით. საგანმანათლებლო საქმიანობასთან დაკავშირებული ყველა საკითხი, რომელიც არ არის გათვალისწინებული წინამდებარე დებულებით, რეგულირდება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად. უნივერსიტეტი უმაღლეს განათლებას განიხილავს, როგორც სწავლების, სწავლისა და პროფესიული უნარ – ჩვევების ჩამოყალიბების ერთიანობას და თავის მისიას განსაზღვრავს გლობალური განვითარების კონტექსტში. იგი წარ-

მოადგენს სტუდენტთა, აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის მჭიდრო ურთიერთკავშირს.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანო (სპორტის და ახალგაზრდობის სამსახური) – თავის საქმიანობას წარმართავს საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებისა და დებულების შესაბამისად. დარგობრივი სამსახურები/სამმართველოები ადგილობრივ დონეზე ხელს უწყობენ სპორტის განვითარებას; იზიარებენ სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტით გათვალისწინებულ მიზნებსა და ამოცანებს; კოორდინაციას უწევს სპორტული ღონისძიებების ჩატარებას და ხელს უწყობს დაქვემდებარებული ტერიტორიული ორგანოს მოსახლეობის სპორტში და ფიზიკურ აქტივობებში ჩაბმას, მათ გაჯანსაღებას.

კანონმდებლობა

ქვეყანაში სპორტის პოლიტიკას არეგულირებს **საქართველოს კანონი სპორტის შესახებ**, რომელიც მიღებულია 1996 წლის 20 სექტემბერს და ხელმოწერილია მაშინდელი ქვეყნის მეთაურის, ედუარდ შევარდნაძის მიერ, კანონში ნათლად არის განსაზღვრული ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე სპორტული საქმიანობის ზოგადსამართლებრივი, საციალური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული საფუძვლები, ასევე სპორტი მიჩნეულია უმნიშვნელოვანეს ეროვნულ საქმედ, რომელის განვითარებასაც აუცილებლად უნდა შეეწყოს ხელი, მაგრამ მიუხედავად ამ ყველაფრისა, საქართველოში სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება არაკონსტრუქციულად მიმდინარეობდა, რაზეც მეტყველებს სპორტის მართვის ორგანოების ჩამოუყალიბებელი მიდგომა და განვითარების ეტაპების არათანმიმდევრული მონაცვლეობა. მათ ასევე არ გააჩნდათ სპორტის განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმა, რომელიც უზრუნველყოფდა ამ სფეროში არსებული პრობლემების ეტაპობრივ აღმოფხვრას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვეყნის წინაშე დადგა **სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტის** საჭიროების საკითხი, რის გამოც 2013 წლის 22 მაისს საქართველოს მთავრობის N127-ე დადგენილებით შეიქმნა სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის ხელშემწყობი უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო. საბჭოს პირველ სხდომაზე (2013 წლის 4 ივლისი) დამტკიცდა სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტზე მომუშავე ძირითადი თემატური ჯგუფები.

ჯგუფების მუშაობას წინ უძღოდა მაშინდელი საქართველოს სპორტისა და ახალგაზრდობის საქმეთა სამინისტროს მიერ ორგანიზებული კვლევა, რომელიც საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე (ოკუპირებული ტერიტორიების გარდა) „სოციოლოგიური და მარკეტინგული კვლევების ცენტრმა“ განახორციელა. კვლევის ძირითადი მიზანი იყო საზოგადოების სპორტში ჩართულობის დონის მაჩვენებლის და ზოგადად სპორტის მიმართ მოსახლეობის ინტერესის გამოვლენა. კვლევის შედეგები საფუძვლად დაედო სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტს.

სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტი შედგება რამდენიმე ძირითადი კომპონენტისგან:

1. აღწერს არსებულ სიტუაციას;
2. ახდენს კვლევის შედეგად გამოვლენილი პრობლემების იდენტიფიცირებას;
3. მკაფიოდ აყალიბებს პრობლემების გადაჭრის გზებს;
4. განსაზღვრავს სპორტის განვითარების ძირითად მიმართულებებს.

რის საფუძველზეც სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტში გამოკვეთა სამი ძირითადი

მიმართულება:

1. **სპორტული ინფრასტრუქტურა;**
2. **სასპორტო განათლება და მეცნიერება;**
3. **საკანონმდებლო ცვლილებები.**

„სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტის“ საბოლოო ვერსია საქართველოს მთავრობამ 2014 წლის 4 აპრილის N601 განკარგულებით დაამტკიცა. დოკუმენტის მოქმედება მოიცავს 2015-2020 წლებს

ანალიზი-რეკომენდაციები

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში მოქმედებს კანონი სპორტის შესახებ და სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტი, სახელმწიფო პოლიტიკის დახვეწა და სრულყოფა მაინც რჩება ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად ქართულ სპორტში, მთელი რიგი პრობლემების, რომელიც აქვს სპორტს, როგორცაა ინფრასტრუქტურა, მენეჯმენტი, მარკეტინგი და სხვა. ყველა ამ საკითხის მოგვარება და განვითარების რელსებზე გადასვლა მიღწევადია მხოლოდ კანონმდებლობის სრული დახვეწით, რომელიც შესაძლებელია სასპორტო განათლების განვითარებით ქვეყანაში, ამისათვის გადაიდგა ბევრი ნაბიჯი, მაგრამ ყოველივე ეს არ არის საკმარისი, როგორც ჩანს, საჭიროა მუდმივი კონტაქტი კანონშემომქმედლებსა და სპორტში ჩართულ სუბიექტებს შორის, რათა ორმხრივი აზრთა გაცვლის და კონსენსუსზე გასვლის საშუალებით გამოჩნდეს კანონშემომქმედების და სახელმწიფო პოლიტიკის დახვეწის გზები, რომელიც ორიენტირებული იქნება სპორტის განვითარებაზე. აუცილებელია სპორტში მოღვაწე სუბიექტებმა გააცნობიერონ მიზნები და ამოცანები, ამისათვის აუცილებელია სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და დახვეწა, უნდა შეიქმნას სპორტის განვითარების პროგრამა, რომელშიც დეტალურად იქნება განერილი გზები და ამოცანები, სპორტის პოპულარიზაციის და პროფესიონალიზმის ასამაღლებლად. უნდა ჩამოყალიბდეს სპორტის განვითარების ერთი საერთო სახელმძღვანელო, რაშიც კონკრეტულად უნდა იქნეს მიზანშედეგობრივი ნაბიჯები გადადგმული განვითარებისთვის, რის მიხედვითაც უნდა შემუშავდეს საერთო მოქმედების გეგმა, მკაფიოდ განერილი მიზნებით და მისიებით. პოლიტიკისა და კანონმდებლობის სახელმძღვანელო უნდა იყოს ყოვლისმომცველი და სასარგებლო, რათა მის შესახებ ამომწურავი ინფორმაცია მიიღონ სპორტის სფეროში მოღვაწე ორგანიზაციებმა თუ ცალკეულმა პირებმა.

დასკვნა

სპორტი მსოფლიოში, ისევე როგორც საქართველოში, უძველესი დროიდან იღებს სათავეს. საწყის ეტაპზე, თუ ის ითვლებოდა გართობის საგნად და ფიზიკური კონდიციების გასაუმჯობესებლად, XXI საუკუნეში იქცა უდიდეს ფინანსურ ინდუსტრიად, რის ფერხულშიც ჩაბმულია უამრავი ადამიანი, კომპანიები, ორგანიზაციები და სპორტის ფინანსურმა შემოსავლებმა საკმაოდ მაღალ ნიშნულს მიაღწია, ამ ყველაფერს აუცილებლად სჭირდება კანონმდებლობით დარეგულირება, რათა სპორტის განვითარება მოხდეს სწორად და იქნეს მოქცეული საერთო კანონის ჩარჩოში. კანონმდებლობის და სახელმწიფო პოლიტიკის მუდმივი გაჯანსაღება აუცილებელია სპორტის განვითარებისთვის, რისი მაგალითიცაა ის შემთხვევა, რომ საქართველოში მოქმედ „კანონს სპორტის შესახებ“ არ ჰქონდა ის ძალა და გავლენა, რომელიც პრიორიტეტებს განსაზღვრავდა სპორტის განვითარებისთვის, ამისათვის არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე გაჩნდა მოთხოვნა „სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტის“ შექმნის, რაშიც გამოიკვეთა ის ძირითადი პრიორი-

ტეტები, რომელიც აუცილებელია ქვეყანაში სპორტის განვითარებისათვის, ერთ-ერთ პრიორიტეტად დოკუმენტში გამოყოფილია სასპორტო განათლების და მეცნიერების ხელშეწყობა, რაც არის უმთავრესი სპორტის განვითარების, როგორც კანონშემოქმედებითი ასევე მენეჯმენტის მიმართულებით.

ბიბლიოგრაფია

<https://drive.google.com/file/d/0Bwv0VuT928MzemJmNEJuZmVUbjQ/view?fbclid=IwAR1iJqiVwfpKNUltNYqXpQaT6fyBKxTJVNK-VNMQZe95tP3L5m1PJSFcHc>
<https://www.mes.gov.ge/>
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35>
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31552?publication=15>

STAGES OF IMPLEMENTATION OF THE STATE SPORTS POLICY IN GEORGIA AND ANALYSIS OF THE LEGAL FRAMEWORK

Vasily Liparteliani

Professor

Georgian State Educational University of Physical Education and Sports

Murad Pakhuridze

Doctor of Technical University

Invited Specialist of Georgian State Educational University of Physical Education and Sports

Abstract

In Georgia, the history of sports and the introduction of stages of state policy dates back many years, although their proper appearance occurs in the 90s of the 20th century, when the “law on sports” was created in independent Georgia. It clearly spelled out all the issues on which the management of sports in the country should be carried out, although for many years it was not possible to move to this vertical on a number of problems. Sports organizations did not have a plan that would support the development of sports and legal growth. In this regard, there was an additional question on the agenda about the need to create a legal document, which would specify priorities, on the basis of which decisive steps were to be taken to develop sports and improve the legislation.

Keywords: legislation, politics, sports policy, management.

History

The history of sports in Georgia dates back to the distant past, archaeological and ethnographic data information in historical or literary sources give us the opportunity to assume that physical abnegation was used by the power of our ancestors and military education. Nowadays, in many parts of Georgia various physical exercises and games are preserved, the history of which leads us in the distant past. It is difficult to imagine a conversation in the ancient period about the development of sports policy and its placement in the legislative framework.

But we can say with confidence that sport as a scientific field, began to form in the 19th century, and its intensive development and reformation has been observed since the 20th century. For the first time in Georgia the Institute of Physical Education and Science (1930) and the Institute of Physical Education (1938) have been established and opened on the basis of our and in other developed countries. With the restoration of Georgia’s independence (1991) in its initial period, tensed political situation in the country affected the development of sports.

This caused a decline in the development of the sport and the results of athletes. There was no law that would regulate and put within the law of sport. But on September 20, 1996, the sports act was created, which regulated the legislative framework of sports. At this stage, there are about 75 sports federations in the country recognized by state. They are established by law and are assigned functions to carry out activities for the development of their sports both in the direction of professional and mass sports.

State Branches of Government

In Georgia, there are several important links in the state structure of sports management, whose capacity is directly reflected in the main aspects of the development of sports in the country. Such as:

1. Committee on Sport and Youth Affairs of the Parliament of Georgia;
2. Government of Georgia;
3. Sectoral Ministry;
4. Local self-government bodies of Georgia (Sport and Youth Services).

Committee on Sports and Youth Affairs of the Parliament of Georgia

There is a Supreme representative body that exercises legislative leadership, determines the main directions of domestic and foreign policy of Georgia, within the framework of the Constitution of Georgia exercises control over the activities of the government of the country. Exercises other powers given to them by the Georgian Constitution and legislative acts.

The main functions of the Committee are given by the legislation

- The Parliament establishes committees within its authority in order to prepare legislative issues, facilitate the implementation of the decisions of the Parliament, control the bodies accountable to the Parliament and the Government of Georgia;
- The Committee sets up working groups to oversee the implementation of decisions taken by Parliament and its Committee, prepare legislative issues in advance, and other current issues. The work of the working groups shall be provided by the Staff of the Committee.

Georgian Government

The Georgian government is an Executive body and implements the basic Charter determined by the Parliament. The government is staffed by ministries. Head of government is Prime Minister.

Sectoral Ministry

This Ministry is the structure of the Georgian government with the rules of activity and rights, which according to the current legislation develops the main directions of the country's policy in the field of sports and coordinates their implementation. The Ministry acts in accordance with the Georgian Constitution, Georgian legislation and regulations and charters subject to the law. The Ministry is accountable to the government of Georgia and fulfills the statutory tasks set by the government and the Prime Minister on the basis of the law.

The main functions and tasks given by the law to the Ministry

- Elaboration, planning and coordination of the main directions of the country's common policy in the field of sport;
- Elaboration of the main directions of the unified state policy in the fields of physical education and sport development, and implementation of measures necessary for its implementation;
- Creation of appropriate conditions for the maintenance, protection and development of sports and sports traditions in general;
- Creation of appropriate conditions for the preservation, protection and development of physical education, sports and sports traditions in general, defining the main directions of sport development, providing

organizational and methodical support to sport-recreational work and training of athletes, comprehensive support for the development of national sports;

- Development of unified calendar plan for mass-health and sports events;
- Coordination of the development of qualifications in the field of sport, development and approval of uniform sport classification;
- Cooperation with sports associations, sports societies, federations and various sports organizations and promotion of their activities.

Georgian State Educational University of Physical Education and Sports

The University was established according to the law on «Higher education». It is a training center created as a University educational, research and training center presented in the form of an educational institution. All issues related to training activities, are not provided by the current Charter. Regulated according to Georgian legislation. The University considers higher education as a unity of teaching, learning and professional skills. Its mission is defined in the context of development. It is represented by a strong Union of students, academic and administrative staff.

Local Self-Governing Body of Georgia (sports and youth service)

In the course of their activities, they shall be guided by the Constitution, legislative and statutory acts and the Charter of Georgia. Branch management services at the local level contribute to the development of sport. They share the goals and objectives of the document on the state policy of sports; coordinate the conduct of sports events and promote the inclusion of the population, in the territory entrusted to them.

Legislation

The Georgian sports law, which was adopted on September 20, 1996 and signed by the head of the government Eduard Shevardnadze, regulates sports policy in the country. The law clearly stipulates that sports activities should be promoted throughout the country. On a general legislative, social, economic and organizational basis, sport is also recognized as the most important national cause, the development of which should be provided assistance. But despite all this, the implementation of the state policy of sports in Georgia proceeded unconstructively, as evidenced by the uncertain approach of the policy of sports governing bodies and the impermanence of the stages of development. They did not have a long-term plan for the development of the sport, which was supposed to ensure the gradual eradication of existing shortcomings. Based on the above, the country faced the question of the need to create a document “state policy of sport”. In this regard, on May 22, 2013, the coordination center was established by government resolution No. 127. It was supposed to promote public policy between departments. At the first meeting (July 4, 2013) the thematic groups working on the documents of the state policy of sports were approved. The work of the groups was preceded by studies conducted by the acting Ministry of Sports and Youth Affairs. These studies were conducted by the “social and marketing research center throughout Georgia (except for the occupied territory). the main purpose of the study was to identify the interest of the population and the level of society’s involvement in sports. According to the results of the study, a document of the state policy of sports was drawn up and presented.

The state sports policy document consists of several main components:

- describes the current situation;
- carries out identification of problems as a result of research;
- clearly defines ways to solve problems;

- defines the main directions of sports development;

On the basis of all this in the document of the state policy of sports three main directions are outlined.

- sports infrastructure
- sports education and culture
- legislative change

The latest version of the document «state policy of sport» was approved by the government of Georgia on April 4, 2014 under the number No. 601. The document is intended for 2015-2020.

Analysis-recommendation

Despite the fact that the country has a law on sports and a document on the state policy of sports, the main task is its perfection, as well as a number of problems that exist in sports. These problems: infrastructure, management, marketing and other solutions to all these issues and the transition to the rails of development. All this is achievable only with the full improvement of the legislation. This is possible only with the development of sports education in the country. To accomplish this, many relevant steps have been made, but as you can see all this is not enough. The necessary permanent control of the legislature and connected to the sports stakeholders to a two-way exchange of views and consensus needs to determine ways of improvement of state policy, which is focused on the development of sport. It is necessary that key players in the sport realize the goals and objectives. To do this, it is necessary to develop and improve public policy. A program for the development of sports should be created, in which the ways and tasks of popularizing sports and improving professionalism will be outlined in detail. There should be a single, common guideline for sports development, which should specify purposeful and effective steps for development. Based on this guideline, a common action plan with clearly defined goals and missions should be developed. The policy and legislation should be comprehensible and useful, so that organizations operating in sports receive complete information on both organizations operations in this field and individuals.

Conclusion

Sport in the world, as well as in Georgia originates from ancient times. At the initial stage, if it was considered a subject of entertainment and improvement of physical conditions, later in the 21st century it turned into the greatest financial industry. A huge number of people, companies and organizations are involved in this sphere, and financial flows have reached quite high levels. For all this, it is necessary to legislate so that the development of sport happens correctly and is placed within the framework of the law. It is necessary to constantly improve legislation and state policy for the development of sport. An example is the case when in Georgia acting Law on Sport did not have enough force and influence to determine the priorities for the development of sport. Based on this situation, it became necessary to create a document “Georgian Sports Policy”, which identified the main priorities that are necessary for the development of sports in the country. One of the priorities in this document is the support of sports education and science which is the most significant in the development of sports, both in the direction of legislation and management.

References

1. <https://drive.google.com/file/d/oBwvOVuT928MztmJuZmVUbjQ/view?fbclid=LwAR-1iJqiVwpfpKNULtNYqXpQaT6yBKxTJNK-VNMQZe95tP3L5m1PJSFcHc>
2. <https://www.mts.gjv.ge/>
3. <https://mftsne.gov.ge/ka/documtnt/view/30346?publication=35>
4. <https://matsne.gov.ge/ka/djcumtnt/view/31552?publication=15>

საბჭოთა დროს ისტორიის პროგრამის ხელახლა გააზრება პოსტ-საბჭოთა ისტორიის სახელმძღვანელოებისათვის

ნანა ციხისტავი

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის მონვეული სპეციალისტი/ლექტორი,
ისტორიის დოქტორი

ანოტაცია

წინამდებარე სტატია მიზნად ისახავს იმსჯელოს მეტად მნიშვნელოვან საკითხზე ჩვენი განათლების სისტემაში – საჯარო სკოლებისათვის ისტორიის სახელმძღვანელოების გადააზრებასა და ხელახლა დაწერაზე. საბჭოთა დროს ისტორიის პროგრამა და სტანდარტი, ასევე სახელმძღვანელოები ძალზედ პოლიტიზირებული იყო, კომუნისტურ იდეოლოგიურ ჩარჩოებში მოქცეული, მულტიპერსპექტიულობისა და ინტერპრეტაციების გარეშე, დაყრდნობილი მხოლოდ ერთი მიმართულების ისტორიასა და პრიორიტეტულ წყაროებზე, რაც იყო აუცილებელი მარქსიზმ-ლენინიზმის თეორიის – კლასობრივი ბრძოლის როლის ჩვენებისა და განვითარებისა ისტორიის დისციპლინაში. ჩვენი პრიორიტეტია შევქმნათ არაპოლიტიზირებული ისტორია მრავალფეროვანი ისტორიული ნარატივებით, პასუხისმგებლიანი და ინოვაციური ისტორია „დაფარული“ ისტორიებითა და მეხსიერებით. ჩვენ განვიცდით აგრეთვე ზეპირი ისტორიის მაგალითების დანაკლისს სახელმძღვანელოებში ეს პროცესი სახასიათოა ყველა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნისათვის ტრანზიტულ პერიოდში. რაც ყველაზე მეტად მნიშვნელოვანია ჩვენთვის, უნდა გადავიზრთ და ხელახლა დაწეროთ საბჭოთა პერიოდის წარსული, მე-20 საუკუნის ლოკალური და გლობალური პროცესები. ამ თვალთახედვით ჩვენ უნდა გადავიზრთ უპირველესად მე-20 საუკუნეში მეხსიერება და ხსოვნა, დაფუძნებული ისტორიულ სამართალსა და სიმართლეზე.

RETHINKING THE SOVIET PERIOD TEACHING IN POST SOVIET HISTORY TEXTBOOKS

Nana Tsikhistavi

New Higher Education Institute Invited Specialist / Lecturer,
PhD in History

Abstract

This paper aims to discuss a very important issue in our educational system- rethinking and rewriting history textbooks for public schools. In Soviet period history curricula and standard, also textbooks were very much politicized, were under the communist ideological clashes, without multiperspectivity and interpretations, and based only one sided story and only priority sources, which were necessary to explain Marxism-Leninism Theory of development of class struggle role in history discipline. Our priority is to make Non-politicized history with multiple historical narratives, responsible and innovative history, with “Hidden” stories and remembrance. We are missing also in our textbooks examples of oral history. This process is characterized of all Post-Soviet countries in transitional period. What is important for us, we should rethink and rewrite the history of Soviet past of 20th century local and global processes. In this regard, we must reconsider, especially in the 20th century memory and remembrance based on historical justice and truth.

Keywords: Remembrance, Non-politicized history, A responsible and innovative history, Multiple historical narratives, Historical justice and truth, „Hidden” history.

Introduction

Nowadays in the 21st century, the teaching of history subject has a big importance. In this case, there are arisen some challenges in rethinking and rewriting history and history textbooks for public schools. The main challenge is to create a non-politicized history. Unfortunately, in our history education, we are missing examples of oral history, of course, there are few publications based on multi perspectivity and interpretations. We should rethink and rewrite the history of Soviet past, 20th century local and global processes. To reinforce democratic and peaceful tendencies in our society, educators should be better prepared to develop critical awareness and open-minded attitudes within the young generation of citizens. A responsible and innovative history teaching that emphasizes students' critical thinking skills and exposes them to multiple historical narratives is a key contribution to this endeavor.

Current Perspectives

History and history education are highly politicized in the South Caucasus, especially in Georgia. As it currently stands, history teaching is mostly used to support politically acceptable constructions of the past. The aim is to influence the generations of today to believe that their respective country is one sole entity, immovable in its construction and impenetrable culturally, ethnically, and therefore politically. In formal education, this line of thought is transmitted largely through the teaching of history and heritage, the most important source through which the students obtain their sense of identity and cultural awareness. Unfortunately, in our history education we are missing examples of oral history, of course, there are few publications based on multiperspectivity and interpretations. We should rethink and rewrite the history of Soviet past, 20th century local and global processes.

Significant civil-society-led initiatives that currently take place in Georgia in the field of history, heritage and citizenship education share the aims of opening a bottom-up dialogue across ethnic groups towards mutual understanding and reconciliation. There are some organizations making interesting researches and projects, which are important to make this process.

In history and heritage education, the current methods often lead to a very narrow, out-dated approach to the subject, where teachers are more intermediaries of a centrally-written textbook and are unable to promote individual critical thinking of students. These teaching approaches are similarly mirrored in informal education, as can be seen in the way most if not all museums promote the memory of historical themes.

To reinforce democratic and peaceful tendencies of our society, educators should be better prepared to develop critical awareness and open-minded attitudes within the young generation of citizens. A responsible and innovative history teaching that emphasize students' critical thinking skills and exposes them to multiple historical narratives is a key contribution to this endeavour.

Students must understand and analyze historical facts, but at the same time, they should be able to analyze different opinions, versions, and errors of the past events and make their own independent conclusions. Also, the student should be convinced that his/her conclusions and opinions may be revised and other arguments may be annulled.

History has a function of educational and life teacher. History is the process and constant polemic, since the reasoning is the truth in the conclusion of the conclusion. History as a field, science is in constant development and therefore neither conclusion is everlasting. Hence, we have to look at the history of history today, to create a responsible history that focuses primarily on the paradigm of the 21st century history, which is in the history of the place of humanity and the roots of history. In this regard, we must consider, especially in the previous 20th century the remembrance of the memory will be based on historical justice and truth.

The attitude of the historian to the past is determined by the society in which he/she is a member. The perception of the past is always due to the present, which means that it is constantly changing.

In a broad sense, history is what we do all (though we do not always understand that) to make sense of our existence. We use history to understand ourselves and others. History is to remember the past, but at the same time it is also a choice to forget. When people are talking about the need for “real history”, it really involves the history they want and they like. School textbooks, films, books, memorials, exhibitions and museums are more telling about modernity and its interests than history. It is noteworthy to reveal the “hidden” history, something that does not seem to be at first glance when studying the history of society. Of course, it’s important here – people in history, social classes and social relationships where the daily history of research should be developed.

The presented article discusses how Soviet History is presented in Georgian textbooks of the Post Soviet period, which topics, narratives and interpretations define Soviet History learning. What kind of ambivalent aspects can be found while transmitted Soviet History in textbook and in what form? How Soviet History is structured thematically and contently and outlined in the didactic viewpoint? Which problems arise during the revision and analysis of textbooks? Which parts of textbook need improvement, enhancement and refinement and in what direction?

These are the questions, when we have to rethink Soviet period history and, of course, textbooks.

Nowadays in 21st century the teaching of history subject has a big importance. In this case some challenges arise in rethinking and rewriting history and history textbooks for public schools. The main challenge is to create non-politicized history. Unfortunately, in our history education we are missing examples of oral history, of course, there are few publications based on multiperspektivity and interpretations. We should rethink and rewrite the history of Soviet past, 20th century local and global processes.

In a broad sense, history is what we do all (though we do not always understand that) to make sense of our existence. We use history to understand ourselves and others. History is to remember the past, but at the same time it is also a choice to forget. When people are talking about the need for “real history”, it really involves the history they want and they like. School textbooks, films, books, memorials, exhibitions and museums are more telling about modernity and its interests than history. It is noteworthy to reveal the “hidden” history, something that does not seem to be at first glance when studying the history of society. Of course, it’s important here – people in history, social classes and social relationships where the daily history of research should be developed.

In our historical thinking and history education, we must rethink and revise resources, researches, publications, monographs, reports, textbooks, museum expositions, memorial sites, and others. I should say that we (I mean the majority of our historical society) have the problem of making the choice between the old soviet mentality and the new democratic thinking. This makes us weak and passive to make radical changes in our historical thinking. There are some questions and issues, which are not answered yet in contemporary times by our scholars and experts in history and civic education. We are debating since our educational reform, what started in 2005(after the Rose Revolution, but the first reform was established earlier, at 1998, but it had no positive result), curricula and standards, also the main conceptions of textbooks in history and civics. We are trying to explain the specifics of history textbooks, cultural and ideological processes on the bases of concrete examples. How it is identified the historical epoch and its characteristics? How are exposed main driving ideas? What political processes and changes followed by this? How is it explained the processes of development of divided German Countries after the World War II and their characteristics? What kind of new sources we have about the history of the Soviet Union, Socialist Block? What are the

parallels between the divided German Countries and their features? In this direction existed the different ideas and evaluations? How is it shown the process of the crash of the Soviet Union: prerequisites, factors, causes, and results? How we should construct the historical truth? What kind of memory (historical) we had received from our past (subjective, objective)?

1. The conception of history teaching and the textbooks created on its basis are considered as one of the most important tools for shaping national identity and collective historical awareness. The perception of one's "own" nation, its place and role in history, as well as that of the neighbors, is formed through history textbooks. They represent a mirror of the society that produces them. The values, and even stereotypes, which are shared within the society, the image of the past and future of a particular society created by the society itself, are reflected in the textbooks; the prevalent ¹ 2. ideology diffused through the media, family and other social institutions are represented as well. The goals and standards of history teaching, as well as the main principles of representation of national and the World History, are defined by the state. History textbooks are produced within historiography tradition, which is reflected in the master narratives; the master narrative sets the framework of national history writing, defines the central figures and actors of national history; it states who are *we* and who are *others*, as well as who are described as enemies. At the beginning of the 1990s, the need for ideological justification of the nation-state and strengthening of the national identity became an important task for the post-Soviet states in general, and for Georgia in particular. Similar to other societies in the period of crisis, history was exploited to find an answer to the existing questions/problems. The process of filling in the "white spots" of history was declared as one of the most important goals of the time. A great deal of factual materials appeared highlighting the topics and names which were forbidden during the Soviet times. However, the new themes were interpreted through the old methodological framework. A great portion of historians has to cope with the methodological puzzle. It was a matter of substituting historical materialism with a new common "compulsory idea" which would enable to set the "historical truth" (*as it actually happened*, according to the widely quoted phrase of Ranke). The "true history" should be reflected in the institutionalized, official version of history. A sudden shift from one *correct* history (elaborated from the perspective of the class struggle) to another *correct* one (interpreted from the perspective of the Georgian people) took place. Similar to other post-communist countries, teaching the history of Georgia became clearly ethnocentric. The textbooks created during the 1990s named Turkey, Russia, Armenia and Azerbaijan as the neighbors of Georgia while describing the developments of the 1920s. The image of Turkey was determined by the fact of its active involvement in the political life of Georgia. Turkey was signified as a constant source of danger which broke the treaties and aspired to capture the portion of the South Caucasus; supported the separatist movement in Abkhazia; alongside with Russia, from time to time it brought ethnic, religious or agrarian overtone to the separatist movements. Russia is represented as an Empire striving for the maintenance of its "estates". The politics of colonization was discussed, which was aimed at the change of the demographic picture and aspired to set the seeds of enmity between various ethnic groups. The image of Russia is unchanged in the discussions of the period of the Provisional Government and during the establishment of the Bolshevik rule. Russia tries to spark hostility among the neighboring peoples and provides financial and military support to the local Bolsheviks; it brings the South Caucasian lands at stake during the negotiations with the opponents and tries to maintain the unity of the imperial territory. Meantime, the role of the Russian army in beating off the attacks of Turkey is particularly stressed. Azerbaijan and Armenia are rarely mentioned during the discussion of the restoration of independence (May 1918) as well as in the analysis of the imposition of the Soviet rule in

¹ ² Nino Chikovani. Image of "Others" in the textbooks of public schools of South Caucasus//Contemporary history textbooks in the South Caucasus. Ed. by Lubos Vesely. Prague, AMO Press, 2008, pp.58-83 (in English language).

the South Caucasus. ³ After the dissolution of the Soviet Union, Georgia faced the problem of elaboration of the new curriculum and new textbooks on the national and world history. In the hard period of transition and bloody conflicts in the Caucasus, the problem of teaching history in the multiethnic, multicultural and multi-religious country came to the forefront. The complex and contradictory process of finding answers to this question was reflected in the following documents: the Law on Education adopted in 1997, the National Educational Standard in the History of Georgia and World History, as well as in the second generation history textbooks elaborated on their basis. The 1990s represent the static picture of history teaching. Images of the “self” and “others” remained almost unchanged.⁴ The master narrative did not offer remarkable novelties; the methodology of historical materialism was maintained in the shape of the eclectic mixture with other methodologies, although none of them was clearly comprehended. The “National Goals of Secondary Education” (2004) and the new Law on Education (2005) created the foundation for the new, third generation textbooks. The dynamics of the images of neighbors offered in the textbooks reflects the changes in the principles and approaches to history teaching, requirements of the National Standard and aspirations to overcoming the conflicting memory. However, this does not hold true in respect to all neighbors.

The tense relations with the Russian Federation influenced the textbooks and other *realms of memory* as well. In conclusion, the new history textbooks for secondary educational institutions mostly free of ethnic, religious and cultural stereotypes. The formation of civil consciousness is more vividly stressed. The mode of narration has become more neutral. Another important innovation is that there are attempts of keeping distance from the historical events. The attempt of planting the multi-perspective approach is not an unsuccessful one. The comparison of the three generations of post Soviet history textbooks reveals the positive dynamics in the representation of the images of neighbors.

In our educational system challenges are very much important:

1. Not well trained teachers in history didactics;
2. Not trained ethnic minority representatives (teachers) in history didactics;
3. Missing well organized pre-service programs and relevant resources at the universities of

Georgia, which prepares teachers; also, missing motivation of young generation to become history teachers; also very low interest of youth in history education (nowadays position of Ministry of Education, new regulations: teaching hours in history became more and more less); history teaching is not important yet in Georgia. Absence of relevant researchers and professionals, history teaching based on National narrative.

4. Missing history didactics in national and ethnic minority languages, missing ethnic minorities history in history textbooks;

5. Not satisfied and not enough trainings of Georgian teachers and ethnic groups representatives in history didactics;

- a. Not good communications of the Ministry of education and its official institutions. It makes difficulties;
- b. Absolutely different strategy and tactics of teaching from their side and programs of Ministry of Education and its official institutions (School exams and National Exams in history for students; professional exams for teachers);
- c. It is not made decision by today from the side of government how to divide professional trainings between governmental institutions and NGO's-professional Associations; how to receive accreditation from

the Ministry of Education for involving professional associations in training strategy.

d. History and history education are highly politicized in the South Caucasus, especially in Georgia. As it currently stands, history teaching is mostly used to support politically acceptable constructions of the past. The aim is to influence the generations of today to believe that their respective country is one sole entity, immovable in its construction and impenetrable culturally, ethnically, and therefore politically. In formal education, this line of thought is transmitted largely through the teaching of history and heritage, the most important source through which the students obtain their sense of identity and cultural awareness. Unfortunately, in our history education we are missing examples of oral history, of course, there are few publications based on multiperspectivity and interpretations. We should rethink and rewrite the history of Soviet past, 20th century local and global processes.

e. Significant civil-society-led initiatives that currently take place in Georgia in the field of history, heritage and citizenship education share the aims of opening a bottom-up dialogue across ethnic groups towards mutual understanding and reconciliation. There are some organizations making interesting researches and projects, which are important to make this process.

f. In history and heritage education, the current methods often lead to a very narrow, out-dated approach to the subject, where teachers are more intermediaries of a centrally-written textbook and are unable to promote individual critical thinking of students. These teaching approaches are similarly mirrored in informal education, as can be seen in the way most if not all museums promote the memory of historical themes.

g. To reinforce democratic and peaceful tendencies our society, educators should be better prepared to develop critical awareness and open-minded attitudes within the young generation of citizens. A responsible and innovative history teaching that emphasizes students' critical thinking skills and exposes them to multiple historical narratives is a key contribution to this Endeavour.

h. What about, Truth, Justice and Remembrance“ in our historical thinking and history education, here we must divide these two directions, rethink and revise resources, researches, publications, monographs, reports, textbooks, museum expositions, memorial sites and other. I should say, that we (I mean majority of our historical society) have the problem of making the choice between old soviet mentality and the new democratic thinking. This makes us weak and passive to make radical changes in our historical thinking. There are some questions and issues, what are not answered yet in contemporary times by our scholars and experts in history and civic education. We are debating since our educational reform, what started in 2005(after the Rose Revolution, but the first reform was established earlier, at 1998, but it had not positive result), curricula and standards, also the main conceptions of textbooks in history and civics. We are trying to explain the specifics of history textbooks, cultural and ideological processes on the bases of concrete examples. How it is identified the historical epoch and its characteristics? How are exposed main driving ideas? What political processes and changes followed by this? How is it explained the processes of development of divided German Countries after the World War II and their characteristics? What kind of new sources we have about the history Soviet Union, Socialist Block? What are the parallels between the divided German Countries and their features? In this direction existed the different ideas and evaluations? How is it shown the process of crash of Soviet Union: prerequisites, factors, causes, results? How we should construct the historical truth? What kind of memory(historical) we had received from our past (subjective, objective)?

i. One of the new idea is to put on agenda of history teaching the issue of leadership. What kind of historical examples we have and how they are orientated on leadership, on self-organization?

Conclusion

The formation of contested histories and conflicting memories in Georgia has passed through several stages from pre- to post-Soviet nationalism. The Georgian master narrative was formed at the end of the nineteenth century, in the era of the birth of the Georgian nationalism. In the Soviet time, it successfully confronted the official Soviet narrative. Historiography served as a tool of preserving the national memory/identity. In the period of “perestroika”, the combat for history sharpened and mutually exclusive narratives of the different ethnic groups appeared and paved the way to the “wars of memories”. In the post-Soviet period, the collective memory of conflicts complicated the process of reconfiguration of the historical narratives. Still, the process of overcoming conflicting narratives began after the painful experience of violent conflicts. The trajectory of historical narratives is not simple and will continue to be affected by contradictory political developments in Georgia.

According to the liberal education tradition to promote such a process, the best way is to analyze the developmental phases of human development and to understand the ideas of the greatest thinkers in the history of mankind. The ideas of those people who are the most profound trace of the next generation of thinking. An interesting example of the uncertainty of the teaching of the history of the school is the discussion about the new textbooks of history when the education reforms in Georgia have become more skeptical about the modern methods and strategies that are based on the topics and content of the textbooks. Today, with our observations high quality of motivation among schoolchildren is related to historical research methods, discussions, work on projects and independent exercises. Modern teenagers have a great deal of access to information, which is actively used.

At some stage, they have the ability to obtain information, it is easier for our pupils to get the date of the Russian-Turkish War, but they will be difficult to find out the reasons and analyze the results. Therefore, modern teachers should take into consideration the changes in the education system in the practice of the introduction of student-oriented methodology, which has a great influence on all aspects of learning, teaching and learning structures. Also, we believe that separation of Georgia and world history by the current standard is a mistake.

To find out and study the history of the history surveys in the foreground – or subjective, personal views on history. There are also topics that are not studied and not included in the history of everyday human life where the generations of dialogue will be held, instead of the state and society’s political history. This should be the logic of history directed to the general and the recognition of democracy and democratic values. Based on all the above, the history of history should focus on the memory of how the history surveys are interpreted, i.e., witnessing the situation, their mood-attitudes, subjective opinions and viewpoints: “I and historical fact or event, Me and politics, me and ideology, me and culture, me and social Ginning of the environment; Challenges that operate not only on the state, society, or group of people but one particular person; Human fate in transit state development, etc.

References

1. Nana Tsikhistavi, article– interview “Remembrance– understanding the past” , Kutaisi& Post, Internet journal, 19.09.2017
2. Nino Chikovani. Image of “Others“ in the textbooks of public schools of South Caucasus//Contemporary history textbooks in the South Caucasus. Ed. by Lubos Vesely. Prague, AMO Press, 2008, pp.58-83 (

in English language).

3. Nino Chikovani . Our and neighbors’ image in the textbooks of Georgian history // Lessons of history in XXth history : “We“ and “ Our neighbors“ (Turkey and the South Caucasus). Heinrich Boell Stiftung, Tbilisi, 2011, p. 61-81 (in Russian language).
4. Nino Chikovani.Culture dialogue and civil consciousness. Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development. Tbilisi, 2010, p. 98-104
5. Nino Chikovani. The problem of common history in multiethnic society (on the examples of textbooks of Georgian history//Internationale Schulbuchforschung/International Textbook Research, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p. 797-810 (in English language).
6. GESJ: Education Science and Psychology 2014 | No.1(27) ISSN 1512-1801 Teachers’ first conference “University and School – essential to each other“ , 29-30 November 2013. Materials 131

Reviewed Textbooks

1. Kiknadze, Z., Neidze, V., Pataridze, L., Surguladze, M., Laoshvili, Z., Uzunashvili, T., History/geography of Georgia and the world. 7th grade. “Logos Press“ , 2006 (translated into Russian, Armenian, and Azerbaijani).
2. Neidze, V., Surguladze, M., Anchabadze, G., Bakhia-Okrushvili, S., Bokeria, M., Eremashvili, N., Mshvenieradze, G., Uzunashvili, T. History/Geography of Georgia and the World. 8th grade. “Logos Press“ , 2007 (translated into Russian, Armenian, and Azerbaijani).
3. Elizbarashvili, N., Kereselidze, D., Bliadze, N., Samushia, J., Kupatadze, B., Kvitaishvili, N., Januashvili, K., Meipariani, T., Mikiashvili, L. History and Geography of Georgia and the World, Civic education. 8th grade. “Sakartvelos Matsne“ (Georgian Messenger), 2007.
4. Anchabadze, G., Gamkrelidze, G., Kiknadze, Z., Surguladze, M., Shvelidze, D. History of Georgia. 9th grade. “Logos Press“ , 2008.
5. Akhmeteli, N., Lortkipanidze, D. History of Georgia. 9th grade. “Diogenes“ , 2008.
6. Kiknadze, Z., Pataridze, L., Surguladze, M., Uzunashvili, T. History. 10th grade. “Logos Press“ , 2006. Kighuradze, N., Pirtskhalava, L., Chikvaide, Ts. History. 10th grade. Bakur Sulakauri publishing house, 2007 (translated into Russian, Armenian, and Azerbaijani).
7. Sulakauri publishing house, 2007 (translated into Russian, Armenian, and Azerbaijani).
8. Asatiani, N., Kighuradze, N., Sanikidze, G., Pirtskhalava, L. History. 9th grade. Bakur Sulakauri publishing house. 2007.
9. Ramishvili, P., Akhmeteli, N., Sartania, D., Chkhikvishvili, G. History of Georgia and the World. 9th grade. “Diogene“ . 2007 (translated into Russian, Armenian, and Azerbaijani).
10. Akhmeteli, N., Murghulia, N. History of Georgia and the World. 12th grade. “Diogene“ . 2008.
11. M. Ferro (1992). Comment on raconte l’histoire aux enfants[How the Past is Taught to Children]. Vysshaia Shkola: Moscow, p.8.
12. D. Stojanovic (2001). ‘History textbooks and Creation of National Identity’, in C. Koulouri (ed) (2001) Teaching the History of Southeastern Europe. Petros Th. Ballidis & Co.: Thessaloniki, p.28.
13. C. Koulouri (ed) (2002). Clio in the Balkans. The Politics of History Education. Petros Th. Ballidis & Co.: Thessaloniki, p.34.
14. H. Schlissler (1987). ‘Perceptions of the Other and the Discovery of the Self. What Pupils are supposed to Learn About Each other’s History’, in V.R. Bergahn & H. Schlissler (eds) (1987). Perceptions of History. International Textbook Research on Britain, Germany and the United States. Berg.p.27.
15. D.A. Porat (2001). ‘Contemporary past: history textbooks as sites of national memory’, in A. Dickinson, P. Gordon & P. Lee (eds) (2001). International Review of History Teaching. Vol. 3. Raising Standards in History Education. Woburn Press, p.49.
A master narrative is defined as ‘a dominant narrative as expressed in key texts, which are widely received as being particularly subtle, masterful and authoritative. ... They provide us with the exact and bright cases of the perception and interpretation of the past, demonstrating who are the central figures and actors of national history, who are “we“ and who are “others“ , who are perceived as enemies?’.
16. S. Berger (2009). ‘The Comparative History of National Historiographies in Europe: Some Methodological Reflections and Preliminary Results’, in S. Carvalho & F. Gemenne (eds) (2009). Nations and their

- Histories. Constructions and Representations. Palgrave Macmillan: New York, p.33).
17. S. Jones (1994). 'Old Ghosts and New Chains. Ethnicity and memory in the Georgian Republic', in R.S. Watson (ed) (1994). *Memory, History and Opposition under State Socialism*. School of American Research Press: Sante Fe, p.158.
 18. S. Velychenko (1994). 'National History and the "History of USSR" : the Persistence and Impact of Categories', in D. Schwartz (ed) (1994). *Nationalism and history. The politics of Nation Building in post-Soviet Armenia, Azerbaijan and Georgia*. University of Toronto, p.13. For example, in the late 1930s the Georgian historians S. Janashia and N. Berdzenishvili were commissioned to prepare a textbook on the history of Georgia. At the first stage, the curriculum and synopsis of the history of Georgia from ancient times to the 13th century were developed (the materials were published in draft form). Later on, *The History of Georgia from Ancient Times to the End of the 10th Century* was prepared (in Russian), to be included in the main publications – *The History of the Peoples of the USSR* and *The History of the Culture of the Peoples of the USSR* (which were never published). The textbook on the history of Georgia for secondary schools was first published in 1943 (the authors of which were N. Berdzenishvili, Iv. Javakhishvili and S. Janashia). In 1946, the Russian version of this textbook was awarded the Stalin Prize (Academy of Sciences of the Georgian SSR (1949). Simon Janashia, Member of the Academy of Sciences. 1900-1947. Tbilisi, pp.23-24). 12
 19. V. Guchua & Sh. Meskhia (1968). *History of Georgia. Textbook for the 7th-10th grades*. Ganatleba: Tbilisi.
 20. M. Vachnadze & V. Guruli (2002). *History of Georgia. 11th grade textbook*. Artanudzhi: Tbilisi;
 21. M. Vachnadze, V. Guruli & M. Bakhtadze (1999). *History of Georgia. 10th grade textbook*. Tbilisi;
 22. G. Anchabadze, G. Gamkrelidze, M. Surguladze & D. Shvelidze (2008). *Istoriia Gruzii [The History of Georgia]. 9th grade textbook*, Logos Press: Tbilisi;
 23. N. Akhmeteli (2009.). *Istoriia Gruzii [The History of Georgia]. 9th grade textbook*. Diogene: Tbilisi;
 24. N. Akhmeteli & D. Lortkipanidze (2008). *Istoriia Gruzii [The History of Georgia]. 10th grade textbook*. Diogene: Tbilisi;
 25. Z. Kiknadze, L. Pataridze, M. Surguladze & T. Uzunashvili (2006a). *History 10th grade textbook*. Logos Press: Tbilisi.
 26. N. Berdzenishvili (ed) (1962). *History of Georgia. Vol. 2. Textbook*. Sabchota Sakartvelo: Tbilisi, p.358.
 27. O. Reisner (1998). 'What Can and Should We Learn from Georgian History? Observations of Someone who was Trained in the Western Tradition of Science', in *Internationale Schulbuchforschung [International Textbook Research*

ეკონომიკისა და ბიზნესის აღმინისტრირების მიმართულება

რეგიონული პოლიტიკის და მართვის სრულყოფის პრიორიტეტები საქართველოში

ნოდარ გრძელიშვილი

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული ასოცირებული პროფესორი,
ეკონომიკის დოქტორი

ანოტაცია

ნაშრომში განხილულია საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული პრობლემების დაძლევის გზები, საწარმოო ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების უზრუნველყოფის მიმართულებები. აღნიშნულია, რომ ეროვნული ეკონომიკის შექმნის, მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისა და პოლიტიკურად სტაბილური საზოგადოების ფორმირება შეუძლებელია საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული დისპროპორციების დაძლევისა და გამოთანაბრების გარეშე. ხაზგასმულია, რომ საქართველოს რეგიონების ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული დისპროპორციების აღმოფხვრის მიზნით შემუშავებულმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ უნდა გაითვალისწინოს საერთო ეროვნული მიდგომები და პრიორიტეტები, აგრეთვე რეგიონების განვითარების სპეციფიკური სოციალურ-ეკონომიკური ინტერესები.

რეგიონული პოლიტიკის და მართვის სრულყოფის პრიორიტეტები საქართველოში

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული პრობლემების დაძლევა, საწარმოო ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების უზრუნველყოფა, მყარად მზარდი ეროვნული ეკონომიკის შექმნა, მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება და პოლიტიკურად სტაბილური საზოგადოების ფორმირება შეუძლებელია საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული დისპროპორციების დაძლევისა და გამოთანაბრების გარეშე.

თავისთავად ცხადია, რომ რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დიფერენციატაცია საფრთხეს უქმნის ჩამოყალიბებული პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობასა და ქვეყნის ერთიანობას. ამიტომ, აუცილებელია ისეთი რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც გაითვალისწინებს მკვეთრი ტერიტორიული დისპროპორციების არდაშვებასა და შერბილებას, რისთვისაც საჭიროა ამ მოვლენის შესახებ ზუსტი წარმოდგენის არსებობა. [ბარათაშვილი, გრძელიშვილი, გალახვარიძე, ნადარეიშვილი, 2010:109].

ამიტომ, არსებითი მნიშვნელობა გააჩნია რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური დიფერენცია-

ციის ობიექტური მიზეზებისა და მათი გამოთანაბრების პრიორიტეტების დადგენას.

საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური დიფერენციაციის მიზეზებია:

1. საბჭოური პერიოდიდან მემკვიდრეობით მიღებული წარმოების მეტისმეტი კონცენტრაცია მსხვილ სამრეწველო ცენტრებში, განსაკუთრებით კი თბილისში;
2. ე. წ. „მონო ქალაქების” არსებობა, რომელთა ეკონომიკაც ცალმხრივად დამოკიდებულია ერთ-ორ დარგზე;
3. საყოველთაო ხასიათის ეკონომიკური კრიზისი, რომელსაც გააჩნია რეგიონული სპეციფიკური თავისებურებანი;
4. ქვეყნის გეოპოლიტიკური მდგომარეობის ცვლილებები;
5. რეგიონული ეკონომიკური სისტემის დესტაბილიზაციის ფაქტორების გამოვლენა.

საქართველოს რეგიონებში არსებული ეკონომიკური პოტენციალის, უმთავრესად კი ბუნებრივი და შრომითი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება და მათი საქმიანობის რაციონალური ორგანიზება რეგიონული პრობლემების რეგულირებაში სახელმწიფოს აქტიურ ჩარევას მოითხოვს, უპირველეს ყოვლისა, ეკონომიკური სტიმულირებისა და ბერკეტების, აგრეთვე საკანონმდებლო ბერკეტების გამოყენებით.

საქართველოს რეგიონების ეკონომიკურ განვითარებაში არსებული დისპრო-პორციების აღმოფხვრის მიზნით შემუშავებულმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ უნდა გაითვალისწინოს საერთო ეროვნული მიდგომები და პრიორიტეტები, აგრეთვე რეგიონების განვითარების სპეციფიკური სოციალურ-ეკონომიკური ინტერესები.

იმის გათვალისწინებით, რომ რეგიონებს შორის ბუნებრივ-კლიმატური პირობების განსხვავების გარდა, ადგილი აქვს ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის მხრივ ეკონომიკური განვითარების მიღწეული დონის არაიდენტურობას, რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა აუცილებლად უნდა გახდეს პრიორიტეტული, პროტექციონისტული და დიფერენციული, ცალკეული რეგიონების მიხედვით.

საბაზრო პირობებში რეგიონის განვითარება გულისხმობს, მოცემული რეგიონის შიგნით საბაზრო ურთიერთობის ფორმირებას, სადაც პარტნიორები რეგიონულ ბაზარზე, ჯანსაღი კონკურენციის პირობებში არკვევენ ურთიერთობებს. ამასთან, პროტექციონისტულმა პოლიტიკამ არ უნდა მიიღოს ბიუროკრატიული ადმინისტრირების სახე, რათა არ განვითარდეს რეგიონის თვითიზოლაციის ტენდენცია. პარალელურად, ფართო გზა უნდა გაეხსნას კონკურენციას და რეგიონული ბაზარი ღია უნდა იყოს ყველა სახის პროდუქციისათვის, კაპიტალისთვის, ინფორმაციისათვის (რა თქმა უნდა, ეროვნული ინტერესების დაცვის პირობებში). ასეთ სიტუაციაში ბაზარი შეძლებს, შეასრულოს რეგიონული ბაზრის თვითრეგულირების როლი.

რეგიონის რეფორმები და წარმოების რესტრუქტურირება მამინ იქნება ეფექტური, თუ მომწოდებლისა და მომხმარებლის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის ხელსაყრელი პირობები იქნება შექმნილი.

სახელმწიფოს რეგიონულმა პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის მთლიანობა და სახელმწიფოს სტაბილურობა, ქვეყნის ტერიტორიის შემადგენელი ნაწილების (რეგიონები) სახელმწიფოებრივი, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და ეკოლოგიური განვითარების კომპლექსურობა.[ჭითანავა,2001:9].

რეგიონებში, განვითარების მიმდინარე ეტაპზე წარმოების რესტრუქტურირების პოლიტიკის

ლიკლომატია და სამართალი

მიზანია რეგიონების ეკონომიკის ბაზართან მორგება-შეხამება. ამიტომ, წარმოების რესტრუქტურისაცა საქართველოს თითოეულ რეგიონში უნდა განხორციელდეს მხოლოდ და მხოლოდ მეცნიერულად დასაბუთებული კვლევებისა და იმის გათვალისწინებით, რომ ამჟამად რეგიონების ფინანსური შესაძლებლობები ძალზე შეზღუდულია რესტრუქტურისაცისა და სიმძლავრეების რეკონსტრუქციის პროცესების განსახორციელებლად. რეგიონების ხელისუფლებამ ქვეყნის ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ერთობლივად უნდა განახორციელოს ღონისძიებები აღნიშნული მიღწევებისათვის. ინვესტიციების ფართოდ მიზიდვის გზით, საქართველოს თითოეულ რეგიონში ახალი სიმძლავრეების შექმნა, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ემსახურებოდეს შემდეგ ძირითად მიზნებს:

- რეგიონის მოთხოვნათა დაკმაყოფილებას;
- რეგიონის მოსახლეობის მაქსიმალური დასქმების მიღწევას (წარმოებული საქონლის რეგიონის გარეთ რეალიზაციით);
- კაპიტალის მიზიდვის მიზნით რეგიონის რესურსების გამოყენებას.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (აშშ დოლარი, მლნ), 2005-2015

წელი	სულ	I კვ.	II კვ.	III კვ.	IV კვ.
2005	449.8	89.4	105.9	75.6	178.9
2006	1 190.4	146	306.9	280.7	456.7
2007	2 014.8	421.4	401.5	489.1	702.9
2008	1 564.0	537.7	605.4	134.7	286.2
2009	658.4	114	177.2	173.2	194
2010	814.5	166.5	208.3	225.6	214.1
2011	1117.2	209.7	248.3	316.6	342.6
2012	911.6	261.2	217.7	199	233.7
2013	941.9	252.3	207.9	254.8	226.9
2014*	1758.4	309.5	196.2	726	526.7
2015*	530	175.3	354.7		

წყარო: საქსტატი. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო.

რეგიონის კომპლექსური განვითარების პრობლემების გადაწყვეტის თაობაზე, სპეციალური სამეცნიერო ლიტერატურის განზოგადების საფუძველზე, შეიძლება გამოიყოს მინიმუმ ხუთი მიდგომა, კონცეფცია:

1. რეგიონი განიხილება, როგორც ჩაკეტილი თვითუზრუნველმყოფი მეურნეობა;
2. ტექნოლოგიური მიდგომა, რომლის არსი დარგებსა და სანარმოთა შორის მჭიდრო კვლავწარმოებით კავშირების განვითარებას უკავშირდება;
3. რეგიონის მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის ყველა ელემენტების ჰარ-მონიული ურთიერთქმედება, მთლიანობა და დარგების რაციონალური შეთანწყობა;
4. სოციალური პრიორიტეტების ამსახველი კვლავწარმოებითი მიდგომა;

5. ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მიდგომა, რომელიც დაფუძნებულია ტერიტორიულ-სოციალურ-ეკონომიკური სისტემების ფორმირებაზე.

აუცილებლად მიგვაჩნია ტერიტორიული პროპორციების უზრუნველყოფა-შე-ნარჩუნება და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით რეგიონების დიდი დიფერენციაციის არ დაშვება. საქართველოს ბაზრის ეფექტიანად ფუნქციონირების უზრუნველყოფა წარმოადგენს საქართველოს ეკონომიკის მოდერნიზაციისა და მისი მყარი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ასპექტს. ქვეყნის ტერიტორიული განვითარების ახალი სტრატეგიის განხორციელება მოითხოვს ფედერალური ურთიერთობების ყველა სამართლებრივი ინსტიტუციური, ეკონომიკური მექანიზმების სრულყოფას. რეგიონული პრობლემის ქვეშ იგულისხმება დისბალანსის სისტემური გამოვლენა ტერიტორიების ერთ ან რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებულ პოტენციალთა ფუნქციონირებაში (მდგომარეობა, განვითარება).[გრძელიშვილი,2012:68].

ქვეყანაში ერთ-ერთ ყველაზე უფრო ნეგატიურ ტენდენციას წარმოადგენს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეების სულ უფრო გაძლიერებადი და მზარდი დიფერენციაცია, განსაკუთრებით კი ბევრი რეგიონის სულ უფრო პროგრესირებადი ჩამორჩენა. ეს დაკავშირებული იყო:

1. უპირველეს ყოვლისა, საბაზრო კონკურენციის მექანიზმის ჩართვა-ამოქმედებასთან, რომელმაც ქვეყნის ცალკეული რეგიონები დაანაწილა მათი კონკურენციული უპირატესობებითა და ნაკლოვანებებით, გამოვლინდა ეკონომიკის განსხვავებული სტრუქტურის მქონე რეგიონების არათანაბარი ადაპტაცია ბაზრის მიმართ;
2. არსებითად შესუსტდა სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლი, რაც გამოიხატა რეგიონული განვითარებაზე სახელმწიფო ინვესტიციების მოცულობათა მკვეთრად შემცირებაში, რიგი რეგიონული ეკონომიკური და სოციალური კომპენსაციების გაუქმებაში;
3. თავი იჩინა და გამოიკვეთა ეკონომიკურ ურთიერთობებში სხვადასხვა სუბიექტების ფაქტობრივი უთანასწორობა ცენტრთან.

შედეგად, რაც მნიშვნელოვანი ნეგატიური მოვლენაა, ერთ მოსახლეზე მთლიანი რეგიონული პროდუქტის წარმოებითა და ერთ მოსახლეზე რეალური შემოსავლის სიდიდით რეგიონები ერთმანეთისაგან განსხვავებული გახდნენ. ასეთ მკვეთრ დიფერენციაციას თან ახლავს შედეგიც, რაც სიღატაკისა და დეპრესიის არეალის გაფართოებაში გამოიხატება და რეგიონთაშორისი ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების მექანიზმების შესუსტებასა და რეგიონთაშორისი წინა-აღმდეგობების გაზრდაში ვლინდება. ყველაფერი ეს მნიშვნელოვნად აძნელებს საერთო სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნების პოლიტიკის განხორციელებას.

ცენტრისა და პერიფერიის მოსახლეობის, აგრეთვე ქვეყნის რეგიონების მოსახლეობის ცხოვრების პირობებში მკვეთრად განსხვავება საზოგადოების მიერ სოციალური სამართლიანობის პრინციპების დარღვევად აღიქმება, რამაც შესაძლებელია გამოიწვიოს ცენტრალური ტენდენციებისა და სეპარატიზმის შემდგომი გაძლიერება. ამიტომ, საქართველოსათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია ძლიერი სახელმწიფო რეგიონული პოლიტიკის გატარება, რომელიც მიმართული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეებში არსებული მკვეთრი დიფერენციაციის შერბილებისაკენ.

მეორე ნეგატიური ტენდენცია – საქართველოს ტერიტორიაზე ბევრი პრობლემური რაიონისა (მუნიციპალიტეტის) და რეგიონის წარმოშობაა, რომლებიც ხასიათდება სოციალური-ეკონომიკური და ეკოლოგიური პრობლემების სიმწვავეთ.

კრიზისულს განეკუთვნება ის რეგიონები და ტერიტორიები, რომლებმაც განიცადეს ბუნებრივი,

ტექნოლოგიური ან სხვა სახის კატასტროფა და დამანგრეველი სტიქიური ზემოქმედება.

ბარათაშვილი, გრძელიშვილი, გალახვარიძე, ნადარეიშვილი, 2010:96]. შედარებით მასშტაბური ხასიათის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კონფლიქტები (აფხაზეთი, ე.წ. სამხრეთ ოსეთი), წარმოებისა და ცხოვრების დონის ექსტრემალური დაცემა-დაქვეითება. ყოველივე აღნიშნულის შედეგია დაგროვილი ეკონომიკური პოტენციალის მოშლა და მოსახლეობის დიდი რაოდენობის იძულებითი ემიგრაცია და ადგილმონაცვლეობა.

ჩამორჩენილი რეგიონების ჯგუფს განეკუთვნება ჩვენი სახელმწიფოს ის რეგიონები და ტერიტორიები, რომელთა ეკონომიკური პოტენციალიც ობიექტური და ისტორიული მიზეზების გამო, რამდენჯერმე ნაკლებია ჩვენი ქვეყნის საშუალო ეკონომიკურ მაჩვენებლებთან შედარებით, ხოლო მათი ეკონომიკა ხანგძლივი პერიოდით იმყოფება უძრაობაში და ხასიათდება მრეწველობის მცირედ დივერსიფიკაციური სტრუქტურით, სუსტად განვითარებული ინფრასტრუქტურითა და სოციალური სფეროთი.

დეპრესიულს განეკუთვნება ის ტერიტორიები, რომლებიც ხასიათდება ეკონომიკური აქტიურობის მყარი და ღრმა დაქვეითებით, მოსახლეობის ცხოვრების დონის მკვეთრი დაქვეითებით (ძველი სამრეწველო ლოკალური ზონები, აგროსამრეწველო და ზოგიერთი მომპოვებელი რეგიონები). დეპრესიის ბევრი პრობლემის დაძლევა შეიძლება მოხერხდეს და გადაწყდეს შიდა მოთხოვნის გაფართოების ხარჯზე.

დეპრესიული რეგიონების მდგომარეობის გაუმჯობესება გარკვეულწილად და-მოკიდებული იქნება მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს პოზიციის გაძლიერებაზე. დეპრესიული რეგიონების გასვლა ეკონომიკის ზრდის მყარ ტრანექტორიაზე შეიძლება უზრუნველყოფილი იქნეს საკუთარი ძალებით დივერსიფიკაციის განხორციელებით, კონვერსიით, წარმოების მოდერნიზაციით, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობითა და წახალისებით, ადგილობრივი საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესებით, გასაღების ახალი ბაზრების ძებნით და სხვა. მაგრამ ამასთან, ღრმა დეპრესიული რეგიონები უნდა გახდნენ მიზნობრივი სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის ობიექტები. მეტად მნიშვნელოვანია დამკვიდრდეს დეპრესიული რეგიონების გამოკვეთისა და მათთვის დამატებითი ფინანსური მხარდაჭერის აღმოჩენის მეთოდური მიდგომა. [გრძელიშვილი, 2019:17].

პრობლემური რეგიონების ჯგუფში შედის აგრეთვე, ქვეყნის ჩრდილოეთი და მთაგორიანი ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი, სადაც ტიპური ნეგატიური ფაქტორებია, ასეთი ტერიტორიების ლოკალური მდგომარეობა მოითხოვს სა-ხელმწიფოებრივი დახმარების სპეციალური ღონისძიებების განხორციელებას.

მესამე ნეგატიური ტენდენციაა – ეკონომიკური სივრცის დეზინტეგრაცია. 90-იან წლებში ეს იგრძნობოდა და თავს იჩენდა, უპირველეს ყოვლისა, წინათ არსებული ეკონომიკური კავშირების შესუსტებასა და მათ შორის რეგიონთაშორისი კავშირების საგარეო-ეკონომიკურით შევიწროვება-გამოდევნაში. რეგიონთაშორისი საქონელგაცვლის მოცულობები უფრო მეტი მოცულობით შემცირდა, ვიდრე წარმოების მოცულობები.

რეგიონთაშორისი ეკონომიკური ინტეგრაცია ბაზრის სუბიექტების ურთიერთდაინტერესებას ეფუძნება და არცერთ რეგიონს არ არგებს განცალკევებულობა, რამეთუ თითოეული მათგანი დაინტერესებულია თავისი პროდუქციის გასაღების ფართო ბაზრით. განცალკევებულობის, განსაკუთრებულობის, მარტოდმარტო თავის გატანის სინდრომის შემცველად გვევლინება რეგიონთაშორისი ეკონომიკური ურთიერთქმედების გაფართოებისაკენ მისწრაფება.

წამგებიანია იმ უფლებამოსილებათა კონცენტრაცია ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე, რომელთა აღსრულებაც უკეთაა შესაძლებელი ადგილობრივ დონეზე. მეორე მხრივ, თუ გარკვე-

ული უფლებამოსილებანი ცენტრალურ დონეზე უფრო ეფექტურად ხორციელდება, მაშინ მათი განხორციელება ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებმა უნდა აიღონ თავის თავზე. [კანდე-ლაკი, ლოსაბერიძე, მელაშვილი, შერგელაშვილი, 2012:9].

ნეგატიური ტენდენციების გარდატეხა და ეკონომიკური სივრცის მყარი პროგ-რესული ევოლუცია შეიძლება მხოლოდ სახელმწიფოსა და საქართველოს საზოგადოების კონსტრუქციული ძალების კონსოლიდირებული პოლიტიკის ზემოქმედებით განხორციელდეს. ტერიტორიული განვითარების სტრატეგია უნდა განსაზღვრავდეს რეგიონების ეკონომიკისა და ეროვნული ეკონომიკური სივრცის პრიორიტეტებისა და რესტრუქტურისაციის ეტაპებს, ხოლო რეგიონული პოლიტიკა სტრატეგიის სარეალიზაციო კონკრეტულ ზომებს უნდა აკავშირებდეს, ახამებდეს სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ყველა დანარჩენ მიმართულებებთან, სახელმწიფოს რესურსულ შესაძლებლობებთან. 21-ე საუკუნის დასაწყისში საქართველო შეეჯახა მთელ რიგ მოვლენებს, რომელთა შედეგები მისი ეკონომიკური სივრცის ხარისხისათვის არაერთმნიშვნელოვანია. ესენია:

- ეკონომიკური ზრდის გაგრძელების აუცილებლობა ახალ თვისებრივ საფუძ-ველზე;
- საქართველოს რეგიონების მზარდი დამოკიდებულება მსოფლიოს მეურნეობაზე;
- პოსტინდუსტრიული და ინფორმაციული საზოგადოებისაკენ გადასვლა სხვა-დასხვა რეგიონების განსაკუთრებული ფუნქციებით;
- ცხოვრების დონის ცვლილება და მასთან დაკავშირებით მოთხოვნები სოციალური სფეროს განვითარებისადმი;
- ეკოლოგიურ მოთხოვნათა გამკაცრება მსოფლიო თანამეგობრობის მყარი განვითარების პარადიგმაზე გადასვლასთან დაკავშირებით.

ახალი რეალიები საქართველოს ეკონომიკური სივრცისათვის ქმნის, როგორც ახალ რთულ პრობლემებს, აგრეთვე ახალ შესაძლებლობებს.

ტერიტორიული განვითარების სტრატეგიის მთავარი მიზნები მდგომარეობს ერ-თიანი ეკონომიკური სივრცის განმტკიცებაში, ქვეყნის პოლიტიკურ მთლიანობასა და უსაფრთხოებაში, მათი ოპტიმალური სპეციალიზაციის საფუძველზე ყველა რეგიონის ჰარმონიულ განვითარებაში, შრომის ადგილობრივი და საერთაშორისო დანაწილების საფუძველზე, რესურსული პოტენციალისა და კონკურენციულ უპირატესობათა გამოყენებაში.

საქართველოს ტერიტორიული განვითარება მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრული იქნება მსოფლიო ეკონომიკური, ეკოლოგიური და გეოპოლიტიკური ტენდენციებით. ამ მხრივ ძირითადი ფაქტორებია:

- საქართველოს ეკონომიკის სულ უფრო გაღრმავებული ინტეგრაცია მსოფლიო ეკონომიკასთან;
- გეოპოლიტიკური სიტუაციისა და გეოპოლიტიკური პრიორიტეტების დიფერენციაცია სახელმწიფო საზღვრების პერიმეტრების მიხედვით, მათ შორის საზღვრისპირა ზონების არსებობა განსაზღვრული პოლიტიკური და სოციალური არასტაბილურობით, რომლებიც საფრთხეს წარმოადგენს ეროვნული უშიშროებისათვის.

საქართველოს ტერიტორიის განსაკუთრებული როლი, რომელიც განპირობებულია სტრატეგიული მნიშვნელობის მდებარეობით და რომელიც წარმოადგენს დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის ეკონომიკურ-კულტურული ურთიერთობების დერეფანს.

საქართველოს გეოეკონომიკური, გეოპოლიტიკური მდგომარეობა და მდებარეობა თანამედრო-

ვე მსოფლიოში იმაში გამოიხატება, რომ საქართველოს შეხება აქვს მსოფლიოს უმსხვილეს ეკონომიკურ ჯგუფებთან.

განვითარებულ და სწრაფად განვითარებად ქვეყნებთან მეზობლობა და სტრა-ტეგიული კავშირ-ურთიერთობა კონტაქტური რეგიონებისათვის არა მარტო გარკვეულ უპირატესობებს, არამედ აგრეთვე სერიოზულ პრობლემებსაც ქმნის, რომლებიც დაკავშირებულია ადგილობრივი წარმო-ების კონკურენტუნარიანობასთან, მოსახლეობის მიგრაციასთან, კონტრაბანდის თავიდან აცი-ლებასთან, ბუნებრივი რესურსების დაცვასთან და სხვა. საქართველოს, როგორც ევროპულ და შესანიშნავი გეოეკონომიკური და გეოპოლიტიკური მდებარეობის ქვეყანას შეუძლია, მნიშვნე-ლოვანი როლი ითამაშოს ევროპის და საერთოდ, დასავლეთისა და აზია-წყნარი ოკეანის ეკონო-მიკური ჯგუფების დაახლოება-ინტეგრაციაში, შეასრულებს რა ტრანსკონტინენტალური ხიდის როლსა და მსოფლიო ეკონომიკური ინტეგრაციის აქტიური მონაწილის ფუნქციას.

ჩვენს ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების ჩამოყალიბებისა და განვითარების პირობებში, ახალ თვისებებსა და ხასიათს იძენს ტერიტორიული დაყოფისა და რეგიონწარმომქმნელი ისეთი მნიშ-ვნელოვანი ფაქტორი, როგორცაა რეგიონების მეურნეობათა ტერიტორიული კომპლექსურო-ბა. ამ უკანასკნელის მნიშვნელოვან მაჩვენებლად გვევლინება მოცემული რეგიონის მეურნეო-ბის მისსავე ბუნებრივ და ეკონომიკურ პირობებთან შესაბამისობა, წამყვანი სპეციალიზებული წარმოებებისა და მათი ტერიტორიული კონცენტრაციის ბაზაზე დარგების რაციონალური შე-თანწყობა-შეხამება, ტერიტორიაზე ფუნქციონირებულ დარგთა სტრუქტურების შედარებითი მსგავსება. საბაზრო ურთიერთობები, ისე როგორც სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების ყველა სხვა ურთიერთობები ტერიტორიულ ჭრილში სხვადასხვაგვარია, ანუ ქვეყნის სხვადასხვა რეგი-ონში ისინი განსხვავებულად ვლინდება.

საქართველოს საწარმოო ძალების თანამედროვე მდგომარეობის, მისი განვითარებისა და გან-ლაგების ანალიზი ეკონომიკური რაიონების პრინციპებთან მიმართებაში, დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა.

ამრიგად, საქართველოს რეგიონული განვითარების სტრატეგიულ ამოცანად უნდა მივიჩნიოთ შემდეგის განხორციელება და მიღწევა:

1. ძველი სამრეწველო რეგიონებისა და მსხვილი ქალაქების ეკონომიკის რე-კონსტრუქცია, მრეწ-ველობის დარგების აღდგენა-ამუშავებით, ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაცია, პრივატიზაცია, ეკოლოგიური სიტუაციის გაჯანსაღება;
2. აგროსამრეწველო რეგიონების კრიზისული მდგომარეობის დაძლევა, ქართული სოფლის ეკო-ნომიკის აღდგენა, სასოფლო ადგილებში დაკარგული საცხოვრებელი გარემოს აღდგენის დაჩქა-რება, ადგილობრივი საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება, მიტოვებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ათვისება;
3. ექსტრემალური ბუნებრივი პირობების მქონე და უპირატესად, სანედლეულო სპეციალიზაცი-ის მიმართულების რეგიონებში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის სტაბილიზაცია, ეროვ-ნულ უმცირესობათა განვითარებისათვის პირობების შექმნა;
4. ტერიტორიულ-საწარმოო კომპლექსებისა და სამრეწველო კვანძების ფორმირების დაწყება-განვითარება არაცენტრალიზებული ინვესტიციების ხარჯზე, არსებული ნედლეულის რესურსე-ბის კომპლექსური გამოყენებით, წარმოებების პრიორიტეტული განვითარებით;
5. საექსპორტო მიმართულებისა და იმპორტშემცველი წარმოებების განვითარების სტიმული-რება იმ რეგიონში, სადაც ამის განსაკუთრებით კარგი ხელშემწყობი პირობებია: თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ფორმირება, ეკონომიკური და სოციალური პროგრესის პროცესის დაჩქ-

ქარება;

6. სახელმწიფო საზღვრისპირა რეგიონების განვითარებისა და სპეციალიზაციის ცვლილებების პროცესის დანყება და სამუშაო ადგილების შექმნა, რეალურად, იქ არსებული მომეტებული მოცულობის სამუშაო ძალის დასაქმების მიზნით.

7. რეგიონთაშორისი და რეგიონულ ინფრასტრუქტურულ სისტემათა, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობისა და ინფორმატიკის განვითარება, რომლებიც უზრუნველყოფენ და ასტიმულირებენ რეგიონულ სტრუქტურულ ძვრებსა და რეგიონული ეკონომიკის ეფექტიანობას.

რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის არჩევა და შესაბამისი კონცეფციის შემუშავება უნდა დაეფუძნოს რეგიონის განვითარების სანყისი მდგომარეობის შესწავლის შედეგებს. უნდა გამოვლინდეს რეგიონის ძლიერი და სუსტი მხარეები, შეფასდეს ეკონომიკური პოტენციალი და განვითარების საგარეო ფაქტორების როლი. რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კომპლექსური ანალიზის შედეგად უნდა გამოვლინდეს პრობლემური სიტუაციების შექმნის მიზეზები, განვითარების ტენდენციები და თავისებურებები, რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური სტრატეგიის განსაზღვრის დასკვნით ეპტაპზე უნდა შემუშავდეს გრძელვადიან პერიოდში რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტიული მოდელი, რომლებიც უპასუხებს სტრატეგიით განსაზღვრული მიზნებისა და ამოცანების მოთხოვნებს და დაეფუძნება მეცნიერების თანამედროვე მიღწევების პრაქტიკული რეალიზაციის ამოცანებს. [ბარათაშვილი, გრძელიშვილი, ზარანდია, გალახვარიძე, 2012: 77].

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული დასავლეთის განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, რომლის თანახმადაც, რეგიონული პრობლემები, რომლებსაც გააჩნიათ სტრატეგიული ხასიათი, ხვდებიან საერთო ეროვნული პრიორიტეტების რიცხვში და მათ გადასანყვეტად ხდება საწარმოების ყველა რეგიონის რესურსების მობილიზაცია, ხოლო ლოკალური ხასიათის მქონე პრობლემები, ძირითადად, რეგიონული რესურსების ბაზაზე-ცენტრალური ხელისუფლების გარკვეული მხარდაჭერის პირობებში გადაწყდება. რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების განსაზღვრისას და დასაბუთებისას, აუცილებლად გასათვალისწინებელია, როგორც კავკასიის რეგიონში არსებული ვითარება და მოვლენების შესაძლო განვითარება, აგრეთვე მსოფლიოს პოლიტიკურ-ეკონომიკურ ცხოვრებაში მიმდინარე გლობალური ტენდენციები. ვინაიდან, საქართველოს თავისი უნიკალური გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური მდებარეობით, მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონს შორის სამეურნეო კავშირების უზრუნველყოფაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბარათაშვილი ე, გრძელიშვილი ნ, ზარანდია ჯ, გალახვარიძე ნ, – „რეგიონული განვითარების დიაგნოსტიკა“ სახელმძღვანელო. 2012;
2. ბარათაშვილი ე, გრძელიშვილი ნ, გალახვარიძე ნ, ნადარეიშვილი ნ, – რეგიონული ეკონომიკა“ სახელმძღვანელო 2010;
3. გრძელიშვილი ნ, – რეგიონული და მუნიციპალური ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების მნიშვნელობა საბიუჯეტო ფედერალიზმისა და ფისკალური დეცენტრალიზაციის ეფექტურობაზე. სამეცნიერო ჟურნალი „სამართალი და ეკონომიკა“ 2019.
4. გრძელიშვილი ნ, – რეგიონული სიტუაციისა და პრობლემების მონიტორინგი. სამეცნიერო ჟურნალი „სამართალი და ეკონომიკა“ 2012.
5. კანდელაკი კ, ლოსაბერიძე დ, მელაშვილი ი, შერგელაშვილი თ – „საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემის განვრცობილი კონცეფცია“ 2012;
6. ჭითანავა ნ. რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკა და მართვა: მიზნები, მიმართულებები, მექანიზმი, გამოცდილება, წიგნში: „საქართველოს რეგიონების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მიმართულებები გარდამავალ პერიოდში“, ბათუმი-თბილისი, 2001.

REGIONAL POLICY AND MANAGEMENT IMPROVEMENT PRIORITIES IN GEORGIA

Nodar Grdzelishvili

Affiliated Associate Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Economics

Abstract

The paper deals with ways of overcoming the problems in the socio-economic development of Georgia, as well as directions for ensuring effective utilization of the economic potential of the enterprise. It is noted that the creation of a national economy, improvement of living conditions and the formation of a politically stable society cannot be achieved without overcoming and equalizing the socio-economic disparities in the regions of Georgia. It is emphasized that economic policies designed to eliminate disparities in the economic development of Georgian regions should take into account common national approaches and priorities, as well as specific socio-economic interests of regions.

Keywords: Regional economic policy, regional development.

Introduction

Overcoming the existing difficulties in the socio-economic development of Georgia, ensuring effective application of the economic potential of production, creating a steadily growing national economy, improving living standards and forming politically stable society cannot be achieved without overcoming and equalizing the socio-economic disparities in the regions of Georgia.

It is obvious that the differentiation of socio-economic development in the regions threatens the stability of the established political system and the unity of the country. Therefore, it is necessary to develop a regional economic policy that takes into account the exclusion and mitigation of sharp territorial disparities, which requires an accurate understanding of this issue. [Baratashvili, Grdzelishvili, Galakhvaridze, Nadareishvili, 2010: 109].

Therefore, it is essential to identify objective reasons for socio-economic differentiation in the regions and prioritize their equalization.

The reasons for socio-economic differentiation of Georgian regions are:

1. Excessive concentration of production inherited from the Soviet period in large industrial centers, especially in Tbilisi;
2. Existence of so-called “mono-cities”, the economics of which are unilaterally dependent on one or two sectors;
3. General economic crisis that has region-specific features;

4. Changes in the geopolitical situation of the country;
5. Identification of the factors destabilizing the regional economic system.

Overview of Current Situation

Effective utilization of the economic potential of the regions of Georgia, especially of the natural and labor resources and rational organization of their activities, requires active intervention of the state in the regulation of regional problems, primarily through economic incentives and regulations, as well as legislative leverage.

Economic policies designed to eliminate disproportionate opportunities in the economic development of Georgian regions should take into account common national approaches and priorities, as well as specific socio-economic interests of regions.

Considering that, in addition to the differences in natural and climate conditions between regions, there is a high level of economic development differences in terms of natural resources potential, regional economic policy must necessarily be prioritized, protectionist, and differentiated by regions.

Development of region within the market economy implies the formation of market relations within a given region, where the partners in the regional market, in the context of healthy competition, establish their relationships. However, protectionist policies should not take the form of bureaucratic administration in order to prevent the tendency of self-isolation in the region. At the same time, there should be a wide opening up to competition, and the regional market should be open to all kinds of products, capital, information (naturally, observing the national interest). In such a situation, the market will be able to play a self-regulating role in the regional market.

Reforms in the region and restructuring of production will only be effective if favorable conditions to the needs of the supplier and customer are created.

The regional policy of the state should ensure the integrity and the stability of the country; state, economic, social, cultural and ecological development complexity of the constituent parts (regions). [Chitanava, 2001: 9].

In regions, at the current stage of development, the purpose of production restructuring policy is to adjust and match the economies of the regions. Therefore, the restructuring of production in each region of Georgia should be carried out solely by scientifically justified research and considering that the region's financial capacity is currently very limited for restructuring and capacity-building processes. The authorities of the regions with the central government of the state should jointly undertake measures to achieve these achievements. By attracting investments, the creation of new capacity in each region of Georgia should primarily serve the following objectives:

- Meeting the regional requirements;
- Achieving maximum employment for the population of the region (by selling goods produced outside the region);
- Using the region's resources to raise capital.

Foreign Direct Investment (USD, Million), 2005-2015

Year	Total	Q I	Q II	Q III	Q IV
2005	449.8	89.4	105.9	75.6	178.9
2006	1 190.4	146	306.9	280.7	456.7
2007	2 014.8	421.4	401.5	489.1	702.9
2008	1 564.0	537.7	605.4	134.7	286.2
2009	658.4	114	177.2	173.2	194
2010	814.5	166.5	208.3	225.6	214.1
2011	1117.2	209.7	248.3	316.6	342.6
2012	911.6	261.2	217.7	199	233.7
2013	941.9	252.3	207.9	254.8	226.9
2014*	1758.4	309.5	196.2	726	526.7
2015*	530	175.3	354.7		

Source: National Statistics Office Georgia, Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia

At least five approaches can be identified to solve complex development problems in the region, based on the generalization of special scientific literature:

1. The region is regarded as a locked, self-supporting farm;
2. A technological approach, the essence of which is to develop close re-production links between sectors and enterprises;
3. Harnessed interaction, integrity and rational alignment of all elements of the sectoral structure of the region's agriculture;
4. A re-productive approach reflecting social priorities;
5. An economic-geographic approach based on the formation of territorial-socio-economic systems.

We consider it necessary to maintain and preserve territorial proportions and do not allow a large differentiation of regions in terms of socio-economic development. Ensuring the efficient functioning of the Georgian market is an essential aspect of modernizing the Georgian economy and its sustainable development. Implementation of the new strategy for territorial development of the country requires improvement of all legal institutional, economic mechanisms of federal relations. A regional problem involves the systematic detection of imbalances in the functioning (condition, development) of one or more interrelated potentials of territories [Grdzlishvili, 2012: 68].

One of the most negative trends in the country is the ever-strengthening and increasing differentiation of socio-economic development levels in the regions, especially the increasingly progressive backwardness of many regions. It was related to:

1. First of all, the inclusion and activation of the market competition mechanism, which has classified individual regions of the country with their competitive advantages and disadvantages, has revealed uneven adaptation of regions with the different economic structure to the market;

2. The regulatory role of the state has been substantially weakened, which has resulted in a sharp decrease in the volume of public investment in regional development, and in the abolition of a number of regional economic and social compensations;

3. The actual inequality of the various subjects in economic relations with the center emerged and became apparent.

As a result, regions' GDP per capita and real income per capita have become different which is a significant negative event. This sharp differentiation is also accompanied by the expansion of poverty and depression and the weakening of inter-regional economic interdependence mechanisms and the increase of inter-regional contradictions. All these make it difficult to implement a common socio-economic transformation policy.

The sharp difference in living conditions between the population of the center and the periphery as well as the regions of the country is perceived by the public as a violation of the principles of social justice, which may further cause the reinforcement of central tendencies and separatism. Therefore, it is strategically important for Georgia to implement a strong regional policy aimed at softening the sharp differentiation in socio-economic development levels.

The second negative trend is the emergence of many problem areas (municipalities) and regions on the territory of Georgia, which are characterized by the severity of socio-economic and environmental problems.

Areas which have experienced natural, technological or other disaster and devastating natural disasters are in crisis. [Baratashvili, Grdzlishvili, Galakhvaridze, Nadareishvili, 2010: 96]. Relatively large-scale socio-political conflicts (Abkhazia, so-called South Ossetia), extreme decrease and decline in production and living standards. The result of all this is the removal of accumulated economic potential and the forced emigration and resettlement of large numbers of the population.

The backward regions are those regions and territories of our state which economic potential for objective and historical reasons is several times lower than our country's average economic indicators, and their economies are in a long period of stagnation and are characterized by a slightly diversified industry structure, underdeveloped infrastructure and the social sector.

Depressed are areas characterized by a steep and deep decline in economic activity, a sharp decline in living standards (old industrial local zones, agro-industrial and some mining regions.) Many depression problems can be overcome and resolved at the expense of increasing domestic demand.

Improving the situation of depressed regions depends, to some extent, on the strengthening of Georgia's position on the world market. Depressing regions solid economic growth can be supported by diversification, conversion, modernization of production, support and encouragement of small business development, improvement of local investment climate, search for new markets and etc. However, deeply depressed regions should also become the target of state support. It is very important to adopt a methodical approach to identifying depressed areas and providing them with additional financial support [Grdzlishvili, 2019: 17].

The problematic regions also include a significant portion of the country's northern and mountainous areas, where there are typical negative factors. The local situation of such areas requires special state

The third negative trend is the disintegration of the economic space. Since 1990s, this has been felt, first and foremost, in the weakening of pre-existing economic ties, including in the oppression and exclusion

of inter-regional ties. Inter-regional trade volumes decreased more than production volumes.

Interregional economic integration is based on the mutual interest of market actors and no region seeks separation as each is interested in a broad market for its products. The replacement of separation, exclusivity, self-withdrawal, can be an urge to expand inter-regional economic interaction.

It is unprofitable to concentrate those powers at the level of the central government which can best be exercised at the local level. On the other hand, if certain powers are more effectively exercised at the central level, then central authorities should carry them out. [Kandelaki, Losaberidze, Melashvili, Shergelashvili, 2012: 9].

The breakthrough of negative trends and the steady progressive evolution of the economic space can only be achieved by the constructive forces of the state and the Georgian society. The territorial development strategy should define the priorities and restructuring of the economies of the regions and the national economic space, while regional policies should link specific measures of strategy implementation with all other socio-economic policy directions and state resources. At the beginning of the 21st century, Georgia faced a series of events, the consequences of which have various significance to the quality of its economic space. These are:

- The necessity to continue economic growth on new qualitative grounds;
- Growing dependence of Georgian regions on world agriculture;
- The transition to a postindustrial and information society with special functions in other regions;
- Changes in the standard of living and requirements for social development;
- Tightening of environmental requirements of the world community to move towards a sustainable development paradigm.

New realities create new challenges for Georgia's economic space as well as new opportunities.

The main goals of Territorial Development Strategy is to strengthen the common economic space, the political integrity and security of their optimal specialization for the balanced development of all the regions, based on local and international division of labor in the use of resource potential and competitive advantage.

Georgia's territorial development will be largely determined by world economic, environmental and geopolitical trends. The key factors in this regard are:

- Increasing integration of the Georgian economy with the world economy;
- Differentiation of the geopolitical situation and geopolitical priorities by the perimeters of the state borders, including the existence of border zones with defined political and social instability that pose a threat to national security.

The special role of the Georgian territory, which is of strategic importance and represents the corridor of economic and cultural relations between the West and the East.

Georgia's geoeconomic, geopolitical situation and location in the modern world is reflected in Georgia's relationship with the world's largest economic groups.

The neighborhood and strategic relations with developed and rapidly developing countries, is not only a certain advantage, but also creates serious problems, which are related to the competitiveness of local

production, population migration, smuggling prevention, natural resources protection and etc. Georgia, as the European country with excellent geoeconomic and geopolitical location, can play an important role in the convergence and integration of Europe and the West and Asia-Pacific economic groups in general, fulfilling the role of transcontinental bridge and active participant of world economic integration.

In the conditions of the formation and development of market relations in our country, new features and characters are acquired by such important factors of territorial and region division, as complexity of farming in the regions. An important indicator of the latter is its relevance to the natural and economic conditions of the region's farming, the rationalization of the combination of the leading specialized products and their territorial concentration, and the comparative similarity of the sectoral structures in the area. Market relations, as well as all other socio-economic life relations, are different in the territorial context, ie they differ in different regions of the country.

Conclusion

The analysis of the modern state of the Georgian production capacity, its development and deployment in relation to the principles of the economic districts allows us to draw up a conclusion.

Thus, the following should be considered as a strategic objective of Georgia's regional development:

1. Reconstruction of the economy of old industrial regions and large cities, restoration of industrial sectors, modernization of infrastructure, privatization, improvement of ecological situation;
2. Overcoming the crisis in agro-industrial regions, restoring the Georgian rural economy, accelerating the recovery of lost living environment in rural areas, developing local industrial and social infrastructure, utilizing abandoned agricultural land;
3. Stabilization of socio-economic situation in the regions with extreme natural conditions and, predominantly in the areas of specialization of raw materials, creation of conditions for development of national minorities;
4. Start-up of the formation of territorial-industrial complexes and industrial hubs at the expense of decentralized investments, with the complex utilization of existing raw material resources, with priority of production development;
5. Stimulating the development of export directions and import-substitution industries in a region where the conditions are particularly favorable for this: formation of free economic zones, accelerating the process of economic and social progress;
6. Initiating the process of changes in the development and specialization of border regions and creating jobs, in order to employ a growing workforce.
7. Development of inter-regional and regional infrastructure systems, transport, communications and informatics that ensure and stimulate regional structural shifts and the efficiency of regional economies.

The choice of the region's socio-economic development strategy and the development of a relevant concept should be based on the results of the initial study. Complex analysis of socio-economic development should identify the causes, development trends and peculiarities of problematic situations. In the long term, a prospective model of socio-economic development of the region should be developed to respond to the long-term perspective of the region's socio-economic development and the goals and objectives of the strategy based on the practical results of modern science. [Baratashvili, Grdzlishvili, Zarandia,

Galakhvaridze, 2012: 77].

Experiences of western developed countries must be taken into account as well, according to which regional problems, which have a strategic character, have national priorities, their settlement requires mobilization of all regions' resources, and the local problems, are mainly resolved by the central government support. In defining and justifying regional economic policy priorities, the current situation in the Caucasus region and its possible development, as well as global trends in the world political and economic life, must be taken into account. Because of its unique geographical and geopolitical location, Georgia can play an important role in securing economic links between different regions of the world.

References:

1. Baratashvili E, Grdzlishvili N, Zarandia J, Galakhvaridze N, – Diagnostics of Regional Development 2012.
2. Baratashvili E, Grdzlishvili N, Galakhvaridze N, Nadareishvili N, – Regional Economics Handbook, 2010.
3. Grdzlishvili N. – The Importance of State Regulation of Regional and Municipal Economies on the Effectiveness of Budget Federalism and Fiscal Decentralization. Scientific Journal “Law and Economics” , 2019.
4. Grdzlishvili N., – Monitoring of regional situation and problems. Scientific journal “Law and Economics” , 2012.
5. Kandelaki K, Losaberidze D, Melashvili Y, Shergelashvili T – “Extended Concept of Georgian Local Self-Government System”, 2012.
6. Chitanava N. Regional Economic Policy and Management: Goals, Objectives, Mechanism, Experience, in the book “Economic and Social Development Trends in Georgian Regions in Transition”, Batumi-Tbilisi, 2001.

ადამიანური რესურსების მართვის სისტემის ინოვაციური განვითარების ძირითადი ტენდენციების შეფასება

ასმათ შამუგია

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული ასისტენტ პროფესორი,
ეკონომიკის დოქტორი

ანოტაცია

მოცემული სტატია ეყრდნობა თეორიული და ემპირიული კვლევის საფუძვლებს. აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე ორგანიზაციის სტრუქტურული გარდაქმნების თითოეულ მეთოდს თავისი უპირატესობები და ნაკლოვანებები გააჩნია. ამასთანავე, ერთი კომპანიის ამა თუ იმ ქვედანაყოფში შესაძლოა სხვადასხვა მეთოდსაც კი იყენებდნენ.

ნაშრომში მკაფიოდ ჩანს, რომ ადამიანური რესურსების რეინჟინირინგის ობიექტია მისი კვლავნარმოების პროცესები.

საკადრო პოლიტიკა და ადამიანური რესურსების მართვის სისტემა დაკავშირებულია ორგანიზაციის ზოგად მიზნებთან, სტრუქტურასთან და საქმიანობასთან. ეფექტიან საკადრო პოლიტიკასა და პერსონალის მართვის ინოვაციურ სისტემას შეუძლია კომპანია უზრუნველყოს სათანადო კვალიფიკაციის მქონე ადამიანებით, რაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ორგანიზაციის წარმატებულ საქმიანობას. ასე რომ, კადრების ინოვაციური მართვის სისტემა ნებისმიერ სფეროში მოქმედი ორგანიზაციისა და ინსტიტუციისათვის გადამწყვეტი ფაქტორია.

ორგანიზაციულ-ტექნიკური კუთხით სამუშაო ძალის კვლავნარმოების ფაზების კონცეფცია, ჩვენი აზრით, ნაკლებად თუ გამოდგება მართვის რეალური საკითხების გადასაწყვეტად. სწორედ ამიტომ, წინამდებარე სტატიაში გამოვიყენეთ პერსონალის სასიცოცხლო ციკლის ეტაპების გამოყოფასთან დაკავშირებული მიდგომა. ეტაპი ამ შემთხვევაში გულისხმობს იმ ერთგვაროვან პროცედურებს, რომლებსაც კომპანია იყენებს ადამიანური რესურსების კვლავნარმოების დასარეგულირებლად.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანური რესურსები, მართვა, სისტემა, ინოვაციური, თანამედროვე, ორგანიზაცია.

ადამიანური რესურსების მართვის სისტემის ინოვაციური განვითარების ძირითადი ტენდენციების შეფასება

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საბაზრო ეკონომიკა ყოველი ორგანიზაციის წინაშე ინოვაციურად აყენებს მთელ რიგ ამოცანებს, რომელთაგანაც უმნიშვნელოვანესს წარმოადგენს არა მარტო საკადრო პოტენციალის ფორმირება და მაქსიმალურად ეფექტური გამოყენება, არამედ ის, რომ კომპანიას უნდა გააჩნდეს საბაზრო ურთიერთობების შესაბამისი, ყოველმხრივ დასაბუთებული საკადრო პოლიტიკა, რომლის ძირეული ელემენტია ეკონომიკური სტიმულირების მექანიზმი.

საკადრო პოლიტიკა მდგომარეობს საკადრო მუშაობის პრინციპების, მეთოდების, ფორმების, მიზნებისა და ამოცანების შემუშავება-განხორციელების ორგანიზაციული და ეკონომიკური მექანიზმების ერთობლიობაში, რომელიც ორიენტირებულია საკადრო პოტენციალის განმტკიცებასა და განვითარებაზე. საკადრო პოლიტიკა, სხვა მნიშვნელოვან მიმართულებებთან ერთად, პირველ

რიგში, უნდა ითვალისწინებდეს პერსონალის მართვის შესაბამისი ეფექტური სტრატეგიის ფორმირებას, რომელიც, თავის მხრივ, აუცილებელია ეფუძნებოდეს ორგანიზაციის განვითარების საერთო სტრატეგიას.

კადრების მართვის საერთო სტრატეგია მოიცავს მისი მექანიზმების, მოქმედებების მიმართულებების, მიღებული გადაწყვეტილებებისა და მათი რეალიზაციის ერთიანობას, რაც საშუალებას იძლევა გააანალიზდეს, შეფასება მიეცეს და შემუშავდეს თანამშრომლებზე ზემოქმედების სისტემა, ყოველი ორგანიზაციის სტრატეგიული განვითარების გეგმის მიღწევის შესაბამისად, იმ პირობებში, თუ, რასაკვირველია, ეს გეგმები პასუხობს თანამედროვე სტანდარტებსა და მოთხოვნებს.

ნებისმიერ კომპანიაში, საჭიროა უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდეს ადამიანური ფაქტორის ეფექტიანობის ამაღლებაზე (კვალიფიციური სპეციალისტების მომზადებაზე) მიმართულ საქმიანობას, რისთვისაც აუცილებელია:

- ❖ თანამშრომლების მოტივირების, მათი მატერიალური და მორალური დაინტერესების სისტემის შექმნა;
- ❖ კადრების მატერიალური ნახალისების დაკავშირება მათ ინდივიდუალურ და მთლიანად ორგანიზაციის შეფასების კრიტერიუმებთან;
- ❖ პერსონალის საქმიანობის ეფექტიანობის შესაფასებელი კრიტერიუმების ამოქმედება, მინიმალური კრიტერიუმის ნორმატივების დანერგვა, თითოეული კადრის საქმიანობის შედეგების სისტემატური შეფასება; ორგანიზაციის საერთო შედეგებისა და მისი კონკურენტების მოქმედებების გათვალისწინება ყოველი დასაქმებულის მატერიალური (ხელფასი, პრემირება, ბონუსები და ა.შ.) და არამატერიალური (დაჯილდოება, დანინაურება, უფლებამოსილება და სხვ.) სტიმულირების დროს [1].

გლობალიზაციის, კონკურენციის გამწვავების, ტექნოლოგიური ინოვაციების გავრცელებისა და სხვა ფაქტორების გავლენით ადამიანური რესურსების მენეჯმენტში გამოკვეთილია შემდეგი თანამედროვე ტენდენციები: ადამიანური რესურსების ახალი მენეჯერები; ადამიანური რესურსების სტრატეგიული მართვა; მაღალეფექტიანი სამუშაო სისტემა; ადამიანური რესურსების მართვა რეალური მონაცემების საფუძველზე; მმართველობითი ეთიკა; ადამიანური რესურსების სერტიფიკაცია. მმართველობითი სფეროს სპეციალისტები დღეს თითქმის ერთხმად აღიარებენ ადამიანური რესურსის როლის არსებითად ამაღლების ფაქტს და მას იმ ერთ-ერთ წამყვან ფაქტორად განიხილავენ, რომელიც თანამედროვე ორგანიზაციის ეფექტიანობასა და კონკურენტუნარიანობას განაპირობებს. ამ და სხვა მიზეზებმა ხელი შეუწყო პერსონალის მართვის სფეროში მენეჯმენტის ცალკე გამოყოფას, მის პროფესიონალიზაციასა და ინსტიტუციონალიზაციას. აღნიშნულ მიზეზებს შორისაა: ორგანიზაციის ადამიანური კომპონენტის მიჩნევა არა მარტო მართვის ობიექტად, არამედ მის ყველაზე უფრო დეფიციტურ და ფასეულ რესურსად; ამ სფეროს პროფესიონალიზაციის აუცილებლობის გათავისება ორგანიზაციის მართვის უმაღლესი რგოლის წარმომადგენლების მიერ; მართვის მეცნიერების სფეროში მოღვაწე ავტორიტეტების მიერ იმის აღიარება, რომ ადამიანური რესურსების მართვა მენეჯერული საქმიანობის ცალკე დარგად უნდა იყოს გამოყოფილი; ტერმინის „Human Resource Management“ და ქართულად მისი შესაბამისი ცნების „ადამიანური რესურსების მართვა“ შემოღება, დამკვიდრება და ლეგიტიმაცია.

თანამედროვე, სწრაფად ცვალებად სამყაროში მართვა ისეთ ძალიან რთულ სამუშაოდ გვევლინება, რომლის წარმატებით შესრულებაც შეუძლებელია მარტივ და მშრალ ფორმულებზე დაყრდნობით. მმართველობით სამუშაოზე დასაქმებული სპეციალისტი ერთდროულად ანგარიშს უნდა უწევდეს ზოგად ქეშმარიტებებსაც და იმ მრავალრიცხოვანი ვარიაციების დიდ მნიშვნელობასაც,

რომელთა გამო ერთი სიტუაცია შეიძლება არსებითად განსხვავდებოდეს მეორისაგან.

ორგანიზაციის ეკონომიკურ სტრატეგიაში აუცილებელია განერილი იყოს კადრების ყველაზე უფრო რაციონალური შემოსავლების დონის განსაზღვრის წესები და ხერხები. თანამშრომლები პასუხისმგებელი არიან კომპანიის სტრატეგიული მიზნების ფორმირებასა და მიღწევაზე, აგრეთვე მიღებული გადაწყვეტილებების „სტრატეგიულ სარგებლიანობასთან“ დაკავშირებაზე. პერსონალის ყოველი ჯგუფისთვის სტიმულები, რომლებიც შემუშავდება, კომპანიის შიგნით დაკავშირებულია ორგანიზაციის განვითარებასთან, თანამშრომლების კარიერულ ზრდასთან და სოციალური ხასიათის სხვადასხვა შეღავათთან, რომლებიც, ბუნებრივია, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს დასაქმებულების შესაბამის პოლისებში – ჯანმრთელობის სადაზღვევო კომპანიებთან.

კადრებისათვის, რომლებიც დასაქმებულნი არიან ორგანიზაციის მიზნების მიღწევის საშუალებების შექმნის პროცესით, სტიმული ატარებს ლოკალურ ხასიათს. იგი, უწინარეს ყოვლისა, მიმართულია პერსონალის მატერიალური მოთხოვნილებების (ხელფასის დონესა და შრომის მაღალი შედეგების ერთჯერად სტიმულირებაზე) დაკმაყოფილებისაკენ. ყოველი სახის სტიმული დაკავშირებულია შრომის ეფექტიანობასთან, რისთვისაც ორგანიზაციაში აუცილებელია შემუშავდეს სპეციალური ნამახალისებელი დიფერენცირებული სკალა, იგი უნდა გამოიყენონ იმ შემთხვევაში, როცა მამოტივირებელი ზემოქმედების არჩევა განპირობებული იქნება სტიმულების რეალიზაციისათვის საჭირო მატერიალური და ფინანსური რესურსების სიდიდის დასადგენად. ამისათვის საჭიროა გამოიანგარიშონ კომპანიების საქმიანობის სტიმულირებაზე დანახარჯების სიდიდე განსხვავებული ნამახალისებელი ეფექტიანობის გათვალისწინებით.

როგორც წესი, „სტრატეგიული სარგებლიანობის“ ზრდის სტიმულირების სისტემას იყენებენ ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით. იგი ხორციელდება განსხვავებული ინტერესების მემშვეობით, რომლებიც ორგანიზაციაში წარმოიქმნება კადრების საქმიანობის სხვადასხვა ეტაპზე. განსხვავების მიზეზს წარმოადგენს მოღვაწეობის სხვადასხვა ხასიათი და, მაშასადამე, ამ სამუშაოების შემსრულებელი თანამშრომლების განსხვავებული ღირებულებები. ამრიგად, ნამახალისებელი ზემოქმედება, რომელიც მიმართულია სხვადასხვა კატეგორიის თანამშრომლების მაღალი შედეგების მიღწევისკენ, ისეთივე განსხვავებული უნდა იყოს, როგორც ნამახალისებელი ზემოქმედების გამოყენების მომენტი. ეს უკანასკნელი დგება საქმიანობის შესაბამისი საბოლოო შედეგების მიღწევის დროს, მაგრამ ასეთი ზემოქმედების შესაძლებლობებისა და პირობების შესახებ, როგორც გუნდი, ისე ყოველი კონკრეტული თანამშრომელი წინასწარ უნდა იყოს ინფორმირებული გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე. საკმაოდ რთულ პრობლემას წარმოადგენს სტიმულირების მომენტის შერჩევა პერიოდის ხანგრძლივი დროის მონაკვეთში, რომელშიც შეიძლება მიღებულ იქნეს კადრების საქმიანობის საბოლოო შედეგი.

„სტრატეგიული სარგებლიანობის“ სტიმულირების სისტემა სამუშაოების ეტაპების მიხედვით, როგორც წესი, არ ამართლებს: შემსრულებლებმა შეიძლება მიიღონ პრემიები შრომის შუალედური შედეგების მიხედვით ისე, რომ დამამთავრებელ ეტაპზე ვერ იქნეს მიღწეული მთავარი მიზანი. მეორე მხრივ, მოთხოვნების გამოვლენიდან, ასევე მათ დასაკმაყოფილებლად გათვალისწინებული საშუალებების შექმნისა და ათვისების ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში, ძირითადი შემსრულებლები შეიძლება სხვადასხვა მიზეზით გავიდნენ კოლექტივის შემადგენლობიდან. ამიტომ, მათ არ ექნებათ საშუალება შეიგრძნონ ესა თუ ის ნამახალისებელი ზემოქმედება. განსაკუთრებით ეს ეხება „ერთჯერად“ სტიმულებს, პრემიებს, მორალურ ნახალისებებსა და ზოგიერთი სახის სოციალურ შეღავათებს. ამ პრობლემის გადაწყვეტის ერთ-ერთ შესაძლებელ მიმართულებად მიჩნეულია ნამახალისებელი ზემოქმედების დაყოფა ორ კატეგორიად: გუნდზე ზემოქმედების ეტაპის ხანგრძლივობად და ცალკეულ თანამშრომლებზე ზემოქმედების პერიოდად. აქ საუბარ-

რია იმაზე, რომ უნდა გამოიყოს ხანგრძლივი მოქმედების სტიმულირება, რომელიც მოიცავს არა მარტო ადამიანის შრომითი აქტიურობის პერიოდს, არამედ იმოქმედებს მთელი მისი სიცოცხლის განმავლობაში, მაგალითად, ისეთი სტიმულები, როგორცაა დანამატები პენსიაზე, პრემიები წინა საქმიანობის მიხედვით და ა.შ. სწორედ ასეთ კატეგორიებს მიაკუთვნებენ სოციალური ხასიათის სტიმულებს. გრძელვადიან სტიმულებს მიმართავენ კოლექტიური ხელშეკრულების საფუძველზე შრომითი შეთანხმებით, რომელშიც აისახება მათი გამოყენების პირობები. მეორე კატეგორიას მიეკუთვნება მოკლევადიანი სტიმულები: ერთჯერადი პრემიები, უფასო ტურისტული საგზურები, შესრულებული სამუშაოების ანაზღაურება აკორდული წესით და სხვ. აღნიშნული სტიმულები გამოიყენება ორგანიზაციის მენეჯმენტისა და პირველადი შრომითი ან გუნდის ცალკეულ წევრებს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე. სტიმულირების მომენტი დგება ხელშეკრულების პირობების შესრულების შემდეგ, რომელშიც ზუსტად აისახება საბოლოო შედეგის ყველა სახე და წამახალისებელი ზემოქმედების ფორმები, რაც ხორციელდება ხელშეკრულებაში დათქმული საბოლოო შედეგის მიღების შემთხვევაში. მხარეებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა შრომითი ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობის შემთხვევაში. ყველა ეს შრომითი ურთიერთობა ზუსტად უნდა იყოს დაცული, დაუშვებელია ხელშეკრულების რომელიმე მოცემული მოთხოვნის, პირობების, გათვალისწინებული წამახალისებელი ზემოქმედების არაერთგვაროვანი აღქმა. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია წარმოიშვას კონფლიქტები, რომლებიც გამოწვეული იქნება სოციალური სამართლიანობის დარღვევის გამო. ამასთანავე ასევე დაკავშირებული სტიმულირების საჯაროობის საკითხი. ერთი მხრივ, საჯაროობა ახდენს აღმზრდელობით გავლენას, ხელს უწყობს სოციალური სამართლიანობის დაცვას, მეორე მხრივ, ყოველთვის გამოჩნდებიან ადამიანები, რომლებიც სოციალური სიკეთით თავს დაჩაგრულად გრძნობენ, მათში საჯაროობამ შეიძლება გამოიწვიოს შური უფრო წარმატებული კადრების მიმართ; ამიტომ საჭიროა ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მოიძებნოს ყველაზე უფრო რაციონალური გადაწყვეტილებები [1].

საბოლოო პროდუქტის მიღებამდე და მის რეალიზებამდე სამენარმეო საქმიანობის ყველაზე ეფექტურად ორგანიზება და სანარმოო პროცესის რეგულირება წარმოების მართვის სფეროს ეკუთვნის. მართვის არსი დასახული მიზნების მისაღწევად საჭირო რესურსების ოპტიმალურად გამოყენებაში მდგომარეობს. ამიტომ ნებისმიერი ორგანიზაცია, დიდი იქნება იგი თუ მცირე, აუცილებლად მიმართავს მართვას. ბიზნესში წარმატების მისაღწევად წარმოების პროცესი მაღალეფექტიანად უნდა იყოს ორგანიზებული. აქედან გამომდინარე, მენეჯერის ამოცანა ისაა, რომ ყოველმხრივ გააანალიზოს, შეაფასოს ეს პროცესი და მიიღოს ისეთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიული გადაწყვეტილებები, რომლებზეც წარმოების ორგანიზების დონე იქნება დამოკიდებული. კონკურენციის გამძაფრებამ წარმოების არა მარტო ტექნოლოგიური, არამედ ორგანიზაციული პროცესების შემდგომი გაუმჯობესება მოითხოვა. ამიტომ დღეს წარმოების რაციონალური მართვა კომპანიის მთავარი მიზნის მიღწევის – მოგების ზრდის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა. თანამედროვე მენეჯმენტმა კომპანიებს იმის შესაძლებლობა შეუქმნა, რომ მათ ადეკვატური რეაგირება მოეხდინათ ბიზნესის გარემოს ცვლილებებზე, მაქსიმალურად დაეკმაყოფილებინათ კლიენტები, არ ჩამორჩენილიყვნენ ტექნოლოგიური პროგრესის ნოვაციურ მოვლენებს, ეფექტიანად გამოეყენებინათ ადამიანური რესურსები და ა.შ. თუ კომპანია დროულად ვერ რეაგირებს გარემოს ცვლილებებზე, იგი აუცილებლად განიცდის რეალურ ფინანსურ ზარალს. ამიტომ XXI საუკუნის ორგანიზაციები დიდ ძალისხმევას ანდომებენ იმას, რომ გარემოს ცვლილებებზე რეაქცია სინქრონული და წინმსწრები იყოს. ამას ისინი მართვის სისტემის ინოვაციურად აწყობა-მომართვით ახერხებენ. დღეს ეს კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნების, წარმატების მიღწევის და მოგების მაქსიმიზაციის აუცილებელი პირობაა. კომპანიის პერსონალთან მუშაობის პრინციპების ცვლილება შეიძლება გავიგოთ, როგორც ტრადიციული ექსტენსიური მეთოდებიდან (ადმინისტრაციული მართვა ან კადრების განყოფილების მუშაობა) ისეთ ახალ საკადრო პოლიტიკაზე გადასვლა, რომელიც

ადამიანური რესურსების განვითარებასა და პერსონალის მართვის ამოცანების გადაჭრაზე ორიენტირებული და ამასთანავე, ბიზნესის განვითარების სტრატეგიას უკავშირდება. ადამიანური რესურსების მართვაზე, როგორც მართვის სპეციფიკურ დარგზე, გარკვეულ წარმოდგენას გვაძლევს ამ სფეროში მოღვაწე მენეჯერების საქმიანობის თავისებურებების დახასიათება. ამრიგად, კომპანიების ადამიანური რესურსები უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია მათი სტრატეგიისა და პერსპექტივების შეფასების დროს. საქმიანობის გაჯანსაღების პროცესების წარმატება დიდწილად დამოკიდებული უმაღლესი ხელმძღვანელობის კვალიფიკაციის დონეზე. საჭიროა გამოვლინდეს ის ფაქტორებიც, რომლებიც სამუშაო ძალაზე ახდენენ გავლენას ან ირიბად მოქმედებენ ფირმის საქმიანობაზე. აუცილებელია პერსონალის ძლიერი და სუსტი მხარეების განხილვა (სამუშაო ძალის ცვლადობის მაღალი დონე, მენეჯერების განათლების დეფიციტი, ძალიან მაღალი ან დაბალი ხელფასები, სამუშაო ძალის სიჭარბე ან უკმარისობა, არაკვალიფიციური ადმინისტრაცია, წამყვანი მუშაკების შესაძლო დანაკარგები და სხვ.). პერსონალის კუთხით გატარებული სტრუქტურული ღონისძიებები სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს, მაგრამ ყველაზე ზოგადი სახით ისინი რაოდენობრივ და ფუნქციურ მოქნილობას უნდა უზრუნველყოფდნენ. ცვლილებებზე ფირმის რეაგირების ყველაზე მარტივი ფორმა რაოდენობრივ მოქნილობას უკავშირდება. ამ დროს ორგანიზაციის პროდუქციაზე მოთხოვნის შემცირების შემთხვევაში, ხელმძღვანელობა იძულებულია წარმოების შეკვეცასთან ერთად ან დასაქმებულების რაოდენობა შეამციროს, ან მათი ხელფასის დონე. საპირისპირო შემთხვევაში საჭირო ხდება ახალი ადამიანური რესურსების მოზიდვა.

ბიზნესმენტა და მეცნიერთა უმრავლესობა აღიარებს ადამიანურ რესურსებს, როგორც წარმატების ძირითად ელემენტს და კონკურენტულ უპირატესობას თანამედროვე კომპანიებისთვის. „ადამიანური რესურსების ეფექტიანი მართვისას ინოვაციურ ორგანიზაციებში», HR მენეჯერებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ მოტივაციის სისტემის სწორად შერჩევას თითოეულ თანამშრომელს ესაჭიროება ახალი მეთოდები, ასევე სპეციალური ინდივიდუალური და მზრუნველი მიდგომა. შესაბამისად, კომპანიის ყოველი თანამშრომელი უფრო მეტად კმაყოფილი იქნება. როგორც წინამდებარე სტატიაში არაერთხელ აღინიშნა, დღეს დამსაქმებელთა უმრავლესობა აფასებს ადამიანურ რესურსს, როგორც დამატებით ღირებულებასა და წარმატების შანსს საკუთარი ბიზნესისათვის. ორგანიზაციები გულმოდგინედ აანალიზებენ და აფასებენ, თუ რამდენად შეესაბამება პერსონალის შემადგენლობა ამა თუ იმ კონკრეტულ ამოცანას, რომელიც დგას ფირმის წინაშე ინოვაციური განვითარების თვალსაზრისით, ცდილობენ, მოიძიონ არატრადიციული სოციალური ტექნოლოგიები და მოითხოვონ მომუშავეთაგან ის, რომ თანდაყოლილი და შეძენილი თვისებები შეუთავსონ გარემო პირობებს, აღიქვან შრომითი მოტივაციის ფართო სპექტრი. ინოვაციური საქმიანობა ინდივიდისაგან მოითხოვს აზროვნების განსაკუთრებულ მოქნილობასა და სისხარტეს, საქმისადმი შემოქმედებით მიდგომას, რისკის განევის უნარს, თვითრეალიზაციის თავისებური ფორმის გამოვლენასა და სოციალურ სისტემაში ინტეგრაციას.

ინოვაციური ტიპის მენეჯერის შერჩევას მთავარ ფაქტორს წარმოადგენს ლიდერული თვისებების შეხამება სპეციალურ ცოდნასთან. უპირატესობა ენიჭება ხასიათის ისეთ ნიშნებს, როგორიცაა: ორგანიზატორული ნიჭი, ლოგიკური აზროვნება, მიზანსწრაფულობა, შეუპოვრობა, მაღალი პასუხისმგებლობის გრძნობა, ოპერატიულობა, რთულ სიტუაციაში ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღების უნარი, პუნქტუალობა, გარშემომყოფებთან კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება და საქმიანი კონტაქტების დამყარების უნარი. კრეატიული მენეჯერი პროფესიული ამოცანების გადაწყვეტისას უნდა გამოიჩინოს არასტანდარტული, მოულოდნელობით, ინოვაციური მიდგომით, ცდილობდეს არა მხოლოდ ისწავლოს რაიმე ახალი, არამედ დამოუკიდებლად შეიცნოს მომავალი პროცესების არსი. მან საჭიროა შეძლოს სიტუაციის შესაბამისად საკუთარი საქმიანობის გარდაქმნა, შემოქმედებითი მოტივაციის გამოვლენა. სწორედ ამიტომ, თანამედროვე კომპანიები

სათანადო ყურადღებას უთმობენ ლიდერობის ტრენინგებს [2].

ინოვაციურ ორგანიზაციებში ადამიანური რესურსების მართვა ეფუძნება ძველი პარადიგმების რღვევას, რაც ცალკეული ინდივიდების მხრიდან წარმოშობს სტრესულ მდგომარეობებს, წინააღმდეგობრივ სიტუაციებს, ნეგატიურ ფსიქოლოგიურ და სოციალურ რეაქციებს. ასეთ პირობებში ხშირია კონფლიქტი – ურთიერთსაპირისპირო ტენდენციების შეჯახება, როგორც ცალკეული პიროვნების ფსიქიკაში, ისე ადამიანების ურთიერთობებში, რაც განპირობებულია მათი განსხვავებული შეხედულებებით, პოზიციებითა და ინტერესებით სხვადასხვა პრობლემასთან დაკავშირებით. უცნობმა სიტუაციამ შეიძლება გამოიწვიოს განსხვავებული რეაქცია, მათ შორის პანიკა და ძლიერი დაძაბულობა.

ადამიანთა უმრავლესობის პირველი რეაქცია ინოვაციებზე გაუგებრობა და სიახლის მიუღებლობაა, რასაც იდეისადმი თანდათანობითი ადაპტაციის სტადია მოსდევს. ზოგჯერ კი შესაძლებელია სრული მიუღებლობა, ძლიერი წინააღმდეგობა და პროცესების რღვევაც კი. თვითგადარჩენისა და წარსული სიტუაციის შენარჩუნების მიზნით, შესაძლოა ნეგატიური ფსიქოლოგიური რეაქციების გამოვლენაც, რაც ვითარდება სტრესებისა და კონფლიქტების ფონზე. კონფლიქტური ქცევები მკვეთრად ამძაფრებს პროცესის მიმდინარეობის ემოციურ ფონს, ხოლო ემოციები, თავის მხრივ, სტიმულირებას უწევს კონფლიქტურ ქცევებს. ამავე დროს, კონფლიქტს გააჩნია დადებითი მხარეც: კონფლიქტური ქცევებისას მხარეები აწყდებიან არსებულ რეალობებს, რომლებიც კორექციას უწევს მათ პირველად აპრიორულ წარმოსახვით სურათებს. შედეგად კი, მხარეები უფრო ადეკვატურად აფასებენ არსებულ სიტუაციას, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს კონფლიქტის გადაჭრას. ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობაზე გავლენას ახდენს აღქმა, ინდივიდუალობა და საჭიროებები. ცვლილებას ადამიანები ხშირად აღიქვამენ, როგორც საფრთხეს, ფიქრობენ, რომ შეიძლება ვერ აითვისონ ახალი უნარ-ჩვევები და დაკარგონ სამსახური [3].

ამდენად, ინოვაციურ ორგანიზაციებში ადამიანური რესურსების ეფექტიანი მართვის მიზნით საჭიროა:

- დაქირავებულებთან ურთიერთობა, ახსნა-განმარტება იმისა, თუ რაოდენ აუცილებელია კომპანიისათვის ცვლილების გატარება. კომუნიკაციას შეუძლია წინააღმდეგობის ორი გზით შემცირება: პირველ რიგში, ის არასწორი ინფორმაციისა და სუსტი კომუნიკაციის შედეგებს ებრძვის. თუ დაქირავებული სრულ ფაქტებს იღებს და ყველანაირი გაუგებრობა აშკარა ხდება, წინააღმდეგობა შემცირდება. მეორე მხრივ, კომუნიკაციამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ცვლილების საჭიროების წინ ნამოწვევას;
- ცვლილების განხორციელებამდე პერსონალის გადანყვეტილების მიღების პროცესში ჩართვა. რაც მეტი ადამიანი (ვისზეც ცვლილება ახდენს გავლენას) იქნება ჩართული ცვლილებების გარშემო არსებული გადანყვეტილების მიღების პროცესში, მით უფრო იქნება ამ გადანყვეტილების მიღების მსურველი კადრი. ყოველივე ამის შედეგად კი მიიღება პერსონალის თვითკმაყოფილების ეფექტი;
- ტრენინგი, რომელიც ცვლილებასთან შეგუებას უფრო გააადვილებს, რადგან კადრებს აღარ ექნებათ ცვლილებებთან გამკლავების შიში იმის გამო, რომ არა აქვთ შესაბამისი განათლება და უნარ-ჩვევები;
- ორგანიზაციულ კულტურაში ინოვაციურობის პრინციპის გატარება: ახალი იდეების სტიმულირება, სიახლების დანერგვა, უწყვეტი პროფესიული განვითარება და სხვა.

ბიზნესმენების, მეცნიერებისა და ასევე კადრების პრაქტიკოსი სპეციალისტების განსხვავებულმა აზრებმა, ამასთანავე, ჩვენ მიერ ჩატარებულმა ანალიზმა ცხადყო, რომ შესაძლებელია საკადრო

რისკების სფეროში არსებული ზოგიერთი ცალკეული პრობლემის გაერთიანება. ზემოაღნიშნულ აზრთა სხვადასხვაობის მიზეზად კი მივიჩნევთ რისკის არსის არაერთგვაროვან განმარტებებს, რასაც ამ მოვლენის სირთულთა და მრავალნახნაგოვნებით, აგრეთვე ადამიანური რესურსების სპეციფიკის გათვალისწინებით შემუშავებული მოდელების სიმცირით ვხსნი.

მაშასადამე, HR მენეჯმენტი საკადრო პროცესების ინტეგრირების გზით ორგანიზაციის კონკურენტუნარიანობისა და ეფექტიანობის მაჩვენებელთა საერთო ზრდის საშუალებას იძლევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. შამუგია ასმათ, „მატერიალური სტიმულირების ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფის მიმართულებები საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საკადრო პოლიტიკაში“, მონოგრაფია, დაისტამბა ი. მ. „თემურ ჩოხელი“, თბ., 2014.
2. <https://trainingindustry.com/top-training-companies/leadership/2018-top-leadership-training-companies/>
3. www.humanresourcesmba.net

AN ASSESSMENT OF THE BASIC TENDENCIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT SYSTEM

Asmat Shamugia

Affiliated Asistent Professor
New Higher Education Institute,
Doctor Of Economics,

Abstract

This article is based on the basics of theoretical and empirical research. It should be noted that each method of structural transformations of the modern organization has its advantages and shortcomings. At the same time, each company may use different methods of structural transformations.

The paper clearly demonstrates that the reengineering of human resources is a process of re-production.

The Staff policy and the system of human resources management are linked to the general objectives, structure, and activities of an organization. Effective staff policy and an innovative system of personnel management can provide the company with appropriate qualifications, which will significantly determine the successful activities of an organization. Therefore, an innovative system of personnel management is a decisive factor for an organization and institution operating in any field.

In an organizational-technical aspect of the workforce reorganization phase concept, we think it is less likely to be used to solve real issues of management. That's why we used the approach to the life cycle stages of the staff. The stage, in this case, implies the uniform procedures used by the company to regulate human resources re-production.

Keywords: Human Resources, Management, System, Innovative, Modern, Organization.

Introduction

At the present stage of development, the market economy sets a number of innovative objectives to the organizations, from which the most important is not only the formation of staff potential and its effective use, but also the fact that the company has fully justified, market driven personnel policy, the basic element of which is Government's mechanism to stimulate economy.

HR policy

HR policy is a set of organizational and economic mechanisms for developing and implementing HR principles, methods, forms, goals, and objectives that focus on strengthening and developing HR potential. Personnel policy, among other important areas, should first of all formulate an effective staff management strategy which, in turn, must be based on the overall development strategy of the organization.

The overall HRM strategy includes the unity of its mechanisms, directions of action, decisions made and their implementation, which allows analyzing, evaluating and developing an employee impact system in accordance with the strategic development plan of each organization, providing that these plans meet the modern standards and requirements.

In any company, it is essential to focus on enhancing the effectiveness of the human factor (training of qualified specialists), which requires:

Creating a system of motivating employees, their material and moral interest;

- ❖ Relating the material incentives of the staff with their individual and overall organization evaluation criteria;
- ❖ Enacting criteria for evaluating the effectiveness of staff performance, setting minimum criteria, systematically evaluating the performance of each staff member; Taking into account the overall performance of the organization and the actions of its competitors while stimulating each employee materially (salary, bonuses, compensations, etc.) or intangibly (rewarding, promotion, empowering, etc.) [1].

Current Trends in HRM

The following modern trends in HRM are highlighted by the impact of globalization, increased competition, diffusion of technological innovations and other factors: new HR managers; strategic management of human resources; a highly efficient work system; human resources management based on real data; managerial ethics; Human Resources Certification. Management professionals today almost unanimously acknowledge the fact of substantially enhancing the role of human resources and consider it to be one of the leading factors driving the efficiency and competitiveness of the modern organization. These and other reasons have led to the separation of personnel management, its professionalization and institutionalization. These include: the organization's human component not only as a management object, but as its most scarce and valuable resource; realization the need for professionalism in this field by senior management of the organization; recognition, by management science executives, that human resource management is a separate field of managerial activity; introduction, establishment and legitimization of the term "Human Resource Management" and its corresponding notion in Georgian.

In today's fast-changing world, managing is a very difficult task that cannot be successfully accomplished by simple, dry formulas. A specialist in managerial position must deal with both the general truths and the possibility of the many variations that can make one situation substantially different from the other.

The organization's economic strategy should set out the rules and methods for determining the most rational revenue levels for staff. Employees are responsible for shaping and achieving the company's strategic goals, as well as for the "strategic benefits" of the decisions made. The incentives that will be developed for each group of employees are related to the organization's development, employees' career growth and various social benefits, which should naturally be taken into account in their respective employee policies – health insurance companies.

For staff employed in the process of creating the means to achieve the organization's goals, the incentive is local. It is primarily aimed at meeting the material needs of staff (single incentives -wage levels and high labor productivity). Each type of incentive is related to labor efficiency, which requires using a special incentive differentiation in the organization. It should be used when the choice of incentive impact is determined by the amount of material and financial resources needed

to deliver the incentives. To do this, it is necessary to calculate the magnitude of the costs of stimulating the activities of companies with different incentive effects.

Typically, a “strategic benefit” growth incentive system is used in the light of local conditions. It is carried out through the different interests that arise in the organization at different stages of the staffing activity. The reason for the difference is the different nature of the work and, therefore, the different values of the employees performing the work. Thus, the incentive impacts that are aimed at achieving high performance among different categories of employees should be as different as the time of applying the incentives. The latter arises at the time the relevant final results of the activity are reached, but the opportunities and conditions of such impacts for both the team and each particular employee must be informed in advance by means of an employment contract. It is a very difficult problem to select the stimulation moment over a long period of time in which the final result of the staff activity can be obtained.

The “strategic benefit” incentive system according to the stages of work usually does not work: performers can receive bonuses based on intermediate labor results so that the main goal cannot be achieved at the end of the job. On the other hand, in identifying the requirements as well as creating the means to meet them over a long period of time, key performers may be excluded from the collective for various reasons. Therefore, they will not be able to feel any encouraging impact. This is especially true of “single” incentives, bonuses, moral incentives, and some social benefits. One possible solution to this problem is to divide the incentive impact into two categories: the duration of the team impact phase and the period of impact on individual employees. The point here is that long-term stimulation should be provided, which not only covers a person’s labor activity but also affects his or her lifetime, such as incentives like retirement benefits, premiums from previous work, and so on. It is precisely such categories that are given social incentives. Long-term incentives are applied under a collective bargaining agreement that reflects the terms of their use. The second category includes short-term incentives: single premiums, free travel guides, remuneration for work performed in accord, and so on. These incentives are applied on the basis of an agreement between the management of the organization and individual labor or team members. The moment of stimulation comes after the fulfillment of the terms of the contract, which accurately reflects all forms of the final outcome and the forms of incentive impact that will be achieved when the final outcome of the contract is obtained. The parties shall be liable in case of non-fulfillment of the terms and conditions of the employment contract. All of these labor relations must be precisely protected, without any perception of any given contractual requirement, conditions, incentive impact. Otherwise conflicts may arise due to the violation of social justice. There is also the issue of publicity for incentives. On the one hand, publicity has educational influence, fosters social justice, on the other hand, there are always people who feel oppressed by social good, publicity can make them jealous of more successful staff; Therefore, it is necessary to find the most rational solutions in each case [1].

The most effective way, of organizing entrepreneurial activities and regulating the production process before the final product is delivered and realized, is in the area of production management. The essence of management is to optimally utilize the resources needed to achieve these goals. Therefore, any organization, large or small, will definitely use management. In order to succeed in business, the production process must be highly organized. Therefore, the task of the manager is to analyze, evaluate and process all the important strategic decisions on which the level of organization production will depend. The intensification of competition demanded further improvement of not only

technological but also organizational processes. Therefore, rational production management today is the most important means of achieving the company's main goal – profit growth.

Modern management has enabled companies to respond adequately to changes in the business environment, to maximize customer satisfaction, to stay ahead of technological advances, to effectively utilize human resources, and etc. If a company fails to respond to environmental changes in time, it will inevitably suffer real financial losses. Organizations of the 21st century, therefore, make great efforts to respond to environmental change in a timely and forward-looking manner. They do this by innovating the management system. Today it is a necessary condition for maintaining competitiveness, achieving success and maximizing profit. Company personnel working principles can be understood as a change from the traditional extensive methods (administrative management or human resources work) to a new personnel policy, what is the development of human resources and personnel management tasks focused on the solution and at the same time, it is related to the business development strategy. The characterization of the work of managers working in this field gives us some insight into human resource management as a specific field of management. Thus, the human resources of companies are an important factor in evaluating their strategy and prospects. The success of business recovery processes largely depends on the level of qualification of senior management.

It is also necessary to identify factors that influence the workforce or indirectly affect the performance of the firm. Personnel strengths and weaknesses need to be considered (high levels of workforce variability, managerial education shortages, very high or low wages, excess or failure of the workforce, unskilled administration, possible losses of leading workers, etc.). Structural measures implemented in terms of personnel may vary, but in the most general sense they should provide quantitative and functional flexibility. The simplest form of a firm's response to changes is related to quantitative flexibility. In the event of a decline in demand for the organization's products, management is forced to either reduce production or reduce the number of employees or their wage levels. Otherwise, new human resources will be needed.

Most business people and scientists recognize human resources as a key element of success and a competitive advantage for modern companies. In "Effective Human Resource Management in Innovative Organizations", HR managers should keep in mind that selecting the right motivation system requires that each employee have new methods, as well as a special individualized and caring approach. Consequently, every employee of the company will be more satisfied. As mentioned earlier in this article, most employers today value human resources as an added value and a chance for success for their business. Organizations are diligently analyzing and evaluating whether staffing is appropriate for a particular task facing the firm in terms of innovation development. They are striving to find unconventional social technologies and require workers to integrate inherent and acquired traits into environmental conditions, absorbing a wide range of labor motivations. Innovative activities require the individual to show extremely flexible thinking, creative approach to the job, risk-taking, to identify a peculiar form of self-realization and to integrate it into the social system.

The key factor in selecting an innovative type of manager is to combine leadership skills with specialized knowledge. Characteristics such as: organizational talent, logical thinking, purposefulness, perseverance, high sense of responsibility, operability, ability to make optimal decisions in difficult situations, punctuality, friendliness and ability to establish business contacts. In managing professional tasks, the creative manager

must distinguish himself/herself with a non-standard, unexpected, innovative approach, trying not only to learn something new, but to learn the essence of future processes independently. He/She needs to be able to transform his/her work according to the situation, to show creative motivation. This is why modern companies pay proper attention to leadership training [2].

Human resource management in innovative organizations is based on a breakdown of old paradigms that cause stressful and conflict situations, negative psychological and social reactions on the part of individuals. In such conditions, there is often a conflict – a collision of opposing tendencies, both in the psyche of a single person and in the relationships of people, due to their differing views, positions and interests in relation to different problems. An unfamiliar situation can lead to different reactions, including panic and strong tension.

Most people's first reaction to innovation is misunderstanding and unacceptability, followed by a gradual adaptation to the idea. Sometimes complete unacceptability, strong resistance and even decomposition of processes can occur. In order to maintain self-preservation and the past situation, negative psychological reactions may also occur which develop amidst stresses and conflicts. Conflicting behaviors dramatically exacerbate the emotional background of the process, and emotions, in turn, stimulate conflicting behaviors. At the same time, the conflict has a positive side as well: in conflicting behaviors, the parties face existing realities which correct their first earlier images. As a result, the parties assess the situation more adequately, which in turn helps to resolve the conflict. Resistance to change is influenced by perceptions, individuality, and needs. People often perceive change as a threat, thinking that they may not be able to master new skills and lose their jobs [3].

Conclusion

Thus, in order to effectively manage human resources in innovative organizations it is necessary:

- Having relationship with employees, explaining how important it is for the company to make the change. Communication can reduce resistance in two ways: First, it combats the consequences of inaccurate information and poor communication. If the hired person gets the full evidence and any misunderstanding becomes apparent, the resistance will diminish. On the other hand, communication can promote the need for change;
- Involving staff in decision making before making the change. The more people (who are affected by change) are involved in decision-making around change, the more people desire to make that decision. All of this results in the effect of staff satisfaction;
- Training which will make it easier to adapt to change, as staff will no longer have the fear of dealing with change due to lack of appropriate education and skills;
- Applying the principle of innovation in organizational culture: stimulating new ideas, introducing innovations, continuous professional development and more.

The controversial opinions of businessmen, scientists, and practitioners, as well as our analysis, suggest that some of the problems in the field of personnel risk can be combined. The reason for the differences is that there are a number of different explanations of the nature of risk, which are explained by the complexity and multifaceted nature of the event, as well as the scarcity of models developed with regard to the specifics of human resources.

Therefore, HR management enables the overall increase in the competitiveness and effectiveness of the organization by integrating HR processes.

References

1. Shamugia A., "Directions for the Improvement of the Forms and Methods of Material Stimulation in the Personnel Policy of the Georgian General Education System", Monograph, Published by I. M. Temur Chokheli, Tbilisi, 2014.
2. <https://trainingindustry.com/top-training-companies/leadership/2018-top-leadership-training-companies/>
3. www.humanresourcesmba.net

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში და მათი სტიმულირება

მაია ალადაშვილი,
სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი ეკონომიკაში,
ასოცირებული პროფესორი

ნანული ხიზანიშვილი
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი

ანოტაცია

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვა და მათი ოპტიმალური დარგების განთავსება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისთვის.

საქართველოში არ არის საკმარისი კორპორაციები ან კომპანიები, რომელთა შემოსავალი ეკონომიკას რეინვესტირების საშუალებას მისცემს. საქართველოში არსებობს უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად დაბრკოლებები: მცირე ბაზარი, დასაქმებულთა დაბალი კვალიფიკაცია, მაღალი საპროცენტო განაკვეთები, ვალუტის ცვალებადობის არასტაბილურობა, კონფლიქტის ზონების არსებობა და სხვა.

მთავარი, რაც უცხოელ ინვესტორებს ანუხებთ, არის ის, რომ ქვეყანაში საკუთრების უფლების დაცვა საფრთხეშია.

საკვანძო სიტყვები: ინვესტორი, რეინვესტირება; უცხოური; პირდაპირი; ინვესტიციები.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში და მათი სტიმულირება

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნები დაინტერესებულნი არიან მოიზიდონ უცხოური ინვესტიციების დიდი ნაკადები, რამდენადაც ისინი წარმოადგენენ ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვან ფაქტორს. ზემოაღნიშნული ქვეყნები ხასიათდება კაპიტალის დეფიციტით, არასაკმარისი შიდა დანაზოგი ვერ აფინანსებს შიდა საინვესტიციო მოთხოვნას, რაც უარყოფითად აისახება, როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო ინვესტიციებზე.

განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებიდან გამომდინარე, სხვადასხვა მწარმოებლურ დარგებში ინვესტიციების დაბანდება ინვესტორს ქვეყნის მშპ-ს ზრდას, უმუშევრობის დონის შემცირებას, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას და სხვა.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საინვესტიციო საქმიანობის კატეგორიაა, რომელიც გულისხმობს ერთი ქვეყნის რეზიდენტის მიერ სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებულ საწარმოში წილის ფლობას და ამ საწარმოსთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ეკონომიკური ხასიათის ოპერაციის წარმოებას.

პირდაპირია ინვესტორი, რომელიც ფლობს საწარმოს აქციების არანაკლებ 10 %-ს. პირდაპირი ინ-

ვესტორების როლში შეიძლება იყვნენ, როგორც ფიზიკური პირები, ასევე კერძო და სახელმწიფო კორპორაციები.

უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი მოცულობის მისაღწევად ყველაზე დიდ როლს ქვეყნის ეფექტიანი საინვესტიციო გარემო წარმოადგენს. საინვესტიციო გარემო ძალიან ფართო ცნებაა და მოიცავს ქვეყნის სოციალ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ასპექტებს. თითოეულ ქვეყანას თავისი უნიკალური საინვესტიციო გარემო გააჩნია, რომლის შემადგენელი ფაქტორების აქტუალურობა იცვლება, როგორც ქვეყნების, ასევე დროის მიხედვით.

ზოგადად ინვესტიციების მოზიდვის ხელსაყრელი პირობები შესაძლოა იყოს: ქვეყნის სტაბილური პოლიტიკური მდგომარეობა, დაბალი გადასახადები, ნაკლები რეგულაციები, იაფი ან კვალიფიციური სამუშაო ძალა, სტაბილური მაკროეკონომიკური გარემო, ქვეყნის ეკონომიკური გახსნილობა, ბუნებრივი რესურსები, სტრატეგიული მდებარეობა, კორუფციის და კრიმინალის დაბალი დონე და სხვა.

რესურსებით ნაკლებად უზრუნველყოფილი ქვეყნებისთვის, როგორცაა მაგალითად, საქართველო, უცხოელი ინვესტორის მასტიმულირებელი ფაქტორი შესაძლოა აღმოჩნდეს ფისკალური კრიზისების არარსებობა, ქვეყანაში განხორციელებული პოლიტიკური და ეკონომიკური რეფორმების წარმატება, ასევე ინსტიტუციონალური ფაქტორები, მათ შორის მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და სამართლებრივი გარემოს არსებობა.

მიმდინარე პერიოდში შესაძლებელია გამოვყოთ ფაქტორები, რის გამოც დასაშვებია საქართველო უცხოური ინვესტიციებისათვის აღმოჩნდეს მიმზიდველი:

1. სტაბილური ეკონომიკური განვითარება;
2. ლიბერალური და თავისუფალი საბაზრო პოლიტიკა;
3. მოგების გადასახადის ესტონური მოდელის შემოღება;
4. შემცირებული საგადასახადო განაკვეთები;
5. ლიცენზიების და ნებართვების მინიმალური რაოდენობა;
6. ადმინისტრაციული პროცედურების სიმარტივე და ოპერატიულობა;
7. ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა;
8. კარგად განვითარებული სატრანსპორტო სისტემა;
9. სტაბილური მაკროეკონომიკური მდგომარეობა;
10. პროგნოზირებადი და ხელშემწყობი სამართლებრივი და ინსტიტუციური გარემო;
11. შესაბამისი ინფრასტრუქტურის არსებობა;
12. განათლებული და კვალიფიციური სამუშაო ძალა და სხვა.

საქართველოში ინვესტორზე ორიენტირებული გარემოს მისაღწევად არაერთი მნიშვნელოვანი პოლიტიკური თუ ეკონომიკური რეფორმა განხორციელდა. მათ შორის სამართლებრივი კუთხით,

ასევე თავისუფალი სავაჭრო ზონები, ლიბერალური სავიზო რეჟიმი მრავალ ქვეყანასთან.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ქვეყანა ღარიბია ბუნებრივი რესურსებით და სამუშაო ძალით, იგი მაინც იზიდავს უცხოელ ინვესტორებს თავისი სტრატეგიული მდებარეობის გამო, რაზეც მეტყველებს ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში განხორციელებული ინვესტიციების მოცულობა, რომელიც ყველაზე მნიშვნელოვანია ფინანსურ სფეროში განხორციელებული ინვესტიციების შემდეგ.

ქვეყანაში ინვესტიციური გარემოს გაუმჯობესებაზე დადებითი გავლენა იქონია იმ სასიკეთო ძვრებმა, რომლებიც განხორციელდა უკანასკნელი წლების განმავლობაში, როგორებიცაა: მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოს ფორმირება, რის შედეგადაც საქართველო 2017 წელს დასახელდა ნომერ პირველ რეფორმატორად და მსოფლიო რეიტინგში „Doing Business Survey“ 112-ე ადგილიდან 37-ე ადგილზე გადაინაცვლა; ასევე, საზღვრის კვეთისა და გაფორმების პროცდურების გამარტივება, რის შედეგადაც საქართველოს ყველაზე ლიბერალური და კონკურენტული სავაჭრო რეჟიმი აქვს; აგრეთვე, ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების მიზნით შემოიღო საგადასახადო რეფორმა, ე.წ. ესტონური მოდელი; ასევე საგადასახადო პოლიტიკის ლიბერალიზაციის მიზნით გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები საგადასახადო კანონმდებლობის გამარტივების კუთხით, რის შედეგადაც ამჟამად 6 ძირითადი გადასახადი მოქმედებს, ასევე დაიხვეწა ელექტრო სერვისები და გამართული მუშაობა უზრუნველყოფილ იქნა, და ასე შემდეგ.

ქვეყანაში არსებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დონე ბევრ ფაქტორზე მეტყველებს, კერძოდ, ქვეყნის სტაბილურობაზე, მის ეკონომიკურ პოლიტიკაზე, საინვესტიციო გარემოზე, ეკონომიკური ზრდის პერსპექტივასა და ა.შ.

საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დინამიკა უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში ასე გამოიყურება:

2012 წელი – 911,564 ათასი აშშ დოლარი

2013 წელი – 941,903 ათასი აშშ დოლარი

2014 წელი – 1758,423 ათასი აშშ დოლარი

2015 წელი – 1564,500 ათასი აშშ დოლარი

2016 წელი – 1565,866 ათასი აშშ დოლარი

2017 წელი – 1594,500 ათასი აშშ დოლარი

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.

2007 წლის შემდეგ პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიებმა პიკს 2014 წელს მიაღწია, რომელიც დაკავშირებული იყო ბუნებრივი აირის მილსადენის „შაჰდენიზ 2-ის“ მშენებლობის პროექტთან და სწორედ აზერბაიჯანიდან გაიზარდა პუი-ების შემოდინება საქართველოში.

საქართველოს წამყვან ინვესტორებს შორის ლიდერობენ ნიდერლანდები, გაერთიანებული სამეფო, ამერიკის შეერთებული შტატები. აღსანიშნავია, რომ დსთ-ს წევრი ქვეყნების მიერ განხორციელებული ინვესტიციების ოდენობა 2,2-ჯერ ნაკლებია, ვიდრე ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მიერ განხორციელებული ინვესტიციები.

2017 წელს ევროკავშირის წევრი ქვეყნებიდან საქართველოში განხორციელებული იქნა 766.350632 დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია, რაც თითქმის ორმაგია წინა წელთან შედარებით.

თუ გადავხედავთ ქვეყანაში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დარგობ-

რივ გადანაწილებას, 2017 წლისთვის სურათი ასე გამოიყურება: პირველ ადგილზეა ტრანსპორტის და კავშირგაბმულობის სექტორი – 28,3%, მეორე ადგილზეა საფინანსო სექტორი – 16,3%, ხოლო მესამე ადგილზეა მშენებლობის სექტორი – 15,8 %, შემდეგ მოდის სასტუმროების და რესტორნების სექტორი, უძრავი ქონება, ენერჯეტიკის, დამამუშავებელი მრეწველობის სექტორები და სხვა [წყარო: საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო].

თუმცა, აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 2014 წლის შემდეგ პუი-ების მოცულობა საქართველოში მნიშვნელოვნად შემცირდა. განსაკუთრებით ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სექტორში, როგორცაა ენერჯეტიკა. ასევე შემცირებულია ინვესტიციები მშენებლობაში, სასტუმროების ბიზნესსა და დამამუშავებელ მრეწველობაში.

ზემოაღნიშნული ფაქტის მიმართ ექსპერტებს სხვადასხვა ვერსია აქვთ. მაგალითად, ზოგიერთი ეკონომისტის აზრით:

1. ინვესტიციების შემცირების ერთ-ერთ ფაქტორად ინვესტორების დაუცველობა შეიძლება დასახელდეს. დაუცველობის მთავარი მიზეზი კი საქართველოს მეზობელი ოკუპანტი ქვეყანაა, რომელიც დიდ როლს თამაშობს არასტაბილური გარემოს ჩამოყალიბებაში და ყოველ წუთს მზადაა ახალი სამხედრო აგრესიისთვის;
2. ინვესტორების დაინტერესებას ხელს უშლის საკანონმდებლო არასტაბილურობა. კანონების ხშირი ცვლილებები არასერიოზულად აღიქმება და აფერხებს ინვესტიციების შემოდინებას ქვეყანაში;
3. უცხოური ინვესტიციების შემცირების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ეროვნული ვალუტის კურსის არასტაბილურობა, რომელიც განსაკუთრებით შეიმჩნევა 2014 წლიდან;
4. ქვეყანაში კონფლიქტური ზონების არსებობა;
5. მაღალი საპროცენტო განაკვეთები სესხებზე და სხვა.

მიუხედავად იმისა, რომ უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად საქართველოში მიიღეს კანონი „თავისუფალი ინდუსტრიული ზონების“, ასევე „თავისუფალი ტურისტული ზონების“ განვითარების ხელშეწყობის შესახებ, ამ ნაბიჯებმა ვერ მოახდინა რეალური ცვლილებები პუი-ების ზრდის თვალსაზრისით.

იმისათვის, რომ განვითარდეს საქართველოს ეკონომიკა, აუცილებელია ქვეყანაში შესაფერისი ინვესტიციური აქტივობა და საინვესტიციო გარემოს შექმნა. ამის მიღწევა კი შესაძლებელი გახდება შესაბამისი ეკონომიკურ-ორგანიზაციული და სამართლებრივი ბაზის ჩამოყალიბებით.

საქართველომ დიდი ყურადღება უნდა დაუთმოს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას და განვითარებას, მისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნას, თუმცა, ამავედროულად, უნდა არეგულიროს ეროვნული ეკონომიკის სუვერენიტეტის საკითხები.

ჩვენი აზრით, აუცილებელია გაგრძელდეს მუშაობა ინვესტორებისთვის საგადასახადო შეღავათების დაწესების მიმართულებით, ასევე საჭიროა განხორციელდეს ბაზარზე მოთხოვნადი კადრების მომზადება/გადამზადება, რაც გაზრდის დასაქმების დონეს და ინვესტორთა ინტერესს, ასევე ლიცენზიების და ნებართვების ლიბერალიზაცია, ქვეყნის საკანონმდებლო სტაბილური ბაზა და თანამიმდევრული ეკონომიკური პოლიტიკა შესაძლოა გახდეს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ზრდის წინაპირობები, რაც ასე სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისა და განვითარებისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ერქომაიშვილი გ., პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მასტიმულირებელი ეკონომიკური პოლიტიკა საქართველოში, მეორე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ მასალები, (2017), ი.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. , გვ.175.
2. იობაშვილი თ., საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები შემცირდა, ყურნალი „აუდიტი, აღრიცხვა, ფინანსები“, (2017), N 8. გვ.41
3. ფარჯიანი შ., პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და დანაშაულის სტატისტიკა საქართველოში, მეორე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ მასალები, (2017), ი.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. , გვ.487
4. ცინარიძე რ., ბერიძე ლ., საინვესტიციო გარემოს გამოწვევები და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში, მესამე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ მასალები, (2018), ი.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. , გვ.482-487.

www.geostat.ge

www.nbg.gov.ge

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN GEORGIA AND THEIR STIMULATION

Maya Aladashvili

Doctor of Social Sciences in Economics
Associate Professor of I. Gogebashvili Telavi State University

Nanuli Khizanishvili

Doctor of Economics
Associate Professor of I. Gogebashvili Telavi State University

Abstract

Attracting foreign direct investment and placing them in optimal fields is particularly important for developing countries.

There are not enough corporations or companies, in Georgia, whose income will allow reinvesting in the economy. There are obstacles to attracting foreign investments in Georgia: small market, low qualifications of employees, high-interest rates, currency fluctuation instability, the existence of conflict zones and others.

The main thing that foreign investors are worried about is that their rights to the property in the country are jeopardized.

Keywords: Investor, Reinvestment; Foreign; Direct; Investments

Introduction

In recent decades, developing and transition economies have been eager to attract large flows of foreign investment, as they are a major contributor to the country's economic growth. The aforementioned countries are characterized by a shortage of capital. Insufficient domestic savings can not finance domestic investment demand, which negatively impacts both public and private investment.

Based on the experience of developed countries, investment in various productive sectors leads to GDP growth, unemployment reduction, improving living standards and etc.

Foreign Direct Investment is a category of investment activity, made by a firm or individual in one country into business interests located in another country and to carry on various economic operations related to that enterprise.

An investor who owns at least 10% of a company's shares is a direct investor. Individuals, as well as private and public corporations, may be direct investors.

The most important factor for achieving a significant volume of FDI is the country's efficient investment environment. The investment environment is a very broad concept and covers the socio-economic and political aspects of the country. Each country has its own unique investment environment, constituent factors of which vary, both by country and by time.

Generally, favorable conditions for investment can be the stable political situation in the country, low taxes, fewer regulations, cheaper or skilled labor force, stable macroeconomic environment, economic openness of the country, natural resources, strategic location, low level of corruption and crime and so on.

For countries lacking natural resources such as Georgia, a stimulating factor for a foreign investor may be the absence of fiscal crises, the success of political and economic reforms in the country, as well as institutional factors, including macroeconomic stability and the existence of a legal environment.

FDI in Georgia

Currently, the following factors can be identified to make Georgia attractive for foreign investments:

1. Stable economic development;
2. Liberal and Free Market Policy;
3. Introduction of Estonian model of income tax;
4. Reduced tax rates;
5. Minimum number of licenses and permits;
6. Simplicity and operability of administrative procedures;
7. Convenient geographical location;
8. Well-developed transport system;
9. Stable macroeconomic situation;
10. Predictable and supportive legal and institutional environment;
11. Existence of appropriate infrastructure;
12. Educated and qualified workforce, etc.

Many important political or economic reforms have been implemented in Georgia to achieve an investor-oriented environment. Among them are the legal aspects, as well as free trade zones, liberal visa regime with many countries.

Although our country is poor in terms of natural resources and labor, it still attracts foreign investors because of its strategic location, as evidenced by the volume of investment in transport and communications sectors, which is the most important after investing in the financial sector.

In recent years, the positive impact in the country's investment environment has been made by such positive changes, as the creation of an attractive investment environment, which made Georgia the number one reformer in 2017 and moved from 112th to 37th position in the world ranking "Doing Business Survey"; As well as simplifying border crossing and clearance rates, making Georgia the most liberal and competitive trading regime; Likewise, to avoid double taxation, a tax reform was introduced, so-called Estonian model; Significant steps have also been taken to simplify tax legislation and liberalize tax policy, resulting in six major taxes. As well as electrical services have been improved, working conditions have become proper and so on.

The level of foreign direct investment in the country reflects many factors, namely the country's stability, its economic policy, investment environment, economic growth prospects, etc.

The dynamics of FDI in Georgia over the last 5 years looks like this:

2012 – 911,564 thousand USD

2013 – 941,903 thousand USD

2014 – 1758,423 thousand USD

2015 – 1564,500 thousand USD

2016 – 1565,866 thousand USD

2017 – 1594,500 thousand USD

Source: National Statistics Office of Georgia

Since 2007, foreign direct investment reached its highest peak in 2014, linked to the construction of the “Shah Deniz 2” natural gas pipeline, and it was from Azerbaijan that FDI inflows to Georgia increased.

The leading investors in Georgia are the Netherlands, United Kingdom, USA. It should be noted that the amount of investments made by the CIS member states is 2.2 times less than the investments made by the EU member states.

In 2017, FDI of 766.350632 USD was made from EU member states in Georgia, which is almost double compared to the previous year.

Looking at the sectoral breakdown of FDI in the country, the picture looks like this for 2017: transport and communications sector – 28.3%, finance sector – 16.3% and construction sector – 15.8%, followed by hotels and restaurants sector, real estate, energy, manufacturing and other sectors. [Source: Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia]

However, it is noteworthy that after 2014 FDIs in Georgia have significantly decreased. Especially in one of the important sectors such as energy. Investments in the construction, hotel business and manufacturing industries have also declined.

Experts have different opinions regarding the above mentioned fact. For example, according to some economists:

1. Investor insecurity can be named as one of the factors reducing investment. The main reason for the insecurity is the neighboring occupant country of Georgia, which plays a large role in creating an unfavorable environment and is ready for new military aggression;
2. Legislative instability hinders investors' interest. Frequent changes of laws are perceived as unserious and impede investment inflows into the country;
3. One of the major factors in the decline in foreign investment is the volatility of the national currency, which has particularly been evident since 2014;
4. Existence of conflict zones in the country;
5. High interest rates on loans and more.

Although the Law on Promoting the Development of Free Industrial Zones and the Development of Free Tourist Zones was adopted in Georgia to attract foreign investment, these steps have not made any real changes in terms of increasing FDIs.

Conclusion

In order to develop the Georgian economy, it is necessary to make proper investments in the country and create an investment environment. This can be achieved by establishing an appropriate economic-organi-

zational and legal basis.

Georgia should focus on attracting and developing foreign investment, creating an environment conducive to it, while at the same time addressing sovereignty issues in the national economy.

In our opinion, it is necessary to continue to work towards the establishment of investors tax breaks, as well as it is necessary to carry out training/retraining of labour force meeting market requirements, which will increase the level of employment and the interests of investors, as well as licenses and permits liberalization, stable legislative base and consistent economic policy may become prerequisites for the growth of foreign direct investment, which is vital to our country's economic growth and development.

References

1. Erkomaishvili G., Stimulating Economic Policies for Attracting Foreign Direct Investment to Georgia., Proceedings of the Second International Scientific Conference on “Challenges of Globalization in Economics and Business,” (2017), I. Javakhishvili Tbilisi State University Press., p.157.
2. Iobashvili T., FDI in Georgia Declines, Journal of Auditing, Accounting, Finance, (2017), N 8. p. 41
3. Farjiani Sh., FDI and Crime Statistics in Georgia, Proceedings of the Second International Scientific Conference on Globalization Challenges in Economics and Business, (2017), I. Javakhishvili Tbilisi State University Press. , p. 487
4. Tsinaridze R., Beridze L., Challenges of the Investment Environment and Foreign Direct Investment in Georgia, Proceedings of the Third International Scientific Conference “Globalization Challenges in Economics and Business”, (2018), I. Javakhishvili Tbilisi State University Press. , pp. 482–487.
5. www.geostat.ge
6. www.nbg.gov.ge

ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების შიშაერთობა

პერსონალური დეიქსისი და მხატვრული ნარატიული ტექსტის კომუნიკაციური სტრუქტურა

ვალერია ლობჯანიძე
თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

წარმოდგენილი სტატია წარმოადგენს პერსონალური დეიქსისის ფენომენის კვლევას თანამედროვე ლინგვისტური ტენდენციების მიხედვით, კერძოდ კი, ჩვენს შევცადეთ ეს ენობრივი ფენომენი გვეკვლია არა მხოლოდ ტრადიციული ლინგვისტიკის ფარგლებში, არამედ ლინგვოკულტუროლოგიურ ქრილში. საკითხის ნათლად წარმოჩენისათვის დეიქსისი დავუკავშირეთ მხატვრულ ლიტერატურულ ტექსტს, მის კომუნიკაციურ-პრაგმატიკულ სტრუქტურას, რაც წამოადგენს მის თანამედროვე ინტერდისციპლინარულ ხედვაზე დამყარებულ ინტერპრეტაციას. როგორც/პერსონალური დეიქსისის ინტერდისციპლინარულად გაგება ეფექტურს გახდის ლიტერატურული ნარატივის კომუნიკაციური სტრუქტურის შესწავლას და ტექსტის სიღრმისეული მნიშვნელობების აღქმას.

პერსონალური დეიქსისი და მხატვრული ნარატიული ტექსტის კომუნიკაციური სტრუქტურა

ჩვენი სტატიის მიზანია გამოვავლინოთ პერსონალური დეიქსისის როგორც ენობრივი ფენომენის, სიღრმისეული მიმართება მხატვრული ნარატივის კომუნიკაციურ-პროგრამატიულ სტრუქტურასთან. ამისათვის საჭიროა გავითვალისწინოთ თანამედროვე ლინგვისტური აზროვნების პარადიგმული სიტუაცია, ხოლო ეს სიტუაცია დავინახოთ მისი სრული დინამიზმით, რომელშიც კარგად არის გამოკვეთილი სიღრმისეული კავშირი პერსონალური დეიქსისის მიმართება, როგორც მხატვრულ, ასევე ზოგადად მხატვრულ დისკურსთან. ზემოთ განსაზღვრული ამოცანის ფონზე, აუცულებლად მიგვაჩნია ლინგვისტური აზროვნების აღნიშნული პარადიგმული სიტუაცია გავი-აზროთ როგორც ამ აზროვნების პარადიგმული დინამიკა, თავად ეს დინამიკა კი – იმ პროცესად, რომელიც, ერთი მხრივ, მოითხოვს, მეორე მხრივ კი, შესაძლებელს ხდის დეიქსისის ფენომენის სემიოესთეტიკუს ინტერპრეტაციას. პარადიგმულ სიტუაციას, როგორც პარადიგმული დინამიკის, გააზრება დეიქსისის ფენომენთან დაკავშირებით აუცილებლად მიგვაჩნია უკვე იმიტომ, რომ თანამედროვე ჰუმანიტარულ აზროვნებაში – და არა მხოლოდ ლინგვისტიკაში – შეიძლება აღინიშნოს სწორედ დეიქსისთან დაკავშირებული შემდეგი ფაქტი: მიუხედავად იმისა, რომ ეჭვს არ იწვევს ამ ფენომენის ფუნდამენტური სტატუსი ზოგადად ენის სტრუქტურაში და, მიუხედავად იმისა, რომ სახეზეა არა მხოლოდ მხატვრული ნარატივი და დეიქსისი აღქმულია ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად. ეს კი ნიშნავს შემდეგს: მიუხედავად იმისა, რაც უკვე ხაზგასმით ითქვა შესავალში, სახელდობრ კი, მიუხედავად იმ ფუნდამენტური მნიშვნელობისა, რომელიც უნდა მიენერებოდეს პოეტიკის ენობრივ ასპექტს, მხატვრული ტექსტის პოეტიკა განიხილება, როგორც წესი, დეიქსისის, როგორც ფენომენის ექსპლიციტური სახით დასახლებისა და გათვალისწინების გარეშე.

რადგან ჩვენ სტატიაში ჩვენ გვსურს დავინახოთ დეიქსისი, აუცილებელია დავაკვირდეთ იმას, თუ როგორ არის ის წარმოდგენილი მხატვრულ ლიტერატურაში სტრუქტურული თვალსაზრისით ვერბალური კომუნიკაციის ფონზე. ასევე დავინახოთ, თუ რომელ პროცესში კარგად ისახება, რომ როლური დეიქსისი ლინგვისტური და დღევანდელი წამყვანი პარადიგმის ფარგლებში იძენს ინტერპრეტაციის ისეთ ნახნაგებს, რაც უფლებას გვაძლევს დავინახოთ იგი ნარატალოგიის სივრცეში, კერძოდ კი, მხატვრულ ნარატიულ ტექსტში და აღვიქვათ ის, როგორც ნარატიული ტექსტის ძირითადი მაკონსტრუირებელი ფენომენი და მოვლენა. ამის თქმის საფუძველს ასევე გვაძლევს ის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომ დეიქსისის ფენომენი შესწავლილი გვაქვს, როგორც რეტროსპექტიულად, ასევე პროსპექტიულად სწორედ ამ ფაქტორს მივყვართ ზემოთ დეკლარირებულ მიზანთან-დავინახოთ დეიქსისი (პერსონალურ/როლური) სომიოესთეტიკური და ნარატოლოგიური თვალსაზრისით.

მიგვაჩნია მნიშვნელოვნად გავიხსენოთ დეიქსისის ლინგვისტური და ენციკლოპედიური განსაზღვრება. ის განიმარტება, როგორც მითითება, რომელიც რეალიზდება ლექსიკური და გრამატიკული საშუალებებით. დეიქსისის იმ კონცეფციაში, ცენტრალური ცნების როლს ასრულებს „მითითება“ და სწორედ მას ეფუძნება მთელი კონცეფციის კონცეპტუალური საფუძვლის როლი. მაგრამ ასევე მნიშვნელოვანია ამ კონცეფციის შემდეგი ასპექტი: მის ფარგლებში „დეიქსისი“, როგორც რეფერენციის ერთ-ერთი საშუალება უპირისპირდება ნომინაციას და ეს დაპირისპირება ნეიტრალიზდება როლურ დეიქსისში“.

ჩვენი დაკვირვების პროცესში თვალნათლივ გამოიკვეთა ისიც, რომ როლური დეიქსისი იძენს მეტაკატეგორიულ სტატუსს, რადგან მასში ხდება „ნომინაციისა და დეიქსისის ნეიტრალიზაცია“. ამგვარი მიდგომა საფუძველს გვაძლევს ვთქვათ შემდეგი: დეიქსისის ფარგლებში ხდება, როგორც ნომინაციის, დეიქსისის და ასევე თვით კომუნიკაციის ნეიტრალიზაციაც.

როლურ დეიქსისში, რომელსაც ჩვენ განვიხილავთ, როგორც პერსონალურს, ხდება დეიქტიკურ, ნომინაციურ და კომუნიკაციურ ფუნქციათა სინთეზური თანხვედრა. ამიტომ აქ გვიხდება ჩვენი ჰიპოტეზისათვის ორ მოსაზრებაზე აქცენტირების გაკეთება:

ა) შინაგან ტრანსფორმაციათა შინაარსობრივი ექსპლიკაცია;

ბ) ყოველი ეტაპი, რომელიც უკავშირდება დეიქსისის ახლებური ხედვის კვლევას უნდა იყოს დასახელებული. ეს სწორედ ის ამოსავალი წერტილია, რომელიც გვაძლევს საშუალებას მოვახდინოთ დეიქტიკური ფუნქციების კლასიფიკაცია, რომელზედაც დამყარებულია დეიქტიკურ-ენობრივ ნიშანთა კლასიფიკაცია.

როლურ/პერსონალური დეიქსისის ახლებური ინტერპრეტაციისათვის შესაძლებელია მხოლოდ მისი ფუნქციური არსის ინტერდისციპლინურად დანახვისას. დასახულ გზაზე უნდა დავეყრდნოთ „ექსტრალინგვისური კონტექსტის“, მეორე მხრივ, „ენის კომუნიკაციურ სივრცეს“ კონცეპტს.

განვიხილოთ ექსტრალინგვისტურ-კონტექსტუალურ კონცენტი: 1) ვინ ლაპარაკობს (მეტყველებს); 2) მეტყველების დრო და ადგილი; 3) მეტყველი პირის შესტები; 4) გამონათქვამის ლოკაცია მოცემულ მომენტში.

ეს კი იმას ნიშნავს, რომ სწორედ როლური დეიქსისი იღებს საკომუნიკაციო აქტის, ანუ დისკურსის ფაგლებში, ენობრივ ფუნქციათა მთელი შესაძლო სპექტრის რეალიზაცია, ეს კი, ჩვენი აზრით, არა მხოლოდ იძლევა როლური დეიქსის პერსონალისტურად ინტერორეტაციის შესაძლებლობას, არამედ აუცილებლადაც კი წარმოგვიდგენს მას. შესაბამისად, რეტროსპექტიულობისა და პროსპექტიულობის სინთეზი უფრო სრული იქნება, თუ დეიქსისის ჩვენეული ხედვა იქნება განხორციელებული, რა თქმა უნდა, პერსპექტივაში: სემიოესთეტიკურად, ნარატოლოგიურად და ლინგვოკულტურო-

ლოგიურად. მიგვაჩნიათ რომ სწორედ ამგვარი ინტერდისციპლინარული ხედვის საფუძველზე შეიძლება ბოლომდე იქნას დანახული ის როლი, რომელსაც ასრულებს ენა ნარატიული პოეტიკის კონსტიტუირების პროცესში;

ჩვენი კვლევის უპირველეს აუცილებლობას წარმოადგენს შესასწავლი ფენომენის კომუნიკაციური მიმართულების საფუძვლიან დაკვირვებასა და შესწავლას. აქ ჩვენ ვუპირისპირდებით რიგ ამოცანებს და ალბათ მთავარი ამოცანაა დავინახოთ დეიქსისის ენობრივი ფენომენი უშუალოდ ნარატიულ მხატვრული ტექსტის პოეტიკასთან კავშირი. ამას ვამბობთ იმ საფუძველზე, რომ თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში ლიტერატურული ნარატიული ტექსტის პოეტიკის არსი უკავშირდება ლიტერატურული ნაწარმოების ენობრივ ასპექტს: იქიდან გამომდინარე, რომ ლიტერატურაში გამომხატვის ყველა საშუალება დაიყვანება ენამდე, პოეტიკა შეიძლება განსაზღვრული იქნას, როგორც მეცნიერება ენობრივ საშუალებათა მხატვრული მიზნით გამოყენების შესახებ (გასპაროვი, 2001). დეიქსისის ფენომენის ამ ორი ხედვის საფუძველზე შეიძლება მოვახდინოთ დეიქსისის ნარატოლოგიური ინტერპრეტაცია. რადგან ლ. ვინოგრადოვის თქმით ნარატოლოგიას უდევს საფუძვლად შემდეგი პრინციპები: 1) ლიტერატურის არსი გაგებულ უნდა იქნას კომუნიკაციურად; 2) მხატვრული კომუნიკაციის აქტი კი, გაგებულ უნდა იქნას, როგორც პროცესი, რომელიც ხდება ერთდროულად რამდენიმე თხრობით დონეზე (იგულისხმება კომუნიკაცია ავტორსა და მკითხველს შორის და კომუნიკაცია მხატვრული ნაწარმოების პერსონაჟებს შორის); 3) ნარატოლოგიისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს დისკურსიის პრობლემას (იგულისხმება, დისკურსი როგორც საკომუნიკაციო აქტის ზოგადად გაგებულ არსი და მხატვრული დისკურსიის სპეციფიკა. (ვინოგრადოვი 1990).

„დეიქსისის ცნება ლინგვისტიკაში ინტერპრეტირებულია ორნაირად: იმის მიხედვით, თუ როგორ ხდება დეიქსისის გამოვლინება სამეტყველო აქტების ფარგლებში, ესე იგი სისტემის მეტყველებაში გადაყვანის დროს. და როგრო ხდება ენობრივ საშუალებათა გამოყენება (ბიოლერი, ბენვენისტი, ბალი, იაკობსონი, ფერი და სხვა.)

შეიძლება ვთქვათ შემდეგი: დეიქსისის, როგორც ენობრივი ფენომენის, კვლევა უნდა ხორციელდებოდეს, ერთი მხრივ, თანამედროვე ზოგად-ჰუმანტალური, მეორე მხრივ კი თანამედროვე ლინგვისტური აზროვნების პარადიგმული დინამიკის, ანუ პარადიგმათა ურთიერთმონაცვლეობის გათვალისწინებით, რაც ნიშნავს შემდეგს, დეიქსისის ფუნქციური, სტრუქტურული და ტიპოლოგიური ხედვის ინტერდისციპლინური ასპექტი უნდა იქნას ცენტრირებული ხედვის საკუთრივ ლინგვისტურ ასპექტზე;

პარადიგმული სინთეზი უნდა გულისხმობდეს როლურ დეიქსისათვის მეტაკატეგორიული სტატუსის მინიჭებას. ამავდროულად მეტაკატეგორიის სტატუსის მინიჭება გულისხმობს საკვლევი ფენომენის ფუნქციურ-შინაარსობრივ დინამიკას დაკვირვებას, რაც ითვალისწინებს შემდეგ თეორიულ-მეთოდოლოგიურ მომენტებს. ეს მომენტებია: ა) თანამედროვე ჰუმანიტარულ აზროვნებაში დომინირებს სემიოტეტიკურ, ნარატოლოგიურ და კულტუროლოგიურ პარადიგმათა სინთეზი და ბ) ლინგვისტიკის ფარგლებში, კი ანთროპოცენტრისტულ-კომუნიკაციურ პარადიგმასთან ერთად დომინირებას იწყებს ლინგვოკულტუროლოგიურ პარადიგმა, რომელიც მოითხოვს ენობრივ ფენომენტა ინტერდისციპლინურ ინტერპრეტაციას;

ყოველი ზემოთ ნათქვამის გათვალისწინებით, ჩნდება ჰიპოთეზა: დეიქსისის, როგორც ენობრივი ფენომენის შიდასტრუქტურის იერარქიზაციის ფარგლებში უნდა განისაზღვროს ამ პროცესის შემდგომი და მარეზიუმირებელი ეტაპი ისეთ კონცეპტზე დაყრდნობით, როგორიცაა პიროვნების კონცეპტი. და სწორედ პერსონალური დეიქსისი, როგორც მეტაკატეგორია უნდა იქცეს იმ გამჭოლ იდეად, რომელიც მის სტრუქტურას დაგვანახებს მხატვრულ ნარატივში.

დასახული მიზანი აუცილებლად მოითხოვს დეიქსისის კონცეპტის დაკავშირებას ფუნქციურ სტილის ცნებასთან, რადგან პარადიგმათა მონაცვლეობისა და სინთეზის გათვალისწინებით, ის უკავშირდება თვით დისკურსს. ზოგიერთი ლინგვისტის აზრით სწორედ დისკურსი გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ ენა ორგანიზებულია ისეთი სტრუქტურების შესაბამისად, რომლებიც დამახასიათებელია ადამიანთა გამონათქვამებისათვის სოციალური სინამდვილის სხვადასხვა სფეროში. ამ ეტაპზე რომ გამოვავლინოთ კავშირი ლინგვისტურ მოვლენა დეიქსტან კავშირი, საჭიროა ნარატიული დისკურსი დავინახოთ როგორც ნარატიულ-კომუნიკაციური სტრუქტურა ტექსტისა. ყოველივე ეს, რა თქმა უნდა, უნდა განხორციელდეს ინტერსუბიექტურობის პრინციპზე დაყრდნობით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ინტერსუბიექტურობა თავად გულისხმობს ამ მოვლენებს.

პერსონალური დეიქსისის კვლევა თანამედროვე პარადიგმულ სიტუაციაში გულისხმობს მის უშუალო კავშირს კულტურის ფენომენტთან. და ამისათვის საჭიროა გვექონდეს კულტურის ჩვენთვის მისღები განსაზღვრება, ვინაიდან მას სხვადასხვა ავტორები და მკვლევრები სხვადასხვანაირად განსაზღვრებენ. ჩვენი კვლევის ფარგლებში ჩვენ ვეყრდნობით ა. ვეჟბიციკასეულ კულტურის განსაზღვრას, სადაც კულტურის რაობა გაგებულია, სხვა მრავალ მახასიათებელთან ერთად, სემიოტიკურად. ხოლო კულტურის ნიშნობრივი ხედვა გვაძლევს საშუალებას დავინახოთ პერსონალური დეიქსისის საკვლევი ფენომენი ნარატიულ ლიტერატურულ ტექსტში, ანუ გვექონდეს მისი ახლებური უკვე ტრანსლინგვისტურად დანახული ინტერპრეტაცია. რადგან კომუნიკაციური ინსტანციები ტექსტში, შეესაბამება მთხრობელს, მთხრობის დროს, მთხრობის სივრცეს ნარატოლოგიაში. ვახდენთ რა ლინგვისტურ პარადიგმათა დინამიკის გათვალისწინებას და განვიხილავთ ჰუმანიტარული აზროვნების სხვა დარგებს, აუცილებლად მივიჩნევთ ჩვენს კვლევაში ჩავრთოთ ისეთი ტერმინი როგორც *ქრონოტოპი*, რომელიც მ. ბახტინმა შემოიღო ლიტერატურათმცოდნეობაში. ეს ცნება კი თავისი ორგანიზაციული სტრუქტურითა და ფუნქციით მსგავსებას ავლენს ლინგვისტურ კონცეპტთან – როლურ/პერსონალური დეიქსისი. ქრონოტოპის ცნება ასევე გულისხმობს ადგილს სივრცესა და დროში, რომელსაც ჰყავს თავისი *კრეატორი* და *რეციპიენტი*. ნებისმიერი მხატვრული ტექსტი წარმოადგენს კულტურულ მოვლენას, რომელშიც ერთიანდება ადამიანური სინამდვილის ყველა კომპონენტი. სწორედ პერსონალური დეიქსისი წარმოადგენილია მთავარ პერსონაჟებად. დროითი დეიქსისი, კი არის მთხრობის მხატვრული დრო. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ მთხრობას და დროით განფენას ახორციელებს Simple Tense, გარდა დროის აღმნიშვნელი სიტყვებისა (ხვალ, დღეს და ა.შ.). ასევე უნდა ვთქვათ, რომ დეიქსისი ხორციელდება ცომუნიკაციის მეორე დონეზეც, კერძოდ ავტორსა და მკითხველს შორის. რადგან პიროვნების, ანუ persona-ს (ლათ.) აქვს ასეთი კონსტანტური და გამჭოლი სტატუსი, სეიდლება ითქვას რომ როლური დეიქსისი გაიგება, როგორც პერსონალისეული, ხოლო ასე დანახული დეიქსისის ლინგვისტური კატეგორია შეიძლება მივიჩნიოთ მის ახლებურ ლიგვოკულტუროლოგიურ ინტერპრეტაციად და მივიჩნიოთ იგი ლინგვისტიკასა და სემიოესთეტიკაში ერთერთ ფუნდამენტალურ მოვლენად.

შეჯამებისათვის, როლურ/პერსონალურ დეიქსისზე საუბრისას აუცილებელია: 1) დეიქსისის ენობრივი ფენომენი ვიკვლიოთ ლინგვისტური პარადიგმების დინამიკაზე დაყრდნობით; 2) დეიქსისის ტრიადაში პერსონალურ დეიქსისს მივანიჭოთ წამყვანი და მეტაკატეგორიის სტატუსი; 3) თანამედროვე ჰუმანიტარულ აზროვნებაში უნდა ვახდენდეთ ლინგვისტური, კულტუროლოგიური და სემიო-ესთეტიკური პარადიგმების სინთეზს; 4) მხატვრული ტექსტის ლინგვოკულტურული შესწავლისას პერსონალური დეიქსისის სწორი ხედვა დაგვეხმარება ლიტერატურული ტექსტის სტრუქტურის, მისი სიღრმისეული მნიშვნელობებისა და ესთეტიკური ღირებულებების აღქმაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Бахтин М.Л. (1975)-«Формы времени и хронотопа в романе». Вопросы литературы» и эстетики. Москва. Художественная литература.
2. Бахтин М.Л. (1979)-«Проблемы текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. Москва. Высшая школа.
3. Berry J.W., Seagall H.,(2002) – “Cross- cultural Psychology“ . Research and applications. Cambridge University Press.
4. Бюлер. К. (2001) Теория языка. Москва. Прогресс.
5. Bühler. K. (1934/63). Theory of Language. (translated into English by D. Fraser Goodwin) Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Publishing
6. Гаспаров М. (2001) Литературная энциклопедия терминов и понятий Москва. Интелвак.
7. Вежбицка А. (1985) Речевые акты. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.XVI. Москва. Прогресс.
8. Вежбицка А. (2001) Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва. Прогресс.
9. ლებანიძე გ. (2009) – „შესავალი ფილოლოგიაში“, ნახნაგი. ფილოლოგიის კვლევათა წელიწადეული1. თბილისი. „მემკვიდრეობა“.
10. ლებანიძე გ. (2004) – კულტუროლოგიის საუძვლები. თბილისი. გამომცემლობა „ენა და კულტურა“.

PERSONAL DEIXIS AND COMMUNICATIVE STRUCTURE OF THE LITERARY NARRATIVE TEXT

Valeria Iobjanidze

Associate Professor

Tbilisi Open Teaching University

Abstract

This article deals with the problem of linguistic phenomenon of Deixis, mainly with Personal deixis (Person/role) and its understanding in the light of contemporary Humanitarian thinking. In our research we tried to outline general issues regarding its interpretation according to dynamics of linguistic paradigms, including traditional systemic, anthropocentric– communicative and linguocultural ones. New interpretation of the Personal deixis requires proper study of the structural, functional, semiotic changes within the triad of this linguistic phenomenon. To successfully achieve the objective of our research – to give new interpretation of deixis, it was essential to study this concept in the field of narratology, in other words, the research had to be done simultaneously at different levels in the different humanitarian scientific fields. In traditional linguistics the term deixis of Role, is further transformed into Personal and even so called Personalistic on the basis of translinguistic study of the given concept. On the way to prove the novelty of understanding Role deixis as a personal deixis we refer to literary narrative text structure. On this level it has become possible to explore deixis and its elements due to the seeing narrative text as a communicative act. Thus, helping us in proving Personal deixis to be fundamental and constituent for any type of discourse and keeping for Personal deixis the status of a meta category. The methodological approach we used in our research, first and foremost, is interdisciplinarity and intersubjectivity domineering in the contemporary linguistic thinking.

Keywords: deixis, narrative, interdisciplinarity, paradigm dynamics, chronotope linguo– culturology

Introduction

The aim of this article is to show and explicit inner and deep reference between the linguistic phenomenon of Personal Deixis and communicative-pragmatic structure of the literary narrative text. In order to fulfill the task we need to focus on the contemporary linguistic paradigm of the entire Humanitarian thinking. Moreover, for this purpose we should see the situation regarding its dynamics. This last clearly manifests too close correlation between linguistic concept of Personal deixis (deixis of Person/a role), literary narrative text and entire literary fiction discourse.

For better understanding of our study issue, it is necessary to regard today's paradigmatic situation as paradigm dynamics of the Humanitarian thought. Namely, the dynamics can be taken as a basis for obtaining of the new, semio-aesthetic interpretation of the phenomenon of deixis. Despite the fact that deixis has a fundamental role in the structure of a language, till now there were no attempts done to manifest strong interrelation and bias between deixis, semiotically oriented literary verbal texts and phenomenon of entire Aesthetics. Here it is required to take into account contemporary understanding of the concept of Aesthetics, which means the idea of the field being semiotized, in other words, the Aesthetics is subjected to the concept of a *sign*.

Deixis

The concept of deixis and literary narrative text have not been seen as interrelated ideas till now. Furthermore, the Poetics of the text, its linguistic aspects have been always studied without pointing to, or any reference to the concept of deixis. As we are aimed at showing the above mentioned reference, it is essential, first, to study how it is represented in the literary (fiction) texts and to pay attention to its features, and altogether to observe the domain of verbal communication. The next level in the process of the study of Personal deixis is to outline and determine which elements of speech and language have the function of representing deixis in the texts.

Our approach of study of the issue shows that in the framework of the leading (linguo-cultural) paradigm, the concept of deixis can acquire new features, which means that it can be newly interpreted. Literally that would mean that deixis is seen from the viewpoint of narratology, in the literary narrative texts. And namely this will prove that phenomenon of deixis is a fundamental and organizing notion in the text.

Another significant moment to prove Personal deixis to be the most essential, leading and organizing notion was a two vector methodological research – retrospective and perspective approach to its study. The retrospective study, which is started by German linguist's and founder of Deixis theory C.Buhler's fundamental work, and further connection of his research to the systemic paradigm of the language, provides us with traditional, semiotic understanding of deixis. As for perspective methodology, it provides with new data obtained due to existing language paradigms. Build upon this we can gradually lead our research to above stated declaration – to perceive Personal deixis (deixis of Person/role) from the perspective of narratology and semio-aesthetics.

In the process of study it was clarified, that Personal deixis acquired the status of meta category inasmuch as it means in itself 'neutralization of *nomination* and deixis'. Emphasizing the meta category status of personal deixis, we can state the following hypothesis: coincidence occurs in role deixis in concert with deictic, nominative and communicative functions. Here we should emphasize two coming viewpoints:

- a) Explication of meaning of all internal transformations;
- b) Every new method, connected with the study of deixis should always be *nominated*. This is a starting point to the bringing of deixis functions classification, which in its turn provides the background for linguo-deictic elements' classification.

Gaining new interpretation of Personal/role deixis is only possible, when the essence of its function is understood from the angle of interdisciplinarity. Accordingly, we need to focus on the following two concepts, that is of 'extralinguistic context' and 'communicative space of a language'. Let us introduce the concept of extralinguistic context.

- 1) who speaks
- 2) the time and place of speech
- 3) location of verbal expression in the definite or given moment.

These three factors can state, that namely Personal deixis is empowered to actualize within the text all possible functions of the language. Owing to this fact, we dare say that personal deixis can be transformed into personalistic one. Thus, pointing not only to the possibility of the fact, but its necessity as well. Synthesis of the retrospection and perspective would be most appropriate and fully accomplished if we carry out our

research in the perspective of narratology, semio-aesthetics and linguo-culturology. This, we think, is the only and proper way to comprehend the role of a *language* in the process of creativity and organizing of narrative poetics of the text. Our viewpoint is based on L.M. Gasparov's findings which says that poetics in modern literary criticism and theory is interconnected with linguistic aspects. "As all means of expression are subordinate to the language, poetics can be defined as a discipline designed for usage of language elements for the purpose of depicting aesthetic or artistic aims" (Gasparov, 2001). This argument in its turn gives the possibility to interpret phenomenon of Personal deixis from narratology axis, as narratology is based on the three main principles: 1) the concept, or essence of literature should be understood as *communication*; 2) literary communicative act should also be understood as a process which occurs simultaneously at different levels of narration (here we mean communication between author and his reader, and communication between characters of the literary text); 3) the issue of the text discourse is a landmark in the sphere of narratology discourse is understood as act of communication generally and other specific features of artistic, aesthetic, literary discourse.) According to achievement of anthropocentric-communicative paradigm deixis is interpreted as representing and functioning of the language elements into communication, i.e. usage of deictic elements while converting system of a language into communication (*parole*). (K. Buhler, Benvenist, Bally, Jakobson, others.)

In order to achieve the aim of our research we should learn deixis in the joint point of modern Humanitarian thought on one hand, and today's paradigm confluence, on the other, which would mean connection of linguistic paradigm and linguo-cultural paradigm. The novelty of the research would be those changes, or differences found in the structure and function of deixis. The newly interpreted phenomenon having defined its functional, structural and typology aspects, should be focused on its leading *linguistic aspect*. Synthesis of the given paradigms clearly manifests the priority of the concept of Person (the structure of deixis itself). Meta category of deictic triad should become a straightforward idea to understanding of deixis function in the structure of a literary fiction and aesthetic texts.

Functional Style

The aim of our study necessarily requires connection of phenomenon of deixis with the notion of *functional style*, as it coincides within the systemic and communicative paradigm in the notion of *discourse*. Further we should research the correlation of literary aesthetic functional style with discourse, seen in the framework of communicative paradigm and entire paradigm dynamics of humanitarian thought. Many linguists, who studied discourse agree that it generally means definite structures of language; or under this term we should emphasize the fact that language is organized according to specific structures, which characterize people's saying and language, who belong to diverse spheres of reality and life. Pursuing the objective of our study, it can be said that term of discourse and functional style coincide in the framework of anthropocentric-communicative paradigm. Though, it must be taken into consideration that the term discourse is much more overwhelming and multicomponent than it is considered in the frame of our article. The connection which should be shown between personal deixis and communicative structure of the literary text demands three notions of discourse, functional style and text to be conceptualized in triad on the principle of *intersubjectivity*.

As we need to explore the role of personal deixis in the structure and functioning of literary text, first, there is a need to refer to the concept of culture, as all literature belongs to this domain. According to A. Wierzbicka there are a lot of definitions by different researchers to conception of culture and it should be used relevantly and congruently at any case. To see how personal deixis is transformed within the narrative text,

linguists refer to new methodology which is applied not only in the frame of the article, but in any contemporary study of linguistic research. These methods are intersubjectivity, as we said above, and interdisciplinarity. Today's paradigmatic situation demands all previous paradigms and linguo-cultural paradigm to be comprehended as internally interconnected and interrelated. Thus, culture and literature as its part, should be represented semiotically. And that would lead our research to the target – to see, comprehend and interpret persona deixis in the narration. Here we need to speak more about narrative text and its components. In traditional literature criticism narrative text is defined as a unity of “narrator” , “narrative space” , “narrative time” categories. Our aim is to find role deixis incorporated into this conceptual triadic concept, but role deixis comprehended on translinguistic perspective; in translinguistic model we mean seeing personal deixis within literature, aesthetics, narratology.

Based on the communicative structure of the narrative text, where all the three categories are represented, we can state that from linguistic point of view it represents the similar structure: ‘Person/role – time – space’. Our interpretation of a personal deixis within narratology infers to make a conclusion that the issue of our study can be seen as a concept of *chronotope*, term firstly entered into linguistics by outstanding researcher M. Bakhtin. The concept of chronotope represents transformation of deixis in literary texts (chronotope, according to M. Bakhtin, – a place in time and space). While narratology and communicative linguistics understands these notions as communicative instances of author, characters and readers (in the literary narrative text), whilst in the framework of communication these categories represent an author as – an addresser and a reader as an addressee.

Our interpretation of Person should imply author's personality or, in other words, *Persona (lat)* with his whole inner nature of a human being. From the perspective of communication act, this persona is seen as a *communicant*. And on the following platitude the author and the reader are understood as a creator and a recipient. If we summarize all the problematic issues concerning deixis we will manage to provide a resume from the joint of theoretical and methodological perspectives and involve the concept of chronotope, which we have mentioned above.

Three conceptual structures like deixis, communicative structure of a narrative text and chronotope are connected with each other. Chronotope represents transformation of the concept of deixis and as a result of these process is given a priority. Thus, chronotope should play a significant role in concluding interpretation of personalization of Role deixis. The research position encompasses synthesis of three methodological outlooks: 1) research position should be interdisciplinary; 2) it should base on paradigm synthesis; 3) it should take into account all the fundamental difference.

Culturological aspect of the narrative texts can define such kind of texts as plots, that represent definite cultural phenomenon; the culture in itself complies the unity of inner and outer aspects of human reality. Main characters of the text represent role deixis. Time deixis is reference to temporal reference point and it is typically the moment of utterance. The deictic resource of language are adjectives of time in the line (yesterday, now, tomorrow, and many others) and verb tenses. Plots as a rule take place not just in a geographical space, but in a civilized space. And it is remarkable how Simple Tense arranges and structures the plot and narrative time of the fiction texts.

s for role deixis, typically its structure in the narratives is defined by two interconnected moments: role deixis is transformed into deixis of first person, and is addressed by personal pronoun ‘I’. In many typical narratives besides protagonist and first person narrator, there are other characters that are arranged in hierarchical structures, and role deixis is discussed on narrator-protagonist level and on characters' level.

Conclusion

To make a conclusion around the typical narratives we should take into account three main aspects: 1) In any verbal utterance, like in any type of narrative linguistic structure of deixis is thoroughly retained, but at the same time it undergoes transformation which is determined by the kind of discourse we deal with. 2) Linguistic analysis can't occur from theoretical and analytical perspective when we talk about narrative discourse. Linguistic aspect is acceptable as a result of analyzing interdisciplinary outlook. On this stage this outlook involves Literature Criticism. 3) Analysis revealed the necessity of dynamic-staging structure. Analysis was started within linguistic aspect, then continued within the aspect of literature and culturology, though at the end again it returned to linguistic aspect having been interpreted from linguo-culturological point of view.

To conclude our survey dedicated to the research of deixis, namely to some question of problem of Personal deixis in connection with literary narrative texts, we can claim the following:

- 1) The linguistic concept of deixis should be studied, on the one hand, in connection with humanitarian thinking holistically, and on the other hand, by means of paradigm dynamics of contemporary linguistic thinking, i.e. by considering interchangeability of paradigms that means the following: interdisciplinary aspects of structural, functional, typological points of view of deixis should be centered via proper linguistic aspects;
- 2) Internal vector of linguistic research focusing on deixis should be defined by internal hierarchy of the phenomenon, claiming status of meta category to Personal deixis (deixis of role/Person).
- 3) In modern humanitarian thinking synthesis of semio-aesthetic, narratology and culturology paradigm is becoming dominant.

In the sphere of linguo-culturological study of narrative (fiction) text, the role of understanding deixis and, namely, Personal deixis is immense, as it helps to perceive different perspectives of the texts' internal meanings, their structure, and aesthetic values

References:

1. Бахтин М.Л. (1975)-«Формы времени и хронотопа в романе. Вопросы литературы» и эстетики. Москва. Художественная литература.
2. Бахтин М.Л. (1979)-«Проблемы текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. Москва. Высшая школа.
3. Berry J.W., Seagall H.,(2002) – “Cross- cultural Psychology“ . Research and applications. Cambridge University Press.
4. Бюлер. К. (2001) Теория языка. Москва. Прогресс.
5. Bühler. K. (1934/63). Theory of Language. (translated into English by D. Fraser Goodwin) Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamin Publishing
6. Гаспаров М. (2001) Литературная энциклопедия терминов и понятий Москва. Интелвак.
7. Вежбицка А. (1985) Речевые акты. Новое в зарубежной лингвистике. Вып.XVI. Москва. Прогресс.
8. Вежбицка А. (2001) Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва. Прогресс.
9. Lebanidze G. (2009) – “Introduction to Philology”, Annual Book of of Philological Studies 1. Tbilisi, “Heritage”.
10. Gasparov Z. 2002, p. 786
11. Lebanidze c. (2004) – Fundamentals of Culturology. Tbilisi, “Language and Culture”.

ენობრივ და მრავალენოვან განათლებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი და ინსტიტუციური პრინციპები

თეა ლორთქიფანიძე

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული ასოცირებული პროფესორი,
ფილოლოგიის დოქტორი

ანოტაცია

საზოგადოდ გავრცელებული შეხედულების საწინააღმდეგოდ, ენობრივი მრავალფეროვნება მხოლოდ ახალგაზრდა ან ჩამოუყალიბებელი ერების მახასიათებელი არ არის. პირიქით, ეროვნული სახელმწიფოებრივი თვითშეგნების ხანგრძლივი ისტორიის მქონე ბევრ სტაბილურ, აყვავებულ და დემოკრატიულ სახელმწიფოში არსებობს მრავალფეროვნება და ბევრი მათგანი კულტურულ და ენობრივ მრავალსახოვნებას საკუთარი ეროვნული თვითშეგნების არსებით მახასიათებელ ნიშნად მიიჩნევს.

ლინგვისტური კულტურული მრავალფეროვნება ჩვენი დროის უმთავრესი სოციალური პრობლემა გახდა. მოკლედ რომ ვთქვათ, მრავალფეროვნება ნორმალური მოვლენაა და დროთა განმავლობაში კიდევ უფრო ნორმალური გახდება. შესაბამისად, ნორმალურია ისიც, რომ სახელმწიფოებმა უნდა გამოიჩინონ სახელმწიფო პოლიტიკის სხვადასხვა დონეზე მისი ჩართვის შესაძლებლობა.

ენობრივ და მრავალენოვან განათლებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი და ინსტიტუციური პრინციპები

მრავალფეროვნების პატივისცემაზე დაფუძნებული ინტეგრირების პროპაგანდის უმთავრეს ინსტრუმენტს წარმოადგენს განათლება. სწორედ განათლების მეშვეობით ახერხებს ბავშვი საკუთარი ენისა და კულტურის ცოდნის გაღრმავებას. სწორედ განათლების საშუალებით სწავლობს ბავშვი საზოგადოების სხვა ჯგუფების კულტურასა და ტრადიციებს. და, რასაც უფრო არსებითი მნიშვნელობა აქვს, უმცირესობათათვის განათლება ისეთი უნარ-ჩვევების შექმნის უზრუნველყოფის საშუალებაა, მაგალითად, როგორცაა ენის შესწავლა, რაც აუცილებელია ქვეყნის ცხოვრებაში სრულყოფილი მონაწილეობისათვის. სწორედ განათლება და მისი საშუალებით შექმნილი კონტაქტის უნარი უვითარებს ბავშვებს სხვა ჯგუფებისა და სახელმწიფოს მიმართ დამოკიდებულებას.

უმცირესობათა თვალსაზრისით, ენობრივი განათლება ის ძირითადი საკითხია, რომელთან დაკავშირებითაც მათ უნდა მოაწესრიგონ ურთიერთსაწინააღმდეგო მიზნები. ერთი მხრივ, მათ უნდათ, რომ მათმა შვილებმა შეინარჩუნონ და გაიღრმავონ მშობლიური კულტურისა და ენის ცოდნა. მეორე მხრივ, ისიც უნდათ, რომ ბავშვებმა უმრავლესობის ენა ისე იცოდნენ, რომ წარმატებით შეძლონ მონაწილეობის მიღება ეკონომიკური და პოლიტიკური ცხოვრების ფართო ასპარეზზე. საქმე ეხება ენების არა როგორც სავალდებულო საგნის შესწავლას, არამედ იმ ენის შესწავლას, რომელზეც სასწავლო პროგრამა ისწავლება.

ამ მიზნების ერთმანეთთან მისადაგების რაიმე ხერხი არ არსებობს. სიტუაციები, რომლებშიც აღმოჩნდებიან ხოლმე უმცირესობანი და ბავშვების განათლებასთან დაკავშირებული მშობელთა

პროორიტეტები, ისევე, როგორც განათლების სფეროს ხელმძღვანელების მიერ უზრუნველყოფილი არჩევანი, დამოკიდებული იქნება ბევრ ფაქტორზე. ზოგიერთები უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ უმცირესობის მშობლიური ენისა და კულტურის შენარჩუნებას, როცა სხვები თავიანთი შვილებისთვის ისეთი განათლების გარანტირებას არჩევენ, რაც მათ ქვეყნის ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობის უფრო მეტ შესაძლებლობას მისცემს. როგორც არ უნდა იყოს მიზანი, აშკარაა, რომ უმცირესობის წარმომადგენელმა ყველა ბავშვმა უნდა იცოდეს, სულ მცირე ორი ენა მაინც, კერძოდ – მშობლიური და სახელმწიფო, ანუ უმრავლესობის ენა.

სწორედ ამას გვთავაზობს მრავალენოვანი განათლება. განათლების ტრადიციული სისტემა უმცირესობის წარმომადგენელ ბავშვებს სთავაზობს არჩევანს: ან განათლებას მშობლიურ ენაზე, რომელსაც თან ახლავს სახელმწიფო ენის ფორმალური სწავლება, რაც ბავშვებს არ აძლევს სახელმწიფო ენის სრულყოფილად შესწავლის შესაძლებლობას, ან განათლებას სახელმწიფო ენაზე, რაც იწვევს უმცირესობის მშობლიური ცოდნის სიმწირეს. მრავალენოვანი განათლება უმცირესობათა წარმომადგენელ ბავშვებს სთავაზობს ორივე ენის მყარი ცოდნის შექმნის შესაძლებლობას ისე, რომ მათ ეს ენები ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოიყენონ.

საფუძველი გავქვს, გვჯეროდეს, რომ მრავალენოვან განათლებას მნიშვნელოვანი წვლილი შეტანა შეუძლია საქართველოს განათლების სფეროში, როგორც ეს მსოფლიოს ბევრ სხვა ქვეყანაში მოხდა.

ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ მრავალენოვან განათლებას მნიშვნელოვანი წვლილი შეტანა შეუძლია საქართველოში მრავალენოვანი ინტეგრირებული საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. ამის მიღწევა შეიძლება უმცირესობებისათვის დახმარების განხორციელებით, ქართული ენის მყარი ცოდნის მიღებაში და, ამავე დროს, მათი საკუთარი კულტურისა და ენის შენარჩუნებით.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Singleton, D. and Ryan, L. (2004) : Language Acquisition : The Age Factor. Clevedon Multilingual Matters.
2. Ricento, T. (ed) , (2006) : An Introduction to Language Policy. Theory and Method . Oxford Basil Blackwell.

LEGAL AND INSTITUTIONAL PRINCIPLES REGARDING LANGUAGE EDUCATION AND MULTILINGUAL EDUCATION

Tea Lortkipanidze

Affiliated Associate Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Philology

Abstract

Contrary to commonly held beliefs, linguistic diversity is not the hallmark of young or somehow insufficiently accomplished nations. Quite the contrary, many stable, prosperous and democratic countries with a long history of self-awareness as a nation-state are diverse, and some in fact place linguistic and cultural diversity at the core of their self-representation as a nation. Linguistic and cultural diversity has become one of the key social issues of time. In short, diversity is normal, and will increasingly be so, consequently, it is also normal that states should find ways to accommodate diversity at various levels of public policy.

Keywords: language skills, multilingual education, linguistic and cultural diversity.

One of the important instruments for promoting integration respecting diversity is education. It is through education that children deepen their knowledge of their own language and culture. It is through education that children first learn about the cultures and traditions of other groups in society. Most crucially, for minorities education provides the means for learning the skills, including the language skills, needed to participate fully in the life of the state. And it is through the education process and the contact it provides with children from other communities that attitudes to other communities and to the state are developed.

From the point of view of minorities, language education is a key issue on which they need to reconcile conflicting objectives. On the one hand, they want their children to retain and develop their knowledge of their own culture and their skills in their mother tongue. On the other hand, they want them to acquire the knowledge and skills in the use of the majority language so that they can participate successfully in the economic and political life of the wider society. The question concerns not just the teaching of languages as a subject to be studied but also the language in which the general curriculum is taught.

There is no single answer to the question of how best to reconcile these objectives. The situations in which minorities find themselves and the priorities of parents for their children's education as well as the options provided by educational authorities will depend on many factors. Some may attach more importance to preserving the mother tongue and the minority culture, while others will give greater weight to their children's acquisition of skills needed to participate in the wider society. But whatever the precise balance, the clear need for all minority children is to acquire real fluency in at least two languages – namely the mother tongue and the state or majority language. This is precisely what multilingual education offers. The traditional education system offers children a choice between education in the minority language accompanied by some formal teaching of the state language, which tends to leave children with insufficient command of the state language, or education in the state language which tends to leave little room for learning the minority language. Multilingual education offers minority children the chance to develop high levels of skills in both languages so that they can use them in daily lives.

These are the reasons why we believe that multilingual education can make an important contribution in Georgia, as it has in many parts of the world.

We believe that multilingual education can make an important contribution to creating an integrated multi-ethnic society in Georgia by enabling the minorities to acquire real fluency in the Georgian language while at the same time retaining and developing their skills in using their mother tongue.

პორტრეტიკისა და დახასიათების ურთიერთმიმართება, როგორც პერსონაჟის პოეტიკის ასპექტი

(მ. ცვაიგის მოთხრობის „მწველი საიდუმლოს“ საფუძველზე)

თეა ჯღარკავა

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
ასოცირებული პროფესორი,
ფილოლოგიის დოქტორი

ანოტაცია

წინამდებარე სტატიაში პოეტიკა გაიგება, როგორც მეცნიერება, „რომელიც იკვლევს გამოხატვის საშუალებათა სისტემას მხატვრულ ნაწარმოებში“¹. როგორც ციტირებული სტატიის ავტორი ამბობს, „არსებობს პოეტიკის ორი გაგება – ფართო (ამ შემთხვევაში პოეტიკა ემთხვევა ლიტერატურის თეორიას) და ვიწრო, რომელიც გაგებულ უნდა იქნას, როგორც თეორიული პოეტიკის ესა თუ ის ნაწილი“². აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, როცა ვიკვლევთ ამა თუ იმ ნარატივის ფარგლებში პერსონაჟის, როგორც ამ მხატვრული ჟანრის აუცილებელი კომპონენტის გამოხატვის საშუალებებს, საქმე უნდა გვქონდეს პოეტიკასთან მის ვიწრო გაგებაში. მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია ჩვენი კვლევითი მიზნებისთვის ციტირებული ავტორის მიერ გამოთქმული შემდეგი აზრიც: „რადგან ლიტერატურაში საბოლოო ანგარიშში გამოხატვის ყველა საშუალება დაიყვანება ენაზე, პოეტიკა შეიძლება განისაზღვროს როგორც მეცნიერება ენობრივ საშუალებათა მხატვრული გამოყენების შესახებ“³.

პორტრეტიკისა და დახასიათების ურთიერთმიმართება, როგორც პერსონაჟის პოეტიკის ასპექტი

(მ. ცვაიგის მოთხრობის „მწველი საიდუმლოს“ საფუძველზე)

წინამდებარე სტატიის ფარგლებში, რა თქმა უნდა, შეუძლებელია, იმის სრულმასშტაბიანი კვლევა, თუ როგორ გამოიყურება პერსონაჟის პოეტიკა ცვაიგისეულ პროზაში, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, გვსურს, შევხვით პრობლემას, რომელსაც, ჩვენის აზრით, მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს არა მხოლოდ პერსონაჟის ცვაიგისეული პოეტიკისთვის, არამედ პოეტიკისთვის ამ სიტყვის ზოგადი მნიშვნელობითაც, პირველ რიგში კი, მხატვრული ნარატივის პოეტიკისთვის: ვგულისხმობთ პერსონაჟის გამოხატვის ორ ისეთი საშუალების ურთიერთმიმართებას ნარატივის სტრუქტურაში, როგორცაა პორტრეტიკა და დახასიათება, მაგრამ, რა თქმა უნდა, სანამ შევუდგებით ხსენებული ურთიერთმიმართების ანალიტიკურ კვლევას, საჭიროდ მიგვაჩნია იმის ჩვენება, თუ როგორ გაიგება ეს ორი ხსენებული მხატვრული საშუალება თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში. როგორც ს. კორმილოვი ამბობს, – „ლიტერატურული პორტრეტი წარმოადგენს პერსონაჟის გარეგნობის, უპირველეს ყოვლისა, მისი სახის, ფიგურის, სამოსის აღწერას, თუ როგორ უკავია მას თავი“⁴. რაც შეეხება დახასიათებას, მას, როგორც ცნობილია, შეიძლება მიეცეს ბევრად უფრო ფართო გაგება ლიტერატურაში: „ხასიათი ლიტერატურაში იგივეა, რაც მხატვრული სახის განსაზ-

¹3. М. Гаспаров, Поэтика in: Литературная Энциклопедия Москва “Интелвак”, 2002, გვ. 786.

²3. М. Гаспаров, Поэтика in: Литературная Энциклопедия Москва “Интелвак”, 2002, გვ. 786.

³3. М. Гаспаров, Поэтика in: Литературная Энциклопедия Москва “Интелвак”, 2002, გვ. 786.

⁴С. И. Кормилов, Портрет, Литературная Энциклопедия, Москва, “Интелвак”, 2001, გვ. 762

ღვრულობა“¹.

როგორც ზემოთ იქნა ხაზგასმული, მხატვრული ნაწარმოების ამა თუ იმ ასპექტის პოეტიკის კვლევისას, უნდა განვსაზღვროთ ის ენობრივი საშუალებები, რომლებსაც ავტორი იყენებს მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში. მიგვაჩნია, რომ სწორედ ამ თვალსაზრისით საინტერესო უნდა იყოს იმის დადგენა, თუ როგორი შეიძლება იყოს პორტრეტებისა და დახასიათების ენობრივ ასპექტთა ურთიერთმიმართება პერსონაჟის ხატის შექმნის პროცესში გერმანულენოვანი კლასიკური ნარატივის ნარმომადგენლის პროზაში, როგორიცაა შ. ცვაიგი.

როგორც პორტრეტებისა და დახასიათების ნომინაციური ასპექტიდან უშუალოდ გამომდინარეობს, პორტრეტს, როგორც ლიტერატურულ ფენომენს, საფუძვლად უნდა დაედოს ისეთი ენობრივი, კონკრეტულად კი, კომპოზიციური ფორმა, როგორიცაა ალწერა; და ასევე, ცხადია, რომ პერსონაჟის დახასიათება, თუ, რა თქმა უნდა, ეს დახასიათება გაშუალებული სახით არ ხდება თვით სიუჟეტში, უნდა დაეფუძნოს ისეთ კომპოზიციურ ფორმას, როგორიცაა დახასიათება.

დროისა და ადგილის შეზღუდულობის გამო, ჩვენ არ შევუდგებით იმის გადმოცემას, თუ როგორ გაიგება ალწერისა და დახასიათების სამეტყველო-კომპოზიციური ფორმები თანამედროვე ლინგვისტიკაში.

ჩვენი კვლევითი მიზნებისთვის მოცემულ შემთხვევაში მთავარია იმის განსაზღვრა, თუ როგორ ხდება ამ ორი ფორმის ურთიერთზემოქმედება პერსონაჟის ტრაგიკული პოეტიკის ფარგლებში. ჩვენი აზრით, სწორედ ამ ამოცანის შესრულება მოითხოვს იმას, რომ მეტ-ნაკლებად დეტალურად შევჩერდეთ მხატვრული პორტრეტის ენობრივ ასპექტზე იმდენად, რამდენადაც იგი ნარმოდგენილია კლასიკურ მხატვრულ ნარატივში; და სწორედ ამ მიზნით დავეყრდნოთ პორტრეტის იმ ენობრივ, უფრო კონკრეტულად კი, სემანტიკურ კვლევას, რომელიც მოცემულია ხ. გამეზარდაშვილის სტატიაში „ვერბალური პორტრეტი, როგორც მხატვრული კულტურის ფენომენი და მისი ტიპოლოგიზაცია, როგორც მეთოდოლოგიური პრობლემა“. ხსენებულ სტატიაში ავტორი წერს: „პორტრეტის, როგორც ტექსტის შემდეგ სემანტიკურ თავისებურებას: მართალია, პორტრეტი, როგორც არაერთხელ იქნა ხაზგასმული, მუდამ ნარმოადგენს პერსონაჟის გარეგნულ ალწერას, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ იგი არ შეიცავს მინიშნებას (ან მინიშნებებს) შიდა განზომილებაზე.“² ავტორი შემდეგნაირად განმარტავს ნათქვამს: „მაგრამ რა შეიძლება ვიგულისხმოთ გამოთქმით, პერსონაჟის შიდა განზომილება? ყოველივე ის, რაც სცილდება გარეგნობას, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, თუმცა მინიშნებულია გარეგნობის პორტრეტისეული ალწერით. უმარტივეს შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს პერსონაჟის შინაგანი, მაგრამ ფიზიკური მდგომარეობა, ხოლო ნაკლებად მარტივ შემთხვევაში – მისი შინაგანი სულიერი მდგომარეობა. მაგრამ ჩვენ დავრწმუნდით იმაშიც, რომ ჭეშმარიტად მაღალმხატვრულ ტექსტებში (მაგალითად თომას მანის ნაწარმოებში) ვერბალურ პორტრეტს ძალუძს, მინიშნოს ბევრად უფრო მეტზე, ვიდრე შინაგანი მდგომარეობა (ფიზიკური იქნება იგი, თუ სულიერი): მას შეუძლია, მინიშნოს პერსონაჟის ხასიათზე და, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, პერსონაჟის იმ შიდა სიღრმისეულ განზომილებებზეც კი, რომელსაც თანამედროვე აზროვნებაში „ეგზისტენცია“ ეწოდება. სხვაგვარად, რომ ვთქვათ, ვერბალურ მხატვრულ პორტრეტს შესწევს უნარი, პერსონაჟის გარეგნული ალწერა გარდაქმნას მის შინაგან დახასიათებად, ხოლო ამგვარი შინაგანი დახასიათება კი დაიყვანოს ნებისმიერ სიღრმეზე“³.

ჩვენთვის ასევე მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ მხატვრული პორტრეტის ირგვლივ ზემოთ გან-

¹ С. И. Кормилов, Портрет, Литературная Энциклопедия, Москва, “Интелвак”, 2001, გვ. 1164.
² ხ. გამეზარდაშვილი, ვერბალური პორტრეტი, როგორც მხატვრული კულტურის ფენომენი, და მისი ტიპოლოგიზაცია, როგორც მეთოდოლოგიური პრობლემა in: ენა და კულტურა, თბილისი, 2006, გვ. 42.
³ ხ. გამეზარდაშვილი, ვერბალური პორტრეტი, როგორც მხატვრული კულტურის ფენომენი, და მისი ტიპოლოგიზაცია, როგორც მეთოდოლოგიური პრობლემა in: ენა და კულტურა, თბილისი, 2006, გვ. 42.

ვითარებულ მსჯელობას ავტორი უკავშირებს პორტრეტის ტოპოლოგიას: „პორტრეტი შეიძლება იყოს ერთგანზომილებიანი, ანუ გარეგნული აღწერა არ შეიცავს არავითარ მინიშნებას პერსონაჟის შიდა განზომილებაზე, მაგრამ იგი შეიძლება იყოს მრავალგანზომილებიანიც – თუ კი იგი შეიცავს ამგვარ მინიშნებებს“¹.

როგორც ვხედავთ, პორტრეტის მრავალგანზომილებიანობა უნდა გავიგოთ ისე, რომ ამ შემთხვევაში გარეგნობის აღწერა (რომლის გარეშე შეუძლებელია, ვილაპარაკოთ საკუთრივ პორტრეტზე) იძენს პერსონაჟის დახასიათების ფუნქციას, ამ სიტყვის ისეთი გაგებით, რომელიც უკვე სცილდება მხოლოდ პორტრეტირების ფუნქციას. სახეზეა, როგორც ვხედავთ, არა მხოლოდ პორტრეტის და დახასიათების, როგორც ლიტერატურული ფორმების, არამედ აღწერისა და დახასიათების, როგორც სამეტყველო-კომპოზიციურ ფორმათა საკმაოდ ურთიერთმიმართება – ისეთი ურთიერთმიმართება, რომელიც კი არ გამოორიცხავს, არამედ გულისხმობს მათ ფუნქციურ-სემანტიკურ ურთიერთშეღწევასა და ურთიერთშემოქმედებას.

დავინახოთ ეს ურთიერთშეღწევა და ურთიერთშემოქმედება, როგორც პერსონაჟის ცვაიგისეული პოეტიკის შემადგენელი ნაწილი ახალგაზრდა ბარონის იმ პრეზენტაციის სტრუქტურაში, რომელსაც ადგილი აქვს ზემოთ ხსენებული მოთხრობის ექსპოზიციის ფარგლებში:

„Er war einer jener jungen Menschen, deren huebschen Gesicht viel geglueckt ist und in denen nun bestaendig alles fuer eine neue Begegnung, ein neues Erlebnis bereit ist, die immer gespannt sind, sich ins Unbekannte eines Abendteuers zu schnellen, die nichts Erotisches uebersehen, weil schon ihr erster Blick jeder Frau in das Sinnliche greift, pruefend und Unterschied, ob es die Gattin ihres Freundes ist oder das Stubenmaedchen, das die Tuere zu ihr oeffnet“.

როგორც ვხედავთ, მოყვანილი ციტატა მოიცავს პორტრეტსაც და დახასიათებებსაც, როგორც საკუთრივ ლიტერატურული, ისე ენობრივი გაგებით. მაგრამ როგორია ამ ორი ფორმის ურთიერთშეღწევისა და ურთიერთშემოქმედების „ხვედრითი წონა“ მათი ერთი ფუნქციური მთლიანის ფარგლებში? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემისას საინტერესოა აღინიშნოს შემდეგი ფაქტი: „სამეტყველო-კომპოზიციურ ფორმათა თეორიაში დახასიათება ექვემდებარება აღწერას და ეს განისაზღვრება, როგორც „აღწერის სპეციფიკური ტიპი“¹, მაგრამ განა შეიძლება ითქვას, რომ მოცემულ ციტატაში გვაქვს ამ ფორმათა იგივე ურთიერთმიმართება, ესე იგი, რომ აქაც დახასიათება ექვემდებარება აღწერას? ვფიქრობთ, პასუხი უნდა იყოს ერთმნიშვნელოვნად ნეგატიური: მხატვრული ტექსტი მთლიანად და სრულად ავლენს აღწერისა და დახასიათების იმ ჭეშმარიტ ურთიერთმიმართებას, რომლის მინიშნება, როგორც ვნახეთ, უკვე გვაქვს ნებისმიერ მხატვრულ მრავალგანზომილებიან პორტრეტში. შეიძლება ითქვას: მხატვრულ ტექსტში ინვერტირებულია აღწერასა და დახასიათებას შორის ის მიმართება, რომლის შესახებაც ლაპარაკობს ლინგვისტური თეორია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბ. გამეზარდაშვილი, ვერბალური პორტრეტი, როგორც მხატვრული კულტურის ფენომენი, და მისი ტიპოლოგიზაცია, როგორც მეთოდოლოგიური პრობლემა in: ენა და კულტურა, თბილისი, 2006
2. N. Bessmrtnaja, E. Wittmers, Uebungsbuch zur Textlinguistik (Einfache Kompositionsformen), Москва Высшая школаб 1979)
3. М. Гаспаров, Поетика in: Литературная Энциклопедия Москва “Интелвак” , 2002
4. С. И. Кормилов, Портрет, Литературная Энциклопедия, Москва, “Интелвак” , 2001

¹ N. Bessmrtnaja, E. Wittmers, Uebungsbuch zur Textlinguistik (Einfache Kompositionsformen), Москва Высшая школаб 1979), გვ. 85.

EXPOSITION AS A STRUCTURAL ELEMENT OF THE PLOT AND POETICS OF PERSONAGE IN THE PROSE OF ST. ZWEIG

Tea Jgarkava

Associate Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Philology

Abstract

The article deals with the interrelation of portraits and characteristics as of two literary forms in the artistic narrative prose, namely in that of St. Zweig. It is stressed that this interrelation is dependent on the interaction of the compositional forms representing their linguistic dimension. If we regard poetry as a language functional system for building an artistic literature, the investigation of the poetry characters must be based on two narrative moments a) you must take into consideration how the characterization of the character is done by (in) the author's speech b) how the characters manage to make characterization themselves when taking part in the story. The indivisibility must be considered one of the main principles of poetic characters. The participation of the character in the story is based on the author's characterization and vice versa. The characterization, which the character takes in the author's speech is regarded as the most appreciable.

Keywords: literary forms, characterization, poetry

Introduction

It is impossible to do a full-scale analysis of how poetics of personage is presented in S. Zweig's prose, but nevertheless we would like to address a problem which, in our opinion, should apply not only to Zweigen poetry but also to the poetics in the general sense. First of all, it is very important for fictional narrative poetics: we mean the interplay of two such means of character expression in narrative structure, such as portraiture and characterization. But of course, before we begin to analyze the interrelationships mentioned above, we need to show how these two artistic means can be understood in contemporary literary studies. As S. Kormilov says, "A literary portrait is a description of the character's appearance, first and foremost, his or her face, figure, or garment, how he or she acts." ¹ As far as characterization is concerned, it may, as is well known, be given a much broader understanding in literature: "Character in literature is the same as fictional character determination".

As noted above, when analyzing fictional work's any aspect of poetics, we should identify the language features that the author uses in a particular case. We believe, it should be interesting to determine how the linguistic aspects of portraiture and characterization may be intertwined in the prose of a German classical writing representative S. Zweig.

Portraiture and Characterization

As we can directly derive from the nominative aspect of portraiture and characterization, portraiture as a literary phenomenon should be based on such a linguistic, and in particular, compositional form as description. And it is also clear that the characterization of the character, unless, of course, the characterization is

¹ Komisarov S. I. 2001, p.762

mediated in the story itself, must be based on a compositional form such as characterization.

Due to the limitations of time and place within the given paper, we will not be able to convey how speech-compositional forms of description and characterization are understood in modern linguistics.

For the purposes of our research, it is important to determine how these two forms interact within the tragic poetics of the character. In our view, it is precisely this task that requires us to focus more or less on the linguistic aspect of the fictional portrait to the extent that it is represented in the classical artistic narrative; And for this purpose, let us rely on linguistic portraiture, more specifically on the Semantics, given in Kh. Gamezardashvili's article "Verbal portraiture as a phenomenon of artistic culture and its typology as a methodological problem".

In the above-mentioned article, the author says: "The portrait – a semantic feature of a text: Although the portrait, as has been emphasized many times, is always an outward description of the character, but this does not mean that it contains no clues (or hints) about the inner dimension. He explains: "But what can we mean by the character's inner dimension? Everything that goes beyond appearance in the literal sense of the word, however, is implied by a portrait description of appearance. In the simplest case, it may be the character's inner but physical state, and in the more serious case, it may be inner spiritual state. But we were also convinced, that in genuine masterpieces of fiction (for example, in the works of Thomas Mann) that verbal portraiture can reveal much more than the inner state (whether physical or spiritual): it can reveal even the deeper dimensions which in modern reasoning is called the "existence". In other words, a verbal characterization has the ability to transform the outward description of a character into its inner character and to bring such inner character to any depth. "

It is also important, that the author relates the above discussed fictional portrait to the topography of the portrait. "The portrait may be one-dimensional, that is, the outer description contains no reference to the inner dimension of the character, but it may also be multidimensional – even if it contains such reference."¹

As we can see, the multidimensionality of the portrait must be understood so that in this case the description of the appearance (without which it is impossible to talk about the portrait itself) acquires the characterization function of the character, in the sense of this word that goes beyond the portrait function only. As we can see, not only portraiture and characterization as literary forms, but rather description and characterization as spoken-compositional forms – a relationship that does not exclude but implies their functional-semantic interplay and interaction. Let us see this interplay and interaction as part of the character's portraiture in the face of the young Byron:

Er war einer jener jungen Menschen, deren hiebschen Gesicht viel geglueckt ist und in denen nun bestaendig alles fuer eine neue Begegnung, ein neues Erlebnis bereit ist, die immer gespannt sind, sich ins Unbekannte eines Abendteuers zu schnellen, die nichts Erotisches uebersehen, weil schon ihr erster Blick jeder Frau in das Sinnliche greift, pruefend und Unterschied, ob es die Gattin ihres

¹ Kh. Gamzardashvili, 2006, p. 42

Freundes ist oder das Stubenmaedchen, das die Tuere zu ihr oeffnet.

Conclusions

As we can observe, the quote includes portraits and characterizations, both in their own literal and linguistic sense. But what is the “weight” of these two forms of interdependence and interaction within one functional whole? In answering this question, it is interesting to note the following: “In theory of speech-composition forms the description is subject to characterization, and this is defined as a” specific type of description “¹. Although, it cannot be said that in this quote we have the same interrelationship of these forms, i.e., the characterization is the subject of description here. We think the answer must be unequivocally negative: the artistic text fully and clearly reveals the genuine interrelation of description and characterization, the reference of which, as we have already seen, exists in any fictional multidimensional portrait. It can be concluded, that the relation between description and characterization is inverted in the artistic text, which is stated by linguistic theory.

References:

1. Kh. Gamezardashvili, Verbal Portrait as a Phenomenon of Artistic Culture, and its Typology as a Methodological Problem, Language and Culture, Tbilisi, 2006
2. N. Bessmrtnaja, E. Wittmers, Uebungsbuch zur Textlinguistik (Einfache Kompositionsformen), Москва Высшая школаб 1979)
3. M. Gasparov, Poetics, Literary Encyclopedia, Moscow, Intelvak, 2002
4. S. I. Kormilov, Portrait, Literary Encyclopedia, Moscow, Intelvak, 2001

1 N. Bessmrtnaja, E. Wittmers, Uebungsbuch zur Textlinguistik (Einfache Kompositionsformen), Moscow, 1979, p. 85

ლიტერატურა, როგორც ქართული კულტურის განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი მემკვიდრე

თეა ლორთქიფანიძე

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული ასოცირებული პროფესორი,
ფილოლოგიის დოქტორი

ანი ალიხანაშვილი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ქართული ფილოლოგიის მაგისტრანტი

ანოტაცია

წინამდებარე სტატიაში, მიზნად ვისახავთ გავანალიზოთ, რა როლი უკავია ლიტერატურას ქართული კულტურის განვითარებაში. მიმოვიხილავთ რა მდგომარეობაა დღეს თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში. ამასთანავე, გავანალიზებთ არის თუ არა ინტერესი ამ დარგის მიმართ საქართველოში და საზღვრებს გარეთ. ეს სტატია საინტერესოა იმიტომაც, რომ, ზოგადად, მკითხველს საშუალება ეძლევა გაეცნოს და მოკლე ექსკურსი გააკეთოს მდიდარ ქართულ ლიტერატურულ სივრცეში.

შესავალი

საქართველოს გაცნობა, რა თქმა უნდა, შეიძლება იქ მოგზაურობით, მაგრამ მაინც სჯობს ქართულმა ლიტერატურამ თქვას თავისი ძველი და უცვლელი სათქმელი, იმის თაობაზე, რომ სიყვარული, მეგობრობა, სირთულეები, სიკვდილი და სიცოცხლე, ომი და მშვიდობა, იუმორი და ტრაგედია ისევე არის ჩვენი ცხოვრების ნაწილი, როგორც თქვენი და ამაზე ლაპარაკი და თხრობა ისე შეგვიძლია, როგორც ბევრს არავის დედამინის ზურგზე. ამის მრავალსაუკუნოვანი, სამყაროსთვის უცნობი ტრადიცია გვაქვს. ჩვენი ლიტერატურა ჩვენი აღსარებაცაა, ჩვენი ოცნებაცაა და ა.შ.

უნდა აღინიშნოს, რომ ლიტერატურას საოცრად დიდი ძალა და გავლენა აქვს ადამიანის ცხოვრებაზე. ზოგჯერ დგება მომენტი, როდესაც ჩვენ სიცოცხლე არ გვინდა (ლათ. *taedium vitae*), ამ განსაცდელისგან თავის დაღწევა და ცოცხლად დარჩენა შეგვიძლია ჩვენსავე გონებაში ამუშავებული ისეთი არქეტიპით, როგორც წაკითხული გვაქვს. განსაცდელს ჩვენთვის კარგად ნაცნობი პერსონაჟი უმკლავდება, ჩვენ კი – გადარჩენის შანსი გვეძლევა.

ქართული ლიტერატურა – ისტორიისა და კულტურის განუყოფელი ნაწილი

სამწუხაროდ, შეიძლება საბედნიეროდაც, ქართულ ლიტერატურას ვერ დავაშორებთ ვერც ისტორიას, ვერც პოლიტიკას. მწერალს იშვიათად შეუძლია ისტორიის შეცვლა. მართალია, რომ ზოგი ლიტერატურული სიუჟეტი კარგად ირეკლავს საქართველოს თავისებურ ადათ-წესებს: ყაზბეგის “ელგუჯა”, ან ვაჟას “მინდია” თავისი ოჯახისა და თემის მიმართ გახლეჩილი ერთგულებით; არსებობენ გმირები, რომლებიც განასახიერებენ ქართველი ადამიანის ყველაზე ცუდ და ყველაზე კარგ თვისებას: კვაჭი კვაჭანტირაძე ან არსენა მარაბდელი.

გურამ დოჩანაშვილი ამბობს: „იყო მკითხველი, ეს თავისთავად სასწაულია, მკითხველი – ეს სწორედ ისაა, ვისაც შეგიძლია ისედაც ვინრო საძილე ტომარაში შეყვარებულებს შორის იწვე და სულაც არ იყო ზედმეტი, ეს – სასწაულია და მეტსაც გეტყვით, ზედმეტი კი არა, აუცილებელი ხარ, რადგან ავტორმა ასე იწება.“

აღსანიშნავია, რომ გურამმა მოახერხა და ერთ მშვენიერ დღეს, ყველანაირი ლიტერატურა, რომელიც კი დაწერილა, პატარა მოთხრობაში მოათავსა და, საბედნიეროდ – „კაცი, რომელსაც ლიტერატურა ძლიერ უყვარდა“ დღეს სკოლაში ისწავლება.

იმ დროს, როდესაც საბჭოთა კავშირი ჯერ კიდევ მყარად „იდგა ფეხზე“, გურამ დოჩანაშვილმა მოახერხა და საბჭოთა კავშირი ისე ამხილა, რომ დისიდენტად არ ქცეულა. მას არ სჭირდებოდა პირდაპირი თუ ირიბი ბრძოლა, მან ენობრივი ქსოვილით გვიჩვენა საბჭოთა, უკუღმართული მაგია. ყველაფერთან ერთად, ამ საოცარ მოთხრობაში გვხვდება ორი სამყარო: ერთი მხრივ, სულიერებისგან დაცლილი საბჭოთა კავშირი და სულელური ტექსტების მაგენერირებელი საზოგადოება, მეორე მხრივ კი ადამიანი, რომელიც ამ ქვეყანაში ცხოვრობს, მაგრამ ამ ქვეყნისა არ არის – მთლიანად ლიტერატურით არის მოცული.

საოცარია, რომ დღეს გურამ დოჩანაშვილი ცოცხალი გვყავს, ვიცნობთ, ვესაუბრებით და ჩვეულებრივი ადამიანი გვგონია, რეალურად კი ის ამართლებს გალაკტიონის სიტყვებს:

„ჩვენ, პოეტები, მზიდან ვეშვებით –
და ვსვამთ ცეცხლიან აზარფეშებით
მზის სადღეგრძელოს“.

მზის სადღეგრძელოს ავტორი გურამ დოჩანაშვილია, სიყვარულის მწერალი.

**XIX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში კულტურული ინტეგრაციის სა-
თხი ქართულ ლიტერატურასა და მეცნიერებაში**

„ახალი ქართული ლიტერატურა და ევროპული მწერლობა“, – ამ სახელწოდებით გამოიცა თსუ-ის ასოცირებული პროფესორის ეკა ვარდოშვილის მონოგრაფია, სადაც ნაჩვენებია, თუ როგორ ვლინდება ევროპული ლიტერატურულ-სააზროვნო ტრადიციები და სახისმეტყველების ფორმები ახალ ქართულ ლიტერატურაში. წიგნში ასევე საუბარია – როგორ აისახა XIX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში კულტურული ინტეგრაციის საკითხი ქართულ ლიტერატურასა და მეცნიერებაში. ქართველი კლასიკოსების შემოქმედების კვლევის საფუძველზე ავტორი ცდილობს პასუხი გასცეს კითხვას: თუ რატომ არის ქართული კულტურა ევროპული კულტურის განუყოფელი ნაწილი. ეკა ვარდოშვილის თქმით, ნაშრომის მიზანი ქართულ-ევროპული ლიტერატურული ურთიერთობების ახალი შტრიხების გამოვლენაა. წიგნში ავტორი საუბრობს ქართულ-პოლონურ ლიტერატურულ ურთიერთობებზე. ნაშრომში ნაჩვენებია, თუ როგორ აისახა გოეთეს მიმდინარე ტენდენციები XIX საუკუნის ქართველ კლასიკოსთა ლიტერატურულ ნააზრევში. ამ კუთხით განხილულია ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას ლიტერატურული მემკვიდრეობა. მონოგრაფიის მიზანია, აჩვენოს მკითხველს, რომ ქართული კულტურა, თავისი არსით არის ევროპული კულტურის განუყოფელი ნაწილი, რომ XIX საუკუნის ქართველი კლასიკოსები ჩართულნი არიან მსოფლიო ლიტერატურულ პროცესებში და თავისი წვლილი შეაქვთ მის განვითარებაში. აღსანიშნავია ისიც, რომ ეკა ვარდოშვილის მონოგრაფია „ახალი ქართული ლიტერატურა და ევროპული მწერლობა“ წარმოდგენილი იყო 2018 წელს ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობაზე.

ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა – ქართული ლიტერატურის ახალი ძალა

მოგეხსენებათ, რომ ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა მსოფლიოს უმნიშვნელოვანეს კულტურულ პლატფორმას წარმოადგენს. სწორედ ამ უკანასკნელმა და საქართველოს წარმატებულმა პროექტმა ქართულ ლიტერატურას ახალი ძალა აპოვნინა. აღსანიშნავია, რომ ამ წარმატების მიღმა უზარმაზარი გუნდი, უამრავი ადამიანის დაუღალავი შრომა, ერთუზიანობა და ძალისხმევა დგას. ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობაზე ჩვენი ლიტერატურის ძალიან საინტერესო წარდგენა, კიდევ ერთი ნათელი მაგალითია იმისა, რომ ქართველი ავტორები მნიშვნელოვანი არიან ევროპელი მკითხველისთვის. ჩვენ ხშირად ვცხოვრობთ ილუზიაში, რომ მსოფლიოში ჩვენი პრობლემები კარგად იცინან. საერთაშორისო ბაზრობა ნათელი მაგალითი იყო იმის აღმოსაჩენად, რომ თუნდაც ისეთი მასშტაბური თემა, როგორც რუსული ოკუპაციაა, რომელიც ამ საუკუნეში, 2008 წელს მოხდა და ჩვენ გვქონდა იმის განცდა, რომ ამის შესახებ ყველამ გაიგო, საზოგადოება საკმარისად ინფორმირებული არ არის. თანამედროვე ლიტერატურას სწორედ ეს შეუძლია, ერთი გენიალური ბესტსელერით გააგებინოს მსოფლიოს ჩვენი ტკივილი. ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობაზე ქართული ლიტერატურა ნამდვილად მრავალფეროვნად და საინტერესოდ იყო წარმოდგენილი. სხვადასხვა ჟანრში მოღვაწე ავტორები, სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლები და, რა თქმა უნდა, სქესობრივი ბალანსიც სრულად იყო დაცული. ბაზრობის გახსნის ცერემონიაზეც კი, სადაც, როგორც ნესი, ერთი ავტორი ამბობს მთავარ სიტყვას ქვეყნის სახელით, საქართველო ორმა მწერალმა – აკა მორჩილაძემ და ნინო ხარატიშვილმა – წარადგინა. შესაძლოა ჩვენს წიგნებს დიდი კომერციული წარმატება არ ჰქონდეს, მაგრამ საქართველო გამოჩნდა, როგორც ქვეყანა, სადაც ნამდვილი ლიტერატურა იქმნება. ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა გასული საუკუნის შუა წლებიდან იღებს სათავეს. რამდენიმეწლიანი წყვეტის, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, 1949 წელს ის ხელახლა გაიხსნა და გააგრძელა ომამდელი ტრადიცია. მაშინ, ბაზრობაში, დაახლოებით 100 წიგნის გამომცემლობა იყო ჩართული. ახლა კი ბაზრობა 7200-ზე მეტ გამომცემლობას, 100-ზე მეტ ქვეყანას აერთიანებს. ქართველი გამომცემლობები ფრანკფურტის წიგნის საერთაშორისო ბაზრობაში 90-იანი წლების მიწურულიდან მონაწილეობენ, თუმცა მასშტაბური ეროვნული სტენდით საქართველო ფრანკფურტის ბაზრობაზე 2008 წლიდანაა წარმოდგენილი.

თანამედროვე ქართული ლიტერატურა

ცხადია, რომ საქართველოს სჭირდება ისეთი ავტორები, რომლებიც ქვეყნის ლიტერატურის ისტორიაში დარჩებიან. მაშინ, როდესაც მკითხველი ამა თუ იმ წიგნს კითხულობს, აქვს განცდა იმისა, რომ ეს კონკრეტული წიგნი შეიძლება დარჩეს ლიტერატურულ ფაქტად – რომ ასეთი მწერალი იყო და ეს წიგნი დაინერა. მაგრამ, ოცი წლის შემდეგ, შეიძლება ეს წიგნი აღარავინ წაიკითხოს. ჩვენ გვჭირდება არაერთი ისეთი მწერალი, ვინც დარჩება ქართული ლიტერატურის ისტორიაში და, ვთქვათ, 50 – წლის შემდეგაც წაიკითხავენ.

დღევანდელი ლიტერატურული პროცესიდან, დრომ უნდა აჩვენოს, რა დარჩება.

უცხოეთში ჩვენს კულტურას არაერთი პრობლემა აქვს, რომლის პირველი მიზეზი ჩვენი ქვეყნისა და ენის სიმცირეა, ჩვენი სიმცირე და მსოფლიო მასშტაბი, რომელიც არ გვაძლევს საშუალებას დავამტკიცოთ, რომ აქ შეიძლება სერიოზული კულტურა არსებობდეს. მეორე მიზეზი ჩვენი პოლიტიკაა, რომლითაც ის პატარა ინტერესიც კი სათანადოდ ვერ კმაყოფილდება, რომელიც შეიძლება უცხოეთში არსებობდეს. მნიშვნელოვანი ასპექტია თარგმანების ხარისხიც. საქართველოში მხოლოდ ერთი, პატარა, წამახალისებელი ჯილდო გვაქვს იმ უცხოელებისთვის, რომლებმაც ქართულიდან უცხო ენაზე თარგმნეს – ესაა პრემია „საბა“. ეს მიმართულება სერიოზულად გასაუმჯობესებელია, რადგან კი გვაქვს კარგი თარგმანები, მაგრამ უკეთესი გვჭირდება. ისეთი პრემია უნდა დაწესდეს, რომლის მიღებაც ქართულიდან მთარგმნელი სპეციალისტებისთვის პრესტიჟი იქნება.

თუკი მოვახერხებთ, რომ საპრიზო ფონდი თუნდაც ბუკერის პრემიის ფინანსურ ნაწილს დავუახლოვოთ, ვნახავთ, რომ ამით არაერთი ადამიანი დაინტერესდება. რას ნიშნავს ეს სახელმწიფოსთვის? ერთი საშუალო რანგის ჩინოსნის წლიური ხელფასიც კი არ არის ის თანხა, რაზეც საუბარია.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობის სახით, საქართველომ უკვე წარმოადგინა თავისი თავი, რაც ძალიან ბევრს ნიშნავს. ნელ-ნელა ჩვენი თანამედროვე ქართული ლიტერატურა ქვეყნის საზღვრებს გარეთ გაგვაქვს და ამ მიმართულებით დამატებითი ნაბიჯები რომ გადაიდგას, ეს ძალიან სერიოზული გარღვევა იქნება.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საბოლოოდ ლიტერატურას უდიდესი როლი უკავია ქართულ კულტურასა და მის განვითარებაში.

იმისათვის რომ კარგად გაგვიცნონ უცხოეთში, ჯერ თავად უნდა ვირწმუნოთ ჩვენი პოეზიის, ჩვენი ლიტერატურის ძალა. ამისთვის უნდა არსებობდეს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივი შეთანხმება, რომ სწორად დავგეგმოთ, როგორ გავიტანოთ ჩვენი ლიტერატურა საზღვრებს გარეთ. საქმე მხოლოდ თარგმანების დაფინანსებასა და უცხოეთში გამომცემლების მოძებნა არ გახლავთ, მნიშვნელოვანია იმ თანხების მოძიება, რომლითაც ეს ყველაფერი ფინანსდება, რომლითაც საქართველოსა და ქართული კულტურის რეკლამა გაკეთდება მთელ მსოფლიოში. ჩვენ გვჭირდება მსოფლიოსთვის შედეგრი, მაგალითად, ვაჟას „აღუდა ქეთელაურის სახით“. საჭიროა, რომ არსებობდეს აღნიშნული ნაწარმოების ბრწყინვალე თარგმანი, რომლის შემდეგაც ნაწარმოები უნდა წარვადგინოთ სათანადო ადგილას. იქ, სადაც მისი წარდგენა რეალურ შედეგს მოიტანს. ამასთანავე, საქართველოსთვის მნიშვნელოვანია, რომ ვინმე ახალი უმბერტო ეკო, კუტზე ან რომელიმე ძალიან დიდი მწერალი ვიპოვოთ, ანუ, ჩვენ გვჭირდება ქართული ლიტერატურის ბურჯი, დასაყრდენი მსოფლიოში. ასეთ ადამიანს პოპულარულ მსოფლიო ლიდერებში, მწერლებში ან კულტურის მოღვაწეებში უნდა მივაგნოთ. ჩვენ გვჭირდება საქართველოს გულშემატკივარი!

გამოყენებული ლიტერატურა

- ხარბედია, მალხაზ. 2010. ლიტერატურა და სახელმწიფო. რადიო თავისუფლება. https://www.radiotavisupleba.ge/a/2123820.html?fbclid=IwAR2CsWNAmhN9uEPuLQI4LTM4S-vOvwzMmDaStHcxNVnFgdq7E_S8pvDpRvw
- მერკვილაძე, ია. 2018. დონალდ რეიფილდი: ქართულ ლიტერატურას ვერ დავაშორებთ ვერც იატორიას, ვერც პოლიტიკას. ნეტგაზეთი. <https://blogs.netgazeti.ge/2018/09/20/>
- ვარდოშვილი, ეკა. 2018. ახალი ქართული ლიტერატურა და ევროპული მწერლობა. თბილისი: უნივერსალი.

LITERATURE – AS ONE OF THE MOST POWERFUL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GEORGIAN CULTURE

Tea Lortkipanidze

Affiliated Associate Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Philology

Ani Alikhanashvili

Master of Georgian Philology
Sokhumi State University

Abstract

In this article, we aim to analyze the role played by literature in the development of Georgian culture. We will discuss the current state of modern Georgian literature. In addition, we will analyze whether there is interest in this field in Georgia and abroad. The article will also cause an interest, as in general, the reader is given the opportunity to get acquainted and make short excursions to the rich Georgian literary space.

Keywords: literature, culture, traditions, poetry, interconnection.

Introduction

Acquainting with Georgia is, of course, possible by traveling there, but it is still better for Georgian literature to say its ancient and eternal words about love, friendship, hardships, death and life, war and peace, humor and tragedy. These are inseparable parts of our lives and we can talk and talk about them like no one else on earth. We have a centuries-old tradition of this unknown to the world. Our literature is also our confession, our dream, etc.

It should be noted that literature has tremendous power and influence on human life. At times, when we do not want life (in Latin *taedium vitae*), we can escape this temptation and stay alive with the archetype we have read in our own minds. Tragedy is handled by characters familiar to us, and we are given the chance to survive.

Georgian Literature – an Integral Part of History and Culture

Unfortunately, but maybe even fortunately, we cannot separate Georgian literature, neither from history nor from politics. The writer can rarely change history. It is true that some literary stories reflect Georgia's peculiar customs, for example; "Elguja" by Kazbegi, or the "Mindia" by Vazha, with their dual devotion to its family and community; There are characters who portray the worst and best qualities of a Georgian man: "Kvachi Kvachantiradze" , or "Arsena Marabdeli" .

Georgian writer Guram Dochanashvili says: "Being a reader, is a miracle in itself, a reader – who can be in a narrow sleeping bag among lovers and not feel extra; you will be forgiven. This is a miracle and I will tell you more, that you are not only extra, but even desirable, because it was the wish of the author."

It is noteworthy that one day, Guram managed, to put all his literary heritage into a small story named “The Man who Loved Literature Very Much” and, fortunately, it is being taught at schools today.

While the Soviet Union was “still firmly on its feet” , Guram Dochanashvili managed to reveal the Soviet Union without being labeled “dissident” . He did not need to fight directly or indirectly, he showed us the Soviet, vicious magic with linguistic fabric. After all, there are two worlds in this wonderful story: on the one hand, the Soviet Union devoid of spirituality and the generating society of stupid texts, on the other hand, a person who lives in this country but does not belong to it – he is completely surrounded by literature.

It is amazing that today Guram Dochanashvili is alive, we know him, we speak to him and think he is an ordinary person, in fact, he justifies Galaktion’s words:

“We, the poets, come down from the Sun -
And drink a toast to the Sun
with blazing bowls”

The author of “Toast to the sun“ is Guram Dochanashvili, a love writer.

Cultural Integration Issue in Georgian Literature and Science of the Second Half and Early Twentieth Century

“New Georgian and European Literature,” a monograph by Eka Vardoshvili, an associate professor at TSU, has been released to show how European literary-thinking traditions and forms of characterization appear in modern Georgian literature. The book also discusses how cultural integration issue of the second half of the nineteenth and early twentieth centuries was reflected in Georgian literature and science. Based on a study of the creativity of Georgian classical writers, the author attempts to answer the question: why Georgian culture is an integral part of European culture. According to Eka Vardoshvili, the purpose of the work is to reveal new strands of Georgian-European literary relations. In the book the author talks about Georgian-Polish literary relations. The work shows how Goethe’s current tendencies were reflected in the literary mix of nineteenth-century Georgian classics. In this regard the literary heritage of Ilia Chavchavadze, Akaki Tsereteli, Vazha-Pshavela is discussed. The purpose of the monograph is to show the reader that Georgian culture, in its essence, is an integral part of European culture, that 19th century Georgian classical writers are involved in world literary processes and contribute to its development. It is also worth noting that Eka Vardoshvili’s monograph “New Georgian and European Literature” was presented at the 2018 Frankfurt Book Fair.

Frankfurt Book Fair – A New Power of Georgian Literature

As you know, the Frankfurt Book Fair is the most important cultural platform in the world. It was the latter and Georgia’s successful project that gave new strength to Georgian literature. It is noteworthy that behind this success is a huge team, tireless work, enthusiasm and efforts of many people. The very interesting presentation of Georgian literature, at the Frankfurt Book Fair, is another clear illustration that Georgian authors are important to European readers. We often live in the illusion that our problems are well known to the wider world. The international market was a clear example showing that not everyone was familiar with such a large scale issue as Russian occupation, which took place in this century, in 2008. We had an excep-

tation, that everyone was aware of this fact, but it appeared that the public was not sufficiently informed. This is what modern literature can do – by one genius bestseller we can tell our pain to the whole world. The Georgian literature at the Frankfurt Book Fair was truly diverse and interesting. Authors of different genres, representatives of different generations, and of course, gender balance were also fully protected. Even at the opening ceremony of the fair, where usually one author gives the key speech on behalf of the country, Georgia was presented by two writers – Aka Morchiladze and Nino Kharatishvili. Our books may not have much commercial success, but Georgia has emerged as a country where true literature is created. The Frankfurt Book Fair dates back to the middle of the last century. After a few years of disruption, after World War II in 1949, it was reopened and continued its pre-war tradition. Back then, there were about 100 book publishers in the Fair. Now the market brings together more than 7,200 publishers from more than 100 countries. Georgian publishing houses have been participating in the Frankfurt Book Fair since the late 1990s, though Georgia has been represented at the Frankfurt Book Fair since 2008 with a large national stand.

Modern Georgian Literature

It is obvious, that Georgia needs authors who will remain in the history of the country's literature. When a reader reads a book, he or she feels that this particular book may remain a literary fact – that there was such a writer and that the book was written. But, there is a chance that twenty years later, no one will read this book. We need many writers who will remain in the history of Georgian literature and, let us say, they will be readable 50 years later. Time has to show what will be left from today's literary process.

Our culture abroad has many problems, the first of which is the small size of our country and people talking Georgian language, our size does not allow us to prove to the world that we can possess a serious culture. The second reason is our policy, in which even the smallest interest that may exist overseas is not satisfied. An important aspect is the quality of translations. In Georgia, we have only one small incentive award for foreigners who translate from Georgian into a foreign language – the “Saba” Prize. This direction needs greater improvement as we have some good translations but we need better ones. A prestigious premium should be awarded to those who will translate from Georgian. If we manage to bring the prize funds even closer to the financial part of the Booker Prize, it will appear that many people are interested. What is its value for the state? Even the average salary of a middle-ranking official is more than the sum we are talking about.

As we have already mentioned, in the form of the Frankfurt Book Fair, Georgia has already presented itself, which means a lot. Step by step our modern Georgian literature is slowly moving out of the country, and if further steps are taken in this direction, it will be a very serious breakthrough.

Conclusion

In conclusion, it can be said that eventually, literature plays a major role in Georgian culture and its development. In order to become widely well-known, we should first believe in the power of our poetry, our literature. For that, there must be a public-political-state agreement to properly plan how to take our literature across borders. It is not just about funding translations and finding publishers abroad, it is important to raise funds to fund all of them by promoting Georgia and Georgian culture around the world. We need a masterpiece for the world, for example, in the form of Vazha Pshavela's poem “Aluda Ketelauroi” . There is a need for a brilliant translation of the above work, after which we must submit the work to the appropriate

place. It should be a proper place, which will bring real results. At the same time, it is important for Georgia “to find” new Umberto Eco, Kutzee or some other great writers, who will be pillars of Georgian literature, our foothold in the world. We should look for such people among popular world leaders, writers, or culture representatives. We need people supporting Georgia!

References

1. Kharbedia, Malkhaz. 2010. Literature and the State. Radio Liberty.
https://www.radiotavisupleba.ge/a/2123820.html?fbclid=IwAR2CsWNAmhN9uEPuLQI4LTM4S-vOvwzMmDaStHcxNVnFgdq7E_S8pvDpRvw
2. Merkviladze, IA. 2018. Donald Rayfield: Neither history nor politics can be separated from Georgian literature. Netnewspaper.
<https://blogs.netgazeti.ge/2018/09/20/>
3. Vardoshvili, Eka. 2018. New Georgian Literature and European Writing. Tbilisi: Universal.

პოლიტიკური კულტურა და სოციალური მემკვიდრეობითობა

თინათინ ზალდასტანიშვილი
ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული ასოცირებული პროფესორი,
ფილოსოფიის დოქტორი

ანოტაცია

ნაშრომი ეხება პოლიტიკური კულტურის ანალიზს. ამ ცნების ქვეშ იგულისხმება პოლიტიკური ღირებულებების, ნორმების იდეალების, ტრადიციების თაობიდან თაობაზე გადაცემა.

განხილულია მემკვიდრეობითობის ფენომენი, ისტორიული ტრადიციებისათვის მისაღები პოლიტიკური კულტურის პარამეტრები. ნებისმიერი კულტურის სიცოცხლისუნარიანობის კრიტერიუმად უნდა ჩაითვალოს მისი იმანენტური უნარი შექმნას დადებით ღირებულებათა თანმიმდევრული ჩამოყალიბების, დანერგვისა და გადაცემის მარეგულირებელი მექანიზმი. მემკვიდრეობითობის მოთხოვნა არ ნიშნავს რეფორმისთვის უარის თქმას, პირიქით მემკვიდრეობითობა ხორციელდება რეფორმების პერმანენტული თანხლებით. აღწერილია პოლიტიკური კულტურის განსხვავებული ტიპები.

თანამედროვე სამყარო ძალზე რთულია და შეუძლებელია მისი მართვა ერთიანი პრინციპებით. ვერც ერთი ცივილიზაცია თავის გამოვლენისა და პოტენციალურ შესაძლებლობებში ვერ გამოღებება ყველა ქვეყნისა და ხალხისთვის.

პოლიტიკური კულტურა და სოციალური მემკვიდრეობითობა

ყოველი ხალხის პოლიტიკური წყობის, პოლიტიკური ურთიერთობის საფუძველი არის საზოგადოების კულტურა. კულტურა, გაგებული ძალზე ზოგადად, როგორც გარკვეული პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამართლებრივი, ეთიკურ-რელიგიური შეხედულებების, ტრადიციების, მსოფლმხედველობრივი შეხედულების სისტემა. კულტურა წარმოადგენს ცნობიერებითა და თავისუფალი ნებით დაჯილდოებული ადამიანის მოღვაწეობის ნაყოფს. ჩვენ მიერ ამა თუ იმ სოციალური თუ პოლიტიკური ფაქტის შეფასებაში ჩადებული აზრი დამოკიდებულია გარე ან შიდა ფაქტორზე. ეს შეიძლება იყოს მისი მიკუთვნებულობა ამა თუ იმ ცივილიზაციისადმი, ე.ი. სპეციფიკური კულტურისადმი, ამა თუ იმ სოციალური თუ პროფესიული ჯგუფისადმი, აღზრდისადმი, გარემოცვისადმი, ინდივიდუალური ხასიათისადმი და ა.შ.

კულტურის შესახებ ყველა მეცნიერების (მათ განეკუთვნება ყველა სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური მეცნიერება) წანამძღვრი ის კი არ არის, რომ კულტურა წარმოადგენს განსაზღვრულ ღირებულებას, არამედ ის, რომ ჩვენ თავად ვართ კულტურის – არა ზოგადად, არამედ ყოველთვის კონკრეტული კულტურის მატარებელი ხალხი, რომ ჩვენ გვაქვს უნარი და ნება საწყაროს მიმართ გააზრებულად დავიკავოთ გარკვეული პოზიცია და მივანიჭოთ მას საჭირო აზრი. როგორც არ უნდა იყოს ეს აზრი, სწორედ ის არის სოციალურ თუ პოლიტიკურ მოვლენებზე ჩვენი მსჯელობების საფუძველი. ეს აზრი გვიბიძგებს, მოვლენებს შევხედოთ როგორც დადებითი ან უარყოფითი მნიშვნელობის მქონეს.

პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთმიმართების საკითხი ფაქტობრივად პოლიტიკის კულტურის ანუ პოლიტიკური კულტურის საკითხია. პოლიტიკური კულტურის ცნებაში ხშირად გულისხმობენ პოლიტიკური ღირებულებების, ნორმების, იდეალების, ტრადიციების თაობიდან თაობაზე გადაცემას, რომელიც მიღებულია ყოველი თაობის მიერ და რომლითაც თითოეული ინდივიდის ან პოლიტიკური ინსტიტუტის მოღვაწეობას აზრი ენიჭება. მოდერნიზაციის გაცნობიერებისა და მცდელობის პროცესში, თავი იჩინა „მოულოდნელობამ“, მაგალითად, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა და გადანერგვა ნებისმიერი კულტურის ნიადაგზე ურთულესი პრობლემაა. თუმცა, ცნობილია, რომ განვითარებად ქვეყნებში, რომელთა ჯგუფს ჩვენც შევეუერთდით „განვითარებული სოციალიზმის“ ეტაპის გასვლის შემდეგ, ინდუსტრიული ქვეყნებიდან გადანერგილი ტექნოლოგიები და სოციალური ინსტიტუტები მოსალოდნელზე ნაკლებ ეფექტს იძლევა და არც საბოლოო შედეგების პრობლემა იყო მოხსნილი.

ნებისმიერი კულტურის, ცივილიზაციის სიცოცხლისუნარიანობის კრიტერიუმად მიღებულია მისი იმანენტური უნარი შექმნას დადებით ღირებულებათა თანმიმდევრული ფორმირების, დანერგვა-დამკვიდრების და შემდგომ გადაცემის მარეგულირებელი მექანიზმი. თვით ცივილიზებული რეჟიმი თავისი შინაგანი არსით წარმოადგენს ძლიერი და უზარმაზარი ჰუმანური ფორმაციის შექმნის, მოქმედებისა და კვლავ შედარებით მაღალ დონეზე მისი გამეორების ისეთ უწყვეტ პროცესს, სადაც არ ირღვევა ჰარმონიულობა პერმანენტულ მოდერნიზაციასა და ჩამოყალიბებული და გამოკვეთილი თვისობრიობის მემკვიდრეობითობას შორის. ამას თან ახლავს ნაყოფიერი კულტურული სოციალური ქსოვილის ასევე პერმანენტული დაგროვება, აკუმულაცია. ყოველი თაობა წინა თაობისაგან მემკვიდრეობით იღებს იმას, რაც გარკვეული ღირებულების შემცველია და უკვე ტრადიციად არის მოქცეული სოციალურ ქსოვილში, მაგრამ თუ ახალი სოციალური ურთიერთობები და ინტერესები არ დაუჭერენ მხარს მემკვიდრეობით მიღებულს, მათი ადგილი დიდხანს არ დარჩება ცარიელი და შეიქმნება ახალი, არსებული რეალობის, სოციალური ურთიერთობების შესაბამისი სიახლენი. აქსიომად ითვლება, რომ მყარი კულტურული ქსოვილების არსებობას აუცილებლობით სჭირდება მატერიალური ყოფის გარკვეული დონე. ე.ი. საკმაო და აუცილებელი საფუძველი. ეს აქსიომა ვერ გახდა ჩვენი მენტალიტეტისთვის მისაღები და რეალური ცხოვრებისთვის დამახასიათებელი ელემენტი, როდესაც ძირითადი ტენდენციაა ნგრევა და ფლანგვა და არა ზრდა და შენება – ტენდენცია მამაპაპისეული სახლის არა პატრონობისა, არამედ საკუთარი სახლის შენება ყოველთვის ახალ ადგილზე და ყოველი ახალი თაობის მიერ. მატერიალურ და სულიერ ღირებულებათა მიმართ დაგროვების ტენდენცია მთლიანად გამოვრიცხეთ, რომლის ექსტრაპოლაცია სოციალური ყოფის ყველა სფეროში გასაგებია, რასაც გამოიწვევდა და, ცხადია, რომ შედეგიც სასურველის საპირისპირო უნდა ყოფილიყო. ჩვენი ახალი და უახლესი ისტორია წინაპართა უწყვეტი ბრძოლის ისტორიაა. ისევე, როგორც გიგანტთა შეჯახებაში ინგრევა ყოველივე, ეცლება საყრდენი და საზოგადოება განიცდის დეგრადაციას. მორალური კანონები უკიდურესად მახინჯდება, ხდება პიროვნების გაუფასურება და გაქრობა. ჩვენი მენტალიტეტის, ყოფისა და ქცევის ძირითად ლოზუნგად გამოდგებოდა ქვის ქვაზე დატოვების წინააღმდეგ მიმართული ლოზუნგი. წინა საფეხურის მთლიანად უარყოფა და ყოველივეს თავიდან დაწყება გამოიწვევდა მემკვიდრეობითობას და აღარბეჭდა კულტურულ გენოფონდს, ეროვნულ სიმდიდრეს, გამოირიცხებოდა თაობათა დიალოგი. ვკარგავთ რა წარსულის დადებითი იდეალების უნივერსალურ, მამობილიზებულ ღირებულებებს, თანდათან შეუმჩნეველად გვეკარგება მოქალაქეობრივი მიკუთვნებულობის გრძნობა ერთიანი, მთლიანი სოციალური ორგანიზმისადმი, რომელიც გადმოეცემოდა ეპოქიდან ეპოქას, წინაპრებიდან თანამედროვეობას. მიზიდვის უნარი აკლდებოდა მარადიული ღირებულებების ცნებებს, სამაგიეროდ უპირატესობა ენიჭებოდა დროებითს, გარდამავალს, ცვალებადს.

მემკვიდრეობითობის მოთხოვნა, არ ნიშნავს რეფორმებისთვის უარის თქმას. მემკვიდრეობითობა

ახალი შინაარსით ავსებს და მოითხოვს, რომ რეფორმებს პერმანენტული ხასიათი ჰქონდეთ. რეფორმის პერიოდულად ფორსირება თავისთავად კონფლიქტოგენურია, რადგან ინვესს საზოგადოებრივ ძალთა სწრაფ დიფერენციაციას, მიძინებულ პრობლემათა გამოღვიძებას, კონფლიქტთა გამძაფრებას, პოლიტიკური ურთიერთობების გამწვავებას, აკრძალული-მიუღებელი ხერხებით ბრძოლას ლიდერობისათვის, ინვესს ყოფის სტანდარტების დაქვეითებას, რასაც მოსდევს მასების უკმაყოფილება საწყის საფეხურზე დაბრუნების მოთხოვნით და საბოლოო შედეგი სასურველის საპირისპიროა. ფორსირებული რეფორმისადმი სიმპატიებს ისიც ამცირებს, რომ მათ იღებენ რომელიმე, იდეალად აღიარებული რეგიონისგან და აღმოჩნდება, რომ უცხო და შეუთავსებელია მოცემული სოციალური რეალობისათვის ან სულაც მიუღებელ ელემენტს შეიცავს.

მემკვიდრეობითობის გამორიცხვა შეუძლებელია, თაობები არ არიან იზოლირებულნი, მათ შორის ორგანული კავშირი არსებობს, ამდენად მემკვიდრეობითობის უარყოფა ისტორიას აქცევს დროში ერთიმეორის მიმდევრობით მომხდარი, მთლიანობას მოკლებული მოვლენების ჯამად, მაგრამ არა განვითარების რაიმე მთლიან პროცესად. ცივილიზებულობა გაიზომება აგრეთვე, საკუთარი წარსულის დაკმაყოფილების აღიარებით, ისეთი ისტორიის მიღებით, როგორც გვექონდა, რომელიც არც მთავრდება და არც იწყება ყოველი ახალი პოლიტიკოსის გამოჩენით პოლიტიკურ ასპარეზზე. შენახვა არის ცივილიზებულობის ძირითადი კანონი, ცივილიზებულობის პირობა, რადგან განაპირობებს ცხოვრების ბუნებრივ-ისტორიულ პროცესს.

სოციალურ-პოლიტიკური მემკვიდრეობითობის, სიახლეთა წარმატებების მნიშვნელოვანი საფუძველია კულტურული კონტექსტის შესწავლა, გათვალისწინება. კულტურული კონტექსტი ქმნის (არ გამორიცხავს) ინტეგრაციის მექანიზმის პირობებს, აქცევს ამ მექანიზმს სოციალურ მეტასისტემად, სადაც ტრადიციები და ნორმები, ღირებულებები და ქცევის ფორმები ასრულებენ არანაკლებ როლს, ვიდრე პრაგმატული ინტერესები და მათი მიღწევის საშუალებები, ამდენად პოლიტიკაში, ისევე როგორც სხვა დანარჩენ სფეროში, ადამიანი ორი პოზიციით ვლინდება – როგორც არსება, რომელიც ისწრაფვის მაღალი იდეალებისკენ.

პოლიტიკური კულტურა, ერთი მხრივ, მემკვიდრეობითობის, ტრადიციების საკითხია, რომლებიც პირდაპირ თუ ირიბად ზემოქმედებს მასზე, მეორე მხრივ კი, არის საკითხი ზოგადი ცხოვრებისეული ღირებულებების შესახებ. ფილოსოფიურ და პოლიტოლოგიურ ლიტერატურაში დიდი ადგილი ეთმობა პოლიტიკური კულტურის კლასიფიკაციის მცდელობებს, მათ შედარებით ანალიზსა და დახასიათებას. ქვემოთ მოყვანილი, დღეისათვის ერთ-ერთი გავრცელებული კლასიფიკაცია ეკუთვნის ამერიკელ სოციოლოგს გაბრიელ ალმონდს, რომელიც გამოყოფს პოლიტიკური კულტურის 4 ძირითად ტიპს – ინგლისურ-ამერიკულს, ევროპულს (კონტინენტურს), ავტორიტარულ – პატრიარქალურსა (ინდუსტრიამდელს) და ტოტალიტარულს. მათი ანალიზის პროცესში საინტერესო იქნება გავავლოთ პარალელები ჩვენს უახლოეს წარსულსა და დღევანდელობასთან, იმ მიზნით, თუ რომელია უფრო ახლო და მისაღები ჩვენი ყოფის და, რაც მთავარია, ჩვენი მენტალიტეტისთვის.

ინგლისურ-ამერიკული პოლიტიკური კულტურის დახასიათებისას, პირველ რიგში, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ის საერო ბუნებისაა და თავისი ძირითადი მიზნებით პრაგმატულ ხასიათს ატარებს. პოლიტიკა აქ გვევლინება მხოლოდ და მხოლოდ განსხვავებული ჯგუფური ინტერესების შეჯახების მარეგულირებელ მექანიზმად, ინტერესებისა, რომელთაგან ყოველივეს აქვს არსებობის უფლება. პოლიტიკა არ არის გაიგივებული სიკეთისა და ბოროტების, პროგრესისა და რეგრესის ბრძოლის არბიტრთან. აქ გამორიცხულია წინასწარ დაგეგმილი კოლექტიური ბედის მაღიარებელი ფატალისტური პრინციპი (როგორც უახლოეს წარსულში გვექონდა „გარდაუვალი ისტორიული აუცილებლობის“, ან „ისტორიული კანონზომიერების“ და სხვათა სახით). ამდენად, პოლიტიკური პრო-

ცესი არის ღია სარბიელი განსხვავებული საზოგადოებრივი ჯგუფების რეალური შესაძლებლობებისთვის და რაც მთავარია, მათივე სტიქიური ექსპანსიის შემზღვეველი ძალა. ინგლისურ-ამერიკული პოლიტიკური კულტურის მეორე მახასიათებელი ნიშანია საერთო ეროვნული კონსენსუსი, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ყოველი პარტია (გამარჯვებულიც და დამარცხებულიც) აღიარებს ძირითად ღირებულებებს და თამასის იმ ძირითადი წესების სამართლიანობას, რომელსაც იცავს და მისდევს პოლიტიკური პროცესის ყოველი სუბიექტი. პოლიტიკურ სუბიექტს შეიძლება უჭირს კიდევაც დამარცხების აღიარება და შედეგების სამართლიანად ჩათვლა, მაგრამ ეს ძალზე ძნელად შეიძინევა. დამარცხებული მხარე ეგუება შედეგს და არ გადის ბარიკადებზე, არ მიმართავს ტერორს, არც ტოტალურ საბოტაჟს და ა.შ. ეს კი სხვა არაფერია, თუ არა, რეალობის საღი, პრაგმატული ხედვა, დარწმუნებულნი არიან, რომ სოციუმის სინამდვილეში თამაშებს ნულოვანი მაჩვენებლები არ აქვთ. ე.ი. ერთი მხარის გამარჯვება არ ნიშნავს მოწინააღმდეგის სრულ განადგურებასა და გაქრობას. ასევე სჯერათ, რომ პოლიტიკურ სარბიელზე გამარჯვება ან დამარცხება არ არის საბოლოო და უკანასკნელი, სამომავლოდ მათი რიგიც დადგება. ეს პოლიტიკური კულტურა დაფუძნებულია მენტალიტეტის იმ ტიპზე, რომლისთვისაც უცხოა სამყაროს დასასრული აღიარება. მენტალიტეტის ეს ტიპი უფრო შუალედისკენ მიისწრაფვის (პოლიტიკაში „ცენტრისკენ“). მისთვის უცხოა და მიუღებელი „ისტორიის სანყისის“ ბარბაროსული სტიქია და მისი დასასრულისათვის დამახასიათებელი კულმინაციური დაძაბულობა. სივრცული მიმართებით ეს მენტალიტეტი და მასზე დაფუძნებული პოლიტიკური კულტურა ცენტრისტულია. მაგ., აშშ ორივე ძირითადი პარტია, თავიანთი გამოკვეთილი პოზიციების პარალელურად და მათს შეულახავად მიისწრაფვის ცენტრისკენ, რადგან შუალედური მენტალიტეტის, ცენტრის მხარდაჭერა არჩევნებში გამარჯვების შანსს საგრძნობლად ზრდის. ამასთანავე ცნობილია, რომ პოლიტიკური ცხოვრების პერიფერიაზე ამომრჩეველი ნაკლებად მოიძებნება.

ზემოთ განხილულისაგან განსხვავებით, ევროპული (კონტინენტური) პოლიტიკური კულტურა არაერთგვაროვანია, რთულია და ერთი შეხედვით, დროებით და გარდამავალ ხასიათს ატარებს. პოლიტიკის ზემოთ მოყვანილი ახსნა, როგორც „ჯგუფური ინტერესების მარეგულირებელი მექანიზმი“, სადაც პოლიტიკა გაიგივებულია იდეალებისათვის ბრძოლასთან, როგორც სიკეთისა და ბოროტების შეჯახება. მასობრივ ცნობიერებაში პოლიტიკა „ტიტანების ბრძოლა“ და ყოველი ეტაპი ახალი სამყაროების დაბადების პრეტენზიითაა. მენტალიტეტის ეს ტიპი მკვეთრად ასხვავებს დაპირისპირებულ ძალებს, რაც პოლიტიკაში ვლინდება მემარჯვენეებისა და მემარცხენეების გამოკვეთილი პოლარიზებით, სადაც ასევე გამოკვეთილია ცენტრის მცირერიცხოვანება, მეტიც, პოლიტიკური ლიდერები თავს არიდებენ ცენტრიზმის ან მისკენ სვლის დემონსტრირებას, რადგან ეს ემუქრება სოციალური ბაზის დაკარგვით, რის სანაცვლოდ გარანტირებულია სიძულვილი ორივე მხრიდან. მსგავს ვითარებაში წარმატების შანსი აქვს მხოლოდ იმ პარტიებსა და კოალიციებს, რომელთაც ნათლად აქვთ გამოკვეთილი თავიანთი სოციალური ბაზა. ამიტომაც ევროპულ პოლიტიკურ კულტურაში პოლიტიკური დრო ხასიათდება შეუნიღბავი ციკლურობით, წყვეტადობით. ყოველი გამარჯვებული პარტია ცდილობს თავიდან დაიწყოს, შეცვალოს ეროვნული ისტორიის სვლა, გადაასხვავდეს, შესამჩნევად გამოკვეთოს თავისი ბატონობის საზღვრები პოლიტიკურ დროში. მოწინააღმდეგეებთან მიმართებაც ნაკლებად შემწყნარებლურია.

ავტორიტარულ – პატრიარქალური პოლიტიკური კულტურის შინაარსის გასაგებად შეიძლება გამოვიყენოთ სისხლით ნათესაური ურთიერთობის ამსახველი ცნებები – მშობლები, შვილები, და – ძმები, ობოლი, გერი, ღვთისშვილი და ა.შ.. თვით საზოგადოების შინაარსი იძლევა ამის საშუალებას, რადგან მეფე მონარქი გაგებულია როგორც „მამა“, როგორც ოჯახის უფროსი, სხვა წევრები შვილებად ითვლებიან, მათ შორის გზააბნეულნი, ქვრივ-ობოლნი, ღვთისშვილნი, სოციალურად საშიშნიც კი და ა.შ. რომლებზე ზრუნვაც ოჯახის უფროსის ვალია. ტრადიციული, პატრიარქალუ-

რი საზოგადოების მმართველი მოქცეული იყო ნათესაურ გარემოში, შესაბამისი და შეუცვლელი ეთიკური ნორმებით, შეგონებებით, ტრადიციებით არტახებდადებული, რაც განაპირობებდა საკუთარი ხალხისადმი მზრუნველობას და აბსოლუტურად გამორიცხავდა ამ მენტალიტეტისათვის შინაგანად მიუღებელ ნებისმიერი ხასიათის რეპრესიებსა და მით უმეტეს გენოციდს.

საზოგადოების მოწყობის ავტორიტარულ – პატრიარქალური მოდელი არსებითად განსხვავდება ტოტალიტარული მოდელისაგან, რომლის დამახასიათებელ ძირითად მეტაფორად გამოგვადგებოდა „მექანიზმის“ – ცნება. საზოგადოება გაგებულია, როგორც რომელიმე ქარხანა, საწარმო, ხოლო საზოგადოების თითოეული წევრი გაიგივებულია ამ რთული „მექანიზმის“ ცალკეულ ნაწილებთან. ამ საზოგადოების იდეალია ავტომატს მიმსგავსებული ადამიანის ქმედება. აქ ბატონობს ეთიკურად შეუზღუდავი „მეცნიერული რაციონალიზმი“, რომელიც მზადაა შეცვალოს მორალურად თუ ფიზიკურად გაცვეთილი და უვარგისი დეტალები ახლით, უფრო სასარგებლოთი. ცხადია, ამ შემთხვევაში ხალხი განიხილება როგორც მრუნველობის ნედლეული, რაც ყოველად გაუმართლებელია, ყოველნაირი ძალადობა და თვით გენოციდიც კი ითვლება მეცნიერული ტექნოლოგიის ნაირსახეობად.

პოლიტიკური კულტურის ზემოთ მოყვანილი განსხვავებულ ტიპებში განსხვავების საფუძვლად გვევლინება ძალაუფლების ფენომენი, ისტორიული ტრადიციებისა და ქვეყნის კონსტიტუციის გვერდით. თანამედროვე სამყარო ძალზე რთულია, რათა შესაძლებელი იყოს მისი მართვა ერთიანი პრინციპებით. ამას გარდა, ნებისმიერი ცივილიზაცია, არც ისე სრულყოფილი და დახვეწილია, რომ უნივერსალურობის პრეტენზია ჰქონდეს. თავის გამოვლენისა და პოტენციალურ შესაძლებლობებში ვერცერთი ვერ გამოდგება ყველა ქვეყნისა და ხალხისთვის. ერთიანი ეტალონისადმი მიმსგავსებასა და დაქვემდებარებას ეწინააღმდეგება კაცობრიობის ისტორიული სვლის ანტიენტროპიული სტრატეგია – მრავალ ვარიანტულობისა და მრავალსახეობის შემდგომი გაძლიერება, როდესაც ვცნობთ საზოგადოებრივი განვითარების მრავალსახეობასა და მრავალ ვარიანტულობას, ამით იმ ფაქტის კონსტატაციას ვახდენთ, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ქვეყანათა ეკონომიკური წყობის, მათი ინტერესების, გაგების, იდეოლოგიათა სიმრავლე არსებობს. საზოგადოებრივი განვითარების მრავალსახეობისა და მრავალვარიანტულობის ნიადაგზე დგომა ნიშნავს პატივი ვცემთ თითოეული ქვეყნის კანონიერ უფლებას – მოაწყოს თავისი ცხოვრება ისე, რომ მის საკუთარ მიზნებს, ინტერესებს, თეორიულ პლატფორმას შეესაბამება. თითოეულ ქვეყანას უფლება აქვს იცხოვროს თავის მიერ შერჩეული ცხოვრების წესით, პროპაგანდა გაუწიოს მას, გარკვეული წარმოდგენა იქონიოს კაცობრიობის თუ საკუთარ წარსულსა და მომავალზე. ამიტომ სწორი იქნება, თუ არ მოვახდენთ პოლიტიკური კულტურის ცნების ნატურალიზებას, არ მივანერთ მას ამა თუ იმ ხალხისა და სხვადასხვა რეგიონებისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს. ასევე არ არის გამართლებული ისტორიის ნებისმიერი მიღწევის (მნიშვნელობის მიუხედავად) შედეგის, ახალი გეზის აღების გაიგივება დასახულ საბოლოო მონაპოვართან, სრულ გაარჯვებასთან და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. რამიშვილი ვ., მარტინ ჰაიდეგერი გზად ყოფიერებისკენ. თბ., 2018
2. ფუკიამა ფ., ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი. თბ., 1999
3. შპენგლერი ო., პოლიტიკის ფილოსოფია. თბ., 2018
4. ჯორბენაძე რ., პოლიტიკური კონფლიქტების მართვა, თბ., 2001
5. შაბერმასი ი., დემოკრატია, სოლიდარობა და ევროპული კრიზისი, <http://european.ge/iurgen-habermas-demokratia/> (წერილის ორიგინალი იხილეთ შემდეგ მისამართზე: <http://666.სოციალურთე.ეუ/2013/05/დემოკრატია-სოლიდარობა-ანდ-ტჰე-ევროპეან-კრისის-2/>)
6. ჰეგელი გ.ვ.ფ., ისტორიის ფილოსოფია. თბ., 2003
7. ჰობსი თ., ლევიათანი. შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, თბ., 2009
8. Almond G.A., Verba S., The Civic Culture Revisited. 1980. Little, Brown.
9. Barker R., Political Legitimacy and the State Oxford. 1990

POLITICAL CULTURE AND SOCIAL HERITAGE

Tinatín Zaldastanishvili

Affiliated Associate Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Philosophy

Abstract

The paper deals with the analysis of political culture. Under this concept, the transmission of political values, ideals of norms and traditions from generation to generation is implied.

The phenomenon of heredity and the parameters of political culture acceptable to the historical traditions are reviewed. As the criterion for the vitality of any culture should be considered to be its imminent ability to create the regulatory mechanism of consistent forming, implementing and transmitting of positive values. The requirement of heredity does not mean rejection of reform, on the contrary, heredity is carried out permanently with reforms. Different types of political culture are described.

The modern world is very complicated and it is impossible to manage it with the common principles. No civilization with its revealing and potential opportunities can be applied to all countries and people.

Keywords: political culture, social culture, cultural heritage.

Introduction

The basis of every people's political order and political relationship is the culture of society. Culture is generally understood as a system of certain political, economic, legal, ethical-religious beliefs, traditions, worldviews. Culture is the result of human activity who are granted with consciousness and free will. The opinion we make in evaluating a particular social or political fact depends on an external or internal factor. It may be its belonging to one or another civilization, i.e. specific culture, social or professional group, upbringing, environment, individual nature, etc.

The guiding principle of all the sciences of culture (including all socio-political and economic sciences) is not that culture is a definite value, but that we ourselves are the people of not a general culture, but always in the possession of a particular culture, and that we have the ability and the will to consciously take a certain position in the world and give to it necessary reasoning. Whatever this point of view is, it is the basis of our discussions on social or political events. It makes us think of events as positive or negative.

The issue of the relationship between politics and culture is actually a matter of political culture. The notion of political culture, often refers to the transfer of political values, norms, ideals, and traditions from generation to generation, adopted by each generation and given meaning to the work of each individual or political institution. In the process of understanding and trying to modernize, the "surprise" has emerged, for example, the introduction and transplantation of new technologies on the soil of any culture is a major problem. However, it is well known that in developing countries, which we have joined since the end of the "advanced socialism" stage, technologies transplanted from industrialized nations and social institutions have less effect than expected and the problem of eventual adaptation has not been removed.

Notion of Culture

The criterion for the viability of any culture, civilization is its immanent ability to create a regulatory mechanism for the coherent formation, introduction and establishment of positive values. The civilized regime is, in its essence, represents a continuous process of creating, operating and re-enacting a powerful and enormously humane formation at a relatively high level, where there is no harmony between the permanent modernization and the inheritance of the established and explicit quality. This is accompanied by the permanent gathering and accumulation of fertile cultural social fabric. Every generation inherits from the previous generation something that is of some value and is already traditionally embedded in the social fabric, but unless new social relationships and interests support the inherited, their place will not remain empty for long, and new, existing reality, social relations will be created. It is considered that the existence of solid cultural tissues necessarily requires a certain level of material existence e.g. necessary grounds. This axiom has not become an element of our mentality that is acceptable to our real life, when the main tendency is to break down and not to grow and build – the tendency not to own a grandfather's house, but to build our own home always in a new place and with each new generation. We have completely excluded the tendency to accumulate material and spiritual values, the extrapolation of which is clear in all spheres of social life, and that the result should be the opposite. Our new and recent history is the story of the continuous struggle of our ancestors. As everything collapses in the clash of giants, the scaffolding collapses and society is degraded. Moral laws are extremely distorted, with personality impairments and disappearances. The main motto of our mentality, presence, and behavior is not to leave the foundation stone. Completely rejecting the previous steps and starting from the beginning eliminated inheritance and undermined cultural genocide, national wealth, and excluded generational dialogue. Losing the universal, paternalistic values of the positive ideals of the past, we gradually lose sight of the sense of civic belonging to a unified, whole social organism from epoch to epoch, to ancestry to modernity. The notions of eternal values have been losing attraction, but instead, priority has been given to temporal, transient, changeable values.

Demanding continuity does not mean giving up on reforms. Inheritance fills new content and demands that the reforms are permanent. Forcing reform periodically causes conflicts, as it leads to the rapid differentiation of social forces, awakens dormant problems, intensifies conflicts, exacerbates the political relations, the forbidden-unconventional methods of struggle for leadership, leads to a decrease in living standards, which leads to dissatisfaction of the masses and their demand to go back to the initial stages and the desired result is the opposite. Sympathy for forced reforms also diminishes as they usually come from ideally recognized regions and turns out to be alien and incompatible with a given social reality or contain an unacceptable element.

Inheritance cannot be ruled out, as generations are not isolated, there is an organic link between them, so inheritance rejection makes history a succession of events that failed in time, but not as a whole process of development. Civilization is also measured by recognizing the satisfaction of one's own past, by adopting the kind of history we have had that does not end or begin with the emergence of every new politician in the political arena. Preservation is the basic law of civilization, a condition of it as it governs the natural-historical process of life.

An important basis for socio-political heritage and novelty successes is the study and consideration of cultural context. The cultural context creates (does not exclude) the conditions of the integration mechanism, turning it into a social meta-system in which traditions and norms, values and behaviors play no less important role than pragmatic interests and the means of achieving them. Thus in politics, as in the other spheres, a person appears with two positions – a creature aspiring to high ideals.

Political culture is, on the one hand, a matter of inheritance, of traditions that directly or indirectly affect it, and on the other, a question of general life values. Philosophical and political literature has devoted much of its efforts to classifying political culture, to its comparative analysis and characterization. One of the most common classifications listed below belongs to American sociologist Gabriel Almond, who identifies four main types of political culture – English-American, European (Continental), Authoritarian-patriarchal (industry-based) and Totalitarian. In the process of their analysis, it will be interesting to draw parallels with our near past and present, with a view to what is closest and acceptable to our being and, more importantly, to our mentality.

Anglo-American Political Culture

In characterizing the Anglo-American political culture, we should first of all point out that it is secular in nature and pragmatic in its main purposes. Politics here is merely a regulatory mechanism for the clash of different group interests, the interests of which all have a right to exist. Politics is not equated with the arbiter of the struggle for good and evil, progress and regression. This excludes the fatalistic principle of pre-planned collective destiny (as we had in the recent past in the form of “inevitable historical necessity,” or “historical regularity,” etc.). Thus, the political process is an open race for the real opportunities of the different social groups and thus the main limiting force of their own natural expansion.

A second characteristic feature of Anglo-American political culture is the general national consensus that each party (both winner and loser) recognizes core values and promotes the fairness of the basic rules that each subject of the political process upholds and follows. A political entity may find it difficult to recognize defeat and justify the results, but this is hardly perceptible. The loser side gets the result and does not go through the barricades, does not resort to terror, not even total sabotage, etc. And this is nothing but a pragmatic vision of reality, convinced that the reality of social games has zero value, i.e., the victory of one side does not mean the complete destruction and disappearance of the opponent. They also believe that the political victory or defeat is not final and that their turn will come in the future. This political culture is based on the type of mentality for which the “end-of-world” concept is awkward. This type of mentality tends to be more neutral (“centered” in politics). The barbaric style and the culminating tensions are also awkward and unacceptable to it. This is the centrist political culture. For example, the two main parties in the US, along with their explicit positions and have inclinations towards the center, with the chance of winning the election substantially. At the same time, it is well known that voters are less likely to be on the periphery of political life.

European (continental) Political Culture

Unlike the one discussed above, European (continental) political culture is diverse, complex and at first glance temporary and transient. The above explanation of politics as a “mechanism for regulating group interests”, where politics is identified with the struggle for ideals as a clash of good and evil. In the mass consciousness, politics is a “battle of the titans,” and each stage is a claim to the birth of new worlds. The mentality of this type clearly distinguishes between the opposing forces, which in politics is manifested as left and right distinct polarization, with a small number of centrists, moreover, political leaders refrain from demonstrating centrism or inclinations, as this threatens to lose their social base, which in turn guarantees hatred. Only parties and coalitions which have clearly identified their social base have a chance of success in this situation. That is why in European political culture, political time is characterized by an uncontrollable cycle, intermittent. Every winning party is trying to start from the beginning, to change the course of national history, to differentiate itself, to sharply demarcate its domination in political times. It is also less tolerant of opponents.

Authoritarian – Patriarchal Political Culture

To understand the content of authoritarian – patriarchal political culture, we can use the concepts of kinship with blood – parents, children, and – brothers, orphans, step-child, godchildren, etc. The content of society itself allows for this, as the king monarch is regarded as “father” – the head of the family, other members are considered to be children, including criminal children, widows, orphans, even socially dangerous ones, etc. and taking care for them is the responsibility of the “father” . The head of a traditional, patriarchal society ruled in a kinship environment, with relevant and unchangeable ethical norms, customs, traditions, which conditioned the head’s care for own people and completely eliminated repression and genocide of any kind.

Totalitarian Model

The authoritarian-patriarchal model of the arrangement of society is fundamentally different from the totalitarian model, the main metaphor of which was the notion of “mechanism”. Society is understood as a factory, an enterprise, and each member of society is identified with separate parts of this complex “mechanism”. The ideal of this society is to automate the action of a human being. Here is the ethically unlimited “scientific rationalism” that is ready to replace morally or physically corrupted and unfit details with new, more useful ones. Of course, in this case, people are seen as the raw material of industry, which is completely unjustified, all kinds of violence, and even genocide itself, are considered a form of scientific technology.

Conclusions

The phenomenon of power, along with historical traditions and the constitution of the country, forms the basis of the differences between the different types of political culture mentioned above. The modern world is extremely difficult to manage on a unified basis. Besides, any civilization is not as perfect and sophisticated as to claim the universality. None of them can be useful to all nations and peoples in revealing themselves and their potential. There is no universal principle and when we talk about diversity we mean respecting the legal right of each country to organize its life in a way that suits its own goals, interests, and theoretical platforms. Each country has the right to live in its chosen way of life, to propagate it, to have a certain view of humanity or its past and future. Therefore, it would be correct if we do not naturalize the notion of political culture, do not attribute it to the distinctive traits of people or regions. Nor is it justified to identify any achievement (irrespective of importance) of history with the ultimate achievement, the complete victory, etc.

References:

1. Ramishvili V., Martin Heidegger On the Way to Being. Tbilisi, 2018
2. Fukiyama F., The End of History and the Last Man. Tbilisi, 1999
3. Spengler O., Philosophy of Politics. Tbilisi, 2018
4. Jorbenadze R., Political Conflict Management, Tbilisi, 2001
5. Habermas I., Democracy, Solidarity and the European Crisis
<http://european.ge/jurgen-habermas-demokratia/>
(See original at: <http://www.socialeurope.eu/2013/05/democracy-solidarity-and-the-european-crisis-2/>)
6. Hegel GWF, Philosophy of History. Tbilisi, 2003
7. Hobbs T., Leviathan. Introduction to Modern Thought, Tbilisi, 2009
8. Almond G.A., Verba S., The Civic Culture Revisited. 1980. Little, Brown.
9. Barker R., Political Legitimacy and the State of Oxford.1990

ბილწსიტყვაობა ტელეეთერით მიზნობრივი აუდიტორიისკენ და მღარე პიარი

ივანე სეხნიაშვილი

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
აფილირებული პროფესორი,
ფილოლოგიის დოქტორი

ანოტაცია

წინამდებარე სტატიაში საუბარია პირდაპირი სატელევიზიო ეთერის დროს გავრცელებულ ერთ მეტად მძიმე სენზე – ბილწსიტყვაობაზე.

კარგი პიარი, განსხვავებით მღარე პიარისაგან, ფართოდ შუქდება მედიაში და მისი მთავარი გზავნილი ალბათ მაინც არა განაცხადი, არამედ სანახაობა უნდა იყოს; სანახაობა არა იმ გაგებით, რასაც ზოგიერთი ტელეკომპანიის ეთერით ვხედავთ და ვისმენთ.

ბილწსიტყვაობა ტელეეთერით მედიაეთიკის თემაა, რაც არის თვითრეგულირების დარგის საკითხი. რა თქმა უნდა, არსებობს მკაცრი სტანდარტები სახელმწიფო ორგანოებისთვის და იქ დასაქმებული პირებისთვის, რაც სახელმწიფო სამსახურის კოდექსით და ეთიკის სტანდარტებით რეგულირდება. თუმცა ვინ არის პასუხისმგებელი ტელეეთერში ბილწსიტყვაობის თავიდან ასაცილებლად, ამაზე არსებობს სხვადასხვა მოსაზრებები.

უნდა აღინიშნოს, რომ, რაც უნდა მწვავე საკითხზე მიდიოდეს მსჯელობა სატელევიზიო გადაცემის დროს, ჟურნალისტი ან გადაცემის წამყვანი ვალდებულია თავი შეიკავოს, პირველ რიგში, საკუთარი აზრის გამოხატვისაგან, რაც არც ერთ ტელემაყურებელს აღარ აინტერესებს, და, მეორე რიგში, მაქსიმალურად უნდა აღკვეთოს ბილწი სიტყვები პირდაპირი ეთერის დროს.

არ უნდა დაგვავიწყდეს ისიც, რომ გადაცემას აუცილებლად პირდაპირი ეთერის დროს თუ არა, მომავალი თაობაც აუცილებლად ნახავს ინტერნეტით გავრცელებულ მასალას, ან ამონარიდს ამა თუ იმ გადაცემიდან. ეს კი არ უნდა იყოს, ჩვენი აზრით, არც კარგი პიარი, არც ახალი მოდა და არც „ახალი“, არც თუ ისე კარგის დამკვიდრების მცდელობა სატელევიზიო სივრცეში.

უფრო ბედნიერად ვიცხოვრებთ, თუ პიარისათვის, ან ნებისმიერი სხვა ბიზნეს-საქმიანობისათვის პირადი ეთიკის კოდექსს არ დაარღვევთ. არაეთიკურმა ქცევამ, მეორე მხრივ, შეიძლება ცუდი შედეგი გამოიღოს, ნეგატიურმა გაშუქებამ კი ჩრდილი მიაყენოს თქვენი ორგანიზაციის რეპუტაციას.

ბილწსიტყვაობა ტელეეთერით მიზნობრივი აუდიტორიისკენ და მღარე პიარი

“არ შემიძლია არ შევეხო ახალგაზრდებში გავრცელებულ ერთ მეტად მძიმე სენსაც – ბილწსიტყვაობას; რატომღაც ასეთი მეტყველება მათში კარგ ტონად და ვაჟკაცობად ითვლება. სინამდვილეში კი, ეს არის დაბალი კულტურისა და აზროვნების ადამიანების შინაგანი სამყაროს გამოვლინება“ – ამ სიტყვებით მოუწოდებს მრევლს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი, ილია II 2010 წლის სამოზაო ეპისტოლეში (www.sibrdzne.ge).

კარგი პიარი, განსხვავებით მღარე პიარისაგან, ფართოდ შუქდება მედიაში და მისი მთავარი გზავნილი ალბათ მაინც არა განაცხადი, არამედ სანახაობა უნდა იყოს. სანახაობა არა იმ გაგებით, რასაც ზოგიერთი ტელეკომპანიის ეთერით ვხედავთ და ვისმენთ. ბილწსიტყვაობა ტელეე-

თერთ მედიაეთიკის თემაა, რაც არის თვითრეგულირების დარგის საკითხი. რა თქმა უნდა, არსებობს მკაცრი სტანდარტები სახელმწიფო ორგანოებისთვის და იქ დასაქმებული პირებისთვის, რაც სახელმწიფო სამსახურის კოდექსით და ეთიკის სტანდარტებით რეგულირდება. თუმცა ვინ არის პასუხისმგებელი ტელეეთერში ბილწისტიყვაობის თავიდან ასაცილებლად, ამაზე არსებობს სხვადასხვა მოსაზრება. ჩვენი აზრით, რაც არ უნდა მწვავე საკითხზე მიდიოდეს მსჯელობა სატელევიზიო გადაცემის დროს ჟურნალისტი ან გადაცემის წამყვანი ვალდებულია თავი შეიკავოს, პირველ რიგში, საკუთარი აზრის გამოხატვისაგან, რაც არც ერთ ტელემედიუმს ალარ აინტერესებს, და, მეორე რიგში, მაქსიმალურად უნდა აღკვეთოს ბილწისტიყვაობის სიტყვები პირდაპირი ეთერის დროს.

საინტერესოდ მიგვაჩნია ევროპის ქვეყნებში მოქმედი ეთიკის კოდექსების ანოტაცია, რომელიც საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ვებ – გვერდზე გამოქვეყნდა:

ინფორმაციის და კომენტარის გამიჯვნა

- ფაქტები და კომენტარი მკაფიოდ უნდა გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან. ამ პრინციპმა ხელი არ უნდა შეუშალოს გაზეთს/ჟურნალს, გამოხატოს როგორც საკუთარი, ასევე სხვათა აზრები (ბელგია).
- ფაქტის და კომენტარის გამიჯვნის პრინციპი გულისხმობს ინფორმაციის ისეთი სახით მიწოდებას, რომ მკითხველმა შეძლოს ფაქტების შეხედულებებისა და მოსაზრებებისგან განსხვავება (პოლონეთი).
- კომენტარის გაკეთების დროს, ჟურნალისტი ტენდენციურობის გამო არ უნდა დასცილდეს სიმართლეს (ჩეხეთის რესპუბლიკა).
- ფაქტებით მანიპულირება არაკანონიერია. ავტორის კომენტარი ან ვარაუდი მკაფიოდ უნდა გაიმიჯნოს ინფორმაციისგან (პოლონეთი).
- საზოგადოებას უნდა ჰქონდეს საშუალება, გაარჩიოს ფაქტები თვალსაზრისისა და ინტერპრეტაციისაგან, რაც ამბისათვის ფონის შესაქმნელად გამოიყენება. ეს პრინციპი არ ზღუდავს ჟურნალისტს, თავად აირჩიოს წერის სტილი და ფორმა (ფინეთი).
- პუბლიკაციაში ფაქტობრივი მასალა მკაფიოდ და შეუცდომლად უნდა გაიმიჯნოს კომენტარისგან (ლატვია).
- თვალსაზრისი უნდა გამოხატოს იმ ჟურნალისტმა, რომელიც უფლებამოსილია რედაქციის მიერ ან ნებისმიერმა პიროვნებამ, რომელიც გამოხატავს შეხედულებებს ზოგად მოვლენებსა და ამბებზე. მიუხედავად ამისა, მოსაზრების სუბიექტურობა გარდაუვალია, ამიტომ, ავტორმა უნდა უზრუნველყოს მოსაზრების კეთილსინდისიერად და სამართლიანად, ფაქტებისა და მონაცემების დამახინჯების გარეშე გადმოცემა (ლიტვა).

სამართლიანობა და მიუკერძოებლობა

- ჟურნალისტი არღვევს ქცევის წესებს თუ:
 1. ოპონენტთან კამათისას ლახავს მის პიროვნულ უფლებებს;
 2. გამოხატავს თავის აზრს ისე, რომ ზუსტად არ გადმოსცემს თავისი ოპონენტის მოსაზრებას;
 3. კრიტიკის გამო, შურისძიებისას ზიანს აყენებს სხვა ჟურნალისტის რეპუტაციას (უნგრეთი);

- ფაქტები აღწერილი უნდა იყოს ობიექტურად, გასაგებად, თანმიმდევრულად და არ უნდა შეიცავდეს არასწორ ინტერპრეტაციას (ლატვია);
 - მძიმე კრიტიკის ობიექტს უნდა მიეცეს პასუხის უფლება, თუ მას საამისო საფუძველი აქვს. მხოლოდ განსხვავებული თვალსაზრისი არ ქმნის პასუხის აუცილებლობას.
- თუ პიროვნება კრიტიკის ობიექტია, კარგი ჟურნალისტური პრაქტიკა გულისხმობს, ცნობილი გახდეს მისი მოსაზრებაც მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით (ფინეთი);
- ჟურნალისტს, როგორც ნებისმიერ სხვა მოქალაქეს, უფლება აქვს ჰქონდეს საკუთარი აზრი პოლიტიკური ან სხვა მოვლენების შესახებ. მუშაობის პროცესში ჟურნალისტი ინარჩუნებს პროფესიულ დისტანციას მოვლენების მიმართ, რაც ობიექტური და მაღალპროფესიული გაშუქების ერთ-ერთი წინაპირობაა (ხორვატია).

ფაქტების სიზუსტე

- ჟურნალისტი ყველაფერს მოიმოქმედებს იმისათვის, რომ თავის მიერ გავრცელებული ინფორმაცია იყოს სამართლიანი და ზუსტი. ის არ გაავრცელებს კომენტარსა და ვარაუდს, როგორც დადასტურებულ ფაქტს და ინფორმაციის დამახინჯებით, შერჩევით ან ინტერპრეტაციით არ გააყალბებს ფაქტებს (ირლანდია).
- ინფორმაციის წყარო კრიტიკულად უნდა შემოწმდეს. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც საქმე სადავო საკითხს ეხება: ინფორმაციის წყაროს შესაძლოა, პირადი ინტერესი ან ზიანის მიყენების განზრახვა ამოძრავებდეს.
- ფაქტობრივი ინფორმაცია რაც შეიძლება საფუძვლიანად უნდა გადამოწმდეს, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ საქმე ადრე გამოქვეყნებულ ინფორმაციას ეხება (ფინეთი).
- თუ გავრცელებული ინფორმაცია დაუდასტურებელ ჭორს ან ვარაუდს წარმოადგენს, საზოგადოებას უნდა ეცნობოს ამის შესახებ...

რედაქცია ვალდებულია, უზრუნველყოს ანონსების და სტატიიდან ამონარიდების დაბეჭდვა ისე, რომ შემოკლებულმა ვერსიამ არ შეცვალოს ტექსტის ძირითადი შინაარსი და არ შექმნას მცდარი დასკვნების გაკეთების საფუძველი (სლოვენია).

- ჟურნალისტი ვალდებულია: გამოაქვეყნოს მხოლოდ ისეთი ინფორმაცია, რომლის წყაროც ცნობილია; თუ წყაროს გადამოწმება შეუძლებელია, გამოაქვეყნოს აღნიშნული მასალა შესაბამისი დათქმით... არ წარმოაჩინოს ვარაუდები, როგორც დადასტურებული ფაქტი, და არ დაამახინჯოს ინფორმაცია მნიშვნელოვანი ფაქტების გამოტოვებით (ჩეხეთის რესპუბლიკა).
- ჟურნალისტმა კრიტიკულად უნდა შეაფასოს ინფორმაციის წყარო, გულმოდგინედ შეამოწმოს ფაქტები, სულ მცირე, რამდენიმე წყაროს საფუძველზე (ლიტვა).
- კრიტიკულად მიუდევით ინფორმაციის წყაროს შერჩევას და დარწმუნდით ფაქტების უტყუარობაში. ანონიმურ წყაროზე დაყრდნობა ამ ინფორმაციის განსაკუთრებით კრიტიკულად შეფასების აუცილებლობას გულისხმობს (ნორვეგია).
- ახალი ამბები და ინფორმაცია, ტექსტობრივი თუ ფოტოპუბლიკაციის ფორმით, შეძლებისდაგვარად, მაქსიმალურად უნდა დაზუსტდეს. რედაქტირების ან დასათაურების შედეგად, ინფორმაციის მნიშვნელობა არ უნდა დამახინჯდეს ან გაყალბდეს. კეთილსინდისიერად უნდა მოხდეს დოკუმენტის შინაარსის გადმოცემა. თუკი ინფორმაცია არ დასტურდება, ეყრდნობა ჭორს ან

ვარაუდს, ასეთი ინფორმაცია სპეციალური დათქმით უნდა გამოქვეყნდეს (გერმანია).

- ინფორმაცია, რომელიც ზიანს ან შეურაცხყოფას აყენებს პიროვნებას, ან გამომდინარეობს ვინმეს პირადი აზრიდან, დეტალურად უნდა გადამოწმდეს (ჩეხეთის რესპუბლიკა).
- პრესის მოვალეობაა, არ შეცვალოს ინტერვიუში მოყვანილი ციტატის მნიშვნელობა. პირდაპირი ციტირება სიზუსტის დაცვას მოითხოვს (ნორვეგია).
- ჟურნალისტი ვალდებულია, გაავრცელოს ზუსტი, ბალანსირებული და გადამოწმებული ინფორმაცია (ხორვატია).
- წყაროს დასახელება დამაჯერებლობას მატებს პრესას და აძლიერებს მის მიმართ ნდობას, თუკი ეს არ ეწინააღმდეგება ინფორმაციის წყაროს დაცვის აუცილებლობას (ნორვეგია).

ინფორმაციის წყარო

- დაიცავით ინფორმაციის წყაროები. ინფორმაციის წყაროს დაცვა თავისუფალი საზოგადოების ფუნდამენტური პრინციპი და პრესის მიერ საზოგადოების მიმართ ნაკისრი ვალდებულებაა. სწორედ მას ემყარება საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა (ნორვეგია).
- ჟურნალისტს უფლება აქვს, არ გაამჟღავნოს თავისი ინფორმაციის წყარო. თუმცა, ის იღებს მორალურ, მატერიალურ და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამოქვეყნებული ფაქტის გამო (ხორვატია).
- დაიცავით ინფორმაციის წყაროს მოთხოვნა – არ გამჟღავნდეს მისი ვინაობა – როდესაც ინფორმაციის მოწოდებაზე ის მხოლოდ ამ პირობით თანხმდება. კონფიდენციალურობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა დაირღვეს, როდესაც ინფორმაცია დანაშაულებრივი ქმედების დაგეგმვას ეხება. ასეთ შემთხვევაში ჟურნალისტი ვალდებულია, აცნობოს ხელისუფლებას ამის შესახებ (გერმანია).
- თუ ინფორმაციის წყაროს არ სურს ვინაობის გამხელა, ჟურნალისტი ვალდებულია, დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება მაშინაც კი, თუ ასეთი პოზიცია პრობლემას შეუქმნის მას (ჩეხეთის რესპუბლიკა).
- ინფორმაციის წყარო დაცული უნდა იყოს. ნებართვის გარეშე კონფიდენციალური ინფორმაციის წყაროს ვინაობა არ უნდა გამჟღავნდეს. ეს წესი ვრცელდება იმ პირებზეც, რომლებიც ჟურნალისტურ წრეში ფსევდონიმით არიან ცნობილი (ფინეთი).
- ჟურნალისტი ვალდებულია, დაიცვას კონფიდენციალურობა ყოველთვის, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ინფორმაცია დანაშაულებრივი ჩანაფიქრის ნაწილია. ასეთ დროს ჟურნალისტს კანონი ავალდებულებს, გაამჟღავნოს მის ხელთ არსებული ინფორმაცია (სლოვენია).

შესწორება

- ფაქტები და ინფორმაცია, რომელიც არასწორი აღმოჩნდება, უნდა შესწორდეს შეუზღუდავად და პასუხის გაცემის იურიდიული უფლების დაცვით (ბელგია).
- ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც არაზუსტი აღმოჩნდება, დაუყოვნებლივ უნდა შესწორდეს (ჩეხეთის რესპუბლიკა).

- არასწორი ინფორმაცია უნდა გასწორდეს რედაქტორის პირადი ინიციატივით, როგორც კი ცნობილი გახდება გამოქვეყნებულ ინფორმაციაში არსებული შეცდომის შესახებ. შესწორება ისეთი ფორმით უნდა მოხდეს, რომ მკითხველმა იოლად შეამჩნიოს ის (დანია).
- თუ ჟურნალისტი აქვეყნებს არაზუსტ, ნახევრადზუსტ, ჰიპოთეტურ თუ არასრულ ინფორმაციას, მან უნდა გამოაქვეყნოს შესწორება ან პირვანდელ პუბლიკაციაზე გამოხმაურება. შესწორება უნდა გამოქვეყნდეს იმავე ფორმით და საუკეთესო შემთხვევაში, იმავე ადგილზე, სადაც არასწორი ინფორმაცია იყო განთავსებული (სლოვაკეთი).

განსხვავებული შეხედულებების პატივისცემა

- პრესა აღიარებს და პატივს სცემს შეხედულებათა მრავალფეროვნებას, იცავს განსხვავებული თვალსაზრისის გამოქვეყნების თავისუფლებას. პრესა წინააღმდეგია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის, რომელიც სქესს, რასას, ეროვნებას, ენას, რელიგიას, იდეოლოგიას, კულტურას, სოციალურ სტატუსსა თუ რწმენას ემყარება, იმის გათვალისწინებით, რომ ესა თუ ის შეხედულება თავად არ ეწინააღმდეგება ადამიანის ძირითად უფლებებს (ბელგია).
- ჟურნალისტმა თავისი საქმიანობით ხელი არ უნდა შეუწყოს კონფლიქტების გაღვივებას რასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური თუ კლასობრივი განსხვავებების საფუძველზე (ბულგარეთი).
- თითოეული ადამიანის ღირსება და რეპუტაცია დაცული უნდა იყოს. კანის ფერი, ეროვნება, წარმომავლობა, რელიგიური და პოლიტიკური მრწამსი, სქესი თუ სხვა პიროვნული მახასიათებლები არ უნდა გამოქვეყნდეს, თუ ისინი არ უკავშირდება მოცემულ საკითხს ან დამამცირებელი ფორმითაა მოყვანილი (ფინეთი).
- მკაცრად იკრძალება ნებისმიერი პუბლიკაცია, რომელიც შეიცავს მოწოდებებს ომისაკენ, ძალადობისაკენ; შეურაცხყოფს მორწმუნეთა ან ათეისტთა, ასევე ეროვნულ გრძნობებს; ლახავს ადამიანის უფლებებს, კულტურულ თვითმყოფადობას ან ხელს უწყობს პორნოგრაფიის გავრცელებას (პოლონეთი).
- ისეთი ტექსტისა და ფოტოს გამოქვეყნება, რომლის ფორმა ან შინაარსი ღრმად შეურაცხყოფს ამა თუ იმ ჯგუფის ზნეობრივ და რელიგიურ გრძნობებს, შეუთავსებელია პრესის პასუხისმგებლობასთან (გერმანია).
- რელიგიური შეხედულებები, ინსტიტუტები, ერთა წეს-ჩვეულებები, ხალხები და რასები, ისევე როგორც მოქალაქეთა პირადი და ოჯახური ცხოვრება დაცული და ხელშეუხებელია (საბერძნეთი).
- ჟურნალისტი მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიუთითებს პირის რასობრივ კუთვნილებას, კანის ფერს, სარწმუნოებას, ოჯახურ მდგომარეობას, სქესსა თუ სექსუალურ ორიენტაციას, თუ ეს ინფორმაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ჟურნალისტი არ მოახდენს ისეთი თემის პროვოცირებას, რომელიც წაახალისებს დისკრიმინაციას ზემოხსენებული მახასიათებლების საფუძველზე (ირლანდია).
- შეხედულებათა მრავალფეროვნების პატივისცემა გულისხმობს, ჟურნალისტის მიერ, რაც შეიძლება მეტი მიუკერძოებელი პირის თვალსაზრისის წარმოდგენას. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც საინფორმაციო საშუალებით ოპერატიული, ბუნდოვანი ან წინააღმდეგობრივი საკითხი შუქდება (ლიტვა).
- ჟურნალისტური ეთიკის კოდექსთან შეუთავსებელია დისკრიმინაცია სქესის, ეთნიკური, რელი-

გიური, სოციალური თუ ეროვნული კუთვნილების მიხედვით, რელიგიური გრძნობებისა და ტრადიციების შეურაცხყოფა, ერებს შორის ომის ან კონფლიქტების გამომწვევი ნებისმიერი ქმედება (სლოვენია).

- ჟურნალისტი გაითვალისწინებს იმ საფრთხეს, რომელიც მედიის მხრიდან დისკრიმინაციის ნახაღისებამ შეიძლება გამოიწვიოს და ყველაფერს გააკეთებს, რათა თავიდან აიცილოს რასობრივ კუთვნილებაზე, სქესზე, სექსუალურ ორიენტაციაზე, ენაზე, რელიგიაზე, პოლიტიკურ და სხვა მრწამსზე, ეროვნულ თუ სოციალურ კუთვნილებაზე დამყარებული დისკრიმინაცია (ნიდერლანდები).

რეკლამა

- რეკლამა ისე უნდა იყოს მოწოდებული, რომ არ მოხდეს მისი ფაქტობრივ ინფორმაციასთან გაიგივება (ბელგია).
- სარეკლამო განცხადებები, ფოტოები და ნახატები უნდა აღიქმებოდეს, როგორც რეკლამა. რეკლამა, რომელიც სარედაქციო სტატიას წააგავს, ისეთი შრიფტით და ფორმით უნდა დაიბეჭდოს, რომ მისი განსხვავება არასარეკლამო საგაზეთო ან საჟურნალე მასალისგან არარეგულარულმა მკითხველმაც კი შეძლოს. ასეთი მასალა გარკვევით უნდა აღინიშნოს სიტყვით „რეკლამა“.

თუ რეკლამის ტექსტში გარკვევით არ ჩანს, თუ ვინ არის რეკლამის შემკვეთი, მისი ვინაობა თვალსაჩინოდ ადგილას უნდა დაიბეჭდოს. ანალოგიური წესი ვრცელდება სარეკლამო ჩანართებსა და ნებისმიერ სხვა პუბლიკაციაზე, რომელიც დაფინანსებულია კერძო ფიზიკური და იურიდიული პირების ან დაწესებულებების მიერ და პირად, კომერციულ ან პოლიტიკურ ინტერესს გამოხატავს. სათანადოდ უნდა აღინიშნოს ავტორის ვინაობა, როდესაც ჩანართი ან სპეციალური პუბლიკაცია მოიცავს ინფორმაციას, რომლის გავრცელებით თავად ავტორია დაინტერესებული. საზოგადოებასთან ურთიერთობის (PR) სამსახურების ტექსტები, რომლებიც არსებითად რეკლამას უკავშირდება, შესაბამისად, უნდა დასათაურდეს ან გამოქვეყნდეს ისე, რომ შესაძლებელი იყოს მათი ძირითადი არასარეკლამო ტექსტისგან განსხვავება, რათა არ მოხდეს მკითხველის შეცდომაში შეყვანა (გერმანია).

- ყველას აქვს უფლება, მიიღოს ზუსტი ინფორმაცია, რომელიც მკაფიოდაა გამიჯნული სარეკლამო განცხადებისგან და არავის ინტერესს აყენებს ზიანს. სარეკლამო განცხადება შესაბამისი აღნიშვნის საშუალებით იოლად საცნობი უნდა იყოს... ჟურნალისტმა საშუალება უნდა მისცეს ხალხს, საგაზეთო მასალა სარეკლამო განცხადებისგან გაარჩიოს (იტალია).

რედაქციამ უნდა უარყოს რეკლამისა და სარედაქციო მასალის გამიჯვნის სანინაღმდეგო ნებისმიერი მცდელობა; უარი თქვას ისეთ რეკლამაზე, რომელიც წააგავს ან იყენებს სარედაქციო მასალას, აგრეთვე, ისეთ რეკლამაზე, რომელიც ზიანს აყენებს რედაქციის ხელშეუხებლობასა და პრესის დამოუკიდებლობას (ნორვეგია) (www.nplg.gov.ge).

უფრო ბედნიერად იცხოვრებთ, თუ პიარისათვის, ან ნებისმიერი სხვა ბიზნეს-საქმიანობისათვის თქვენი პირადი ეთიკის კოდექსს არ დაარღვევთ. არაეთიკურმა ქცევამ, მეორე მხრივ, შეიძლება ცუდი შედეგი გამოიღოს, ნეგატიურმა გაშუქებამ კი ჩრდილი მიაყენოს თქვენი ორგანიზაციის რეპუტაციას.

ყოველივე ამის საპასუხოდ, სულ უფრო მეტი ორგანიზაცია ამზადებს თავის თანამშრომლებს ეთიკაში და უქმნის ეთიკის სახელმძღვანელო პრინციპებს, რომლებსაც ყოველი მათგანი უნდა მიჰყვეს („პიარი მარტივად“ გვ. 407-409).

დასასრულს, უნდა აღინიშნოს, რომ ძალზედ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ პირდაპირი ეთერის დროს, მიუხედავად ყველაფრისა, ტელენამყვანმა თავი უნდა შეიკავოს ბილნი სიტყვებისაგან. არ უნდა დაგვავინყდეს ისიც, რომ გადაცემას აუცილებლად პირდაპირი ეთერის დროს თუ არა, ინტერნეტით აუცილებლად ნახავს მომავალი თაობაც გავრცელებულ მასალას, ან ამონარიდს ამა თუ იმ გადაცემიდან. ეს კი არ უნდა იყოს, ჩვენი აზრით, არც კარგი პიარი, არც ახალი მოდა და არც „ახალი“, არც თუ ისე კარგის დამკვიდრების მცდელობა სატელევიზიო სივრცეში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

იხ. [http:// www. sibrdzne.ge](http://www.sibrdzne.ge)

იხ. [http:// www. nplg.gov. ge](http://www.nplg.gov.ge)

ე. იავერბაუმი, რ. ბლაი, ი.ბენუნი, პიარი მარტივად, პალიტრა L 2018, გვ. 407-409

SWEAR WORDS ON TV TARGETED AUDIENCE AND POOR PR

Ivane Sekhniashvili

Affiliated Professor of New Higher Education Institute,
Doctor of Philology,

Abstract

The aim of the presented article: “Swear Words on TV Targeted Audience and Poor PR” is to discuss one of the most widespread ills – such as using swear words on live TV.

Good PR, unlike bad PR, is widely covered in the media, and its main message is perhaps not to state something but to be spectacular, but not spectacular in the sense we watch and hear on some TV stations.

Swear words on TV is a subject of media ethics, which is a matter of self-regulation. There are, of course, strict standards for public authorities and those employed there, which are governed by the Civil Service Code and ethical standards. However, there are different opinions about who is responsible for preventing using swear words on television. In conclusion, it should be noted that no matter how hotly debated a television program is, the journalist or presenter is obliged to refrain from expressing his or her opinion first, in a way which no viewer is interested in, and secondly, to prevent utterances of swear words on-air.

It should also be remembered that whether the program is necessarily live or not, the next generation would certainly watch the disseminated material on the Internet, or an extract from it. In our opinion, it is neither an attempt to establish good PR, nor a new fashion or something “new” in the television space.

We will be happier if we do not violate our personal code of ethics for PR or any other business activities. Unethical behavior, on the other hand, can have an adverse effect, and negative coverage can cast a shadow on your organization’s reputation.

Keywords: swear words, facts and comments, PR, ethical standards.

Introduction

“I cannot refrain from mentioning one of the most prevalent ills among youth– profanity. For some reason, such speech is considered a good tone and bravery. In fact, it is a manifestation of the inner world of people of low culture and reasoning. “ With these words addresses his parish Catholicos-Patriarch of All Georgia, His Holiness and Beatitude, Ilia II in 2010 Christmas Epistle ([www. sibrdzne.ge](http://www.sibrdzne.ge)).

Good PR, unlike poor PR, is widely covered in the media and its main message is probably not to make a statement but a show. A show not in the sense we watch and hear on some TV stations. Profanity on TV is a subject of media ethics, which is a matter of self-regulation. There are, of course, stringent standards for public authorities and those employed there, which are governed by the Civil Service Code and ethical standards. However, who is responsible for preventing profanity on television, there are different opinions. In our opinion, no matter how hotly debated a television program is, a journalist or presenter is obliged to refrain from expressing his or her personal opinion, first, which no viewer is interested in, and secondly, to avoid uttering swear words during live broadcasts.

Reviewing codes of ethics of European countries, which was uploaded on the website of the National Parliamentary Library of Georgia, seems interesting:

Separation of information and comment

- Facts and comments should be clearly distinguished. This principle should not prevent a newspaper/magazine from expressing its own and others' opinions (Belgium).
- The principle of separating fact and comment implies providing information in such a way that the reader is able to differentiate facts from views and opinions (Poland).
- While commenting, a biased journalist should not be deterred from telling the truth (Czech Republic).
- It is illegal to manipulate facts. The author's comment or assumption should be clearly separated from the information (Poland).
- The public should be able to distinguish facts from the point of view and interpretations, which are used as the background of the story. This principle should not limit the journalist to choose own style and form of writing (Finland).
- The factual material in the publication should be clearly and unambiguously separated from the commentary (Latvia).
- The point of view should be expressed by the journalist who is authorized by the editorial staff or any person who expresses views on general events and stories. However, the subjectivity of the opinion is unavoidable, so the author should ensure that the opinion is presented fairly, without distorting the facts and data (Lithuania).

Fairness and impartiality

- The journalist violates the rules of conduct if:
 1. When arguing with an opponent, violates his/her personal rights.
 2. Expresses opinion in a way that does not accurately convey the opinion of his/her opponent.
 3. While taking revenge for criticism, he/she harms the reputation of another journalist (Hungary).
- The facts should be described objectively, clearly, consistently and should not be misinterpreted (Latvia).
- The subject of severe criticism should be allowed to respond if there is enough reasons. Just a different point of view does not make the response necessary.

If a person is the subject of criticism, good journalistic practice implies that his/her opinion on the issue should be made publicly known (Finland).

- The journalist, as any other citizen, has the right to express his/her opinion on political or other events. While working, the journalist maintains a professional distance from events, which is one of the prerequisites for objective and professional coverage (Croatia).

Accuracy of facts

- The journalist will do everything possible to ensure that the information he/she reports is fair and accurate. He/she does not disseminate comments or assumptions as a fact and does not distort the facts by selecting or interpreting the information (Ireland).
- The source of information should be critically examined. This is especially important when it comes to contentious issues: the source of information may be driven by personal interest or intention to harm.
- Factual information should be verified as thoroughly as possible, even if the case concerns previously published information (Finland).
- If the reports are unconfirmed rumors or speculations, the public should be informed ...

The editorial is obliged to provide citations and excerpts from the article in such a way that the abridged

version does not alter the basic content of the text and does not create a basis for making inaccurate conclusions (Slovenia).

- The journalist is obliged to: publish only information of which the source is known; If it is not possible to verify the source, publish the above material with appropriate comments ... not to make assumptions as a confirmed fact, and not to distort information by omitting important facts (Czech Republic).
- The journalist should critically evaluate the source of the information, carefully examine the facts on the basis of at least several sources (Lithuania).
- Take a critical look at the source of information and make sure the facts are true. Reliance on an anonymous source implies the need to critically evaluate this information (Norway).
- News and information should be as accurate as possible in the form of text or photo. As a result of editing or heading, the meaning of the information should not be distorted or falsified. The content of the document should be presented in good faith. If the information is not confirmed, and is based on rumor or speculation, such information should be published by special provision (Germany).
- Information that harms or offends a person or derives from someone's personal opinion should be thoroughly verified (Czech Republic).
- It is the duty of the press not to change the meaning of the quote in the interview. Direct quotation requires accuracy (Norway).
- The journalist is obliged to disseminate accurate, balanced and verified information (Croatia).
- The name of the source adds credibility to the press and builds confidence in it if it does not contradict the need to protect the source of information (Norway).

Information Source

- Protect sources of information. Protecting the source of information is a fundamental principle of a free society and a commitment by the press to the public. It forms the bases of important information available to the public (Norway).
- The journalist has the right not to disclose the source of his/her information. However, he/she assumes moral, material and criminal liability for the fact that he/she publishes (Croatia).
- Protect the request of information source – not disclosing it – when he/she only agrees to provide the information. Confidentiality should only be violated when the information is related to the planning of the criminal act. In such a case the journalist is obliged to inform the authorities about it (Germany).
- If the source of the information does not wish to disclose his/her identity, the journalist is obliged to keep professional secrecy even if such position poses a problem to him/her (Czech Republic).
- The source of information should be protected. The source of confidential information without permission should not be disclosed. This rule also applies to persons who are known by a pseudonym in the journalistic circles (Finland).
- The journalist is obliged to maintain confidentiality, except where the information is part of a criminal intent. In such cases, the journalist is obliged by law to disclose the information available to him/her (Slovenia)

Correction

- Facts and information that are found to be incorrect should be amended without restrictions and with legal right to reply (Belgium).

- Any information that is found to be inaccurate should be corrected immediately (Czech Republic).
- Inaccurate information should be corrected at the editor's own initiative as soon as the error in the published information becomes known. It should be edited in such a way that the reader can easily spot it (Denmark).
- If a journalist publishes inaccurate, semi-inaccurate, hypothetical or incomplete information, he or she should publish an amendment or feedback on an original publication. The amendment shall be published in the same form and, and in best practice, in the same place where the incorrect information was posted (Slovakia).

Respecting different views

- The press recognizes and respects the diversity of views, defends the freedom to publish different views. The press is against any form of discrimination based on sex, race, nationality, language, religion, ideology, culture, social status, or belief, as long as it does not contravene fundamental human rights (Belgium).
- The journalist's work should not promote conflict based on racial, ethnic, religious or class differences (Bulgaria).
- The dignity and reputation of each person must be protected. Skin color, nationality, origin, religious and political beliefs, gender or other personal characteristics should not be disclosed unless they are related to the subject matter or are presented in degrading form (Finland).
- Any publication containing calls for war, violence is strictly prohibited; the ones which abuse believers or atheists as well as national feelings; violates human rights, cultural identity or promotes the spread of pornography (Poland).
- The publication of text and photographs, which form or content is deeply offensive to the moral and religious sentiments of a particular group, is incompatible with the responsibility of the press (Germany).
- Religious beliefs, institutions, customs, peoples and races, as well as the private and family life of citizens are protected and inviolable (Greece).
- A journalist only indicates a person's racial affiliation, skin color, religion, marital status, sex or sexual orientation if this information is vitally important. The journalist should not provoke a topic that encourages discrimination on the basis of the above characteristics (Ireland).
- Respect for diversity of viewpoints involves representing as many unbiased viewpoints as possible by the journalist. This is especially important when reporting on urgent, ambiguous or controversial issues through the media (Lithuania).
- Discrimination based on gender, ethnicity, religion, social or national origin, abuse of religious feelings and traditions, any act of war or conflict between nations is incompatible with the Journalists' Code of Ethics (Slovenia).
- The journalist will take into account the danger caused by the media while encouraging discrimination and will do everything possible to prevent discrimination based on racial, gender, sexual orientation, language, religion, political, national, social affiliation or other beliefs (the Netherlands).

Advertisement

- Advertisements should be provided in a manner that does not conflict with their actual information (Belgium).
- Notes, photos and pictures should be perceived as advertising.

The advertisement, which resembles an editorial, must be printed in such a font and form that even an irregular reader can distinguish it from non-newspaper or non-magazine material. Such material should be clearly marked with the word “Advertisement”.

If the advertisement text does not clearly identify who the advertiser is, its identity should be printed in a prominent place. A similar rule applies to advertisement banners and any other publications sponsored by private individuals and legal entities or institutions and expressing a personal, commercial or political interest. It is important to identify the author when the supplement or special publication contains information that the author is interested in disseminating. Public Relations (PR) texts, which are substantially related to advertising, should therefore be labeled or published in such a way as to distinguish them from the main non-advertising text, in order to avoid misleading the reader (Germany).

- Everyone has the right to receive accurate information that is clearly distinguishable from the advertisement and which does not harm anybody’s interests. The advertisement should be readily accessible by appropriate marking ... The journalist should allow people to distinguish newspaper material from advertising (Italy).
- The editorial board should reject any attempt to separate advertising and editorial material; To refuse advertising that resembles or uses editorial material, as well as advertising that would damage the editorial integrity and independence of the press (Norway). ([www. nplg.gov. ge](http://www.nplg.gov.ge))

You will be happier if you do not violate your personal code of ethics for PR or any other business activity. Unethical behavior, on the other hand, can have a detrimental effect, and negative coverage can cast a shadow on your organization’s reputation.

In response, more and more organizations are preparing their staff in ethics and creating ethical guidelines for the principles that each must follow. (“PR Easy“ pp. 407-409).

Conclusion

We will live happier if we do not violate our personal code of ethics for PR or any other business activities. Unethical behavior, on the other hand, can have an adverse effect, and negative coverage can cast a shadow on your organization’s reputation.

In response to these challenges, more and more organizations try to train their staff in ethics and to create ethical guidelines principles for everyone to follow. (“PR Easily“ pp. 407-409)

In conclusion, it must be noted that the journalist or presenter is obliged to refrain from expressing his or her opinion using swear words. In our opinion, it is neither an attempt to establish good PR, nor a new fashion or something “new” in the television space.

References

1. [http:// www. sibrzne.ge](http://www.sibrzne.ge)
2. [http:// www. nplg.gov. ge](http://www.nplg.gov.ge)
3. E. Javerbaum, R. Blay, I. Benun, PR Easily, “Palitra L“ 2018, p. 407-409

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ESL TEACHING

ინოვაციური ტექნოლოგიები ინგლისური ენის სწავლებაში

სოფიო მორალიშვილი

ახალი უმაღლესი სასწავლებლის მონვეული სპეციალისტი

სტატიაში განხილულია თანამედროვე ტექნოლოგიების წარმატებულად ინტეგრირების შესაძლებლობა ინგლისურის, როგორც უცხოური ენის სწავლების პროცესში. როგორც მოგეხსენებათ, ციფრული ტექნოლოგიები ახალი გამოწვევის წინაშე აყენებს, როგორც ინგლისური ენის შემსწავლელებს, ასევე პედაგოგებსაც. სტატია გვთავაზობს ე.წ. „შებრუნებული საკლასო ოთახის“ „Flipped Classroom“ მეთოდის გამოყენებას ინგლისური ენის სწავლებაში სტუდენტთა მოტივაციისა და საკლასო დროის გაზრდის მიზნით.

სტატიაში გაანალიზებულია მცირე კვლევის შედეგები, რომელიც აღნიშნული მეთოდის გამოყენებას შეეხო ინგლისური ენის სწავლებისას. კვლევაში ჩართული იყო საქართველოს სახელმწიფო და რამოდენიმე კერძო უნივერსიტეტის პედაგოგი. მათ გამოხატეს საკუთარი მოსაზრება „შებრუნებული საკლასო ოთახის“ გამოყენების დადებით მხარეებზე და ასევე, გამოავლინეს ის ფაქტორებიც, რომლებიც ხელს უშლის პედაგოგს მოახერხოს თანამედროვე ტექნოლოგიების ჩართვა სასწავლო პროცესში.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ESL TEACHING

Sophio Moralishvili

Invited Lecture at New Higher Education Institute

Abstract

The paper discusses the advantages and disadvantages of incorporating Flipped Classroom in ESL. Teachers around the world face the problem of and incorporating innovative technologies in teaching languages. They have to think about many creative ways in order to get the students engaged and to make teaching creative. For innovative teachers Flipped Classroom seems to be the “magic stick” and it is becoming an increasingly popular effective method in teaching and ESL. The flipped classroom refers to a model of learning that rearranges how time is spent both in and out of class to shift the ownership of learning from the educators to the students. In the flipped classroom model, valuable class time is devoted to higher cognitive, more active, project-based learning. The paper presents survey results conducted at several Georgian state and private universities to identify the cons and pros of the Flipped Classroom.

Keywords: flipped classroom, innovative method, student-centered.

Introduction

Generally, there many ways of using and incorporating innovative technologies in teaching languages. Still, teachers of ESL have to think about many creative ways in order to get the students engaged, to make teaching creative and to improve communication with students.

Thus, teachers can create a number of interesting tasks using modern technologies as they want to use the appropriate mix of innovative training technologies and methodologies to attract modern students, and more importantly – to enhance the effectiveness of teaching. Advantages and disadvantages of different innovative teaching as e-learning, mobile learning, virtual learning, etc., have been discussed in many papers and reports. But the most important questions that still haven't found easy answers are: Which is the most effective training technology? How to reach and teach the new generation of students more effectively?¹ How far is modern learning better than traditional learning?

Flipped Classroom

For innovative teachers Flipped Classroom seems to be the “magic stick“ in teaching. Flipped classroom is becoming an increasingly popular effective method generally and in teaching and ESL as well. In this technique, the students are made active participants of the learning process by passing the responsibility of learning on them, it requires the teachers to relegate to the role of resource providers and the students take the responsibility of gathering concepts information. Using various tools of technology the students are encouraged to constructing knowledge, fill in the information gaps and make inferences on their own as and when needed.² For the 21st century people, it is not essential to know much about the different fields of science and culture, but we should be able to analyze any situation, process information, understand and make choice in the fastest-changing environment. The choice often involves making a hard decision, which will necessarily result in the conflict of values. Therefore, we must be prepared to face these challenges when we have to make a correlation between material-success oriented actions, personal freedom and mutual-understanding oriented actions.³

This method of teaching is one of the best ways to lay the foundation in independent and autonomous learning as well. While many educators around the world still question the possibility of giving students the responsibility for own learning, it has been seen by teachers across the world, that when put in charge of their own learning students immerse themselves more in the subject, taking more interest and learning better.

The flipped classroom refers to a model of learning that rearranges how time is spent both in and out of class to shift the ownership of learning from the educators to the students. In the flipped classroom model, valuable class time is devoted to higher cognitive, more active, project-based learning where students work together to solve local or global challenges — or other real world applications — to gain a deeper understanding of the subject. Rather than the instructor using class time to dispense information, that work is done by each student after class, and could take the form of watching video lectures, listening to podcasts, perusing enhanced e-book content, or collaborating with peers in online communities.⁴ Students access the online tools and resources any time they need them. Faculty can then devote more time to interacting with each individual. After class, students manage the content they use, the pace and style of learning, and the ways in which they demonstrate their knowledge; the instructor adapts instructional and collaborative approaches to suit their learning needs and personal learning journeys.

If we look at the Flipped Classroom in terms of Bloom's revised taxonomy (2001), this means that students are doing the lower levels of cognitive work (gaining knowledge and comprehension) outside of class, and focusing on the higher forms of cognitive work (application, analysis, synthesis, and/or evaluation) in class,

¹ <https://atsu.edu.ge/EJournal/HENTI2015/eJournal/Papers/MoralishviliSophio.pdf>

² <https://fedena.com/blog/2019/02/innovative-methods-of-teaching-strategies-that-will-help-every-teacher-in-the-classroom.html>

³ <<http://journals.euser.org/index.php/ejms/article/view/4318>>. Date accessed: 26 feb. 2020. doi: <http://dx.doi.org/10.26417/ejms-2019.v4i2-539>.

⁴ <https://library.educause.edu/resources/2015/2/2015-horizon-report>

where they have the support of their peers and instructor. This model contrasts from the traditional model in which “first exposure” occurs via lecture in class, with students assimilating knowledge through homework; thus the term “flipped classroom.”¹

Benefits of Flipped Classroom

There has been a diversity of research that confirms the efficiency of incorporating this method in teaching. Teachers have found that flipped classroom in ESL teaching makes students more confident and prepared for productive activities. Students have significantly better results, almost 30% higher when the flipped model was applied.

The most generalized and widely accepted advantages of a Flipped classroom are the following: At first, **students have more control** in a flipped classroom, it is possible for students to have increased input and control over their own learning. By providing short lectures at home, students are given the freedom to learn at their own pace. Students may pause or rewind the lectures, write down questions they may have, and discuss them with their teachers and peers in class. This also allows students who need more time to understand certain concepts to take their time reviewing the material without getting left behind, and receive immediate assistance from teachers and classmates. As a result, this can not only improve student achievement, but improves student behavior in class as well. Second, **it promotes student-centered learning and collaboration**. Flipped classrooms allow class time to be used to master skills through collaborative projects and discussions. This encourages students to teach and learn concepts from each other with the guidance of their teachers. Third, lessons and content are more **accessible**. By making video lectures available at all times online, students who are forced to miss class due to illness, sports, vacations or emergencies, can catch up quickly. This also gives teachers more flexibility when they themselves are sick and also eliminates make-up assignments. Fourth, **it creates transparency for parents**. They can easily keep track of their child’s performance and have access to all of the learning materials. Hence, parents have the chance to help their child if he or she does not understand a certain concept. Fifth, teachers can **reuse lectures**. It can take a lot of time to prepare homework for students. But once you have it all made, it’s easy to re-use your lectures for next year. Next, it allows for **self-paced learning**. Students can prepare for a class whenever they want and take any length of time to finish (as long as it’s before the deadline).

The Cons of Flipped Classroom

However, there is still criticism regarding this innovative method. First of all, as many state, it is not for **every student**. “Metacognitive skills” seems like a difficult word, but it is easy to explain. It’s about knowing how to learn and on what learning style suits you best. The flipped classroom requires a lot of self-discipline. Students have to know how to best learn, but this will come with practice. Second, it can increase dependence on **digital divide**. One of the most prominent issues is the necessity for students to have access to a computer and Internet in order to view the lectures. This is particularly hard on students from low-income districts who already have limited access to resources. Third, it’s important to realize that generally speaking, flipped classrooms do not “teach to the test,” it does **not prepare students for the final exam**. Flipped classrooms do not follow the model of teaching to improve exam scores. However, teachers and students are still required to spend a sizable portion of time preparing for exams, which in turn interrupts the flipped classroom process. Flipped classroom may also result in **lack or loss of motivation**. Students will need to be self-starters and must find the motivation to do their homework and prepare for class without being closely monitored. Those without clear focus might easily become distracted and disengaged.

In spite of the danger, that disadvantages can outweigh advantages, the flipped classroom can still be a very

¹ <https://www.celt.iastate.edu/teaching/effective-teaching-practices/revise-blooms-taxonomy/>

effective, hands-on approach to improving student achievement and involving them in their own education.

Survey Analysis

In order to check the understanding of Georgian ESL teachers of Flipped Classroom, I conducted a little survey at several Georgian state and private universities (Akaki Tsereteli State University, Tbilisi Open Teaching University, David Aghmashenebeli University of Georgia, New Higher Education Institute). Altogether, 65 ESL professors participated in the study. The brief questionnaire was sent to them, where they were suggested to make several choices. The results are presented in the tables below.

Table 1

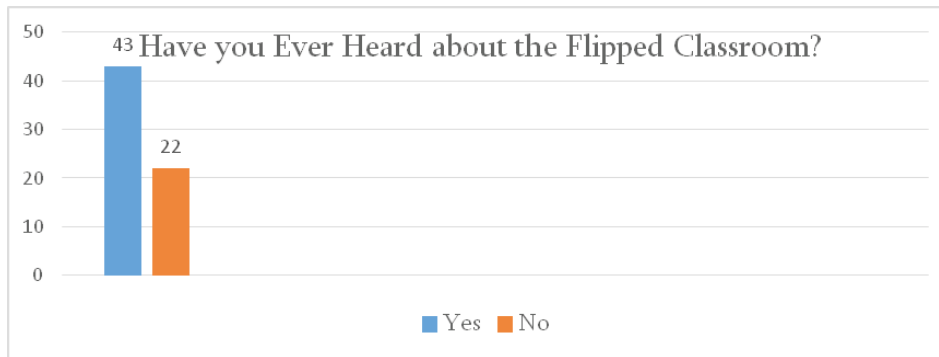

Table 2

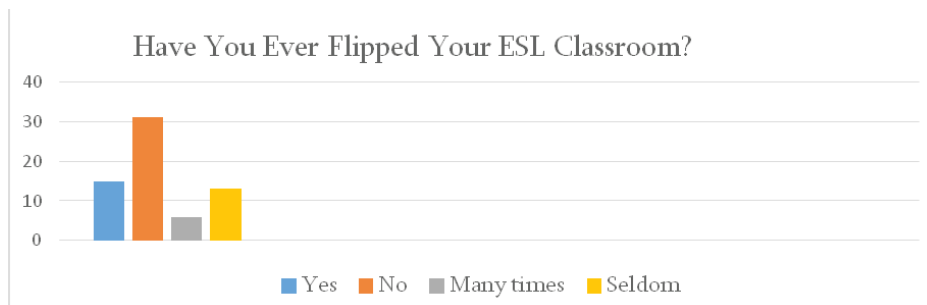

Table 3

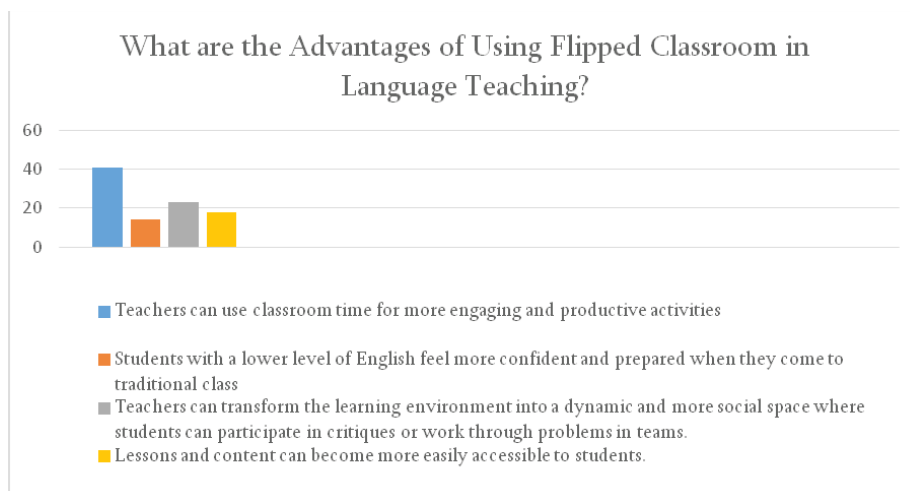
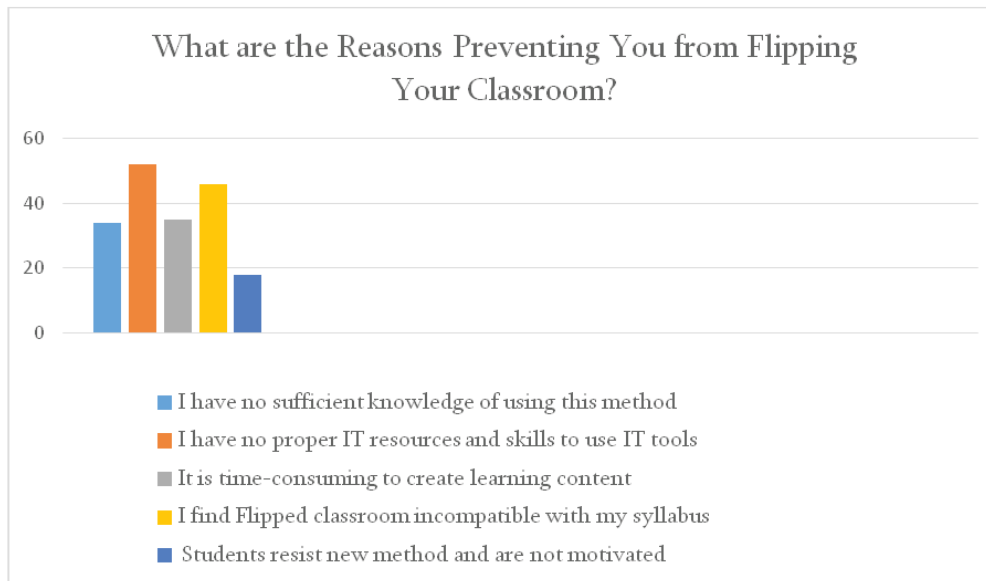

Table 4

Conclusions

Undoubtedly, the adoption of the flipped classroom model enables language instructors to compensate for the reduced contact hours of the English course as well as to make the learning process more student-centered. Moreover, it is necessary to point out the challenges that teachers encounter while implementing the flipped method. First of all, it is the lack of sufficient IT skills. Although, the current state of digital technology and web-based tools is commonly considered to be affordable, the process of creating the learning content for the e-course can be time-consuming and requires additional IT knowledge both teachers and students. Second, ESL teachers should analyze the syllabus requirements and choose the activities that can be flipped in the way that the course becomes engaging and students' motivation is sustained.

Evidently, this method needs further longtime observation and research to be verified its consistency by both quantitative and qualitative studies.

References:

1. Anderson, L.W. (Ed.), Krathwohl, D.R. (Ed.), Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives (Complete edition)*. New York: Longman
2. Brame, C., (2013). *Flipping the classroom*. Vanderbilt University Center for Teaching. Retrieved [3/1/2020] from <http://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/flipping-the-classroom/>.
3. *Horizon Report for Higher Education in 2015*. Retrieved 03.11.15 from <http://cdn.nmc.org/media/2015-nmc-horizon-report-HEEN.pdf>
<https://eslbrains.com/how-to-use-flipped-classroom-for-teaching-english/>
<https://www.teachthought.com/learning/10-pros-cons-flipped-classroom/>
<https://guides.library.utoronto.ca/digitalpedagogy>

ინტერნეტ ენის განვითარება

სოფიო ბუზიაშვილი

თამარ აბესაძე

მზია გიორგაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანოტაცია

ინტერნეტ ენა ყოველდღიური ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა. სხვადასხვა სოციალური ქსელის განვითარებამ (Facebook, Twitter, Skype, WhatsApp and Viber) გამოააშკარავა ის ცვლილებები, რაც ინგლისურმა ენამ განიცადა ბოლო ხანს. ინტერნეტ სივრცეში ტექსტის სწრაფად აკრეფვის, ან ვერბალურად აზრის მოკლე დროში გადმოცემის მიზნით მთელ რიგ შემოკლებებს მიმართავენ. ამასთანავე, ინტერნეტის გავლენით ენაში შევიდა ის თავისებურებები, რაც სტანდარტულ ენას არ ახასიათებს.

აღნიშნული სტატია მიზნად ისახავს სასარგებლო ინფორმაცია მივანოდოთ მათ, ვინც ინგლისური ენას სწავლობს და იყენებს.

DEVELOPMENT OF NET LANGUAGE

Sophia Buziashvili

Tamari Abesadze

Mzia Giorgadze

Akaki Tsereteli State University

Abstract

The Internet language has become vital in our daily life. The arrival of Web tools and applications, such as Facebook, Twitter, Skype, WhatsApp and Viber can likewise reveal changes that English has recently undergone. Internet communication is striving for using physical limitations as the speed of typing but it cannot be considered as a fully independent language unit. The Internet has given rise to a new variety of English that differs from standard varieties, and has led to new changes in form and usage described as Internet English.

Thus, the article provides some useful information for English learners and users.

Keywords: internet language, social media language, linguistic changes.

Introduction

Technology has made an enormous impact on our lives in the new technology era. With the development and popularization of computer technology and the Internet, the Internet as an information and communication platform has become essential in our daily life. Due to this, English, as the most commonly used language on the Internet, has gradually become the Internet language. Internet English has come into being and deeply integrated into daily life.

The Internet has changed traditional ways of interpersonal communication by offering an easy access to

information and facilitating the exchange of information with people around the globe. We should agree, that Internet English refers to the language used in E-mails, Discussion Groups, Chat Rooms, WWW pages, etc. According to R.A.Hudson (1980), a language variety is any distinguishable form of speech used by a speaker or a group of speakers. Therefore, Internet English can be regarded as a new variety of English and besides it also presents some distinct features in word-formation and lexicon.

Internet language has become especially popular in this regard amongst the younger generations who have been brought up “computer literate” . Knowing the regulations and characteristics of Internet English, people can not only enlarge their vocabulary, more importantly, they can make better use of network resources with the language and achieve effective communication on the internet (without prejudicial restrictions, such as age, gender, race, skin color, body language, facial expressions, clothes and so on).

Eventually, this leads us directly to blending English with other languages or appearing of thousands of terms and abbreviations that win a spot in the English Dictionaries, creating a vast world of Internet Vocabulary. The ever-evolving English language is always unveiling new words and phrases, something even more evident since the raise of omnipresent social media networks, such as Facebook and Twitter.

Social media has been also responsible for giving new uses to some existing words. For instance, “Google“ is now a verb, but once it was just a humble name of a search engine that was giving Askjeeves a run for its money; or, today it is common to use the word “friend“ – which is a noun – as a verb such as “to friend/unfriend somebody on Facebook“ . Other examples include “google it“ , “text it“ , “tweet it“ , and so on. With the raise of Twitter, there is an entirely new way of communicating. Hashtags allow people across the world to sound off on a particular topic and expand on the content on their tweets still remaining in their 140-character limits.

Under the influence of the wider use of the computers and online communications, it is remarkable that computer-related words are very common today, such as software, windows, monitor, motherboard, keyboard, inkjet, laser, printer, file, modem, the Internet, E-mail, formatting, mouse, and the list goes on. The same tendency is likely to be seen in Georgian language.

The Internet English has opened up new fields of research. Changes in form and usage have caused some linguists to think of it as a new language called Internetese (Internet English) is currently the most prevalent medium for the inter-cultural communications (Mesthrie & Bhatt, 2008). For this reason, it has attracted a good deal of attention from all areas of linguistic studies (e.g. sociolinguistics, computational linguistics and psycholinguistics).Linguists are concerned with the influence this system may have on a living language. The language used online is that of real people of grate diversity.

The change of the language affects even people who never log on or use the letters of widely spread abbreviations (BTW – “by the way“ , or TMOT – “trust me on this“). Unlike a library, the Internet is an interactive and dynamic world.

Although the Internet language is a young and newly formed language it still affects both spoken and written English language and it started changing communication habits in the “offline“ world as well. Today we are facing the fact that the internet language as well as its abbreviations and acronyms, compoundings and clippings, have become a part of our everyday communication even in the real world. The new words in Internet language have inherited some traditional word-formation methods, such as shortening (acronyms and abbreviation), clipping, compounding, blending, the use of symbols and so on.

Acronyms and abbreviations are the most frequently used word– building means of current network English. Although, they have not enriched the vocabulary, they provide convenience for English users. There

are hundreds of chat abbreviations. The large group of lexical items were created in order to save time during online chatting. Acronyms have always been an integral part of computer culture. Acronymy is the process of forming new words by joining the initial letters of a phrase. Words formed in this way can be subdivided into initialisms and acronyms. Initialisms are words pronounced letter by letter while acronyms are words pronounced as normal words. We would like to draw your attention to some of the most widely spread initialisms and acronyms.

a) Initialisms:

ASAP (as soon as possible) ASAIC (as far as I am concerned)

BTW (by the way) AAMOF (as a matter of fact)

BFF (best friends forever) KTHX (ok, thanks)

IDK (I don't know) WWW (World Wide Web)

LOL (laugh out loud) YW (you are welcome)

B) Acronyms:

NATO (the North Atlantic Treaty Organization)

AIDS (acquired immune deficiency syndrome)

Sonar (sound navigation and ranging)

Laser (light wave amplification by stimulated emission of radiation)

Clipping is another linguistic means of word formation found on the computer communication. To save time one is likely to clip words that are frequently used e.g. bike for bicycle, ad for advertisement, exam for examination, web for website, info for information, stats for statistics, grad for graduate, teen for teenager. Clippings can be classified into the following four types:

a) Front clipping: phone (telephone), copter (helicopter), cause (because)

b) Back clipping: fan (fantastic), disco (discotheque)

c) Front and back clipping : cuz (because), flu (influenza)

d) Phrase clipping: pop (popular music), pub (public house)

Compounding has become a more and more important Internet English world-building means. We have identified several words that are very common in compounds that belong to Internet slang such as line, name, down, up, dot, net, spam, book and web (for example online, offline, webcam, website, webpage, download, netbook, update).

Blends are also common for the Internet English, they are words created by combining parts of two words or a word plus a part of another word such as Smoke+Fog=Smog, Breakfast+Lunch=Brunch, Spanish+English=Spanglish. One type of blends may be the combination of one part of one word and one part of the other word or a word plus a part of another word. For example, infochannel=informal channel, informercial=information commercial, computerate=computer literate, technet=technology net, webster=web master.

The second type of blends is the combination of a letter of one word and another word.

e-mail=electronic mail e-book=electronic book

e-wallet=electronic wallet e-cash=electronic cash.

Derivation– when we are analyzing words from the point of view of derivation, we identified several prefixes and suffixes that are the most productive in creating Internet slang words. The prefixes are de,digit,cyber,en,hyper,micro-,tele,re,sub,multi-,pre-,un-,techo-.The most productive suffixes that form the Internet slang words are: -ise/ize, -ware and - ible

Cyber– cyberspace, cyberchant, cybermarket, cyberlife,cyberstart, cyberlove

De– decode, debug, deactivate, delink, deregulate, delist, defrag

Digit– digiter, digihead

Hyper– hyperlink, hypermedia, hypertext, hyperspace, hyperactive

Micro– micromoney, micropayment, microserf

Tele– telecommute, teleconference, teleordering

Re– reboot, redirect, reassemble

Sub– subdirectory, subnet

-ise/ize– authorize, popularize, socialize, authorize, globalize, maximize

-ware– executable, bootable, compatible

The use of symbols-In today's network communication the appearance of strange signs is noticeable which usually express emotions. Emoticons refer to a graphic image which is formed by punctuation or symbols of the keyboard.The signs are can achieve a kind of humour. For example, while chatting on the internet, people often use colon“ :” to denote eyes, dash “-“ for nose, and “()“ for mouth. “ T-T“ for crying, “^_^“ for joy, which are vivid and humorous. More examples are in the following

:-) regular smile :-D laughter

:-(sad :-|| anger

:-e disappointed :-() wow

[] hugs : @ what

How does a word get into the dictionary?

Dictionary editors look for changes in the language. In the past lexicographers had to read a plenty of printed materials in order to make sure that a new word was widely used. That approach has changed lately in the internet age, new major sources are added: news articles, blogs posts, forum updates, status messages etc. Thus, words are easy to notice. According to David Crystal, honorary professor of linguistics at the University of Bangor-”Language itself changes slowly but the internet has speeded up the process of those changes so you notice them more quickly.” <https://www.ge.gov.ge/geology-10971949>

Due to changes in technology we face changes in the language that we use every day. Consequently, some words are added to dictionaries or new definitions are added to the old words, such as

Spam

Then: “a brand name for a type of meat sold in metal containers, made mostly from pork (= meat from a pig)“

Now: unwanted email, usually advertisements:

“[ჰიტტპს://დიცტიონარე.ცამბრიდგე.ორგ/დიცტიონარე/ენგლის3/ს3ამ](https://www.dictionar.ge/dictionary/englis3/s3am)

Spider

Then: A spider is a small creature with eight legs. Most types of spider make structures called webs in which they catch insects for food.

Now: a computer program that is capable of performing sophisticated recursive searches on the internet

<https://www.dictionar.ge/dictionary/englis3/s3pider>

Should Internet slang words appear in dictionaries?

Prescriptivists consider that grammar books and dictionaries should dictate the “proper” way we write or speak and everybody should “obey” them. If a word is not in the dictionary it ought not to be used. On the other hand, descriptivists think that dictionaries should reflect the way people communicate and speak. It is stated on the website of Merriam-Webster“ As always, the expansion of the dictionary mirrors the the expansion of the language.“ If a word becomes popular, there’s no reason it shouldn’t be included in the dictionary, even if some believe that slang doesn’t have a place there. The dictionary isn’t forcing people to use those words. It’s merely providing a tool to understand them. <https://thewellesleynews.com/2017/09/29/slang-should-be-adopted-into-newer-versions-of-dictionary/>

Computer slang is developing in Georgia as well. We often face Internet English words used in Georgian press e.g.

1) ლებრონ ჯეიმსი – კალათბურთელს 32 მილიონამდე ფოლოვერი ჰყავს

ფოლოვერი means Followers in English

<http://www.tabula.ge/ge/story/122912-instagram-is-10-kvelaze-maghalanazghaurebadi-selebri>

2) ინტერნეტ-ტროლები და სად ვიპოვოთ ისინი?

ტროლები-trolls

<https://on.ge/story/23950->

3) ბენქსის ნახატის „თვითგანადგურება“ ინტერნეტ მემე გახდა

meme-Meme <https://imedinews.ge/ge/tabloidi/80970>

-

Conclusion

The internet language should be treated as a slang because it does not constitute a fully independent language unit. Anyway, whether it destroys or vitalizes the language, as the most commonly used language on the internet, Internet English has become a new variety of English

References

<https://www.bbc.com/news/technology-10971949>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/spam>

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/spider>

<https://thewellesleynews.com/2017/09/29/slang-should-be-adopted-into-newer-versions-of-dictionary/>

<http://www.tabula.ge/ge/story/122912-instagram-is-10-kvelaze-maghalanazghaurebadi-selebri>

<https://on.ge/story/23950->

<https://imedinews.ge/ge/tabloidi/80970>

Rajend Mesthrie and Rakesh M. Bhatt. 2008. World Englishes: The study of new linguistic varieties

<https://www.cambridge.org/core/journals/canadian-journal-of-linguistics-revue-canadienne-de-linguistique/article/rajend-mesthrie-and-rakesh-m-bhatt-2008-world-englishes-the-study-of-new-linguistic-varieties-in-the-series-key-topics-in-sociolinguistics-cambridge-cambridge-university-press-pp-xvii-276-us-3999-soft-cover/98B69C1219BC2F9A61B16EFD31A5249E>

R. A. Hudson's Sociolinguistics, 1980.

<http://www.homes.uni-bielefeld.de/sgramley/SL-Hudson-2-2.pdf>

ვაჟა-ფშაველა-ქართველ მწერალთა დიდი წინამორბედი

ხატია შევარდნაძე

თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტი,
ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი

ანოტაცია

„ხანდახან, როცა ხელოვანის განსაკუთრებულობა უნდა აჩვენონ, მას წარმოგვიდგენენ ყოველგვარი ლიტერატურული გავლენისაგან განთავისუფლებულად, ამგვარი მიდგომა აძნელებს ხელოვანისათვის გარკვეული ადგილის მიჩენას ლიტერატურის განვითარების ისტორიაში. მეცნიერული თვალზრისით ასეთი აზრი შეუწყნარებელია. მით უმეტეს, რომ არც შეიძლება არსებობდეს ისეთი ქემპარიტი ხელოვანი, რომელიც არ არის დაკავშირებული თავისი ლიტერატურის ტრადიციებთან“.

მთელი ცხოვრების მანძილზე გიორგი ლეონიძეს ვაჟა-ფშაველას კულტი ჰქონდა და მის როლს საკუთარ შემოქმედებით ცხოვრებაში ყოველთვის ხმამაღლა მიუთითებდა. თავის ლექსებში გ. ლეონიძე ხშირად ახსენებს ვაჟას, როგორც მის ნათლიას პოეზიაში, როგორც ქართველ მწერალთა დიდ მოძღვარს, აღმზრდელს, ცნობიერ საწყისს...

ამ ორი გენიალური პოეტის შემოქმედებითი მიმართების საკითხი სხვადასხვა ასპექტით წარმოჩინდება-უპირველეს ყოვლისა მათ აერთიანებთ ქართული პოეზიის ტრადიციებისადმი ერთგულება, უაღრესად შთამბეჭდავ ფერებში წარმოჩენა ნაციონალური კოლორიტისა, ჯანსაღი პატრიოტიზმი....

VAZHA-PSHAVELA – GREAT PREDECESSOR OF GEORGIAN WRITERS

Khatia Shevardnadze

Doctor of Philology, Professor
Tbilisi Open Teaching University
khshevardnadze@gmail.com

Abstract

“Sometimes, when they have to show the particularity of the artist, the artist is presented without any literary influence, this approach makes it difficult for the artist to find a place in the history of literary development. From a scientific point of view, such a view is intolerable. Moreover, there can be no true artist who is not related to the traditions of his literature”.

The purpose of the following paper is to explore Giorgi Leonidze’s creative approach towards Vazha-Pshavela’s poetry in terms of both thematic and expressive means. However, it should be noted that talking about influences is a difficult task, as it deals with the deeper layers of the poet’s creativity, a field invisible in case of great talents.

Throughout his life, Giorgi Leonidze had a cult of Vazha-Pshavela and he always loudly emphasized the role of Vazha-Pshavela in his creative life. In his poems, Giorgi Leonidze often mentions Vazha as his godfather in poetry, as a great confessor, educator and originator of consciousness. “My godfather is Vazha in poetry,” he wrote. Along with many other important poems, the poem “Kakhetian dawns/daybreaks” is

special, in which the poet recognizes himself as a descendant of Vazha.

The interrelationship issue of these two genius poets appears in many different ways – first and foremost, they are united by their commitment to Georgian poetry traditions, showing the national features with impressive colors, the foreground of spiritual and moral values, healthy patriotism. It should also be noted that Giorgi Leonidze's human ideals originate from Vazha's principles.

Keywords: Georgian poets, Giorgi Leonidze, Vazha-Pshavela, influence.

Introduction

Frequently the writer's spiritual aspirations, emotions, intellectual interests, meetings, and relationships make the content of the biography, which in its way is reflected in his or her creations (Shevardnadze 2020).

"Sometimes, when they have to show the particularity of the artist, the artist is presented without any literary influence, this approach makes it difficult for the artist to find a place in the history of literary development. From a scientific point of view, such a view is intolerable. Moreover, there can be no genuine artist who is not related to the traditions of his/her own literature'...' (Shevardnadze 2015, 4).

By the mystery of God's will, Vazha-Pshavela appeared as the "Medium" connected with the world of great Georgian poetry, which motivated Giorgi Leonidze and led his creations in a certain way. Giorgi Leonidze always pointed to Vazha's role in his creative life: "My godfather in poetry is Vazha," he wrote. It was exactly Vazha-Pshavela who congratulated the 13-year-old Giorgi Leonidze and blessed his way in Georgian poetry.

Giorgi Leonidze's Reminiscences

It will be interesting to recall, more specifically, the moment of Giorgi Leonidze's meeting and getting acquainted with Vazha-Pshavela and to review his literary activity and studies at Tbilisi Theological Seminary:

Giorgi Leonidze, a student at the Tbilisi Theological Seminary in 1912, created a literary circle in response to the "intolerable and disastrous regime". In his memoir "Short Reminiscences" Leonidze notes: "In the circle, we were studying Georgian writers. The work captured us, and we ended up publishing a manuscript in a magazine called "Fanduri" . I was editing. Since we were severely banned from reading Georgian secular books at the boarding house, obviously we couldn't even talk about producing a magazine and we had to work illegally. The people who mainly worked for the magazine were: Me, Vano Chokheli, Giorgi Gvtisavrishvili, Kote Chrelashvili, Barnabishvili, and others. One day I heard that Vazha-Pshavela had arrived in Tbilisi. This story was brought to the boarding house by Kote Chrelashvili, who went outside and lived in a family with writer "Melania" as a relative. Pshavela also visited this family as a relative and friend. Kote told us about Vazha's visit and introduced us to some of his speeches in "Melania"'s family (they were talking about the young writers Sandro Shanshiashvili and Ioseb Grishashvili).

When I prepared another issue of the magazine, on the first page of the "Chronicle" , I informed the reader about the arrival of Vazha, and on the second page, I published my own poem "To the Mountain Eagle Vazha-Pshavela" and sent it to Vazha via Kote Chrelashvili. I can remember the happy November morning when Kote returned the journal at the first lesson, with Vazha-Pshavela's own, handwritten poem (in response to my poem on the second blank page) ' (Leonidze 1977,174).

About this effect, Kote Chrelashvili in his memoir “Vazha Said ...” tells us more specifically, since Pshavela visited the family where Kote Chrelashvili himself lived and he directly witnessed Vazha’s view about Leonidze: “Giorgi Lionidze placed a poem in one of our magazines dedicated to Vazha Pshavela. The magazine was published in one copy and read from hand to hand: so I took the magazine to Vazha to read it. He was very pleased with such enthusiasm of Georgian students and especially with the leadership of Gogla Leonidze, when Vazha read a poem dedicated to him in the presence of other family members, was delighted and repeated several times: “This young man has a tiger’s future!” He asked me to leave the journal for him, and on the second or third day in our new issue of the magazine he wrote a handwritten poem to Leonidze expressing great wishes and blessing him in the writing sphere, his verse encouraged young editors. The fact that the great Georgian writer made our magazine honoured with his poem and blessings of Gogla, made us extremely happy. “ (Chrelashvili 1959). Thus, Vavaza-Pshavela received the literary activity and poetic aspirations of young Giorgi Leonidze’s with tender, joyful and fatherly love.

And one more fact, which definitely proves, that Vazha’s “baptism” of Gogla was no accident. Giorgi Leonidze recalls: “My father Niko Leonidze studied with Vazha-Pshavela in Gori Post-Graduate Seminary. I knew that my father was studying at the seminary, but I only heard of his close friendship with Vazha in 1922, when Shio Mgvimeli and Soprom Mgaloblishvili printed their memories on Vazha-Pshavela and mentioned my father there as a close friend of Vazha. Their participation in Gori folk circle, boxing, fishing and more.

Thus, neither Vazha-Pshavela knew that I was the son of his close friend, nor did I know that Vazha was a friend of my father ‘ (Leonidze 1977,175).

A literary morning was held in 1913 at the “Zubalov Public House“ (today’s Marjanishvili Theater). It was the first time that Akaki made a speech, which was met with a ten-minute ovation. Vazha’s speech is described and appreciated by G. Leonidze: “Then Vazha-Pshavela came out in his poor “chokha“ (Georgian traditional costume) – first he read „I saw the wounded eagle“, then the poem „Bakhtrioni“ ’s introduction. No gesture ... how today’s readers of his poems are different. Neither the dialect or the false rise of the voice. As if he was talking, he was reading as if slightly ashamed, a little stranger to stage. The society warmly accepted, only ... no ovations were made for Vazha. It was said that people did not yet know Vazha as a poet ... and that was in 1913, two years before Vazha’s death ... ‘ (Leonidze 1977,178).

Giorgi Leonidze’s Approach to Vazha’s Poetry

The set of events we highlighted above has conditioned many aspects of Giorgi Leonidze’s approach to Vazha-Pshavela’s poetry.

Researcher Evgenidze notes: “G. Leonidze showed his reverence and love for Vazha-Pshavela in the poem “To Sunny Vazha” written in 1915 dedicated to the death of Vazha. As expected, with the entry into poetic maturity G. Leonidz’s artistic thoughts grew deeper and deeper into Vazja’s unconscious creative fascination, and his desire to proclaim and acknowledge this great national event was reinforced in his consciousness. That is why the name of Vazha-Pshavela was repeatedly praised in Leonidze’s creations.

In 1922, the newspaper “Bakhtrioni” (N 6) edited by Leonidze wrote his poem “The Messiah of Georgia”, from the title it is clear that the poet calls Vazha-Pshavela, “Messiah of the Georgian word”, “the poetry Commander”, “Bakhtrioni’s Giant”. “ (Evgenidze 1989, 158).

Giorgi Leonidze was deeply aware of the influence and importance of the innocent nature on the life and

work of Vazha. To the end he perceived Vazha as a child and property of nature.

On October 18, 1934, in the poem dedicated to Vazha-Pshavela, on the grave of Vazha-Pshavela, on Mtatsminda, while reburial from Didube, Leonidze once again acknowledges Vazha-Pshavela's role in the upbringing of his generation.

In the poem "To Kutaisi" G. Leonidze reveals his mysterious connection with Vazha's poetry.

Giorgi Leonidze has greatly contributed to the study and protection of Vazha-Pshavela's literary heritage. In 1934-35 he did a very serious job of gathering Vazha's materials in Tbilisi, Gori, Telavi, Pshav-Khevsureti and Shiraki. He sent special groups to Pshav-Khevsureti and Shiraki, where they worked for months. G. Leonidze was interested in everything around Vazha-Pshavela. One member of these expeditions' reminiscences: We all remember Leonidze's teachings, his right Words! – "Gather everything from the people, otherwise his contemporaries will die, record everything, how he wrote, how he worked, what he wore, how he decorated, how smoked tobacco and so on."

G. Leonidze personally connected with Vazha-Pshavela's closest friends, relatives, acquaintances, whose memories he regularly published. G. Leonidze was always close to Vazha's family, and he greatly respected Vazha's wife Tamar Razikashvili. He was the first to take care of the elderly Tamar in the city, providing her with healthcare and housing. At different times G. Leonidze was the editor of Vazha's separate collections, and eventually edited the ten volumes of Vazha-Pshavela's works.

What Caused Leonidze's Special Love for Vazha?

"First of all, Vazha-Pshavela was an extremely popular poet, the most popular public poet, deeply rooted in the Georgian land, in Georgian traditions, his works are extremely popular. Vazha opened to us the spirit and heart of the Georgian people, the beauty of its moral form, its incomparability, its disobedience to slavery. The characters of Vazha's works are endowed with high human qualities, heroes are people of the national conscience. Their will and sense are for the well-being of their homeland. Vazha's poetry, first of all, shows the people, their ego, aspirations. Vazha is a universal poet – a genius. He is a great figure in poetry. Vazha-Pshavela used folk poetry but transformed "folk" with its inspiration and taste "(Leonidze 1957, 3).

Thus, G Leonidze gave us a deep, comprehensive, and worthy assessment of Vazha-Pshavela's poetry. It shows how strongly he felt the grace of Vazha's poetry, his divine poetry. Thus, we find it quite natural that we can see traces of communion with Vazha's poetry in Leonidze's poetry and creativity.

First of all, it should be noted that G Leonidze's visions remind us a little of Vazha. GR. Kiknadze notes in this regard: "Its noteworthy that he, like Vazha, is a poet of subjects. He is Vazha's successor in Georgian poetry " (Kiknadze 1957,294). In the poem "Deer was dying on the mountain" G. Leonidze bears a striking resemblance to Vazha-Pshavela's visual icons and poetic faces. G. Leonidze also uses folk intonations, but we can speak here about separate cases.

Conclusion

Thus, the issue of Giorgi Leonidze's relation to Vazha-Pshavela's poetry arises in many different respects. Above all, they are united by their commitment to the traditions of Georgian poetry. Highly impressive shades of national color, spiritual and moral values, healthy patriotism. G. Leonidze's humane ideal derives from the principles of Vazha. In his poems, G Leonidze often mentions him as his godfather in poetry, as a

great teacher of Georgian writers, educator, the originator of conscious ‘ (Shevardnadze 2020).

G. Leonidze has mastered Vazha’s way of expressing the aesthetic nature of the Georgian national spirit. A fine visual expression of poetic faces, the beauty of nature and melodic handwriting of Vazha were incorporated in his creations. In his poems, he does not hide his desire to be like him. Vazha’s poetry, personality and lifestyle is G. Leonid’s ideal.

Lifelong Vazha was Leonidze’s idol as if he allegedly handed Gogla his “soul gene”, which he carried faithfully and retained Vazha’s national consciousness.

References

1. Evgenidze I., Vazha-Pshavela, Tb., 1989.
2. Vazha-Pshavela, Complete Collection of Works, vol. 2, Tb., 1965.
3. Kiknadze Gr., Creation of Vazha-Pshavela, Tbilisi, 1957.
4. Georgian Writers on Vazha-Pshavela, compilation, compiler, I. Evgenidze, L. Minashvili, J. Chumburidze, Tbilisi, 2003.
5. Shevardnadze Kh., Titsian Tabidze and 19th Century Georgian Literature, Tbilisi, 2015.

Refereed Journals and Newspapers

1. Leonidze G., Short Reminiscences, journal “Mnatobi” , 1977, N12.
2. Leonidze G., Beauty and Pride of Georgian Culture – Our Son, newspaper “Communist” , 1965, N186, August 8.
3. Chrelashvili K., “Vaja said“ , Newspaper “Communist”, 1959, N29, December 13.
4. Shevardnadze Kh., “The Creative Relationship of Gogla Leonidze with Vazha-Pshavela’s Poetry”, Proceedings of Scientific Works, Tbilisi Open Teaching University, N 10, 2020

ვაჟა-ფშაველა-ქართულ მწერალთა დიდი წინამორბედი

ხშირად მწერლის სულიერი მისწრაფებანი, ემოციები, ინტელექტუალური ინტერესები, შეხვედრები და ურთიერთობები განაპირობებენ ბიოგრაფიის შინაარსს, რომელიც თავის მხრივ მისსავე შემოქმედებაში აირეკლება მეტ-ნაკლებად (შევარდნაძე 2020).

„ხანდახან, როცა ხელოვანის განსაკუთრებულობა უნდა აჩვენონ, მას წარმოგვიდგენენ ყოველგვარი ლიტერატურული გავლენისაგან განთავისუფლებულად, ამგვარი მიდგომა აძნელებს ხელოვანისათვის გარკვეული ადგილის მიჩენას ლიტერატურის განვითარების ისტორიაში. მეცნიერული თვალაზრისით ასეთი აზრი შეუწყნარებელია. მით უმეტეს, რომ არც შეიძლება არსებობდეს ისეთი ჭეშმარიტი ხელოვანი, რომელიც არ არის დაკავშირებული თავისი ლიტერატურის ტრადიციებთან.....” (შევარდნაძე 2015,4).

ღვთის იდუმალი ნებით ვაჟა-ფშაველა დიდი ქართული პოეზიის სამყაროსთან დაკავშირებული ის „მედიუმი” აღმოაჩნდა, რომელმაც განახორციელა გიორგი ლეონიძის ერთგვარი ინიცირება და მისი შემოქმედების წარმართვა გარკვეული მიმართულებით. გიორგი ლეონიძე ვაჟას როლს საკუთარ შემოქმედებით ცხოვრებაში ყოველთვის მიუთითებდა: „ჩემი ნათლია პოეზიაში ვაჟაა“ – წერდა იგი. სწორედ, ვაჟა-ფშაველამ დაულოცა გზა ქართულ პოეზიაში 13 წლის გიორგი ლეონიძეს ცხოვრების გარიჟრაჟზე .

ინტერეს მოკლებული არ იქნება, უფრო კონკრეტულად, გავიხსენოთ თბილისის სასულიერო სასწავლებელში სწავლის პერიოდში გიორგი ლეონიძის ლიტერატურულ მოღვაწეობასა და მისი ვაჟა-ფშაველასთან შემთხვევით (თუ შეიძლება ამ ფაქტს მხოლოდ შემთხვევითი ვუნდოთ) შეხვედრისა და გაცნობის მომენტი:

1912 წლის თბილისის სასულიერო სასწავლებლის მოსწავლემ გიორგი ლეონიძემ სასწავლებელში არსებული „აუტანელი და შემზარავი რეჟიმის“ პასუხად შექმნა ლიტერატურული წრე. ამის თაობაზე თავის მემუარულ ნაშრომში „მცირედი მოსაგონარი“ გ. ლეონიძე აღნიშნავს: „წრეში ვანარმოებდით ქართველ მწერალთა შესწავლას. მუშაობამ გაგვიტყუა და ბოლოს შევეუდექით ხელნაწერ ჟურნალის გამოცემას „ფანდურის“ სახელწოდებით. ვრედაქტორობდი მე. რადგან პანსიონში სასტიკად გვქონდა აკრძალული ქართული საერო წიგნების კითხვა, ცხადია ჟურნალის გამოშვებაზე ლაპარაკიც არ შეიძლებოდა და არალეგარულად უნდა გვემუშავნა. ჟურნალში უმთავრესად ვმუშაობდით: მე, ვანო ჩოხელი, გიორგი ღვთისავერიშვილი, კოტე ჭრელაშვილი, ბარნაბიშვილი და სხვ. ერთ დღეს გავიგე, რომ ვაჟა-ფშაველა თბილისში ჩამოვიდა. ეს ამბავი პანსიონში მოიტანა კოტე ჭრელაშვილმა, რომელის გარედან დადიოდა და „ნახლებნიკად“ ცხოვრობდა მწერალ „მელანის“ ოჯახში, როგორც ნათესავი. ვაჟაც ამ ოჯახს სტუმრობდა, როგორც ახლობელი და მეგობარი .კოტე მოგვიყვა ვაჟას სტუმრობას და გადმოგვცა მისი ზოგიერთი ნალაპარაკევი მელანის ოჯახში (ლაპარაკი თურმე ეხებოდა მაშინდელ ახალგაზრდა მწერლებს, სანდრო შანშიაშვილს და იოსებ გრიშაშვილს).

ის იყო ჟურნალის მორიგ ნომერს ვამზადებდი. პირველ გვერდზე „ქრონიკაში“ მკითხველს ვანოდებდი ვაჟას ჩამოსვლას, ხოლო მეორე გვერდზე მოვათავსე საკუთარი ლექსი „მთის არწივს ვაჟა-ფშაველას“ და კოტე ჭრელაშვილის ხელით ვაჟას გავუგზავნე, თუ თითონ კოტეს ნაელო, კარგად აღარ მახსოვს. მახსოვს მხოლოდ ის ბედნიერი ნოემბრის დილა, როცა კოტემ პირველ გაკვეთილზე დამიბრუნა ჩვენი ჟურნალი, შიგ ვაჟა-ფშაველას საკუთარი ხელით ჩაწერილი ლექსით (ჩემი ლექსის მეორე ცარიელ გვერდზე პასუხად)” (ლეონიძე 1977,174).

ამ ეფექტის შესახებ კოტე ჭრელაშვილი თავის მოგონებაში „ვაჟამ თქვა...“ უფრო კონკრეტულად გვიყვება, ვინაიდან ვაჟა სტუმრობდა იმ ოჯახში, სადაც თვით კოტე ჭრელაშვილი ცხოვრობდა და მოზარდების ამ ჟურნალსა და გ. ლეონიძის შესახებ ვაჟას გამონათქვამებს უშუალოდ მოწმეა. „გიორგი ლეონიძემ ერთ-ერთ ჩვენს ჟურნალში მოათავსა ლექსი, რომელიც ვაჟა ფშაველას მიუძღვნა. ჟურნალი გამოდიოდა ერთ ცალად და მისი წაკითხვა ხდებოდა ხელიდან ხელში გადაცემით: ამიტომ ჟურნალი მე წაუვლე ვაჟას წასაკითხად. იგი ძალიან გაახარა ქართველ მოსწავლეთა ასეთმა თავგამოდებამ და განსაკუთრებით გოგლა ლეონიძის თაოსნობამ, როდესაც ვაჟამ ოჯახის წევრთა თანდასწრებით წაკითხა თავისადმი მიძღვნილი ლექსი, აღფრთოვანდა, რამდენჯერმე გადაიკითხა და თქვა: „ამ ბაღს ვეფხვის მომავალი აქვს! ვეფხვი იქნება, ვეფხვი!“ მთხოვა, ჟურნალი დამეტოვებინა მისთვის, ხოლო მეორე თუ მესამე დღეს ჩვენი ჟურნალის ახალ ნომერში მან თავისი ხელით ჩაწერა ლეონიძისადმი საპასუხო ლექსი, რომელშიც გამოთქვამდა დიდ სურვილებს და ლოცავდა სამწერლო ასპარეზზე, ამ ლექსმა უფრო მეტად გაამხნევა ახალგაზრდობა. იმ ამბავმა, რომ დიდმა ქართველმა მწერალმა იკადრა ჩვენი ჟურნალის გაბედნიერება თავისი ლექსით და ისიც გოგლას დალოცვით, სიხარულით ცას დაგვანია“ (ჭრელაშვილი 1959). აი, ასე სათუთად, სიხარულით და მამამშვილური სიყვარულით მიიღო ვაჟა-ფშაველამ გიორგი ლეონიძის ყმანვილობის დროინდელი ლიტერატურული მოღვაწეობა და პოეტური მისწრაფებანი.

და კიდევ ერთი ფაქტის შესახებ აღვნიშნავთ უსათუოდ, რაც კიდევ ერთხელ მოწმობს, რომ ვაჟას მიერ გოგლას „ნათლობა“ არ იყო შემთხვევითი მოვლენა. გიორგი ლეონიძე იგონებს: „მამაჩემი ნიკო ლეონიძე ვაჟა-ფშაველასთან ერთად სწავლობდა გორის საოსტატო სემინარიაში. მამა რომ ხსენებულ სემინარიაში სწავლობდა, ეს ვიცოდი, მაგრამ მისი დაახლოვებული მეგობრობა ვაჟასთან გავიგე მხოლოდ 1922 წელს, როცა შიო მღვიმელმა და სოფრომ მგალობლიშვილმა დაბეჭდეს თავიანთი მოგონებები ვაჟა-ფშაველაზე და იქ მოიხსენეს მამაჩემი, როგორც ვაჟას განუყრელი მეგობარი. მათი მონაწილეობა გორის ხალხოსნურ წრეში, კრევში, თევზაობაში და სხვ.

ამრიგად, არც ვაჟა-ფშაველამ იცოდა, რომ მე მისი ახლო მეგობრის შვილი ვიყავი და არც მე ვიცოდი, რომ ვაჟა მამას მეგობარი იყო“ (ლეონიძე 1977, 175).

1913 წელს „ზუბალოვის სახალხო სახლში“ (დღევანდელი მარჯანიშვილის სახ. თეატრი) შედგა სალიტერატურო დღეა. პირველად გამოვიდა აკაკი, რომელსაც ხალხი ათწუთიანი ოვაციით შეხვდა. ვაჟას გამოსვლას ასე აღწერს და აფასებს გ. ლეონიძე: „შემდეგ, თავის ღარიბულ ჩოხაში გამოვიდა ვაჟა-ფშაველა – ჯერ წაკითხა „არწივი ვნახე დაჭრილი“, შემდეგ „ბახტრიონის“ შესავალი. არავითარი შესტი... როგორ არ ჰგავდა მისი ლექსების დღევანდელ მკითხველებს. არც „ფშაური“ მოქცევა ენისა, არც ხმის ყალბი აწევა. თითქოს საუბრობსო, კითხულობდა თითქოს ოდნავ დარცხვენილი, ოდნავ ხამი სცენისა. საზოგადოებამ გულთბილად მიიღო, მხოლოდ ... არავითარი ოვაციები ხალხს ვაჟასთვის არ გაუმართნია. ეტყობოდა, რომ ხალხი ჯერ არ იცნობდა ვაჟას, როგორც ბუმბერაზ პოეტს ... და ეს იყო 1913 წელს, ვაჟას სიკვდილამდე ორი წლის წინ...“ (ლეონიძე 1977, 178).

ჩვენ მიერ ზემოთ გაშუქებულმა ამ მოვლენათა წყება განაპირობა ვაჟა-ფშაველას პოეზიისადმი გიორგი ლეონიძის მიმართების მრავალი ასპექტი.

მკვლევარი ი. ვეგენიძე აღნიშნავს: „გ. ლეონიძემ თავყანისცემა და სიყვარული ვაჟა-ფშაველასადმი გამოავლინა 1915 წელს, ვაჟას გარდაცვალებასთან დაკავშირებით დაწერილ ლექსში „მზიურ ვაჟას“. როგორც მოსალოდნელი იყო, პოეტურ სიმნიფეში შესვლასთან ერთად გ. ლეონიძის მხატვრულ აზრებში უფრო და უფრო ამაღლდა ვაჟას უჭკნობი შემოქმედებით მოხიბლულობის განცდა და მის ცნობიერებაში განმტკიცებული ფორმა მიიღო ამ დიდი ეროვნული მოვლენის საქვეყნოდ გაცხადების და აღიარების სურვილმა. ამიტომაც გ. ლეონიძის შემოქმედებაში არაერთგზის გაიბრწყინა ვაჟა-ფშაველას სახელმა.

1922 წელს გ. ლეონიძის რედაქტორობით გამოსულ გაზ. „ბახტრიონში“ (N 6) დაისტამბა მისი ლექსი, „საქართველოს მესსიას“, სადაც, როგორც სათაურიდანვე ჩანს, პოეტი ვაჟა-ფშაველას სახავს, „ქართული სიტყვის მესსიად“, უწოდებს პოეზიის „სარდალს“, „ბახტრიონის დევს.....“(ევგენიძე 1989,158).

გიორგი ლეონიძემ ვაჟა-ფშაველას არაერთი ლექსი მიუძღვნა. 1928 წელს დაწერილ ლექსში „ვაჟა-ფშაველას საფლავზე დიდუბეში“ პოეტი წუხს მთის შვილის ბარად დასაფლავების შესახებ: „ის მთებს ვინ დაამორა ან ირემს რქაფინალსა? არწივების ვაჟკაცი ჰხრავს ქალაქის მინასა!“ (ლეონიძე 1980,88).

გიორგი ლეონიძეს ღრმად ჰქონდა გაცნობიერებული ვაჟას ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე ხელუხლებელი ბუნების გავლენა და მნიშვნელობა. მას ბოლომდე ბუნების შვილად და მის საკუთრებად აღიქვამდა.

1934 წელს 18 ოქტომბერს ვაჟა-ფშაველას საფლავზე, უკვე მთანმინდაზე, დიდუბიდან ნეშტის გადმოსვენებისას, ვაჟა-ფშაველასადმი მიძღვნილ ლექსში გ. ლეონიძე კიდევ ერთხელ აღიარებს ვაჟა-ფშაველას მისი თაობის აღმზრდელად, „მასაზრდოებლად“.

ვაჟას გ. ლეონიძე „საქართველოს სილალეს“ უწოდებს და ზოგადასაკაცობრიო მოვლენად მიიჩნევს, ხოლო მისი გენიალობის მასშტაბი პოეტური ხილვით გამოხატა, როგორც „მსოფლიოს გადანვდენილი“, „ორფრთაგაშლილი არწივი“ და ვაჟა წარმოგვიდგინა ვითარცა უნივერსალური, სრულყოფილი, ჰარმონიული პიროვნება, ზეკაცი.

ლექსში „ქუთაისს“ გ. ლეონიძე ვაჟას პოეზიასთან მის იდუმალ მიმართებას გვიცხადებს:

გიორგი ლეონიძეს ვაჟა-ფშაველას ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესწავლასა და დაცვის საქმეში დიდი ღვაწლი მიუძღვის. 1934-35 წლებში მან საკმაოდ სერიოზული მუშაობა გასწია ვაჟას მასალების შესაკრებად თბილისში, გორში, თელავში, ფშავ-ხევსურეთში და შირაქში. მან საგანგებო მივლინებებით გაგზავნა მასალათა ჩამწერები ფშავ-ხევსურეთსა და შირაქში, სადაც ისინი თვეობით მუშაობდნენ. გ. ლეონიძეს ყველაფერი აინტერესებდა ვაჟა-ფშაველას გარშემო. ამ ექსპედიციების ერთ-ერთი ნევრი იგონებს: ჩვენ ყველას გვახსოვს გ. ლეონიძის დარიგება, მისი მართალი სიტყვები! – „ამოკრიბეთ ყველაფერი ხალხიდან, თორემ ვაჟაზე მთქმელები დაიხოცებიან, ყველაფერი, ყველაფერი ჩაინერეთ, როგორ წერდა, როგორ მუშაობდა, რა ეცვა, რა ამშვენებდა, როგორ თუთუნს ეწეოდა და სხვ“.

გ. ლეონიძე პირადად უკავშირდებოდა ვაჟა-ფშაველას უახლოეს მეგობრებს, ნათესაებს, ახლობლებს, რომელთა მოგონებებსაც სისტემატურად აქვეყნებდა. გ. ლეონიძე ვაჟას ოჯახთან ყოველთვის ახლოს იდგა, დიდ პატივს სცემდა ვაჟას მეუღლეს თამარ რაზიკაშვილს. მან პირველმა იზრუნა ღრმად მოხუცი თამარის გადმოყვანაზე ქალაქში, მის ჯანმრთელობასა და ბინით უზრუნველყოფაზე. სხვადასხვა დროს გ. ლეონიძე იყო ვაჟას ცალკეული კრებულების რედაქტორი, ბოლოს კი მთავარი რედაქტორობა გაუწია ვაჟა-ფშაველას თხზულებათა ანტომეულს.

რით იყო გამოწვეული განსაკუთრებული სიყვარული ვაჟასადმი?

„უპირველესად, ვაჟა-ფშაველა იყო უღრმესად სახალხო პოეტი, ყველაზე სახალხო პოეტი, თავისი ფესვებით ღრმად წასული ქართულ მიწაში, ქართულ ტრადიციებში, მისი შემოქმედება უაღრესად ხალხურია. ვაჟამ გადგვიხსნა სული და გული ქართული ადამიანის, სილამაზე მისი ზნეობრივი სახისა, მისი შეუდარებლობა, დაუმორჩილებლობა მონობისადმი. ვაჟას ნაწარმოების გმირები აღჭურვილნი არიან მაღალი ადამიანური თვისებებით, მისი გმირები ეროვნული სინდისის ხალხია. მათი ნება და გრძნობა სამშობლოს კეთილდღეობისაკენ არის მიმართული. ვაჟას პოეზიაში უპირ-

ველესად ჩანს ხალხი, მისი „მე“, მისი მისწრაფებანი, ეროვნული სულით გამსჭვალული ვაჟა ქართველი ხალხის წარსულსა და მომავლის მომღერალია. ვაჟა საკაცობრიო მგოსანი – გენიოსია. იგი დიდი ფიგურაა პოეზიისა. ვაჟა-ფშაველამ ღონიერი, მამაკაცური სიტყვა თქვა, ქართული პოეზიის ფესვებს სინედლე მისცა და სასიცოცხლო შხეფები ასხურა, მან გამოიყენა ხალხური პოეზია, მაგრამ „ხალხური“ თავისი შთაგონებითა და გემოვნებით გარდაქმნა“ (ლეონიძე 1957,3).

ამრიგად, გ. ლეონიძემ მოგვცა ვაჟა-ფშაველას პოეზიის ღრმა, ყოვლისმომცველი, ტევადი და ღირსეული შეფასება. აქედან ჩანს, თუ როგორ შეისისხლხორცა გ. ლეონიძემ ვაჟას გენის მადლი, მისი ღვთაებრივი პოეზია. ამდენად, სრულიად ბუნებრივად მიგვაჩნია გ. ლეონიძის პოეზიაშიც, შემოქმედებაშიც ვაჟას პოეზიასთან ზიარების კვალი.

ამასთან დაკავშირებით შესანიშნავად მიუთითებს ვაჟას შემოქმედების მკვლევარი გრ. კიკნაძე: „ვაჟა-ფშაველას პოეტურ ნიჭს, თავისი კვალი დაუმჩნევია გ. ლეონიძის შემოქმედებაზე, თუმცა უკანასკნელს, რასაკვირველია, არ დაუკარგავს ავტორის ინდივიდუალობა...“

უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია, რომ გ. ლეონიძისეული მხედველობისმიერი აღქმა რამდენადმე ვაჟასეულს გვაგონებს. გრ. კიკნაძე ამასთან დაკავშირებით აღნიშნავს: „...საზოგადოდ უნდა აღინიშნოს, რომ იგი, ისევე როგორც ვაჟა, საგნების პოეტია. ამ მხრი არის იგი ვაჟას მემკვიდრე ქართულ პოეზიაში“ (კიკნაძე 1957,294). ლექსში „მთაზე ირემი კვდებოდა“ გ. ლეონიძე საოცარ მსგავსებას ავლენს ვაჟა-ფშაველას მხედველობისმიერ ხატებთან, პოეტურ სახეებთან.

გ. ლეონიძეს ამ ლექსში ხალხური სალექსო ზომის შაირის ფორმა აქვს გამოყენებული, ხალხური პოეზიის ფესვებიდან შეთვისებული, ისევე როგორც ვაჟა-ფშაველას. საგულისხმოა, რომ ამ ლექსში გ. ლეონიძე ვაჟა-ფშაველას ახსენებს, რითაც აგრძნობინებს მკითხველს, რომ ვაჟასეული სტრიქონები უკეთ გადმოსცემდა ვაჟასადმი ნოსტალგიასა და ძახილს.

„გ. ლეონიძეს ვაჟასავით ფოლკლორული ინტონაციებისაკენ ლტოლვაც ახასიათებს, თუმცა აქ ცალკეულ შეხვედრებზე თუ შეიძლება საუბარი, ვაჟასეული ამ შემთხვევაში უფრო ფორმისმიერი ელემენტების სახით იჩენს თავს.“

ამრიგად, ვაჟა-ფშაველას პოეზიასთან გიორგი ლეონიძის მიმართების საკითხი მრავალი სხვადასხვა ასპექტით წარმოჩინდება. უპირველეს ყოვლისა, მათ აერთიანებთ ქართული პოეზიის ტრადიციებისადმი ერთგულება. უაღრესად შთამბეჭდავ ფერებში წარმოჩენა ნაციონალური კოლორიტიკისა, სულიერი და ზნეობრივი ღირებულებების წინა პლანზე წამოწევა, ჯანსაღი პატრიოტიზმი. გ. ლეონიძის ჰუმანური იდეალი ვაჟას პრინციპებიდან იღებს სათავეს. თავის ლექსებში გ. ლეონიძე ხშირად ახსენებს ვაჟას, როგორც მის ნათლიას პოეზიაში, როგორც ქართველ მწერალთა დიდ მოძღვარს, აღმზრდელს, ცნობიერ სანყისს“ (შეგარდნაძე 2020).

გ. ლეონიძემ შეითვისა ქართული ეროვნული სულის ესთეტიკური გამოხატვის ვაჟასეული გზა. შეითვისა ვაჟასეული ვიზუალური გამოხატვა პოეტური სახეებისა, ბუნების სილამაზისა და მელოდიის გადმოცემის ვაჟასეული ხელწერა. თავის ლექსებში ის არ მალავს სურვილს დაემსგავსოს ვაჟას. ვაჟას პოეზია, მისი პიროვნება და ცხოვრების წესი გ. ლეონიძის იდეალს წარმოადგენს. იგი, როგორც თავის ერთ ლექსში აღნიშნავს, ბოლომდე გულუბრყვილოდ მიენდო ვაჟას გენიას და არანაირი ამპარტავნული არ გამოუყენებია მის მიმართ არასდროს, საყოველთაო აღიარებისა და დიდების პერიოდშიც კი.

მთელი ცხოვრების მანძილზე გ. ლეონიძეს ვაჟას კულტი ჰქონდა. ვაჟამ გოგლას თითქოს გადასცა თავისი „სულის გენი“, რომელიც ბოლომდე ერთგულად ატარა. გოგლამ შეინარჩუნა იგი და ვაჟას პოეტური წვით გამონრთობილი ეროვნული ცნობიერება ქართული ლექსის უპირველეს ღირსებად წარმოაჩინა თავის შემოქმედებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ევგენიძე ი., ვაჟა-ფშაველა, თბ., 1989.
2. ვაჟა-ფშაველა, თხზ. სრული კრებული, ტ. 2, თბ., 1965.
3. კიკნაძე გრ., ვაჟა-ფშაველას შემოქმედება, თბ., 1957.
4. ქართველი მწერლები ვაჟა-ფშაველას შესახებ, კრებული, შემდგ., ი.ევგენიძე, ლ. მინაშვილი, ჯ. ჭუმბურიძე, თბ., 2003.
5. შევარდნაძე ხ., ტიცვიან ტაბიძე და XIX საუკუნის ქართული მწერლობა, თბ., 2015.

გამოყენებული ჟურნალ-გაზეთები

1. ლეონიძე გ., მცირედი მოსაგონარი, ჟ. „მნათობი“, 1977, N12.
2. ლეონიძე გ., ქართული კულტურის მშვენიერება და სიამაყე – ჩვენი ვაჟა, გაზ. „კომუნისტი“, 1965, N186, 8 აგვისტო.
3. ჭრელაშვილი კ., „ვაჟამ თქვა...“ გაზ. „კომუნისტი“, 1959, N29, 13 დეკემბერი.
4. შევარდნაძე ხ., „ვაჟა-ფშაველას პოეზიასთან გოგლა ლეონიძის შემოქმედებითი მიმართება“, სა-მეცნიერო შრომების კრებული, თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტი, N 10, 2020

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლდიტოვსკაის ქ. 4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: gamomcemlobauniversali@gmail.com; universal505@ymail.com;